36886

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Bilâl KIRIMLI

A S A F H A L E T Ç E L E B İ
(HAYATI, ESERLERİ, SANATI VE FİKİRLERİ)

DOKTORA TEZİ

Bu tez .../.../ 1995 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından ..... (.....) not takdir edilerek Oybirliği/ Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof Dr.Orhan OKAY
(Danışman)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Asaf Hâlet ÇELEBİ (1907-1958)

ÖZET
DOKTORA TEZİ
A S A F H A L E T Ç E L E B İ
(HAYATI, ESERLERİ, SANATI ve FİKİRLERİ)

Bilâl KIRIMLI

Danışman: Prof Dr. Orhan OKAY
1994, Sayfa: 339
Jüri : Prof Dr. Orhan OKAY
.....
.....

Bu çalışmada gaye, Cumhuriyet devri şâir ve aydınlarından olan Asaf Hâlet Çelebi'nin şahsiyetinin ortaya konması; böylece Türk edebiyat ve kültür tarihindeki yerinin doğru ve tam olarak tesbit edilmesidir. Bunun için; ailesi, sosyo-kültürel çevresi, tahsil ve yazı hayatı, ilmî araştırma ve incelemelerine dayanarak şahsiyetini oluşturan altyapı ortaya konulmuş, daha sonra da, şiirleri üzerinde durulmak suretiyle şiir sanatı ve edebî şahsiyeti ayırdedilmeye çalışılmıştır.

Edebî eser olarak, birkaç fantastik nesir denemesi haricinde sedece şiir yazan Asaf Hâlet, 1938'lerden sonra başlayan "Yeni şiir" hareketini destekleyen şâirler arasında yer almıştır. O da Orhan Veli ve arkadaşları gibi "eski"yi tenkit etmiş, vezin, kâfiye ve bazı edebî sanatlara karşı çıkmıştır. Fakat, daha sonra "Garip hareketi" haline gelecek olan bu oluşumun dışında kalmıştır.

Şiirlerindeki mistisizm temayülü, eski medeniyet ve kültürlere ait unsurlar, yabancı ve arkaik dillere ait kelime ve ifadeler, fantastik hayaller, masal ve şuuraltının izleriyle, değişik bir şiir dünyası vardır. Türk şiirine farklı bir muhteva ve ses getirmiştir. Bu özellikleriyle onun şiiri kolay anlaşılamamış ve garip karşılanmıştır.

Başka şâirlerden nazar-ı dikkate alınabilecek bir tesir bulunmayan ve kendisinden sonra da devam ettirilmeyen Asaf Halet'in şiir tarzı "nev-i şahsına münhasır" bir mahiyet arzetmektedir.

Şiir hakkındaki görüşlerini de poetika sayılabilecek tarzda ortaya koyup nesreden nadir şâirlerimizden olan Asaf Hâlet Çelebi ve sanatı yeterince tanınıp anlaşılamamış, Cumhuriyet devri şâirleri arasında, hak ettiği yeri alamamıştır. Halbuki, gerek derin bir bilgi ve kültüre dayalı, orijinal şiir sanatıyla gerekse ortaya koyduğu araştırma-inceleme eserleriyle Türk edebiyat ve kültür tarihinde önemli bir edebî ve fikrî şahsiyettir.

ABSTRACT

Ph. D. Thesis

A S A F H A L E T Ç E L E B İ

(HIS LIFE, WORKS, ART and IDEAS)

Bilâl KIRIMLI

Supervisor: Prof Dr. Orhan Okay
1994, Page: 339
jury : Prof Dr. Orhan OKAY
.....
.....

The purpose of this study is to determine Asaf Halet Çelebi's personality, who was a poet and writer of Repuplican Times, in order to identify his place in the history of Turkish literature and culture. To reach this aim, his family, social and cultural environment, his education and his life as a writer, and his reserach work are evaluated. In this study literary personality of Asaf Hâlet Çelebi was specifically investigated by examining his poetries.

Although Asaf Halet has fantastic proses, he actually become well known by his poetries. He was among one of the supporter of the trend of "new poetry" which came after 1938. He also criticized the "old poetry" which has metter, rhyme and the arts of literature. However, he did not participate the "Garip hareketi" which came out a few years later and organized by Orhan Veli and his friends. His poetries were not well understood and classified as strange by others. His poetries have mistic approach, carry the value of old civilizations and culture, include foreign words and old language, and have a fantastic image and also carry influences of subconcions. His poetries were not effected from other poets. His approach to poetry was not continued after his death. Therefore, his approach and understanding to poetry is unique in the Republican Times. He added a different content and musicality to the Turksh poetry.

Although Asaf Halet issued his views of poetry as a form of poetica, he was not understood, and thus, did not become well known. Therefore, the place that he normally should have among poets of Republican times has not been given. His poetries include indepth knowledge and culture and are original in nature. Asaf Halet was a researcher of culture and literature, and teherefore, he has an important personality in the history of the Turkish literature and culture.

ÖNSÖZ

Türk milleti son asırlarda, bilhassa Tanzimattan sonra büyük değişme ve gelişmeler yaşamıştır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra bu değişmeler ve gelişmeler daha da belirginleşerek devam etmiş ve son yıllara gelinmiştir.

Binlerce yıllık geçmişe ve birikime sahip Türk milletinin fikrî, edebî ve kültürel varlığının araştırılıp incelenmesi, ortaya çıkarılması diğer milletler arasındaki hak ettiği yeri almasını sağlayabileceği gibi, yaşanılan hadiselerin izahını da kolaylaştıracaktır.

Edebiyat; şâirleriyle, yazarlarıyla ve edebî eserleriyle bu varlık ve zenginliklerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Fakat, herşeyden önce bu değerlerin doğru ve tam olarak ortaya konması gerekmektedir. Sağlam kaynaklara dayanmadan yapılacak inceleme ve değerlendirmelerle doğru neticelere varmak mümkün değildir.

Biz bu çalışmamızda , Cumhuriyet devri Türk şiirinin "nev-i şahsına münhasır", önemli şahsiyetlerinden biri olan ve aynı zamanda edebî, tasavvufî ve diğer araştırmalarıyla Türk fikir ve kültürüne katkılarda bulunan Asaf Hâlet Çelebi'yi konu edindik.

Antoloji ve ansiklopedilerde yeteri kadar yer verilmeyen Asaf Hâlet Çelebi hakkında hemen hemen tek araştırma Semih Güngör'ün(Mustafa Miyasoğlu) kitabıdır. Bu kitap, şâirin hayatı ve eserleriyle ilgili kısa bir araştırma-inceleme bölümü bulunmakla beraber, yazarın kendisinin de belirttiği gibi, derleme mahiyetinde, tanıtma ve akademik çalışmalara,

monografilere zemin hazırlamak ve "yıllardır süren ihmali bir parça telafi etmek" gayesiyle hazırlanmıştır. Biz de, Türk edebiyat ve şiir tarihindeki bir gediği akademik bir çalışma ile daha iyi kapatabilmek ve Asaf Hâlet'in yerini daha iyi tesbit edebilmek için bu mevzuyu seçtik. Asaf Hâlet ve benzeri diğer şahsiyetlerin araştırılıp incelenmesi, bilhassa Doğudan Batıya yönelme maceramızda şâirlerimizin ve aydınlarımızın yaşadığı zihin değişmelerinin anlaşılabilmesi için çok faydalı ve gereklidir.

Çalışmamız giriş ve dört ana bölümden oluşmaktadır. Girişte, Cumhuriyet devri Türk şiirinin genel bir çerçevesini çizerek Asaf Hâlet'in bu çerçeve içindeki yerinin daha iyi anlaşılmasını amaçladık.

Birinci bölümde, şahsiyetini ve oluştuğu şartları tesbit maksadıyla, başta hayatta olan akrabaları olmak üzere ulaşabildiğimiz bütün kaynaklara dayanarak ailesini, hayatını, sosyal ve kültürel çevresini ve yazı hayatını ortaya çıkarmaya çalıştık. Çalışmamızın daha başında dikkatimizi çeken bir husus, bilhassa vefatından sonra, matbuat aleminde onunla ilgili veya ondan da bahseden yazıların azlığıdır. Asaf Hâlet, âdeta unutulmuş gibidir. Bulabildiğimiz pek fazla olmayan kaynaklarda da birbiriyle çelişen ve doğru olmayan bilgilere rastlanılmıştır.

İkinci bölümde, edebî ve diğer bütün araştırma- inceleme eserleri ve yazıları hakkında daha çok teknik malumata dayalı bilgiler verdik. Mükerrer yayınlardaki değişikliklere de işaret ederek bütün şiirlerinin kronolojik bir listesini vermeyi uygun gördük. Bunu yaparken, yazılarının yayınlanması muhtemel bütün periyodikleri tarayarak şiirlerinin ilk yayınlandığı yeri tesbit etmeye gayret ettik. Bütün araştırmalarımıza rağmen, akrabalarında veya başkalarında kalan metrukâtı arasında yayınlanmamış başka şiirlerine rastlayamadık.

Sayıları on civarında olan nesir denemelerinden sonra

te'lif ve tercüme kitapları tanıtılmış, dergi ve gazetelerde yayınlanan yazılarının ve kendisiyle yapılan mülakatların künyeleri verilmiştir.

Üçüncü bölümde, birkaç fantastik nesri dışında sadece şiir yazan bir şâir olarak, Asaf Hâlet'in şiir sanatı incelenmeye çalışılmıştır. Mehmet Kaplan'ın ifade ettiği gibi bir kültür şiiri olan Asaf Hâlet'in şiirlerinin incelenmesi derin bilgi ve kültür birikimini gerektirmektedir ve zordur. Bununla birlikte, şiir sanatının mümkün olduğu kadar doğru anlaşılabilmesi ve edebî şahsiyetinin doğru tesbit edilebilmesi için onun şiir dünyasına yaklaşılmaya çalışılmıştır. Şiirlerinin; teknik özellikleri, dili, kelime ve imaj dünyası ve temaları örnekler verilerek incelenmeye gayret edilmiştir. Bu yapılırken, şiirlerindeki, tasavvuftan Budizme, paleontolojiden eski medeniyet ve kültürlere ve çeşitli masallara ait unsurların yanında karmaşık bir şuuraltı ve psişik durum tesirinin dikkat çekici bir hususiyet olarak tebarüz ettiği görülmüştür. Bilhassa bu bakımdan onun şiirlerinin incelenmesi çok iyi bir psikoloji bilgisi gerektireceğinden ayrı bir çalışmanın konusu olabilir.

Birçokları tarafından mistik şâir olarak kabul edilen Asaf Hâlet'in şiirlerindeki mistisizm tesiri veya mistik temayüller, konuyla ilgili kaynak kitaplardan istifade edilerek ele alınmaya çalışılmıştır. Yapılan bu incelemelere de dayanarak yaşadığı dönem içinde değerlendirilmiş ve Türk şiirindeki yerine işaret edilmiştir.

Dördüncü ve son bölümde ise, Asaf Hâlet'in bazı konularla ilgili görüşleri ortaya konulmak suretiyle fikrî şahsiyetine ışık tutulmuş ve böylece şâir olmanın yanında edebiyatçı ve aydın olarak da şahsiyetinin değerlendirilmesine çalışılmıştır.

Çalışmamızda, incelemeler yapılırken bazı şiir iktibaslarında ve hükümlerde tekrarlar olmuştur. Bu, aynı verileri değişik açılardan yaklaşımlarda kullanma ve bazı hususları vurgulama ihtiyacından kaynaklanmıştır.

Eserleri bölümünde, kendi eser ve yazıları künyeleriyle beraber kronolojik olarak verildiği için Kaynaklar kısmında sadece Asaf Hâlet'ten bahseden ve genel kaynaklar zikredilmiştir. Asaf Hâlet'le ilgili fakat çalışmamızda doğrudan kullanmadığımız kaynaklar ise alınmamıştır.

Bütün bu çalışmalarımda, engin bilgi, vukuf ve tecrübeleriyle bana rehberlik eden muhterem hocam Prof Dr. Orhan OKAY'ın büyük yardımlarını gördüm. Bu vesile ile, kendisine minnet ve şükranlarımı arzetmenin hoş ve zevkli bir vazife olduğunu ifade etmek isterim. Ayrıca yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarıma, mesai arkadaşlarıma ve diğer bütün şahıslara da teşekkürlerimi arzederim.

Bilâl KIRIMLI

KISALTMALAR DİZİNİ

S. : Sayı
s. : Sayfa
C. : Cilt
a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.y. : Adı geçen yazı
a.g.g. : Adı geçen görüşme
Yay. : Yayınları

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....I

ABSTRACT.....II

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR.....III

KISALTMALAR DİZİNİ.....VII

İÇİNDEKİLER.....VIII

GİRİŞ: ASAF HALET DEVRİNDE TÜRK ŞİİRİ.....1

1. HAYATI.....37
1.1.Ailesi, Doğumu ve Evliliği.....37
1.1.1.Ailesi.....37
1.1.1.1.Asaf Hâlet'in Şecereleri.....43
1.1.2.Doğumu.....46
1.1.3.Evliliği.....48
1.2.Tahsil Hayatı ve Kültür Çevresi.....50
1.3.Memuriyetleri.....56
1.4.Karakterinin Ana Çizgileri.....60
1.5.Yazı Hayatı ve Çevresi.....67
1.6.Hastalığı, Ölümü ve Akisleri.....74

2. ESERLERİ.....78
2.1.Şiirleri.....78
2.1.1.Şiir Kitapları.....81
2.1.1.1.He.....81
2.1.1.2.Lâmelif.....82
2.1.1.3.Om Mani Padme Hum.....82
2.1.2.Kitaplarına Girmemiş Şiirleri.....83
2.1.3.Şiirlerinin Kronolojik Listesi.....85
2.2.Fantastik Tahrir Denemeleri.....91
2.3.Araştırma, İnceleme ve Tercüme Kitapları.....92

2.3.1.Mevlânâ ve Mevlevilikle İlgili Eserleri.....93
2.3.1.1.Mevlânâ'nın Rubâîleri.....93
2.3.1.2.Mevlânâ.....95
2.3.1.3.Mevlânâ Djelâl-eddîn-i Roumî, Roubâ'yât...97
2.3.1.4.Mevlânâ ve Mevlevîlik.....97
2.3.2.Diğer Eserleri.....98
2.3.2.1.Molla Câmî.....98
2.3.2.2.Konuşulan Fransızca.....100
2.3.2.3.Eşrefoğlu Divanı.....101
2.3.2.4.Seçme Rubâîler.....102
2.3.2.5.Pali Metinlerine Göre Gothama Budha.....103
2.3.2.6.Divan Şiirinde İstanbul.....105
2.3.2.7.Naimâ.....106
2.3.2.8.Ömer Hayyam.....106
2.3.3.Tercümeleri.....107
2.3.3.1.Harikulâde Masal.....107
2.4.Dergi ve Gazetelerde Yayınlanan Yazıları.....108
2.5.Kendisiyle Yapılan Mülakatlar.....114

3. SANATI.....115
3.1.Şiirleri.....115
3.1.1.Şiirlerinin Bazı Teknik Özellikleri.....115
3.1.1.1.Vezin, Kâfiye, Şekil.....115
3.1.1.2.Şiirlerin Tertibi.....117
3.1.1.3.Ses Unsuru.....121
3.1.2.Dili, Kelime ve İmaj Dünyası.....128
3.1.2.1.Dili.....128
3.1.2.2.Kelime Dünyası.....140
3.1.2.3.İmaj Dünyası.....144
3.1.3.Temaları.....168
3.1.3.1.Kaçış ve Sığınma.....168
3.1.3.2.Ölüm.....176
3.1.3.3.Varoluş Şuuru ve Varlıkla Kaynaşma.....178
3.1.3.4.Madde-Ruh ve Mana İlişkisi.....181
3.1.3.5.Tabiat ve Tabiat Unsurları.....182
3.1.3.6.Kadın (Sevgili).....183
3.1.4.Mistik Temayüller.....188
3.1.5.Türk Şiirindeki Yeri.....204

3.1.6.Hakkındaki Tenkitler ve Tartışmaları.....215
3.2.Fantastik Tahrir Denemeleri.....229

4. FİKİRLERİ.....234
4.1.Sanata Ait Fikirleri.....234
4.1.1.Sanat ve Sanatkâr.....234
4.1.2.Şiir.....237
4.1.2.1.Şiirin Tarifi.....237
4.1.2.2.Saf Şiir.....238
4.1.2.3.Şiirde Vuzuh.....240
4.1.2.4.Şekil, Vezin, Kâfiye ve Musikî.....241
4.1.2.5.Mücerret Şiir.....243
4.1.2.6.Şiirin Ferdî veya İctimaî Oluşu.....246
4.1.3.Türk Edebiyatı.....247
4.1.3.1.Klasik Türk Edebiyatı.....248
4.1.3.2.Yeni Türk Edebiyatı.....251
4.1.3.3.Türk Halk Edebiyatı.....260
4.1.4.Türk Dili.....263
4.1.5.Müzik ve Resim.....265
4.1.5.1.Klasik Türk Mûsikîsi.....265
4.1.5.2.Resim.....268
4.2.Tasavvuf ve Budizm.....271
4.2.1.Tasavvuf.....271
4.2.1.1.Mevlânâ ve Mevlevîlik.....271
4.2.1.2.Molla Câmî.....280
4.2.1.3.Eşrefoğlu Rumî.....282
4.2.2.Budizm.....285
4.3.Sosyal Fikirleri.....294

SONUÇ.....299

ASAF HALET ÇELEBİ'DEN BAHSEDEN KAYNAKLAR.....304

GENEL KAYNAKLAR.....308

ÖZGEÇMİŞ.....311

EKLER.....

Ek 1.1.Asaf Hâlet'in kendi elyazısıyla tercüme-i hâli.312

1.2.Asaf Hâlet'in tercüme-i halinin bugünkü harflere aktarımı.....313

1.3. Tercüme-i hâlin Kâmilî Çelebiler tarafından bugünkü harflere ilaveli aktarımı.....314

Ek 2.Nüfus hüviyet örneği.....315

Ek 3. 104/57 sayılı rapor.....316

Ek 4."Cüneyd" şiiri.....317

Ek 5.Selim Turan'ın **He** s.9'daki resimi.....318

Ek 6.Selim Turan'ın **He** s.21'deki resimi.....319

Ek 7.Arif Kaptan'ın **He** s.6'daki resimi.....320

Ek 8.Ferda Başman'ın **He** s.5'deki resimi.....321

Ek 9.Fahrünnisa Zeid'in **Lâmelif** s.1'deki resimi.....322

Ek 10.**Lâmelif** s.2-3'deki figürler.....323

Ek 11. **Lâmelif** s.7'deki resim.....324

Ek 12. **Lâmelif** s.10'daki resim.....325

Ek 13."Kitaplar" şiiri 326

Ek 14."İbrahim" şiiri.....327

Ek 15.**He** s.31'deki resim.....328

Ek 16.Kendi elyazısıyla "Kunâla" şiiri.....329

Ek 17."Tekerlemeler" yazısı ve resimler.....330

Ek 18."Türk Ruhunda Mücerret" yazısı ve resimler.....331

Ek 19.Asaf Hâlet'in bir karikatürü.....332

Ek 20,21,22.Asaf Hâlet ve aile fertlerinin muhtelif resimleri.....333

Ek 23.Asaf Hâlet'in karikatürleri.....336

Ek 24.Genç şair.....337

Ek 25.Asaf Halet'in Kabri.....338

Ek 26.Asaf Hâlet'in Eşi Nermin Çelebiler (Emekli Sandığı huzurevi, Etiler 1992).....339

GİRİŞ: ASAF HALET DEVRİNDE TÜRK ŞİİRİ

Asaf Hâlet, 1907-1958 yılları arasında yaşamıştır. Onun şiir sanatının daha iyi değerlendirilebilmesi ve Türk şiirindeki yerinin gerçekçi bir şekilde tesbit edilebilmesi için dönemin Türk şiirinin anlaşılması ve anahatlarıyla da olsa ortaya konması gerekmektedir. Bu maksatla o yıllardaki Türk şiirine göz atmak ve belirgin özelliklerine işaret etmek istiyoruz.

Bu yıllar, Türk milletinin çok büyük sosyal ve siyasî değişmeler ve gelişmeler yaşadığı, ferdinden cemiyetine kadar her tabaka üzerinde büyük tesirler meydana getiren olayların vuku'bulduğu yıllardır. Böyle bir dönemin edebiyatı veya sadece şiiri ele alınırken, çok kısa da olsa, bu sosyal ve siyasî olayların hatırlanmasında fayda vardır.

Bu dönemde meydana gelen en önemli hadise Osmanlı Devleti'nin yıkılıp Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıdır. Uzun yıllardan beri değişik milletleri ve dinleri içinde bulunduran, bununla birlikte sultanlarının İslam hilafetini de elinde tuttuğu "Devlet-i Aliye-i Osmaniye"nin, bilhassa Batılılar karşısında geri kalıp, onlardan gelen çeşitli tesirlerle, bütün direnmelere rağmen dayanamayıp çökmesi, yerine tek milletli olma karakteri ağır basan, modern, laik ve Batılılaşmayı hedef alan bir Anadolu devletinin kurulmasıdır. Osmanlı Devletinde de, Batının tesiriyle birçok değişme ve gelişmeler olmuş, herşeyden önce bu değişiklikler, bilhassa aydınlarda zihin değişikliği şeklinde kendini göstermiştir. Özellikle, II. Abdülhamid döneminde açılmaya başlayan yabancı okulları veya Batı tarzına yakın eğitim

veren yeni okulların bunda çok büyük rolleri olmuştur.[1] Birçok edibin de içinde bulunduğu son devir Osmanlı aydınlarının ekserisi bu okullarda yetişmiştir. Eğitimini Avrupa'da yapanlarda ise zihnî değişiklik çok daha tesirlidir. Fakat devletle beraber cemiyetin de laikleştirilmeye çalışılması, bin yıldan beri kullanılan alfabenin değiştirilmesi, eğitimin laikleştirilmesi sonucunu doğuran tevhid-i tedrisat uygulaması, tekke ve zaviyelerin kapatılması, hilafetin kaldırılması, Batı insanının kılık kıyafetinin kabulü ve başkentin Ankara olması gibi değişikliklerle Cumhuriyet inkılabı çok daha tesirli ve radikal olmuştur. Cumhuriyetten sonraki nesil ve bilhassa aydınlar bu radikal inkılabın tesirinde yetişmişler ve "Cumhuriyet nesli"ni oluşturmuşlardır. Artık başka bir devletle beraber, özellikle aydınlarıyla başkalaşan bir nesil vardır.

"Cumhuriyet Devri Türk şiiri" de, Cumhuriyet öncesinde yetişen bazı şâirlerle beraber, büyük ölçüde bu nesil tarafından meydana getirilmiştir. Fakat, birçok değişmelere rağmen, Tanzimattan sonra oluşan "Yeni Türk şiiri"nin devamı sayılır.

Tanzimattan sonra, Divan ve Halk şiirlerinden de beslenmesine rağmen, Türk şiirinde en bâriz özellik Batı tesiridir. Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemal neslinde belirginleşmeye başlayan bu tesirler Abdülhak Hamid ve Recaizâde M. Ekrem'le artar ve Servet-i Fünûn şâirlerinde çok daha etkili olur. Cumhuriyet devrine gelindiğinde, Divan şiirinin sona ermesiyle beraber tesirleri de azalmıştır. İmaj, kelime

---

1.Mehmet Kaplan, bu okullarda yetişen Servet-i Fünûn ediplerini anlatırken şunları söyler: "Çok daha mühim olan bir cihet de, Servet-i Fünûn neslinin Batı'yı yakından tanıyan herhangi bir kültür ocağı ile sıkıca temasa gelmiş olmalarıdır. Halid Ziya, İzmir'de bir papaz mektebinde okur; yabancıların idaresinde bulunan müesseselerde (bankalar ve Reji) memurluk eder. Tevfik Fikret, Galatasaray Sultanisi'nde tahsil görür ve bir kere hoca olarak girdikten sonra hayatı boyunca Amerikan Koleji muhitinden ayrılmaz. Cenap Fransa'da tahsil eder; Mehmet Rauf, Bahriye mektebinde Fransızca ve İngilizce öğrenir. Hüseyin Cahid Mülkiye'yi bitirir."[Mehmet Kaplan, **Tevfik Fikret**, İstanbul 1987, s.34]

ve kavram dünyasıyla, nazım şekilleriyle bu şiir geçmişte kalmıştır ve artık "Eski şiir"dir.

Cumhuriyet devrinde hakim olan asıl önemli değişme, şiirin şeklinin, tarzının yanında, Tanzimatla yoğunlaşan zihin ve fikir değişikliğinin meydana getirdiği muhteva ve bedîî tefekkür değişikliğidir. Ayrıca, günlük konuşma diline yakın bir yazı dili oluşmuştur. Divan ve Servet-i Fünûn şiirindeki birçok Arapça, Farsça kelime artık kullanılmamış, çok daha geniş kitlenin vokabülerinde bulunan kelimelerle bir şiir dili meydana gelmiştir. Yahya Kemâl'in bazı şiirlerinde görülen klasik şiir tarzıyla beraber, arkaik kelime ve kavramlar, istisnaî teşebbüsler ve geçmişin yâdedilmesi olarak kalmıştır.

Bu değişme, daha çok geçmiş dönemlerde tanınmış ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında hayatta olan bazı şâirlerde bile kendini göstermiştir. Dil konusundaki keyfî tutumuna rağmen, Cenap Şahabeddin(1870-1934), Ali Ekrem(Bolayır, 1867-1937), Faik Ali(Ozansoy, 1875-1950), Hüseyin Siret(Özsever, 1872-1959) Celâl Sahir(Erozan, 1883-1935) bunlar arasındadır.[1] Ayrıca, Milliyetçi edebiyatın önde gelen isimlerinden Ziya Gökalp(1876-1924) ve Mehmed Emin(Yurdakul, 1869-1944) hayattadırlar. Daha önceleri şiir yazmaya başlayan ve Cumhuriyetin ilk yıllarında en fazla şöhrete sahip olan şâirler Mehmed Akif (Ersoy, 1873-1936), Yahya Kemâl (Beyatlı, 1884-1958) ve Ahmed Haşim (1884-1933)dir.

Sanatını cemiyete hizmet için kullanan, manzumeleriyle milletin içine düşdüğü kötü durumları ve çarelerini dile getirmeye çalışan ve İstiklâl mücadelesine bilfiil katılarak "İstiklâl Marşı"nı da yazan Mehmed Akif, Cumhuriyetten sonraki gelişmelerden memnun olmayarak Mısır'a gitmiş ve ömrünün sonlarına doğru yurda dönmüştür. Müslümanlıkta geri kalmışlığın, miskinliğin ve zilletin bulunamayacağını söy-

---

1.İnci Enginün, "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", **Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı IV** (Çağdaş Türk Şiiri), S.481-482/ Ocak-Şubat 1992, s.569

leyerek insanları İslâmiyetin özüne sarılmaya çağırır. İslâmî çizgiye en yakın şâirlerimizden olan ve daha çok realite ve cemiyet şâiri olarak gözüken Akif'in şiirlerinde klasikleşmiş tasavvuftan pek fazla izlere rastlanmaz. Fakat bazı şiirlerinde tasavvufî ve mistik sayılabilecek terennümler sezilmektedir. Şiirlerini aruzla yazan Akif, halkın dilinde bulunmayan bazı kelimelerine rağmen konuşma diline yakın bir söyleyişte aruzu çok başarıyla kullanmıştır.[1] Şiirinin, şiir sanatı bakımından tenkit edilmesine rağmen[2] encok okunan şâirlerdendir.

Yahya Kemâl, sade bir dille yazdığı şiirlerinde Türkçenin aruz vezniyle yazılmış en güzel şiirlerini yakalar. Bu şiirlerin bazılarında geçmiş devirlerin kahramanlıklarını, şan ve şeref dolu hadiselerini, devrinin sıkıntı ve ıztırapları için bir teselli olarak, iftihar edilecek bir tarih anlayışıyla yâdeder. Yeni dille yazılmış şiirlerinde ses ve musikî unsurlarından çok güzel bir şekilde yararlanılmış mükemmel bir Türkçe vardır. Adeta, görkemli ve haşmetli imparatorluğun şiir dilinden mükemmel bir halkçı Cumhuriyet şiir dili meydana getirmiştir. Yahya Kemâl'in yeni nesil şâirler üzerindeki tesirleri en çok bu yönüyle olmuştur.

İlk şiirlerini Servet-i Fünûn şâirleri ve Abdülhak Hamid tesirinde yazan, daha sonra Fecr-i Atî topluluğunu kuranlar arasında yeralan Ahmed Haşim, 1921'den sonra yazdığı şiirlerinde, nispeten sâde bir dil kullanmasına rağmen, Fecr-i Atî doğrultusundaki şiir anlayışını değiştirmemiştir. Tarihinin en önemli olaylarını yaşayan, âdeta ölüm kalım mücadelesi veren ve yıkılan Osmanlı Devleti'nin yerine yeni bir Cumhuriyet kuran millete rağmen, "Sanat şahsî ve

---

1.Nihat Sami Banarlı bu konuyla ilgili olarak şunları ifade eder: "O kadar ki, bu veznin pürüzsüz bir halk Türkçe'siyle ve halkın konuşma lisanıyla birleşerek, tam bir Türk aruzu haline gelişindeki kat'î muvaffakiyet, Akif'indir." [Nihat Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul 1984, s.1158]

2.Mesela bakınız; Ahmet Hamdi Tanpınar, "Yahya Kemâl Hakkında", **Edebiyat Üzerine Makaleler**, İstanbul 1977, s.310,

muhteremdir." prensibinden ayrılmamış, ferdî bir dünyanın, bazen şuuraltıyla karışık izlenimlerini şiirlerinde terennüm etmiştir. Bu yönüyle o çağdaşı Mehmed Akif'in tam tersi bir kutupta yer alır. Türk şiirine yerleşip hakimiyetini ilan eden hece veznine rağmen, bütün şiirlerinde aruzu kullanan Haşim, kuvvetli bir ses yapısı olan, hayalî, fantastik, müphem bir dünyayı aksettiren ve değişik çağrışımlara yol açan şiirleriyle, aralarına Asaf Halet'i de katabileceğimiz Cumhuriyet devrinin bazı şâirlerini etkilemiştir.

Bu üç büyük şâirden sonra Türk şiirinde hece vezni ve çok daha geniş kitlelerin anlayabileceği kelimelerle yazılan bir şiir anlayışı artık tamamen hakim olur. Bilhassa 1914'lerden itibaren şâirler arasında yayılmaya başlayan bu anlayış, hece veznini de kullanmayarak çok serbest bir ölçüyle yazan Nazım Hikmet ve taklitçilerine rağmen, 1930'lu yılların sonlarına doğru başlayan "Yeni şiir" hareketine kadar hakimiyetini devam ettirir.

Millî mücadeleden sonra ilan edilen Cumhuriyetle birlikte çok büyük siyasî ve sosyal değişiklikler olur. Devletin başkenti Anadolu'nun ortasında yeralan Ankara olmuştur. Liderleri, siyasi yapısı, hedefleri ve coğrafyasıyla artık yeni bir devlet vardır. Bu devletin tartışmasız tabiî lideri Mustafa Kemâl'dir. Birçok şâir, Mustafa Kemâl'i yücelten şiirler yazar. Fakat bunların edebiyat ve sanat bakımından fazla bir değeri yoktur.[1] Yeni devletle birlikte yeni bir dünya görüşüne, yeni bir hayat felsefesine ihtiyaç vardır. Yeni ve farklı devletin bütün sistemleriyle benimsetilebilmesi için eskinin tasfiyesine başlanmıştır. Hedefler tesbit edilmiştir: Batılılaşarak muasırlaşmak, ve iktisadî refaha ulaşmak; hayata ve dünyaya sarılmak. Devletin bütün iradesiyle tesbit edilen bu hedefler aydınlarda ve şâirlerde, Tanzimattan sonra başlayan yeni bir kimlik oluşturma çabasıyla birlikte, fikir ve inanç sarsıntılarının daha da

---

1.Mehmet Kaplan, "Cumhuriyet Devri Türk Şiirine Kısa Bir Bakış", **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar-II**, İstanbul 1987, s.308

genişlemesine sebep olacaktır. Tekkelerin ortadan kalkması ve tarikatların faaliyetlerinin durması bu yolla sağlanan manevî terbiyenin zayıflamasına ve dinî- mistik bir sistem olan tasavvuf geleneğinin de sekteye uğramasına sebep olmuştur. Son zamanlarda bozulmuş olsa da, Türk-İslâm tarihinde çok eski ve önemli bir yere sahip olan bu manevî terbiye ocaklarından nesillerin mahrum kalması yaşanan kültürel iklim değişikliğini daha sert hale getirmiştir. Bütün bu değişmelerin şâire dolayısıyla şiire de yansıyacağı âşikârdır. Tasavvufî-mistik kültür ve gelenek hemen hemen sadece kitaplardan okunabilen, geçmişte kalan değerler haline gelmiştir. Dünyada meydana gelen pozitivist karakterli gelişmelerle birlikte Türkiye'deki bu değişimlerin Türk şiirinde mistik ve metafizik temayülün daha da zayıflamasına sebep olduğu söylenebilir.

Cumhuriyetle birlikte Ankara'nın başkent olması birçok aydın ve şâirin yaşadığı coğrafyanın da değişmesine sebep olmuştur. Devletin yönetici kadrosuyla birçok aydın ve şâir, Anadolu'nun fakirliğinin, geri kalmışlığının... bütün realitesiyle birlikte görüldüğü Ankara'ya gelir. Geçmiş medeniyetleriyle de kaynaşılmak istenen bir "Anadoluculuk" fikri ortaya çıkar.[1] Bu fikir, Yahya Kemâl'in bütün bir İmparatorluk topraklarını kucaklayan özlemine, Mehmet Akif'in bütün müslümanları kucaklayan idealine ve Ziya Gökalp'in bütün Türklüğü kucaklayan Turancılığına karşı, hiç olmazsa eldeki coğrafyanın sahiplenildiğini göstermeye matûf bir Anadoluculuk realizmi olarak kabul edilebilir. Bu düşünce, yeni oluşturulmaya çalışılan yurttaşlığın ve kültürel kimliğin tesisinde önemli bir esas olmuştur.

Anadoluculuk temayülünün dikkate değer ilk işaretlerini veren şiirleri yazanlardan biri Faruk Nafiz (Çamlıbel, 1898-1973) dir. İlk şiirlerini aruzla deneyen ve aruzun ses terbiyesini alan şâir, daha sonra millliyetçi edebiyat fikirle-

---

1.Yeni kurulan bazı müesseselere "Sümerbank", "Etibank" gibi isimlerin verilmesi bu fikrin tezahürüdür.

rinin tesiriyle, "Beş hececiler"in diğer şâirleri, Orhan Seyfi (Orhon, 1890-1972), Halid Fahri (Ozansoy, 1891-1971), Enis Behiç (Koryürek, 1892-1949) ve Yusuf Ziya (Ortaç, 1895-1967) ile birlikte hece veznini kullanmaya başlar. 1922 yılında tayin olduğu Kayseri Lisesi edebiyat öğretmenliği görevine gider ve seyahatin neticesinde "Han Duvarları" şiirini yazar. Orta Anadolu coğrafyasından bazı parçalar, realist ve lirik bir söyleyişle ve güzel bir Türkçeyle şiire girer. Faruk Nafiz, Anadolu insanının ortak terennümü olan, anonimleşmiş birkaç kıtayı da şiirine yerleştirmiştir. İstanbullu bir genç olarak, devrin Anadolu realitesiyle karşılaşmasının şiirini yazan Faruk Nafiz, "Sanat" (1926) şiiriyle de, Anadolu'yu sanatkarlara beslenecek yegane kaynak olarak gösterir:

> "Başka sanat bilmeyiz, önümüzde dururken
> Harcanmamış bir mevzu gibi Anadolumuz
> Arkadaş, biz bu yolda mamiler tutturuken,
> Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!"

Aşk temini de şiirlerinde çok işleyen Faruk Nafiz bilhassa 1940'lardan sonra yazdığı bazı şiirlerinde yer yer dinî duygular terennüm eder.

"Beş hececiler" diye anılan diğer şâirler, çok yazmış olmakla birlikte, kendilerinden sonraya fazla birşey bırakmamışlar[1], fakat milliyetçi edebiyat akımıyla birlikte, sade bir Türkçenin ve hece vezninin şiire yerleşmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Faruk Nafiz'in bazı şiirlerindeki gibi, bilhassa Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi, şiirlerinde daha çok aşk ve kadın temalarını işlemişlerdir. Hait Fahri, sade dil ve hece veznini kullanmasına rağmen, Fecr-i Atî'den gelen hüznü devam ettirir.[2] Aşk duygularıyla beraber kahramanlık, millî heyecan duygularının terennüm edildiği şiirler yazan Enis Behiç, ömrünün sonlarına doğru, ispiritizmayla Çedikçi Süleyman Çelebi ismindeki bir mutasavvıfın ruhuyla temasa

---

1. İnci Enginün, a.g.y., s. 575

2. İnci Enginün, a.g.y., s.575

geçtiğine inanarak onun ruhunun dikte ve ilham ettirdiğini söylediği dinî ve tasavvufî şiirler yazmıştır.[1]

Faruk Nafiz'den başka, şiirlerinde Anadolu ve Anadolu insanın hayatını işleme temayülü görülen şâirlerden dikkati çekenler Kemaleddin Kamu (1901-1948) ve Ömer Bedreddin Uşaklı (1904-1946) dır. Bilhassa, "Bingöl Çobanları" şiiriyle Anadoluculuk'a dahil edilen Kemaleddin Kamu, gurbet, yalnızlık temalarını lirik bir üslupla işlemiş ve "Gurbet şâiri" olarak tanınmıştır. Görevi icabı Anadolu'nun değişik yerlerini gezen Ömer Bedreddin Uşaklı, "Yayla Dumanı" ve "Sarıkız Mermerleri" şiirleriyle ilk defa tanınır. Memleket coğrafyasını ve insanını anlatmaya çalışan şâir, halk edebiyatı geleneğinden yararlanır ve temiz bir Türkçe ile yazar.[2]

"Yarasa" ve "Nerdesin" gibi şiirlerinde yalnızlığı terennüm eden Ahmet Kutsi Tecer (1901-1967), "Kır Uykusu", "Tabiat Odam" ve "Halay" gibi şiirlerinde de Anadolu folkloruna ve köy hayatına yanaşır. Neşrettiği **Ülkü** mecmuasıyla, folklorun birçok şâir tarafından tanınmasını sağlamıştır.

Ankara'nın başkent olmasının yanında, okuma yazma oranın yükselmesi, iletişim imkanlarının gelişmesiyle, kısacası aydınların Anadolu'ya yayılması ve Anadolu'nun ücra köşelerinden, başta öğretmen olmak üzere, birçok yetişmiş insanın edebiyat camiasına katılabilmesiyle Anadolu ve Anadolu insanın yeraldığı epeyce şiir yazılmıştır. Ahmet Muhip Dıranas'ın birkaç şiirinde ve Cahit Külebi, Necati Cumalı, Zeki Ömer Defne gibi şâirlerin şiirlerinde bu temayülün güzel örnekleri verilirken edebî değeri fazla olmayan yüzlerce şiir de yazılmıştır. Cumhuriyetten sonra yetişen birçok şâir ve yazar, Anadolu insanının değerleriyle pek uyuşmayacak ideolojilerle onlara yaklaşmaya çalışır. 1950'lerden sonra, Anadolu insanının hayatına Marksist açıdan bakan şâirler, sade bir

---

1.Bu konuda bakınız, Fethi Tevetoğlu, **Enis Behiç Koryürek**, Ankara 1985

2.İnci Enginün, a.g.y., s.577

üslup yerine, Batılı şâirlerin gerçeküstücü üslubunu kullanırlar.[1]

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren edebiyat çevrelerinde tanınmaya başlayan bazı şâirlerde ise, ferdî ve estetik görüş ağırlıklı bir şiir anlayışı gelişir. Yahya Kemal, Ahmed Haşim ve Mehmed Akif'ten sonra gelen nesil içinde Türk şiirinin en tanınmış ve hakkında encok konuşulan simaları olan bu şâirlerin başlıcaları Necip Fazıl Kısakürek (1905-1983), Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962), Ahmet Muhip Dıranas (1909-1980) ve Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956) dır.

Avrupa'yı tanıyan ve uzun bir süre değişik sanat çevrelerinde bohem hayatı yaşayan Necip Fazıl, ilk şiirlerinden itibaren psikolojik ve felsefî derinliği yansıtan şiirler yazmıştır. Orhan Okay, o devirde görülen sosyal ve ideolojik muhtevalı şiire rağmen Necip Fazıl'ın, dışa çevrilmiş olan gözleri insanın iç varlığına çevirdiğini, yeni ve orijinal bir tesir bırakan psikolojik bir derinlik getirdiğini söyler.[2] Halk şiir geleneğinden hareket etmiş, heceyi kullanmış ve Batı şiiriyle kendi geleneğimizi birleştirmeye çalışmıştır.[3] "Necip Fazıl, belki en büyük Türk şâiri değildir, fakat Türk edebiyatının en kuvvetli şiir kitabı **Ben ve Ötesi**'dir" diyen Ziya Osman, şâirin ilk şiirlerinde "forme" itibarıyla halk şiirimizi taklit ettiğini, 1927'deki şiirlerinde "forme" değişmeksizin "fond" cihetiyle Garplılaştığını misalleriyle gösterir.[4]

Necip Fazıl, 1930'ların ortalarından itibaren dine ve mistisizme yanaşan bir temayül içine girer ve daha sonraki yıllarda İslamiyetten kaynaklanan ideolojik bir söyleyişe

---

1.Mehmet Kaplan, "Cumhuriyet Devri Türk Şiirine Kısa Bir Bakış", **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar-II**, İstanbul 1987, s.310

2.Orhan Okay, **Necip Fazıl Kısakürek**, Ankara 1987, s.24

3.İnci Enginün, a.g.y., s.585

4.Ziya Osman, "Ben ve Ötesi", **Varlık**,S.10, 1 Kanunuvvel 1933, s.153

kadar gider. Kendi ifadesiyle "Mutlak hakikati arama işi" olarak kabul ettiği şiir anlayışının izlerine, ferdî ve psikolojik derinliği yansıtan, sorgulayıcı ve didikleyici bir arayış halinde, **Yeni Mecmua**'daki ilk şiirlerinde rastlamak mümkündür.

"Dertliyim işte ben, bahtiyar nerde?
Yolcuyum, gittiğim o diyar nerde?
Allâh'ım, Allâh'ım sesini duyur,
Aşkına yar olan kula yar nerde?
.....
Allâh'ım derdime dert katan kimdir?
Varlıkta yokluğu aratan kimdir?
Çığlığım yüksekçe gibiyse eğer
Onu da beni de yaratan kimdir?" "Allâh"[1]

"Ey dergahta kalan kimsesiz postum,
Bilsen ne sarhoşum ne mestim billah!
Öğren ey düşmanım öğren ey dostum
Kâfir değilim putperestim billah..." "Sarhoş"[2]

Necip Fazıl, birçok Türk aydınının, inanç ve fikir buhranı yaşadığı ve buna ilave olarak, Batılılaşmanın devlet iradesiyle radikalleştiği bir dönemde yetişmiştir. Fakat o, "Muhasebe" şiirindeki;

"İşte bütün meselem , her meselenin başı,
Ben bir genç arıyorum gençlikle köprübaşı!
Tırnağı, en yırtıcı hayvanın pençesinden,
Daha keskin eliyle, başını ensesinden,
Ayırıp o genç adam, uzansa yatağına;
Yerleştirse başını iki diz kapağına,
Soruverse: Ben neyim ve bu hal neyin nesi?
Yetiş, yetiş, hey sonsuz varlık muhasebesi?"

mısralarında ifade ettiği gibi insanı, varlığı, cemiyeti didiklemeye ve sorgulamaya devam ederek kendine göre, istikametini bulur. Başlangıçta güzel şiirler yazmasına rağmen, sonradan yolunu şaşırarak, işi mizacına uymayan gazeteciliğe, siyasete ve polemiğe döktüğünü, böylece, "patetik" mizacını işlemek ve derinleştirmek suretiyle Türk edebiyatına kazandırılabilecek şaheserlerin engellendiğini iddia edenler de

---

1. **Yeni Mecmua**, C.4, S.78, 15 Haziran 1923, s.252

2. **Yeni Mecmua**, C.4, S.80, 15 Temmuz 1923, s.295

vardır.[1]

Ahmet Hamdi Tanpınar, kadı olan babasının görevi icabı Anadolu'nun değişik yerlerini gezmiş, Divan edebiyatından Batı edebiyatına uzanan kuvvetli bir edebiyat bilgi ve kültürü edinmiş bir şâirdir. Hikaye ve romanlarında Türk aydınının yaşadığı medeniyet buhranını ve onun doğurduğu zihniyet ikiliğini tema olarak alan[2] Tanpınar, şiirlerinde, daha çok ferdî bir tavırla, güzelliğin, estetizmin peşine takılır. Tanpınar'ın şiir dünyasını inceleyen kitabında Mehmet Kaplan, onun şiirlerinin, "Kelimelerin fonetik imkanlarından ziyade, mısralar içinde değişik dalgalanmalardan gizli bir iç âhenge refakat eden renkli ve zengin bir hayaller silsilesi" olduğunu söyler. Bu musikinin ve hayallerin arasında bir insan konuşmaktadır ve bu insanda estetizm, "bin hasretle delik deşik" kalbinin yaralarını sarmak için maharetle kullandığı bir vasıtadan başka birşey değildir.[3] Yine Kaplan'ın ifadesiyle söylemek gerekirse, Tanpınar, güzelliği dinin yerine koymak istemiştir.[4] Belki de, bu estetizmde, romanlarında tema olarak aldığı medeniyet buhranı ve zihniyet ikiliğinin sebep olduğu inanç sarsıntısı içinde, bir ebedî huzur özlemi vardır. Şiirlerinin büyük bir kısmını hece vezni ile yazan Tanpınar, son yıllarına doğru serbest şiirler de yazmıştır. Mehmet Kaplan, 1900-1950 yılları arasında hece vezniyle yazan yüzlerce şâirden ancak beş on tanesinin edebiyat tarihine geçecek birer isim yaptığını, bunların da en başta gelenlerinden birisinin Tanpınar olduğunu söyler.[5]

1.Mehmet Kaplan, **Tanpınar'ın Şiir Dünyası**, İstanbul 1983, s.241-242

2.Ahmet Hamdi Tanpınar, "Türk Edebiyatında Cereyanlar" **Edebiyat Üzerine Makaleler**, İstanbul 1977, s.112

3.Mehmet Kaplan, **Tanpınar'ın Şiir Dünyası**, İstanbul 1983, s.238

4.Mehmet Kaplan, a.g.e., s.239

5.Mehmet Kaplan, a.g.e., s.241

Kendisinin de kabul ettiği gibi[1], şiir estetiği bakımından önceleri Tanpınar'ın tesirinde kalan Ahmet Muhip Dıranas[2], daha sonraki şiirlerinde kendi tarzını yakalar. Dıranas'ın, mısra zevkinin büyük bir yer tuttuğu "sensuel" (şehevî) ve taze bir lirizmle şiire başladığını söyleyen Tanpınar, Baudelaire ve Verlaine'ın ışık tuttuğu bir yolda, kendisine asıl şahsiyetini bulduracak iklimler aradığını, "Ağrı Dağı" şiirinde belkide asıl istediği "geniş dile ve aydınlığa" kavuştuğun ifade eder.[3] Şiirlerinde vezin ve kâfiyeye bağlı kalarak durmadan basma-kalıbı kırmağa, dili yeni bir şekilde yoğurmağa çalışan Ahmet Muhip'in ele aldığı konular genellikle aşk, tabiat ve ferdî yaşantılarıdır.[4]

Behçet Necatigil'in, "Yeni şiir'i, Cumhuriyet devri Türk şiirini hazırlayan bir şâirimiz"[5] dediği Cahit Sıtkı Tarancı, hayat ve dünya sevgisiyle, yalnızlığın perçinleştirdiği ölüm korkusu arasındaki tezadı, çok duygulu ve hassas ruhunda devamlı yaşamış ve mükemmel bir şiir halinde ifade edebilmiştir.

"Her mihnet kabulüm, yeter ki
Gün eksilmesin penceremden"
"Gün Eksilmesin Penceremden"

diyen şâir, hayata sarılmak ve devamlı yaşamak ister. Günlük zevklerle ve mutluluklarla avunur. Fakat ölüm korkusundan hiç bir zaman kurtulamaz, her anı ölüm korkusuyla yaşar. Ölüm ve yalnızlık; hayatının tadını kaçıran, şiirlerinin asıl temalarını oluşturan kavramlardır. Onun;

"Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka

1.Orhan Ural, **Ahmet Muhip Dıranas**, Ankara 1982, s.VI

2.Mehmet Kaplan, a.g.e., s.241

3.Ahmet Hamdi Tanpınar, "Türk Edebiyatında Cereyanlar", **Edebiyat Üzerine Makaleler**, İstanbul 1977, s.114

4.Mehmet Kaplan, "Dıranas'ın Şiirleri", **Edebiyatımızın İçinden**, İstanbul 1978, s.230

5.Behcet Necatigil, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, İstanbul 1980, s.344

Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmeyecek."

"Ömrümde Sükût"

mısralarını zikreden çok yakın arkadaşı Ziya Osman, "Bu his onun her şiirinde, durulan bir suyun dibindeki toplantılar gibi, erimeden kaldı, her şiirine acı bir lezzet verdi."[1] demektedir.

Cumhuriyetten sonra oluşturulmak istenen fikir ve kültür ortamı içinde, dinî ve millî değerlerden ve yaşayıştan uzaklaşan nesiller bunun boşluğunu her an hissetmişler ve kendilerini avutacak yollar aramışlardır. Cahit Sıtkı da, diğer bazıları gibi, hayata sarılarak, günlük hayatta bulabildiği küçük mutluluklarla tatmine çalışır. Birçok şiiri böyle avunmaları yansıtır. Ama devamlı karşısına çıkan ölüm realitesi onun küçük mutluluklarını mahveder ve şâiri çaresizliğe sevkeder. Böyle anlardan birinde şâir, Tanrısız yapılamayacağını, Türkçenin en mükemmel şiirlerinden birini yazarak kabul etmek zorunda kalır.

"Şaşırdım Kaldım

Şaşırdım kaldım nasıl atsam adım
Gün kasvet gece kasvet.
Bulutlar, sisler içinde bunaldım;
Gök mavisine hasret.
Olmuyor seni düşünmemek Tanrı'm,
Ummamak senden medet.
Suyun dibine vardı ayaklarım;
Suyun dibinde zulmet.
Kalmadı ümidim soluk ve cılız
Işığında bereket
Ve ölüm kapımda kişner, sabırsız
Bir at oldu nihayet"

"Allah'ı Ararken" şiirinde olduğu gibi, nadir de olsa, Cahit Sıtkı günahlarından pişmanlık duyar. Mehmet Kaplan, "İçinde yaşadığı devir ve muhitin ulvî bir imanın gelişmesine meydan vermeyen yıkıcı şartlarına rağmen, Cahit Sıtkı'nın, böyle bir ruh halini muhafaza edebilmesi, hayret edilecek bir seydir."[2] demektedir. Fakat diğer birçok şâir bu konuda Cahit

---

1.Ziya Osman, "Ömrümde Sükût", **Varlık**, S.2, 1 Ağustos 1933, s.31

2.Mehmet Kaplan, "Cahit Sıtkı Tarancı", **Edebiyatımızın İçinden**, İstanbul 1978, s.193

Sıtkı kadar da şanslı değildir.

Ziya Osman'a yazdığı mektupta, "Şiire dört elle, kolların olanca kuvvet ve aşkıyla sarılmak lazım. Şiir, insanoğlunun ruhundaki her suale, bülbül sesiyle, acı veya tatlı, yanık veya şen, cevap verebilecek bir kudrettedir; yeter ki o tele dokunmasını, ondan istediğin nameyi çıkarmasını bilesin."[1] diyen Cahit Sıtkı, şiirlerinde tele dokunmasını bilmiş, hece vezniyle yazdıklarında olsun serbest tarzda yazdıklarında olsun, dili, Türkçenin imkanlarını çok iyi kullanarak, arzuladığı kusursuz söyleyişi yakalamaya çalışmıştır. Onun şiirlerinin asıl güzelliği, yakalamayı başardığı söyleyiş mükemmelliğinde aranmalıdır.

1928 yılında yedi genç yazar, yazılarını **Yedi Meş'ale** isimli bir kitapta toplayarak yayınlarlar. Birisi hikayeci olan bu gençler, kitaplarının mukaddimesinde de belirttikleri gibi, "dünün mızmız ve soluk hisleri"ne ve "son zamanların renksiz ve dar Ayşe, Fatma terennümleri"ne karşı "yalnız sanat aşkıyla" ortaya çıktıklarını iddia ederler. **Meş'ale** adında bir dergi de yayınlamaya başlayan bu gençler, Muammer Lütfi Bahşı (1903-1947), Sabri Esat Siyavuşgil (1907-1968), Yaşar Nabi Nayır (1908-1981), Cevdet Kudret Solok (1907-1993), Ziya Osman Saba (1910-1957), Vasfi Mahir Kocatürk (1907-1961) olmak üzere altı şair ve hikayeci Kenan Hulusi Koray (1906-1943)dır.

Yedi Meş'ale isimli kitabta yayınladıkları mukaddime ile ortak edebiyat görüşleri olan bir edebî topluluk şeklinde ortaya çıkmak isteyen bu gençlerin şiirlerinde parnas akımın etkileri görülmektedir.[2] Bunlardan Yaşar Nabi Nayır da kendisiyle yapılan bir mülakatta, "Beş hececiler" diye anılanların şiirlerine tepki şeklinde doğduklarını belirterek şunları söylemektedir:

1.Cahit Sıtkı Tarancı, **Ziya'ya Mektuplar**, İstanbul 1957, s.168-169

2.İnci Enginün, a.g.y., s.589

> "Mesela, Ahmet Haşim bizimle ilgili bir yazısında, "Bunlar bir şair kaleminden değil de bir ressamın fırçasından çıkmış şiirler." Behcet Necatigil de, "Bunlar çevrelerindeki olaylara, insanlara izlenimci bir ressam gözüyle bakıyorlar" diyor. İşte bizim tutumumuz buydu, biraz ressam gözüyle hayata bakmak."[1]

Pek etkili olmayan bu hareket fazla sürmez. Cevdet Kudret, bu hareketin çok kısa sürmesinde, Nazım Hikmet'in, Rusya'dan dönerek, gerek biçim gerekse içerik açısından büyük yenilikler getiren şiirleriyle ortaya çıkmasının önemli rol oynadığını ve Yedi Meş'ale'nin doğar doğmaz eskidiğini söylemektedir.[2]

Celâl Sılay ise 1950 yılındaki bir yazısında, Yedi Meş'alecilerin hareketini, bir takım gayretlerle yanmaya çalışan cılız mumlara benzetir ve şöyle söyler: "Bu güne kadar kendi fitilini yaka yaka devam eden Ziya Osman'dan başka, ne ölüm şâiri Cevdet Kudret, ne peyzaj badanacısı Sabri Esat, ne de topyekün şiir nasipsizi Yaşar Nabi'den tek bir iz bile devam edebilmiştir."[3] Ziya Osman dışındaki diğer şâirler, bir süre bazı şiirler yayınlamışlarsa da, şiiri bırakırlar ve değişik sahalara yönelirler.

Yedi Meş'aleciler arasında şiir yazmağa devam eden tek şahıs olan Ziya Osman, 1943, 1947 ve 1957 yıllarında üç şiir kitabı yayınlar. Yaşadığı hayata ve çevreye büyük bir iyimserlikle ve sevgiyle bakan Saba, bütün yaratılmışları ve Allâh'ı sevmek, O'na itaat etmek ister. "İyilik" isimli şiirinde bu hislerini söyle dile getirir:

> "Sabah... Ah şükrederek çıkmak geceden
> Ayak bastığım kıyı, yeniden doğuş.
> Sabah beliren evim, bahçeler ve sen,
> Henüz uyanan dallar, havalanan kuş.

1.Doğan Hızlan, "Sanatın İçinden", **Hürriyet**, 12 Şubat 1990

2.Doğan Hızlan, a.g.y.

3.Celâl Sılay, "Yirmibeş Yılın Şiiri", **Büyük Doğu**, S.22, 18 Agustos 1950, s.15

.....
Tanrım! bu sabah içim senin eserin
İyilik, teselliler, merhamet, şefkat...
.....
İyilik... Ürperişi vucutta ruhun.
İyilik... Beyaz koyun, gülümseyen yüz.
.....
Ey bütün sevdiklerim ve sen ey Tanrım!
Titrek elleri öpmek kapanmak yere..."

Ziya Osman, aynı nesil içinde, tabir yerinde ise dinî duygularla barışık birkaç şâirden birisidir;

"Bütün günahlarımı affetmiş sanki tanrım,"
"Bir Sokakta Giderken"
"Rabbim nihayet sana itaat edeceğiz..."
"Rabbim Nihayet Sana"
"Ne kadar istiyorum, akşamleyin, ezanda,
Eski bir evde olmak, orda, Eyüpsultanda;"
"Toprağım"
"Her an düşüneceğim: Allâh nekadar iyi"
"Bir Yer Bilirim"

Hilmi Yavuz, modern Türk şiirinde islâmî duyarlığın olanca kesafeti ile hissedildiği şiirleri Ziya Osman Saba'nın yazdığını, Anatole France'ın, Fransız edebiyatında en hıristiyanca şiirleri kendisinin yazdığını iddia etmesi gibi, Ziya Osman'ın da Türk edebiyatında en müslümanca mısraları yazdığını iddia eder ve şu dörtlüğünü hatırlatır[1];

"Rabbim, şuracıkta sen bari gözlerimi yum!
Sen, bana en son kalan, ben senin en son kulun;
Bu akşam, artık seni anmayan İstanbul'un
Bomboş bir camiinde uyumak istiyorum"
"Her Akşamki Yolumda"

Birçok şiirinde de çocukluk özlemi, anılara düşkünlük, ev-aile sevgisi, gördüğü yoksulluklar karşısındaki acıma, korkmamağa çalıştığı ölüm ve âhiret temalarını ele almıştır.

Daha çok hece vezniyle yazan Ziya Osman, "Garip" hareketinden sonra, serbest tarzlı bazı şiirler de yazmıştır. Mehmet Kaplan, onun Orhan Veli ve Cahit Sıtkı'nın son devirlerinde yazdıkları şiirlerde olduğu gibi, teşbih, mecaz ve istiâreye başvurmadığını ve varlığı olduğu gibi gösteren

---

1. Hilmi Yavuz'un 1 Mart 1993 tarihli mektubu.

sadelikten hoşlandığını söyler.[1]

Yedi Meş'alecilerin dışında kalan bir önceki nesle mensup, fakat sanat için sanat görüşüne yakın olan Ali Mümtaz Arolat (1897-1967) çeşitli tabiat manzaralarından hareketle oluşturmaya çalıştığı imaj ve sembollere dayalı şiirler yazar. Ali Mümtaz'ın şiirlerinin boş hayalciliğe veya süslü kelimeciliğe düştüğünü söyleyen Mehmet Kaplan, Haşim'in şiirlerindeki gibi "ben" ile "kozmik kainat" ve "bilinmeyen" arasında münasebet kurulamadığını belirtir. "Bir Gemi Yelken Açtı" şiiri inançsızlığın ve inanmadan hareketin ifadesidir ve bu bakımdan, Ali Mümtaz, Cumhuriyet devrinde bir birçok aydının ve şâirin düşmüş olduğu boşluğu önceden haber vermektedir.[2] Şiirlerini genellikle hece vezniyle yazan Arolat daha sonraları serbest tarzla da yazmıştır.

1902'de doğan ve ilk şiirlerini hece vezniyle yazan Nazım Hikmet, Cumhuriyet devri Türk şiirinde, daha çok Komünistliği ile meşhur olmuş ve milliyetçi edebiyat fikirlerinden sonra başlayan hececi şiire rağmen, serbest şiiri getiren ilk şâir olarak görülmüştür.

Türk şiirinde, isyankâr ve materyalist fikirlerin en belirgin ilk örneklerini vermiş olan Tevfik Fikret'ten sonra, Nazım Hikmet'le ortaya çıkan durum, 20. asrın getirdiği ideolojik ve siyasi olayların bir neticesidir. İlk şiirlerinde millî kahramanlık duygularını terennüm eden Nazım Hikmet, 1922'de gittiği, 1917'de Marksist temeller üzerine kurulmuş olan Sovyetler Birliği'nden komünist bir şâir olarak döner. Her ne kadar nesebi, sonradan müslüman olan Polonyalı bir aileye bağlansa da, Türkiye'de yetişmiş ve Türkçe yazan bir şâir olarak, yeraldığı inanç ve fikir yelpazesiyle dikkat çekicidir. Ferdiyle, cemiyetiyle, Batıdan birçok illetin de bulaştığı, asırların "hasta adam"ı Osmanlı Devleti'nin çöküp,

---

1.Mehmet Kaplan, **Şiir Tahlilleri -II Cumhuriyet Devri Türk Şiiri**, İstanbul 1984, s.451

2.Mehmet Kaplan, a.g.e., s.50

yerine yeni ve farklı bir Cumhuriyetin kurulmaya çalışıldığı yıllarda, Nazım Hikmet kurtuluşu komünizmde görerek bu idealin fedaisi bir şâir olmuştur.

Nazım Hikmet, Anadolu'nun sefaletten kurtuluşunu, komünist sistem içinde makinalaşmak ve teknolojik gelişimde görür. Maddeciliğe zıt görüşlere karşıdır. "Makinalaşmak istiyorum" şiirinde kendisi de makinalaşmak ve maddeleşmek ister; bahtiyarlığa ancak öyle kavuşacaktır. Bahtiyarlığı, saadeti sadece maddede, makinada görmesi yadırganacak bir durum değildir. Çünkü insanın manevi yönünü, yalnızca maddi varlığının bir fonksiyonu olarak gören materyalist ideoloji maneviyat ve mukaddesatı reddeder.

O, insanları harakete çağırır. Marksist-Leninist ideolojinin enternasyonalist karakteri icabı dünyanın diğer ülkelerindeki komünist hareketlerle ilgilenir. Batı emperyalizmini eleştirir. Bilhassa hapishaneye düştükten sonra yazdıkları arasında, devrimcilikle beraber, zaman zaman lirikleşen bir söyleyişle şahsî meselelerini dile getiren şiirleri vardır. Son yıllarında yazdığı bazı şiirlerinde ise komünist heyacanını ve aktivliğini kaybetmiş gibidir. Sanki, insan olmanın gerçeklerini, belki de umutsuzluk halini alan ferdî açmazlarıyla daha çok anlamış gibidir.

Nazım Hikmet, şöhretini sağlayan komünist kişiliği ve şiirlerindeki bu ideoljisinin ağırlıkla kendini hissettirdiği fikir tarafının dışında, Cumhuriyet devri Türk şiirinde, serbest ve yeni bir tarzın kurucusu olarak görülür.[1] Mehmet Kaplan ise, Nazım Hikmet'in, komünist Rus şairlerinin, bilhassa Viladimir Mayakovski'nin kuvvetli tesiri altında kaldığını söyleyerek, "Diğer Türk şâirleri gibi o da yabancı edebiyatlardan öğrendiklerini Türkçeye tatbik ederek, ona yeni bir şekil vermiş, kendine has bir ifade tarzı vucuda

---

1.Bakınız; Rauf Mutluay, **Elli Yılın Türk Edebiyatı**, İstanbul 1973, s.177,
Nurullah Ataç, (Ümran Nazif'le yaptığı mülakat), **Varlık**, S.160, 1 Şubat 1938, s.596

getirmiştir."[1] der. Nazım Hikmet'in edebî şahsiyeti, ideolji-sinin hakimiyetinden kurtulamaz. Herşeyden önce bu ideoloji-sini yaşamak ve anlatmak istemiştir. Bunun için de dili en tesirli bir şekilde kullanmak istemiş ve başarmıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar, onun şiir sanatıyla ilgili olarak şunları söylemektedir: "Bir nevi constructivism'le hülasa edebi-leceğimiz bu anlayış bir taraftan şiir sanatının tabiatında mevcut olan bütün kaide ve şartları reddediyor, diğer taraf-tan istenen tesiri elde etmek için her türlü dil oyununu kabul ediyordu." Tanpınar, şiir dilini genişlettiğini, bütün bir "concret âlem"e açtığını ve iyi bir "dil makinası" kurduğunu, bunlarla birlikte şiiri nesre ait gayelerin emrine verdiğini ifade eder.[2]

Nazım Hikmet'ten sonra, İlhami Bekir Tez (1906-1984), Ercüment Behzat Lav (1903-1984), ve Hasan İzzettin Dinamo (1890-1989) serbest tarzda ve marksist eğilimli şiirler yazarlar. İlhami Bekir, Nazım Hikmet'in de ilk şiir kitabını yayınladığı 1929 yılında "24 Saat" isimli, bir emekçinin günlük hayatını anlattığı kitabını yayınlar. 1931'de "S.O.S." kitabıyla Ercümet Behzat aynı yoldadır. M. Sunullah Arısoy, Ercümet Behzat'ın, serbest nazmı herkesten başka sahalarda kullandığını, şimdiye kadar okuyup tadılmayan mevzuları tanıttırdığını belirterek, kübist, fütürist ve sürrealist olarak görülebileceğini iddia eder.[3] Hazan İzzet-tin Dinamo ise, heceyle yazdığı ilk şiirlerinden sonra serbest tarza yönelir. Sosyal olaylara bakışındaki Marksist tavrıyla o da Nazım Hikmet'in yolundadır.

Nazım Hikmet'le başlayan bu nesil, millî ve manevî değerlerle irtibatı kesilerek, Marksizm gibi materyalist

---

1.Mehmet Kaplan, **Şiir Tahlilleri-II Cumhuriyet Devri Türk Şiiri**, İstanbul 1984, s.399

2.Ahmet Hamdi Tanpınar, "Türk Edebiyatında Cereyanlar", **Edebiyat Üzerine Makaleler**, İstanbul 1977, s.113

3.M. Sunullah Arısoy, "18 Yılda Türk Edebiyatı", **Yeni Türk Mec-muası**, S.168, Teşrinisani 1941, s.757

kaynakların sızmasına musait hale gelmiş ve 1940'larda, sızmaların akışa dönüştügü bir ortamda artmaya devam eden zümrenin ilk elemanlarıdır. Birçok şâir bu ortamdan az veya çok etkilenmiştir. Arif Damar (1925-), Hasan Hüseyin Korkmazgil (1927-1984), Ahmet Arif (1925-) gibi şahıslar bu zümrenin, şiiri sloganlaştıran daha sonraki tipik şâirleridir.

1930'larda, kurulan Cumhuriyetin birçok inkılapları tamamlanmış, yeni bir kültür ve sanat ortamı oluşmaya başlamıştır. Bilhassa, 1928'de yapılan harf inkılabından sonra, yeni yetişen gençlerin eski eserleri okuyabilmeleri çok zorlaşmış ve geçmişle bağlantıları büyük ölçüde kesilmiştir. Ayrıca, henüz edebiyat ve şiir diline yansımasa da, Türkçede meydana getirilmek istenen "öz Türkçecilik" ve "uydurmacılık" teşebbüsleri, daha sonraki yıllarda meydana getireceği değişiklikler açısından, önemli diğer bir hareket-tir. Mehmet Kaplan'ın ifade ettiği gibi, birbirine bağlı inkılaplarla, maziden kalan bütün politik, sosyal ve kültürel müesseseler tasfiye edilerek yerine yenileri kurulmuştur.[1] Bunun neticesi olarak, Cahit Sıtkı ve Orhan Veli gibi şâirlerde görüldüğü gibi, birçok aydın ve sanatkâr, tarih şuurundan yoksun, günlük ve basit zevklerin veya birtakım yabancı fikirlerin peşinde kimlik buhranına düşmüşlerdir.

Yahya Kemâl'in büyük bir şâir olarak yaşadığı, 1936'da vefat edecek olan Mehmet Akif'in suskunlaştığı, 1933'de vefat eden Ahmed Haşim'in kuvvetli tesirinin devam ettiği ve Neçip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas ve Cahit Sıtkı'nın ençok okunan ve konuşulan şâirler olduğu bu yıllarda, hece vezninin yanında serbest tarz da, Nazım Hikmet'ten sonra, Türk şiirine tamamen yerleşmiştir.

Bu yıllarda dikkat çekmeye başlayan şâirler arasında Fazıl Hüsnü Dağlarca (1914-), Behcet Kemal Çağlar (1908-

---

1.Mehmet Kaplan, "Cumhuriyet Devri Türk Şiirine Kısa Bir Bakış", **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar**, İstanbul 1987, s.308

1969) ve Arif Nihat Asya (1904-1975) sayılabilir. İlk şiirlerini hece ile yazan ve sonraları daha çok serbest tarza yönelen Fazıl Hüsnü, 1935'de yayınladığı **Havaya Çizilen Dünya** ve bilhassa 1940'da yayınlanan **Çocuk ve Allâh** kitaplarıyla tanınmıştır. Dağlarca, ilk şiirlerinden itibaren varlıkla kendisi arasında serbest çağrışımlarla beslenen bir ilişki kurar. Adeta, binbir hayal ve sezişle sırlarını anlamak istediği kozmik âlem içinde kendisini tesbite çalışmaktadır. Şâirin bu çok zengin ilhamlarının beslendiği kaynağı ve metodunu Mehmet Kaplan şöyle açıklamaktadır: "Bu kaynak, şâirin kendi varlığı ile münasebetini derinden hissettiği, kozmik âlem ve onun gizlediği sır, metod ise 1950'den sonra bize bir hayli gecikmiş olarak gelen "gerçek üstücülük" akımının moda haline getirdiği, serbest çağrışım yolu idi."[1]

"Bir manalar piyanosunun tuşlarıdır her şey,
Ölmek, sokaklar, sevgi.. Hepsini unutuyorum:
Bir manalar piyanosunun tuşlarıdır her şey,
Ki ilâhî bir musikî dinler onlara değen ruhum"

"Piyano"

Bu şiir onun varlığa bakışını ve zengin ilhamlarının menbaını sezdirmektedir. Dağlarca, devamlı bir arayışla bütün varlıkları karıştırmakta ve ruhunda dinmeyen bir belirsizliği yaşamaktadır. Onun, ruhun en gizli ve karanlık bölgelerini keşfe çıktığını belirten Necatigil, fanilik duygusuyla bedbaht olarak hıncını muhayyileden ve düşünceden almaya çalıştığını söylemektedir.[2] Belki de arayışların, bedbahtlığın sonucu ve çevresindeki insanların tesiriyle, son dönemlerinde ideolojik bir mecraya sürüklenmiştir. Dağlarca bu durumuyla, Cumhuriyetten sonra, arayış içinde olan ve neticede yolları yabancı ideolojilere çıkan Türk aydınlarının bir misalidir. Türk milletinin manevî menbalarının kurutulmaya çalışıldığı dönemde yaşamasaydı belki de dinî-mistik tarafı çok daha güçlü bir şâir olabilecek fıtrata sahiptir.

1.Mehmet Kaplan, **Şiir Tahlilleri-II Cumhuriyet Devri Türk Şiiri**, İstanbul 1984, s.158

2.Behcet Necatigil, **Düz Yzıları-II Konuşmalar Konferanslar**, İstanbul 1983, s.431

Çok velûd bir şâir olduğunu belirttiğimiz Dağlarca'nın bazen söyleyiş sağlamlığını ihmal ettiği[1], karışık sentaksı, daima bitirilmemiş hissini veren cümleleri, ifade atlamalarıyla, her türlü mükemmellik fikrinden prensip itibarıyla uzak bir şiirinin olduğu iddia edildiği gibi[2], duyuş ve şekil itibarıyla, tam bir orijinallige sahip olup ihtilal yarattığı ve yeni bir üslup meydana getirdiği de söylenmektedir.[3]

İlk şiir kitabını 1932'de yayınlayan Behcet Kemâl, Atatürk ve onun inkılaplarına sevgisi ve bağlılığını dile getiren şiirleriyle tanınmıştır. Daha önce de işaret edildiği gibi, Cumhuriyetten sonra Atatürk'ün şahsiyeti etrafında oluşmaya başlayan hamasî ve daha çok methiye edebiyatı denilebilecek temayülün en önde gelen şâiri sayılabilir. Ayrıca, memleket sevgisi üzerine de birçok şiirler yazan ve bazı şiirlerinde "Ankaralı Aşık Ömer" imzasını kullanan Behcet Kemal, aşık tarzının kuvvetli tesirinde kalmıştır.

Hamasî şiire meyledenlerden diğer birisi de ilk şiir kitabını daha önceleri yayınlayan Arif Nihat Asya'dır. Fakat o daha çok bayrak, vatan ve millet gibi ortak değerlerin yüceltildiği ve büyük bir coşkunlukla terennüm edildiği şiirler yazmıştır. Cumhuriyet öncesi tarihin unutulduğu veya ancak belirli ve şartlı yaklaşımlarla değerlendirildiği o dönemde Arif Nihat Asya;

"Yürü, hâlâ ne diye oyunda oynaştasın
Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın,"
"Fetih Marşı"

"Tarihin muazzam tâki altından
Ağır ve şahane geçti Selim'ler
Bellerde palalar altun kabzalı
İri kavuklarda iri dilimler" "Selim'ler"

1.Behcet Necatigil, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, İstanbul 1980, s.111

2.Ahmet Hamdi Tanpınar, "Türk Edebiyatında Cereyanlar", **Edebiyat Üzerine Makaleler**, İstanbul 1977, s.115

3.M. Sunullah Arısoy, "18 Yılda Türk Edebiyatı", **Yeni Türk Mecmuası**, S.168, Teşrinisani 1941, s.756

mısralarında görüldüğü gibi, millî tarihin şuuruna varabilmiştir. Şiirlerinde aruz, hece ve serbest veznin üçünü de kullanmış, sade ve halkın anlayabileceği bir tarzda coşkun söyleyişler yakalamıştır.

Atatürk, vatan ve millet sevgisini işleyen bu şâirler arasında "Bu Vatan Kimin" şâiri Orhan Şaik Gökyay (1902-)ın da en azından isim olarak hatırlanması gerekir sanıyoruz.

1930'ların sonlarına doğru gelindiğinde, Türk şiirinde "Yeni Şiir", "Garip Şiiri" ve daha sonraları da "Birinci Yeni" isimleriyle anılacak olan bir hareketin başladığı görülür. 1941 yılında, Orhan Veli Kanık (1914-1950), Oktay Rıfat Horozcu (1914-1988) ve Melih Cevdet Anday (1915-...)ın birlikte yayınladıkları ve içinde şiir görüşlerinin anlatıldığı bir mukaddime bulunan **"Garip"** isimli şiir kitabından sonra bu hareket yeni bir ekol olarak ortaya çıkar. Şiirde vezin, kâfiye ve edebî sanatlara karşı çıkan görüşleriyle Garip hareketi, eski şiir geleneğine karşı bir tepki olarak görülebilir.[1]

Bu hareket elbette ki, birdenbire ortaya çıkmış bir hareket değildir. Nazım Hikmet'in hece veznini kullanmayarak, mısralara çok serbestçe tasarrufuyla başlayan şiiri, daha sonraları bazı değişikliklerle, bir kısım şâirler tarafından sürdürülmesi Türk şiirinde aruzdan sonra hece hakimiyetini de kırmıştır. Ayrıca Nazım Hikmet ve takipçilerinden sonra şiire giren yeni konular vardır.

Yaşar Nabi, yeni şiir cereyanının ne zaman başladığını kestirmenin güç olduğunu belirttikten sonra, Yedi Meşaleciler in hamlesinde bir takım yeni unsurların olduğunu ve Cahit Sıtkı ile Ahmet Muhip'in durmadan yeni söyleyiş şekilleri

---

1.**Garip** kitabının ilk baskısı "Bu kitap sizi alışılmış şeylerden şüpheye davet edecektir." kuşağı ile çıkmıştır.

deneyerek bir yeni arayışı gösterdiklerini söyler.[1]

Yeni şiiri yaratma şerefini üç-dört şaire hasretmenin doğru olmadığını, Garip şâirlerinin yaptıklarının ise, sessiz sedasız taze örnekler verenlerin yanında, aşırı bir hamle ile öne geçmek olduğunu belirten[2] Behcet Necatigil, Yeni şiirle ilgili olarak şunları söyler:

> "Yeni Türk şiiri deyiminin, 1935 yılında yazmaya başlayıp, en kesif faaliyetlerini 1945-1950 arasında göstermiş bir edebiyat neslini ifade ettiğini söyleyebiliriz. Şiirde Ahmet Muhip Dıranas ve Cahit Sıtkı Tarancı ile başlayan içte yenileşme, Orhan Veli Kanık'da bir ifade ve teknik değişmesi halinde görülür."[3]

Aslında, burada uzun uzun anlatılmasına gerek görmediğimiz daha önceki bütün gelişmeler ve değişiklikler bu hareketin doğmasına zemin hazırlamıştır denebilir.

Garip'in 1941'de yayınlanmasından yaklaşık beş sene önce Orhan Veli ve arkadaşları şiirlerini yayınlamaya başlarlar. **Varlık** dergisinin 1 Kanunuevvel(Aralık) 1936 tarihli 82. sayısında Orhan Veli'nin dört şiiri yayınlanır.[4] Bu şiirler vezinli kâfiyeli, eski tarzda yazılmış şiirlerdir. Yeni tarzdaki ilk şiirlerini 1937 yılı Ağustos ayından itibaren **Varlık** dergisinde yayınlanmaya başlarlar. Daha sonra ortak olarak yayınlanan **Garip**'in mukaddimesi olacak olan şiirle ilgili görüşler Orhan Veli imzasıyla, 01.12.1939-01.02.1940 tarih-

---

1.Yaşar Nabi Nayır, "Şiirde Yeni-Eski Meselesi", **Varlık**, Ağustos 1946, s.4

2.Behcet Necatigil, **Düz Yazılar-II Konuşmalar Konferanslar**, Cem Yayınevi, İstanbul 1983, s.577

3.Behcet Necatigil, a.g.e., s.644

4."Dört Şiir" üst başlığının hemen altında şu ifadeler yer almaktadır: "Varlık'ın şiir kadrosu yeni ve kuvvetli genç imzalarla zenginleşmektedir. Aşağıda dört şiirini yayınlayacağımız Orhan Veli, şimdiye kadar yazılarını hiç neşretmemiş olmasına rağmen olgun bir sanat sahibidir. Gelecek sayılarımız onun ve arkadaşları Oktay Rifat, Melih Cevdet ve Mehmet Ali Sel (Orhan Veli) in şiirimize getirdikleri yeni havayı daha iyi belirtecektir."

leri arasında **Varlık**'ın 154,156,157,158.sayılarında dört makale halinde yayınlanır.

Yalnız bu sıralarda, bilhassa Asaf Hâlet Çelebi ve Arif Dino gibi Yeni şiiri savunan şahıslarla bu harekete muhalif olan bazı yazarlar arasında çeşitli polemikler ve tartışmalar olmaktadır. Arif Dino'nun söylediği "Şiir ifrazattır." sözü birçok tartışmalara sebep olur ve bu gibi vesilelerle yeni tarzda şiir yazanlar alaya alınır ve karikatürize edilir.[1]

Bu tartışmaların daha önce başlayıp devam etmekte olduğu 1941 yılında Orhan Veli ve iki arkadaşı **Garip**'i yayınlarlar. Kitabın yayınlanmasından sonra da Yeni şiir hareketi, **Garip** mukaddimesindeki, Orhan Veli'nin yazdığı; Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in de kabul ettiği fikirler esas alınarak, Garip hareketi şeklinde görülmeye başlamıştır. Halbuki Yeni şiir hareketinde ve bu tartışmalarda yer almış fakat Garip hareketine katılmamış olan şâirler de vardır.

Garipçilere göre, tabiî söyleyişten uzaklaşan şiir eğitimle tabiî kabul edilmekte, asıl tabiîleşme arzusuyla yazılan şiirler garip karşılanmaktadır. Halbuki asıl garip olan, zekanın tabiatı değiştiriciliğine dayanan lafız ve mana sanatlarıyla yazılan şiirdir. Şiir, birer kayıt olan vezin ve kâfiye ile yazılan nazımdan farklıdır. Artık, ekalliyetteki müreffeh sınıfların değil çalışan-emekçi sınıfın zevkine hitap edecektir. Eski şiirin tesirinden kurtulmak için herşeyi atmalıdır. Şiirde, diğer sanatların tedahülü gereksizdir. "Şiiri şiir yapan sadece edasındaki hususiyettir ve manaya aittir." Edebiyatı sınırlayan hudutları azamî derecede genişletmek lazımdır. Şiir, tabiatın ve şuuraltının, ustaca ve samimî hissi verecek şekilde taklit edilmesine dayanmalıdır. Şiirde parçanın değil bütünün güzelliği esastır ve "şâirânelik"ten kurtulmak lazımdır.

Bu fikirlerde dikkat çeken en önemli hususiyet, âdeta

1.Bakınız Ek 24

bir devrimci edasıyla geleneksel ve yerleşmiş şiir anlayışlarına karşı çıkmaktır. Fakat bu yapılırken, Marksist ideolojiden ve sürrealizmden etkilenilmiş veya faydalanılmış olması önemlidir. Birkaç yıl sonra yumuşatacakları, hatta terkedecekleri bu fikirlerinde ve üçünün beraber böyle bir harekete girişmelerinde ideolojik bir tavır da sezilmektedir.

Garip hareketi çeşitli tenkitlere uğramıştır. Bunlar arasında, yenilik adına acaiplik ve saçmasapanlığa düşüldüğü ve sosuzlaşıldığı[1], komünistlik propagandası yapıldığı[2] bir çeşit değer buhranı olduğu[3], iç dünyalarını zenginleştirmeye vakitleri ve kabiliyetleri olmamış kişilerin aylak, boş dolaştıkları bir lunaparka benzetilme[4] gibilerini sayabiliriz.

Ahmet Hamdi Tanpınar, "1940'lardan sonra yetişenlerin nesrinde ve şiirinde en çok rastlanılacak şeylerden biri de bu alibi (asıl benliğin yokluğu) olacaktır."[5] diyerek, geçmişle bağlantısı kesilen, kutsal değerlerden bîgane ve sadece gündelik zevklere ve üzüntülere dayalı bir hayatı olan aydınlarımızın durumuna işaret etmektedir.

Garip hareketinin en önde gelen şâiri Orhan Veli'nin mısralarında böyle bir insana ve hayatına devamlı rastlamak mümkündür.

"Hususî hayatımı,
Anlatayım:
Evvela adamım, yani
Sirk hayvanı filan değilim.
Burnum var, kulağım var,

1.**Çınaraltı** dergisinin 30 Ağustos 1941 tarihli 4. sayısında, s.2' de yayınlanan imzasız bir yazı.

2.Orhan Seyfi Orhon, "Allâh Cümlemize Rahatlık Versin",**Çınaraltı**, S.70, 23 Kanunusani 1943, s.11

3.Ahmet Hamdi Tanpınar, a.g.e., s.115

4.Behcet Necatigil, "Garipçiler", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.3, İstanbul 1979, s.287

5.Ahmet Hamdi Tanpınar, a.g.e., s.116

Pek biçimli olmamakla beraber.
Bir evde oturuyorum,
.....
Ispanağı severim.
Puf böreğine hele
Biterim. "Ben Orhan Veli"

"Düşünme,
Arzu et sade!
Bak, böceklerde öyle yapıyor. "İstanbul İçin"

"Çayın rengi ne kadar güzel,
Sabah sabah,
Açık havada!
Hava ne kadar güzel" "Ne Kadar Güzel"

"Bir de rakı şişesinde balık alsam"
"Eskiler Alıyorum"

"Kadehlerin biri gelir, biri gider,
Mezeler çeşit çeşit;
Bir sevdiğim sanoda şarkı söyler;
Biri yanıbaşımda,
İçer içer, ötekini kıskanır.
Kıskanma, güzelim, kıskanma;
Senin yerin başka,
Onun yeri başka. "Sanolu Şiir"

"Allah varsa eğer
Başka bir şey istemem ondan.
Bununla beraber istemem
Ne Allâh'ın olmasını,
Ne de işimin
Allâh'a kalmasını" "Lakırdılarım"

İnci Enginün, II. Dünya Savaşı'nın getirdiği yeni hayat görüşünün, sürrealizmin, André Gide ile yaygınlaşan duyularla yaşama ve mutlu olmanın ve özellikle Fransız yazarların savaş karşısında geçici hazlara sığınışlarının bu gençlere tesir ettiğini söylemektedir.[1] Bunlarla birlikte, yukarıda değinilmeğe çalışıldığı gibi, Türk aydınlarında meydana gelen inanç ve ideal buhranın payı çok daha büyüktür.

Bilhassa Orhan Veli'yle şiire gündelik hayatın kelimeleri girmiş ve "şâirânelik"ten uzak sıradan insanların söyleyişleri getirilmiştir. İlk şiirlerinde vezin ve kâfiye kullanmış, fakat yeni tarzda yazmağa başladıktan sonra vezin

---

1. İnci Enginün, a.g.y., s.601

ve kâfiyeyle beraber edebî sanatları da reddetmiştir. Vezinsiz, kâfiyesiz ve teşbih, itiâre, mübalaga gibi edebî sanatlardan yoksun, âdeta "şiirsiz şiir" yazma tavrı içindedir.

Mehmet Kaplan, Orhan Veli'nin getirdiği üslubu "fenomenolojik üslup" olarak adlandırır ve bu üslup tarzında varlıkların, araya hiçbir düşünce, hatıra, çagrışım, benzetme gibi şeyler girmeden, dorudan doğruya girdiklerini söyleyerek, "Bu üslup veya idrak tarzı, dil ve düşüncede büyük tasfiyeyi veya soyunmayı icap ettirir ki, Orhan Veli neslinin yaptığı da budur."[1] der.

Orhan veli ve arkadaşları, daha sonraları, bilhassa kâfiye ve edebî sanatlara karşı bu tavırlarını yumuşatmışlardır. **Garip** mukaddimesinde, vezin ve kâfiyeye, edebî sanatlara karşı olduğunu ve şâirânelikten kurtulunması gerektiğini söyleyen Orhan Veli, 1947'deki bir mülakatında, bu fikirlerinin tersi özelliklere sahip Divan şiirini çok sevdiğini belirterek şöyle der:

> "Divan şiirinden bugüne kadar da Türkiye'de şiir yazılmadığını zannediyorum. Fakat bugün şiirimizde bir kımıldanma vardır. Bu kımıldanma en ziyade Divan Edebiyatı tesirinden geliyor. Yani bugünkü şairler Divan Edebiyatı'nı aynen taklit ediyorlar demek istemiyorum. Fakat bugün şekil endişesi diye birşey duyuyorsak, dilin mükemmelleşmesi lazımdır, diye bir kavgamız varsa, bu endişeye, bu kaygıya Divan şiirini okuduktan sonra geliyoruz. Divan şiirinin sanatlarını biliyoruz, fakat bu günkü şiirin sanatlarını henüz bilmiyoruz."[2]

Genellikle, "Orhan Veli ve arkadaşları" ifadesiyle anılan iki şâirden biri olan Oktay Rifat, şiire hece vezniyle başlamış daha sonra Garip hareketine katılmıştır. O da, devrinin birçok şâiri gibi, basit, günlük sevinç ve üzüntülere dayalı, idealsiz bir hayat yaşamış ve şiirlerinde de bu

---

1.Mehmet Kaplan, **Şiir Tahlilleri-II Cumhuriyet Devri Türk Şiiri**, İstanbul 1984, s.135

2.Orhan Veli, **Edebiyat Dünyamız**, (Düzenleyen, Asım Bezirci), Ankara 1975, s.289

hayatı aksettirmiştir.

"Potinlerime ve paltoma
Teşekkür etmeliyim.
Teşekkür etmeliyim
Karın yağmasına.
Bugüne ve sevince
Kara bastığım için şükür,
Şükür gökyüzüne ve toprağa,
İsmini bilmediğimiz yıldızlara.
Suya ve ateşe hamdolsun"

Bu mısralar Oktay Rifat'ın ve arkadaşlarının hayata bakışlarıyla beraber şirk ve inkâr içinde âdeta mistikleşen bir tavrı da aksettirmektedir.[1] Behcet Necatigil, Oktay Rifat'ın her kitabında değişik bir nitelik gösterdiğini ifade eder.[2] Heceyle başladığı şiire Garip cıkışıyla devam eder. Yer yer gerçeküstü temayüller taşıyan şiirlerinden sonra halk şiir geleneğine yönelir. Halk deyişlerinden, tekerlemelerden yararlanarak, alaylı tenkitlerle sosyal meselelere yönelir. Daha sonraları da mücerret şiire meyleder.

Garip'in diğer ismi Melih Cevdet Anday, Garip tarzındaki, çarpıcı buluşlara ve esprilere dayalı basit söyleyişli şiirlerinden sonra, düşüncenin hakimiyetinin arttığı, ve Marksist ideolojiyi daha çok yansıtan şiire yönelmiştir. Anday'ın, şahsî bir ilhama ve şâir mizacına sahip olmadığını, hakikî şiir duygusundan mahrum olduğunu söyleyen Mehmet Kaplan, bu eksikliğini, Marksist ideoloji ve materyalist fikirlerle telafiye çalıştığını iddia eder.[3]

1.Sabahattin Eyüboğlu, yeni neslin, basit güzellikler karşısında, güzel zevkler için, kısacası güzel tabiat ve güzel hayat için takındığı teşekkür hissini şöyle izah ediyor: "Hemen söyleyelim ki bu şükran ve hayranlık duygusu yeni şairi tabiatın fevkinde hiçbir mefhuma götürmüyor; hayatını hiçbir üstün kudrete bağlı ve barçlu görmüyor. Kendisini tabiatın bir cüzü olarak idrak ediyor, onun ahengine karışıyor ve adeta kendi kendine şükrediyor... Yeni şiirde gökyüzü boştur; daha doğrusu yalnız yaşamak sevinci ile doludur. Allâh bütün melekleri ile birlikte gökleri bırakıp gitmiştir." [Sabahaddin Eyüboğlu, "Yaşamak Sevinci", **İnsan**, S.20, Mart 1943, s.27]

2.Behcet Necatigil, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, İstanbul 1980, s.301

3.Mehmet Kaplan, a.g.e., s.152

Daha önce işaret edildiği gibi, üç Garipçilerle aynı yıllarda şiir dünyasında tanınmaya başlayan ve Yeni şiir hareketi içinde görülen, birkısım şâirler de vardır. Bunlar arasında, şiire biraz önce başlayan Celâl Sılay (1914-1974), Asaf Hâlet Çelebi (1907-1958), Bedri Rahmi Eyüboğlu (1913-1975), Baki Süha Ediboğlu (1915-1972), İlhan Berk (1916-1971) gibi isimler sayılabilir. Ayrıca, kendine has şiirleriyle Behçet Necatigil(1916-1979).

Şiire hece vezniyle başlayan ve ilk kitabını 1932'de yayınlayan Celâl Sılay, Yeni şiir tarzına yönelir ve savunuculuğunu yapar.

Aynı zamanda şâir olan Bedri Rahmi Eyüboğlu, halk kaynaklarına bağlılığı ve ressamlığı ile Yeni şiire canlı, yerli ve renkli bir hava kazandırmıştır.[1] Halka, halk şiirine büyük hayranlık duyan Bedri Rahmi'nin bu tavrında, devrin bir kısım aydınlarının rağbet ettiği ideolojinin de rolü olduğu söylenmektedir.[2] Bir başka şiirinde, çingene kızına ortaklaşa tecavüzü "Günahı vebali benim boynuma" diyerek lezzetle anlatan, diğer bazı şiirlerinde de "Sarhoşum çok şükür dilediğim gibi", "Kendimi kendim yaratsaydım" mısralarında olduğu gibi, laubalî bir îman zaafiyeti gösteren Bedri Rahmi de, o yılların fikir ve inanç sarsıntısından kurtulamamıştır. Bazı şiirlerinde, kafiyeden de yararlanıp zaman zaman ahenkli mısralar yazmış, halk söyleyişlerinden de istifade ederek halkın diline yakın bir dil kullanmıştır.

Baki Süha Ediboğlu ise, genellikle aşk ve tabiat konularını işlediği şiirlerinde fazla başarılı olamamış[3], bununla birlikte, insanı düşündüren, kısa ve vurucu şiirler

---

1.Behçet Necatigil, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, İstanbul 1980, s.148

2.Mehmet Kaplan, **Şiir Tahlilleri-II Cumhuriyet Devrinde Türk Şiiri**, İstanbul 1984, s.119

3.Sükran Kurdakul, **Şairler ve Yazarlar Sözlüğü**, Ankara 1973, s.142

yazmıştır.

İlhan Berk, Yeni şiir hareketinin daha çok sosyal gerçekçilik tarafında olan, Marksist bakış açısıyla, psikolojik tesirlerin yansıdığı şiirler yazmış, sonra, gerçek-üstücülüğe meyletmiş ve İkinci Yeni şâirleri arasında yer almıştır.

1935'lerden itibaren şiir yazmaya başlayan ve ilk şiir kitabını 1945 yılında yayınlayan Behcet Necatigil, Yeni şiir ve Garipçilerden biraz değişik bir şiir ortaya koymuştur. İdeolojik bir şartlanmaya düşmeden, hayatı ve yakın çevresini, çekingenliklerini, sıkıntılarını ve özlemlerini, basma kalıplıktan kurtularak, yaratıcı sanatkar kudretiyle anlatmaya çalışmıştır. Necatigil'in, ilk şiirlerinden itibaren, hayat karşısında ezildiğini, "yamyassı" olduğunu[1] ifade eden Mehmet Kaplan, bunda mizacının yanı sıra, mutluluğu bulamayışının da etkili olduğunu söyler.[2]

Behcet Necatigil'in "individualizm"e temayülünün olduğu da söylenmektedir.[3] Fakat o, kendi hayatının ıztıraplarını insanların ortak meselesi olarak ele almıştır. Kendi hayatına ait tecrübelerden hareketle, toplumun bozulmuşluğuna işaret etmek ister.

"Seni, beni üzen dertte
Çarpar bir milletin kalbi,
Halkın çoğu bizim gibi
Bunun lafını etmekte." "Çevre"

"Kılık kıyafetine dikkat etmeli insan
Kimse bakmıyor bana
Üstüm başım perişan.

Sırtında
Samur kürkün olunca
Beysin, paşasın

İlâhi Nasreddin Hoca
Kürküyle yaşasın." "Fıkra"

1.Mehmet Kaplan, a.g.e., s.217

2.Mehmet Kaplan, a.g.e., s.222

3.Fahir Onger, **Bugünkü Şiirimiz**, İstanbul 1946, s.67

Necatigil'in, insanın günlük hayat dekorunu teşkil eden alelâde eşyayı büyük bir başarı ile sembolleştirdiğini belirten Mehmet Kaplan, onun asıl sanatkâr cephesini "sembolist-realizm" adı verilebilecek olan bu temayülün yaptığını söyler.[1] İlk şiirlerinde sade bir üslup kullandığına değindiğimiz Behcet Necatigil, bilhassa son şiirlerinde, Divan şiirinin tekniğinden de yararlanarak, zihnî gayretlerle anlaşılabilen, bir nevi oyuna dayalı şiirler yazmıştır. Bunun için, Divan şiirinde çok kullanılan, cinas ve tevriye sanatlarından yararlanmış, "sözcüklerden değişik konbinezonlarda başka başka anlam dizeleri çıkarmayı" denemiştir.[2]

1940-1950 arası, siyasî, sosyal ve iktisadî gelişmeler ve değişmeler açısından da önemlidir. "Millî Şef" dönemi olarak adlandırılan bu yıllarda, dünyada yaşanan değişmelerin zarurî neticesi olarak, 1946'da ilk çok partili seçimler yapılmış, 1950 yılında da iktidar halk tarafından değiştirilmiştir. Millî Şef dönemi bitmiş, seçimle gelen Demokrat Parti dönemi başlamıştır. Köy Enstitüleri gibi eğitim müesseselerinin de yardımıyla, eğitimin yaygınlaştırılmasının beraberinde, köylerden, kasabalardan edebiyat camiasına katılanların sayısı artmış, fakat bazı ideolojilerin daha geniş bir tabana yayılmasının zemini hazırlanmıştır. Bilhassa 1950'den sonraki iktisadî oluşumlar sayesinde de, refahın yaygınlaşması yanında, bu ideolojik gelişmelerle âdeta zihnî bir devrim geçiren bazı çevrelerin tenkitlerine sebep olacak zeminler oluşmaya başlamıştır. Diğer önemli bir değişim de dilde başlayan öz Türkçecilik veya uydurmacılığın meyvelerini vermeye başlamasıdır. Nihayet, daha değişik ve çeşitliliği olan bir nesil meydana gelmiştir.

Garip hareketinden sonra ve onun etkisiyle yetişen nesil tarafından meydana getirilen şiir, gittikçe daha da basitleşen, alelâdeleşen, tuhaflaşan ve ideolojikleşen bir durumdadır. Orhan Veli'nin "şiir emekçilerin zevkine hitap

---

1.Mehmet Kaplan, a.g.e., s.216

2.Bakınız, Hilmi Yavuz, **Yazın Üzerine**, İstanbul 1987, s.116-133

etmeli" fikri, doğru dürüst bir işi dahi olmayabilen, avareliklerini, miskinliklerini, kısacası düzensiz hayatının ayrıntılarını anlatmaktan zevk alan şâirlerin elinde yine bunların zevklerine hitap edecek şekilde gerçekleşmiştir. Gerçek emekçilerin değil, bu fikri "ideolojik bir söylem" halinde dile getirenlerin zevk aldığı bir şiir ortaya çıkmıştır. Söyleyiş mükemmeliği kaybolmuş, şiir sıradanlaşmıştır. Elbette ki, bu şâirler arasında güzel şiirler yazdığı kabul edilenler de vardır. Fakat, Garipçilerin taklidiyle meydana getirilen şiirin 1950'lere gelindiğinde, genel durumu budur.

Bu gelişmeler, elbette ki birtakım tepkilerin doğmasına sebep olmuştur.[1] Bazı şâirler, bu gelişmeleri soysuzlaşma, gelenekten kopuş ve kaos olarak görmüş ve bizim kendi değerlerimize dayanarak gelişmemiz gerektiğini savunmuşlardır.[2] Bazılarının "Yeni Gelenekçiler" dediği[3] bu şâirler değişik şekillerde geçmiş edebiyatlarımızdan yararlanma yoluna gitmişlerdir.

1950 yılında yayınlanmaya başlayan **Hisar** dergisinde yazan bazı şâirler, böyle bir tepkiyle ortaya çıkmışlardır. İlhan Geçer (d.1917), Mehmet Çınarlı (d.1925), Munis Faik

---

1.Bu tepkilerden en sertlerini gösterenlerden biri de, bir zamanlar Yeni şiirin savunuculuğunu yapanlardan olan Asaf Hâlet Çelebi'dir. Fikirleri ve Tartışmaları bölümlerinde değinileceği gibi, bu şiirleri, "pislik edebiyatı", "süprüntülük", "serserilik" ve memleket için tehlikeli olarak görür.

2.Mesela; Ziya İlhan, şiirde son yıllarda bir tuhaflık ve gülünçlük modasının görüldüğünü belirterek, böyle şiirlerle hafızalarda yer etmeye çalışanların gayretlerinin boşuna olduğunu ifade eder. [Ziya İlhan Zaimoğlu, "Türk Şiirinde Tuhaflık Modası", **Türk Sanatı**, S.18, 18 Aralık 1953, s.6]
İlhan Geçer, bir mülakatında, kötü taklitçilerin şiiri soysuzlaştırmağa çalıştığını, bu şair taslaklarının ilericilik perdesi altında birtakım zararlı fikirlerin propagandasını yaptığını ve sadece yıkmak gayesiyle, alabildiğine küfrettiklerini söyler. [Yusuf Işıklı, İlhan Geçerle Bir Konuşma", **Türk Sanatı**, S.42, 1956, s.11]

3.Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı- Yirminci Yüzyıl Türk Edebiyatı Tarihi- Şiir**, C.4, İstanbul 1991, s.266-269

Ozansoy (1911-1975), Gültekin Sâmanoglu (d.1927), Mustafa Necati Karaer (d.1928), Nüzhet Erman (d.1926), Nevzat Yalçın (d.1926) ve diğer bazı şâirlerin yer aldığı bu topluluk, Batı'nın taklidiyle millî bir sanat ve şiir meydana getirilemeyeceğini, kendi millî geleneğimizden hareket edilmesi gerektiğini, sanatın, eskinin reddedilmesi ve eskiyle bağların koparılmasıyla gelişemeyeceğini, eskiden güç alınması gerektiğini ve belirli bir siyasî ve ideolojik görüşe angaje edilmemesini savunmuşlardır. Ayrıca, bazı çevrelerce yaygınlaştırılmaya çalışılan öz Türkçecilik veya uydurmacılık gibi dilde aşırı hareketlerden kaçınılması ve yaşayan, konuşulan Türkçenin kullanılmasını istemişlerdir.

Bu yazarların ortaya koyduğu görüşler, Cumhuriyetten sonraki inkılaplardan hareketle, Batıya kapıların çok fazla açılmasına karşılık, geçmişe aşırı bir düşmanlık haline gelen tavır ve uygulamalara bir tepkidir. Bu tavır ve uygulamaların direkt veya dolaylı neticesidir ki, Garip ve Garip hareketinden sonra başlayan gelişmeler vuku' bulmuştur.[1]

Garip hareketinden sonraki gelişmelere daha çok fikir düzleminde karşı çıkan Hisarcılardan başka, şiirin sıradanlaşmasına ve basit günlük hayatın espritüel söyleyişlerle dile getirildiği yozlaşan bir şiir durumuna düşmesine tepki gösterenler de olmuştur. 1955'lerden itibaren yazılmaya başlayan bazı şiirlerde ise bu anlayışın tam zıddı bir istikamete yönelinmiş gibidir. Adeta, şiiri kolay anlaşılır basit söyleyişler olmaktan kurtarmak çabası içine girilir. "Birinci Yeni" olarak kabul edilen Garip hareketinden sonra, bu harekete karşı 1955'lerden itibaren oluşmaya başlayan şiir

---

1.Demirtaş Ceyhun da, "Orhan Veli devrimi"ni, Cumhuriyetten sonraki devrimlerin bir sonucu olarak görür.[Demirtaş Ceyhun, "Yeni Şiirimiz ve İkinci Yeni Şairler", **Yelken**, S.22, Kasım 1958, s.9

de "İkinci Yeni" şiiri olarak anılmaya başlar.[1]

Asım Bezirci'nin tespitine göre bu şiirin başlıca özellikleri; imajın yoğun olarak şiire yeniden girmesi, edebi sanatlara özgürlük tanımak, aleâdelikten ve basitlikten kaçmak, konuşma diline sırt çevirmek, halkın hayatından uzaklaşmak, şehirli basit adam tipinden kurtulmak, nükte, şaşırtma ve tekerlemeden kaçmak, konuyu, hikayeyi ve olayı atmak, şiiri akıldan ve anlamdan kaydırmak ve fakir ekseriyete değil, aydın azınlığa seslenmek olarak sayılabilir.[2] Bu akıma dahil edilebilecek şâirler ve eserleri arasında şunlar sayılabilir. Oktay Rifat, **Perçemli Sokak** (1956); Edip Cansever, **Yerçekimli Karanfil** (1957); Cemâl Süreyya, **Övercinka** (1957); İlhan Berk, **Galile Denizi** (1958); Turgut Uyar, **Dünyanın En Güzel Arabistanı** (1959); Sezai Karakoç, **Körfez** (1959); Kemal Özer, **Gül Yordamı** (1959); Ülkü Tamer, **Soğuk Otların Altında** (1959); Ece Ayhan, **Kınar Hanımın Denizleri** (1959)

Tam bir ortak hareket kabul edilmeyen[3], bazılarınca, siyasal baskıdan doğmuş bir kaçış şiiri olarak suçlanan İkinci Yeni şiiri için Mehmet Fuat, "İkinci yeni bir saman alevi gibi parlayıp söndü, dayandığı güçsüz ilkeler şimdi çok geride kaldı." diyerek, kapalılığın anlam alanında da önemli olabileceği kanısına onun yardımıyla varıldığını, bazı genç şâirleri getirdiğini, çözülüşünün de yeni umutlar verdiğini söyler.[4]

1.Muzaffer Erdost, **Pazar Postası**'ndaki (26 Eylül 1956) yazısında, Orhan Veli, Fazıl Hüsnü ve Behçet Necatigil'den ayrı bir şiirin geliştiğini söyleyerek bu hareketi "İkinci Yeni" olarak kabul eder. Bu tarihlerden sonra da bu isim kullanılmaya başlanır. ("Yeni Şiirimiz ve İkinci Yeni Şairler", Demirtaş Ceyhun, **Yelken** Kasım 1958 ; "İkinci Yeni Yargılanıyor", **Yelken**, Haziran 1960)

2.Asım Bezirci **İkinci Yeni Olayı**, İstanbul 1974

3.İnci Enginün, a.g.y., s.609

4.Mehmet Fuat, "Düşünceye Saygı" **Yeditepe**, 1 Mart 1960, s.81

Sonuç olarak; 1907-1958 yılları arasında yaşayan Asaf Hâlet Çelebi'nin asıl şahsiyetini kazandıran şiirlerini yazmaya başladığı 1938'lerde, Türk şiirinde, gerek şekil gerekse muhteva olarak birçok değişiklikler ve gelişmeler meydana gelmiştir. 1937'den itibaren Orhan Veli ve arkadaşları şekilsiz ve serbest ölçülü şiire mecaz ve teşbih gibi edebî sanatlarla birlikte kâfiyenin de kullanılmadığı şiiri ilave etmişlerdir. Asaf Hâlet de, bu bakımlardan benzer fakat "mistik" olarak vasıflanan değişik bir şiirle ortaya çıkmıştır.

Yukarıda anlatılmaya çalışıldığı gibi, Türk toplumunun yaşadığı siyasî, sosyal ve kültürel değişmelerin de tesiriyle, Mehmet Akif'in islâmcılığından sonra, Necip Fazıl hariç, dinî ve mistik çizgiye pek fazla yaklaşan şâirimiz olmamıştır denebilir. Bu dönemdeki birkaç şâirimizin bazı şiirlerinde görülen duyuşlar ise, daha çok ferdî acmazlardan bunalan insanın, ulaşmaya çalıştığı ruhî sukûnet arayışlarıdır. Bu arayışıylarda tam bir istikamet olmadığı gibi tasavvufî usûl ve kavramlar da yoktur. Dolayısıyla da, insanda bulunan sonsuzluk arzusu ve üstün bir varlığa inanma ihtiyacından kaynaklanan, fakat dinî-mistik çizgiye pek ulaşamayan terennümler olarak kalmışlardır. Dinî inancını kaybetmiş şâirlerde ise, Oktay Rifat'ın yukarıda zikrettiğimiz şiirinde olduğu gibi, zaman zaman, nihilist-mistiklik veya yaşam ve tabiat mistisizmi denebilecek bir temayül bulunmaktadır. Dinî-tasavvufî istikametin tam zıddınadırlar. Sanki o dönemin ufku, maneviyata dolayısıyla dinî-mistik atmosfere pek geçit vermemiş gibidir.[1] Bunun içindir ki, bazan tasavvuf bazan da Budizm tesiriyle, değişik bir muhteva kazanan Asaf Hâlet Çelebi'nin şiiri, şeklî benzeşmelere rağmen orijinal ve "nev-i şahsına cmünhasır" bir şiir olarak kalacaktır.

1.Aslında, yeni Türk şiirinin veya Cumhuriyet devri Türk şiirinin mistisizm açısından değerlendirilebilmesi, bu nazarla yapılacak geniş ve müstakil araştırma ve incelemelerden sonra mümkün olabilir. Bu itibarla daha önce ifade edilecek fikirlerin tam ve doğru bir kıymet hükmü taşımayabileceğini belirtmek isteriz.

1.H A Y A T I:

1.1. Ailesi, Doğumu ve Evliliği:

1.1.1. A i l e s i: Asaf Hâlet Çelebi'nin ailesi hakında en sıhhatli bilgileri kendisinin 1933 yılında yazdığı terceme-i hâlinden, hayatta olan ablası ve diğer akrabalarının beyanlarından ve yeğeni Nur Barkın'da bulunan aile şeceresinden çıkarmaktayız.

Baba tarafından bilinen en eski dedesi, Kastamonu Çerkeş'ten İstanbul'a gelerek Üsküdar'da kebapçılık yapan Hacı Mustafa Ağa'dır. Onun oğlu, Sultan I. Abdülhamid devrinde, sadrazam Derviş Paşa'nın hazinedarlığını yapan İsmail Nazif Çelebi'dir.[1] Asaf Hâlet Çelebi bu dedesi için, "Esma Sultan'[2]ın kızı ile evlenerek Cihangir'de büyük bir konak yaptırmış, bilâhare bu konak yüzünden de nekbete düçar olmuş"[3] demektedir.

1.Nur Barkın'da bulunan aile şeceresi

2.I. Abdülhamid'in kızı

3.Asaf Hâlet Çelebi'nin 1933 yılında yazdığı, halen Nur Barkın'da bulunan tercüme-i hâli (Bakınız Ek 1.1)
Asaf Hâlet'in, Arap harfleriyle ve kendi elyazısıyla yazdığı müsvedde halinde olan bu tercüme-i halini, ağabeyi Kâmilî Hâlet Çelebiler bu günkü harflere çevirirken metnin arasına bazı ilaveler yapmış ve ayrıca "Müsvedde burada bitmektedir" dedikten sonra kardeşinin daha sonraki hayatıyla ilgili bilgiler vermiştir. Bu orijinal müsvedde ve ilaveli çeviri metni aldığımız Kamilî Bey'in kızı olan Nur Barkın, kendilerinde tercüme-i halin başka nüshalarının olmadığını ifade ederek ilave bilgilerin doğru olduğunu belirtmiştir. Bu itibarla bu bilgileri de kullanmayı uygun gördük. (Orijinal metin, bugünkü harflere aktarımı ve Kâmilî Bey'in ilaveli çevirisi için bakınız Ek 1.1, 1.2, 1.3)

Gerek Hacı Mustafa Aga'nın gerekse İsmail Nazif Çelebi'nin doğum ve ölüm tarihlerine dair bilgilere ulaşamadık. Fakat Sultan I. Abdülhamid, 1774-1789 tarihleri arasında Osmanlı tahtında bulunduğuna göre, İsmail Nazif Çelebi muhtemelen, XVIII. asrın ikinci yarısında, babası da ondan bir nesil önce yaşamış olmaktadır. İsmail Nazif Çelebi ve Esma Sultan'ın oğlu Mehmed Said Efendi'dir. Bu zatın ne işle meşgul olduğuna ve yaşadığı tarihlere dair herhangi bir malumat mevcut değildir. Nur Barkın'da bulunan aile şeceresine göre Mehmed Said Efendi, "Seyyide" Nesibe Hanımla evlenmiştir. Bu ikisinin oğlu İsmail Nazif Kâmilî Efendi, Karantine Dairesi'nde müdürlük yapmıştır. Sultan II. Mahmud ve Sultan Abdülmecid devirlerinde (1808-1861) yaşamış olması muhtemeldir. Kâmilî Efendi ile Fatma Nesibe'nin oğlu Esseyyid Ca'fer İzzet, H.1251-1307; M.1835-1891 tarihlerinde yaşamış, fakat ne işle meşgul olduğu bilinmemektedir. Ca'fer İzzet ve Fatma Zehra (1849-1917) nın oğlu, Asaf Hâlet'in babası Mehmed Said Hâlet Çelebiler (1869-1948) Cumhuriyete kadar Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi Müdürlüğü yapmıştır.[1]

Asaf Hâlet'in babaannesi Fatma Zehra'nın babası Kadı Ahmed Hamdullah Efendi(1809-1898) nin ilmi ve kadılığı hakkında, gerek Merzûka Yalım gerek ailenin hayatta olan diğer fertleri, çok sitayişkâr ifadelerde bulunmaktadırlar. Asaf Hâlet'in tercüme-i hâline yaptığı ilavelerde ağabeyi Kâmilî Çelebiler bu ceddi hakkında şu bilgileri vermektedir:

> "Babamın annesinin babası, Meclis-i Tedkikat-ı Şeriyye azasından Hamdullah Efendi. Bu zat muhtelif illerimizde kadılık etmiş, muhtelif fetva kitaplarından topladığı çok değerli 3500 karar suretini "Mir'atül müraffîn" adını verdiği mecmuasında toplayarak Süleymaniye Kütüphanesine koymuş.[2] Edebiyat, şiirler, tarih, coğrafya, siyasiyât

---

1.Asaf Hâlet'in babasının ismi, Beyoğlu Nüfus Müdürlüğü'ndeki kayda ve Nur Barkın'da bulunan aile şeceresine göre Mehmet Sait Hâlet, ablası Merzûka Yalım 'ın ifadesine göre M. Seyyid Hâlet'dir.

2.Bu mecmuanın elyazması bir nüshası 94.35/ 2734 numarayla Süleymaniye Kütüphanesi'nde mevcuttur.

konularında 250'den fazla kitap ve risalelerle, günlük ve haftalık gazetelerden seçtiği pasajları "Feraidü'l-âsar ve Haraidü'l-eşâr" namını verdiği altı cilt mecmuada 18 T.evvel Rumî 1881 tarihiyle toplamış. Birini Viyana'daki Ulûm-i Şarkiyye Kütüphanesine, birini Mısır'da Hidiviyye Kütüphanesine yollamış, birini Hamidiye Kütüphanesine koymuş."[1]

Ahmet Hamdullah Efendi, 4.rütbeden Osmanlı Nişanı ve 3. rütbeden Mecidî Nişanı almış bir şahıstır.[2]

Aile şeceresine göre, Ahmed Hamdullah'ın babası, Ankaralı kadı olarak bilinen İsmail Hamid Efendi (1771-1847), İsmail Hamid'in babası da Ahmet Şükrü Efendi'dir. Şecerenin bu kolu burada kesilmektedir.

Kadı Ahmed Hamdullah Efendi'nin annesi Fatma Zekiyye (öl.,H.1204; M.1788), onun babası Şeyh Ahmed Efendi, onun babası Mataracızade Hacı İbrahim Efendi (öl.,H.1159; M.1743)dir. Hacı İbrahim'in babası Mataracı Osman Ağa (öl.,H.1142; M.1726), Gözlüve'den İstanbul'a gelmiştir. Osman Ağa'nın saraylı bir kadınla evlendiği kaydedilmekle beraber bu kadının kim olduğu bilinmemektedir.

1.Ahmed Hamdullah Efendi'nin bu mecmuasının, Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye kolleksiyonunda 1471 ve 1472 numaralarla kayıtlı iki nüshası bulunmaktadır. Elyazması mecmuada, Türkçe, Arapça ve Farsça eserlerden manzum ve mensur parçalar bulunmaktadır. Bu eserlerden bazıları şunlardır: **İbni Haldun Mukaddimesi Tercümesi, İbni Verdî Tarihi, İhyay-i Ulûm, Bakî Divanı, Baharistan, Pend-i Attar, Hafız Divanı...** 1292 yılında yazılan bu eser, yine Süleymaniye Kütüphanesi'nin Hacı Mahmut Efendi Kolleksiyonunda 6128 numarayla kayıtlı, **Tezkire-i Kavaid-i Farisiyye** isimli, yazma bir eseri bulunmaktadır.
Bayezit Devlet Kütüphanesi'nde 297.32= 927/1033 numarayla kayıtlı **Ennucûmü'd-Dârî ilâ İrşâdi's- Sârî** isimli Hadisle ilgili elyazma bir kitabı ve 94.35= 4222/6 numarayla katıtlı tercüme-i hâli bulunmaktadır.
Sadık Albayrak'ın kaydettiğine göre Ahmed Hamdullah Efendi'nin **Feraidü'l- Asar ve Harâidü'l- Eş'âr**(1292) ve **Miratü'l- Usûl** üzerine haşiye olarak yazdığı **Mazbatatü'l- Fünûn**(1280) isimli eserleri Maarifce basılmıştır. [Sadık Albayrak, **Son Devir Osmanlı Oleması** C.1, İstanbul 1980, s.157]

2.Sadık Albayrak, **Son Devir Osmanlı Olemâsı**, C.1, İstanbul 1980, s.157

Asaf Hâlet'in annesinin ismi, Beyoglu Nüfus Müdürlügü'[1]nde Gâile Beyzâ olarak kaydedilmiştir. Fakat, görüştügüm akrabalarının beyanlarına ve İstanbul Üniversitesi arşivindeki sicil dosyası[2] nda bulunan nüfus cüzdanı suretine[3] göre Atîke Beyzâ'dır. Atîke Beyzâ'nın babası İmroz Kâimmakamlıgı yapmış olan Ahmet Tevfik, onun babası da Kırım Savaşı esnasında, muhafızı olduğu Silistre Kalesi'ni çok kalabalık Rus ordusuna karşı savunan Mûsa Hulûsi Paşa'dır. Mûsa Hulûsi Paşa kaleyi muvaffakiyetle savunmuş, bu başarısından dolayı müşirliğe yükseltilmiş, fakat, birkaç gün sonra bir şarapnel parçasıyla başından yaralanarak şehit olmuştur.(1853) Kendisi için kalede bir türbe yaptırılmış ve ölümüne sebep olan şarapnel parçasından da türbeye kandil dikilmiştir. Bu türbe daha sonraki tarihlerde Bulgarlar tarafından yıkılmıştır.[4] Mehmed Süreyya'nın "**Sicill-i Osmanî**" isimli eserinde de Mûsa Hulûsi Paşa ile ilgili şu bilgiler verilmektedir:

> "Selaniklidir. Tophanede bittefeyyüz liva ve ferik oldu. 1264 Zilhicce'sinde Tophane meclis reisi olup Kırım meselesinde Silistre muhafızı oldu. Orada izhar-ı secaat ile 1271'de, muhasarada abdest alırken bir mermi isabetiyle şehit olmuştur. Vefatından üç gün akdem rütbe-i seniyye-i vezaret ihsanı haberini aldıkta "rütbe-i şehadeti arzu eylerim" demiştir. Sadık, müstakîm idi."[5]

Mûsa Hulûsi paşa'nın babası, Sultan II. Mahmut ve Abdülmecit devirlerinde yaşayan, Selanik Tophane Komutanlıgı yapmış olan Mehmet Aga'dır.[6] Secerenin bu kolu da Mehmed Aga'yla bitmektedir. Asaf Halet'in anneannesi Münîre

---

1.Beyoglu Nüfus Müdürlügü, Cihangir 08-08 sayfa nolu kayıt

2.İstanbul Üniversitesi arşivinde bulunan Asaf Hâlet'e ait 4102-226 nolu sicil dosyası

3.Bakınız Ek 2

4.Merzûka Yalım'la (16 Şubat 1993) Beylerbeyi'nde yapılan görüşme

5.Mehmed Süreyya, **Sicil'l-i Osmani**, C.4, s.526

6.Merzûka Yalım'la (16 Şubat 1993) Beylerbeyi'nde yapılan görüşme

Hanım'ın babası Hasan Tahsin Bey, Sultan Abdülmecid devrinde "nakîbü'l-eşraf"[1]lık yapan, zenginliği ile meşhur bir şahıstır. Tahsin Bey'in babası Seyyid Mehmed Ağa'[2]nın Sultan II. Mahmut ve Sultan Abdülmecid devirlerinde yaşadığı tahmin edilmektedir. Uzun süre Kıbrıs muhassıllığı yapmış olan Seyyid Mehmed Ağa burada beş tane de cami yaptırmıştır.[3]

Bu bilgilerden de anlaşılacağı gibi Asaf Hâlet, baba tarafından, Osmanlı soyuna; hem baba hem anne tarafından Hz. Muhammed'in nesli seyyidlere dayanan bir aileye mensuptur. Gerek baba gerekse anne tarafından köklü bir aileye mensup olan şâirin cedleri arasında, ilmî, idarî ve askerî sahada önemli sayılabilecek mevkilerde bulunmuş kişiler vardır. Fakat, büyük amcası Lem'î Bey'den başka şâir olan yoktur.

XVIII. asırdan beri ilim, irfan ve makam sahibi insanların gelip geçtiği, böyle bir ailenin mensubu Asaf Hâlet'in babası Mehmed Said Hâlet Çelebiler hakkında tam bir "Osmanlı" ve "İstanbul efendisi"ni tavsif eden vasıflar anlatılmaktadır. Münevver Ayaşlı, "dünyada gördüğüm en zarif iki insandan biri" dediği bu zatla ilgili şunları ifade etmektedir:

> "...İkinci harikulade zat ise, Asaf Hâlet Çelebi'nin babası Hâlet Çelebi Beyefendi idi. Yaşlı olmasına rağmen, yanakları pembe pembe, hala gençlik terâvetini kaybetmemiş bir beyefendi idi. O zamanlar ben henüz genç olmama rağmen bana gösterdiği hürmet ve nezaketten ben yerin dibine gecerdim. Hep elpençe divan durur ve arka arka gider, katiyyen

---

1.Nakîbü'l-eşraf:Osmanlı Devleti zamanında, seyyid ve şeriflerin, yani Hz. Muhammed'in torunları, Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan'ın ve bu vasıta ile bizzat Peygamberimizin temiz soyundan gelenler arasından kendilerine baş olarak seçilen ve onları devlet nezdinde temsil eden kimse.(Midhat Sertoğlu, **Osmanlı Tarih Lügati**, İstanbul 1986, s.286)

2.Mehmed Ağa'nın aslen Medineli bir seyyid olduğu ileri sürülmektedir.[Semih Güngör, **Asaf Hâlet Çelebi**, İstanbul 1985, s.14] Fakat bu konuda kesin bir bilgi edinemedik.

3.Merzûka Yalım'la (16 Şubat 1993) Beylerbeyi'nde yapılan görüşme

> arkasını insanlara, hiçkimseye çevirmezdi. Hâlet Çelebi Beyefendi, böyle yalnız terbiye ve edep âbidesi değil, ilim, irfan sahibi, hakikaten cenab-ı pîr-i Mevlânâ yolu ve edebi Mevlevî tarikatı edebi idi."[1]

Fakat, Mehmed S. Hâlet, Mevlana'yı çok sevmesine rağmen Mevlevî değil Kadirî tarikatine mensuptur.[2] Gerek Asaf Hâlet'in ablası Merzûka Yalım gerekse diğer akrabaları bu hususu teyid etmişlerdir. Asaf Hâlet de babası için "Babam çok meraklı idi. Esasen kendisi son büyük mutasavvıflardan Üsküdarlı "Şemş" efendinin halifesi ve Salkım Söğüt dergahı postnişini Şeyh Bedreddin İzzî Efendi'ye mensuptu. Edebiyat-ı sufiyye ve fünûnla meşgul olurdu."[3] demektedir.

Merzûka Yalım, babasının ve annesinin nasıl insanlar olduklarını sorduğumuzda şu cevabı verdi:

> "Babam avrupaî bir insandı. Bu tarzda giyinip kuşanırdı. Bana Paris'ten elbiseler getirirdi. Fakat Kâdirî tarikatine mensuptu. Hem babam hem annem beş vakit namaz kılardı, tekkeye giderlerdi. Fanatik değillerdi. Annem de modern bir insandı. Bilhassa anne tarafından soyumuz "alafranga"lığı ile şöhret bulmuştur. Babam, Atatürk'ün inkılaplarına hiç karşı çıkmamıştır. Cumhuriyeti kolay benimsemiştir, fakat Osmanlıyı da çok severdi. Babam çok iyi Farsça ve Fransızca bilirdi. Fransa'dan bir çok mecmua getirirdi. Şiir de yazardı, fakat hiç neşretmemiştir. "[4]

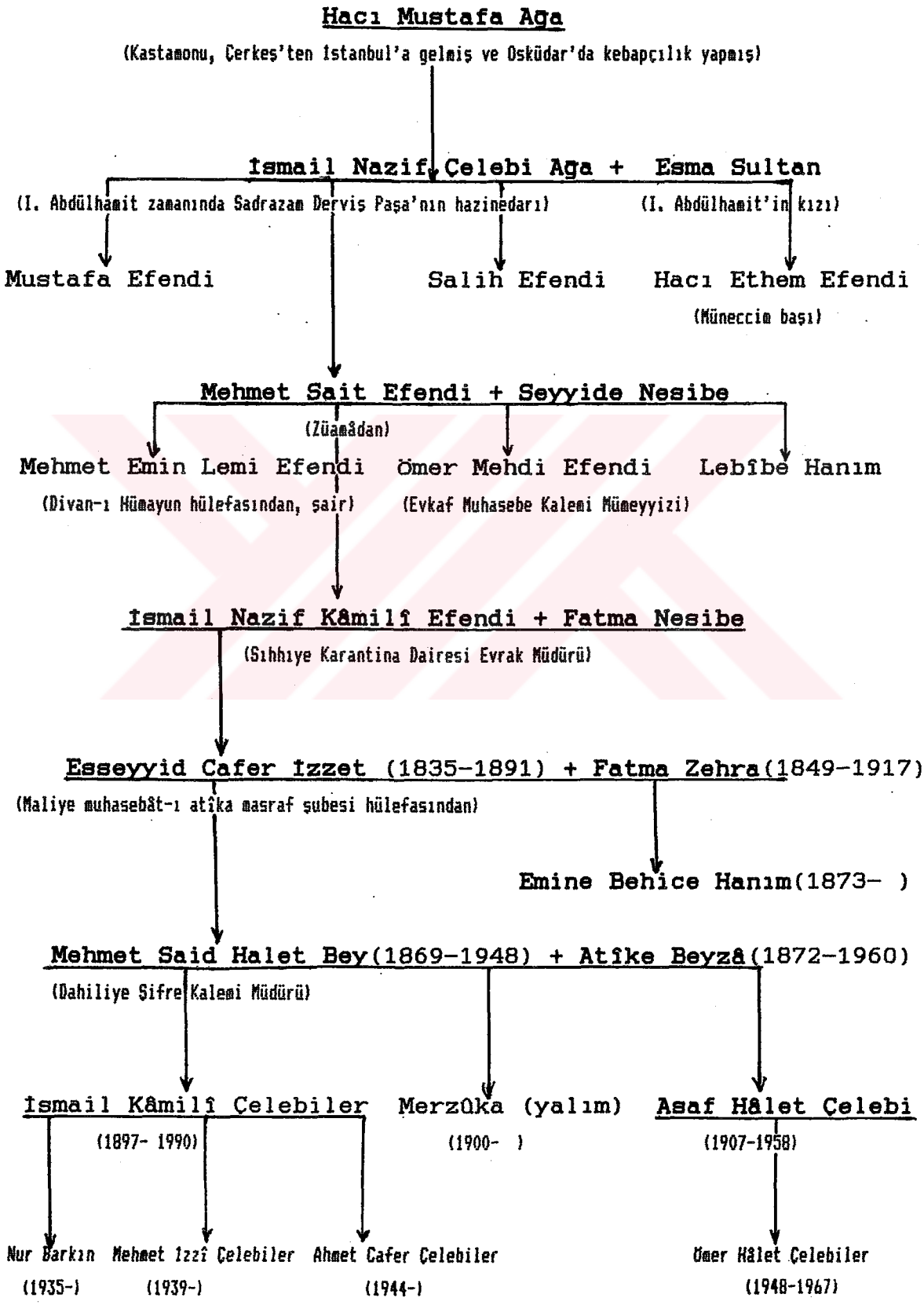
1.Münevver Ayaslı, **Dersaadet**, İstanbul 1975, s.218

2.Semih Güngör, a.g.e., s.202

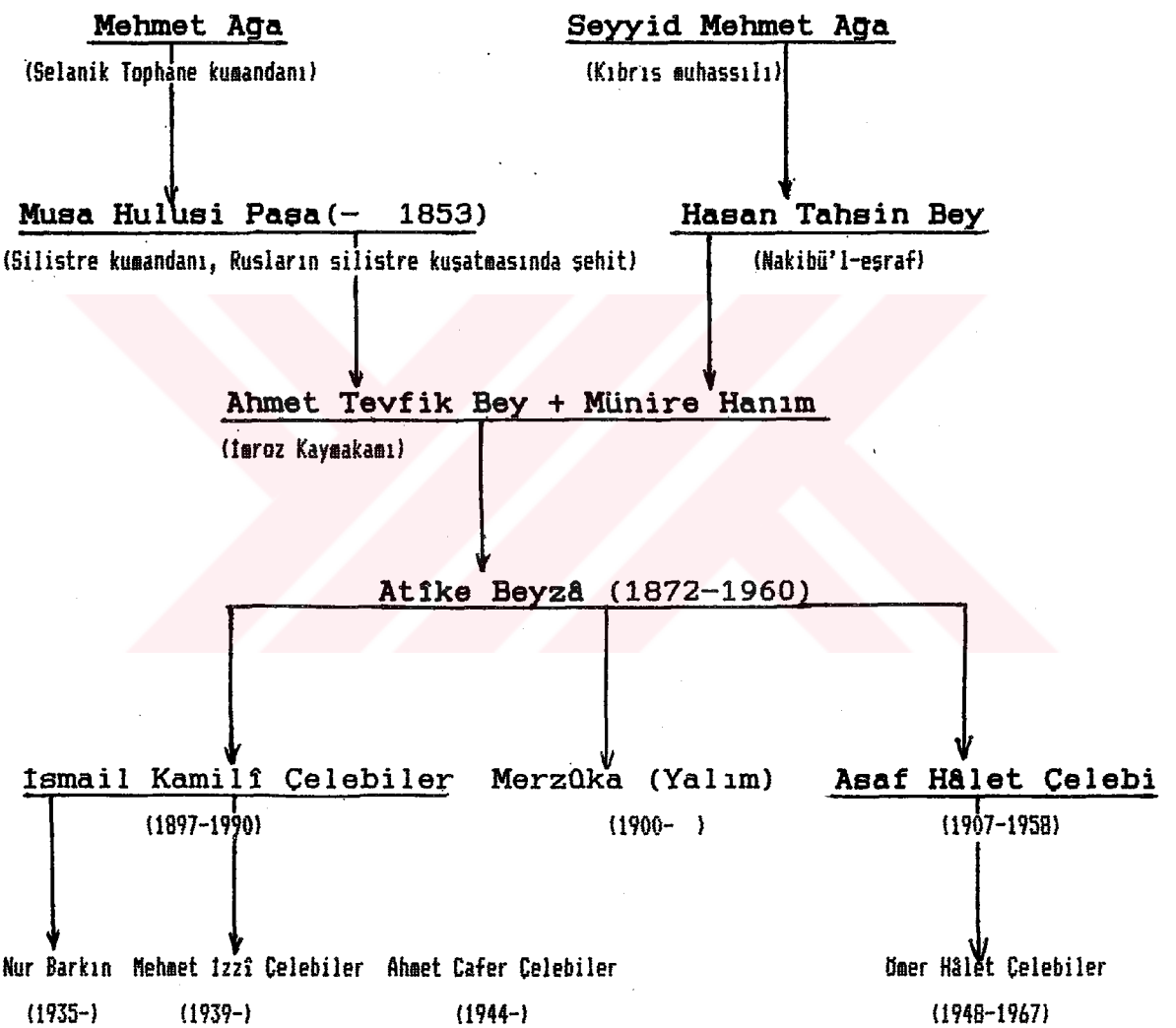
3.Asaf Hâlet Çelebi, 1933' de yazdığı terceme-i hâl

4.Merzûka Yalım'la (16 Şubat 1993) Beylerbeyi'nde yapılan görüşme

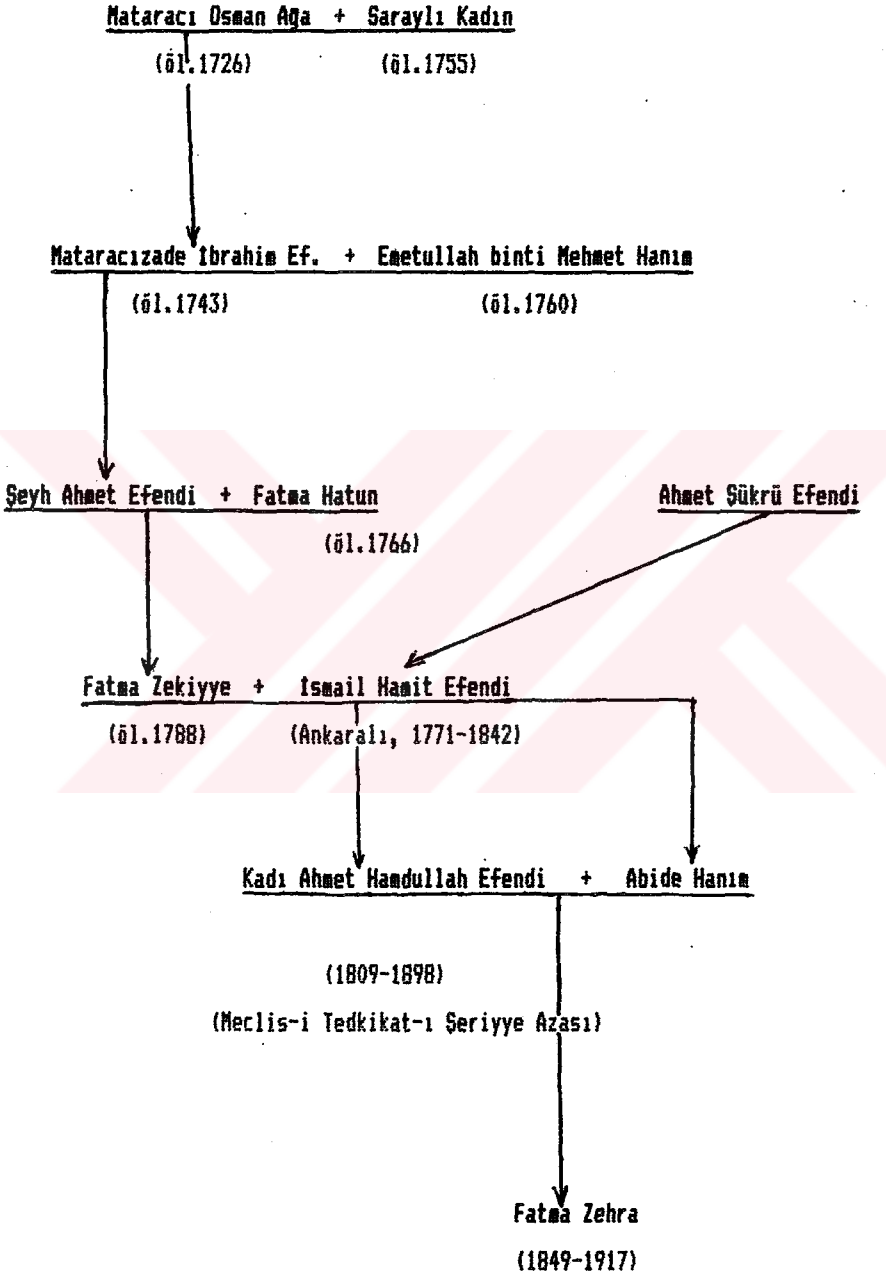
ASAF HALET ÇELEBİ'NİN BABA TARAFINDAN SECERESİ

ASAF HALET ÇELEBİ'NİN ANNE TARAFINDAN SECERESİ

ASAF HALET'İN BABAANNESİ FATMA ZEHRA'NIN SECERESİ

1.1.2. D o g u m u: Mehmed Seyyid Hâlet' in iki oglu bir kızı dünyaya gelmiş; H.1313 (M.1897) tarihinde doğan ve en büyükleri olan İsmail Kâmilî 26.11.1990 tarihinde vefat etmiştir. İsmail Kâmilî'nin halen hayatta iki oğlu bir kızı vardır. H.1318'(M.1901)de doğan Reyhan Merzûka ise Mustafa Fevzi Yalım isminde bir subayla evlenmiştir.

Mehmed Ali Asaf (Asaf Hâlet)ın doğum tarihi, Beyoğlu Nüfus Müdürlügü'ndeki kayıtta 16.12.1323(R.) olarak yazılıdır. Kendisi de tercüme-i halinde "Efrenci 29 Kanunuevvel (Aralık) 1907'de Cihangir'de doğmuşum" der. Sadeddin N.Ergun aynı tarihi kaydeder.[1] Mahmud Kemâl İnal de 23 Zilkade 1325 olarak almıştır.[2] Bu dört kaynagın birlestigi tarih M. 29 Aralık 1907 dir. Asaf Hâlet'den bahseden diger kaynakların hemen hemen hepsi de aynı tarihi verirler. Semih Güngör ise iki gün farkla 27 Aralık 1907 tarihini gösterir.[3]

Asaf Hâlet, ilk defa, baba tarafından ceddi İsmail Nazif Çelebi'nin XVIII. asrın son çeyreğinde yaptırdığı tahmin edilen, Cihangir'deki konakta dünyaya gelmiştir. Dört katlı ve bir çok odası bulunan, Fransa'dan eşyaların bile getirildigi bu konakta Asaf Hâlet, dadılar, kalfalar ve halayıklar arasında, masal dinleyerek, lüks içinde büyümüştür. Etrafında, çok güzel çiçek ve meyva bahçelerinin bulunduğu bu tarihî konakta, haremlik ve selamlık olmasına rağmen, genellikle bu geleneğe uyulmaz. Ailece geçmişten beri kâdirîdirler. Tekkeye gidilip gelinir. Mevlana en çok okunan mütefekkirdir. Bununla birlikte, Fransa'dan mecmualar gelir, Avrupa'dan getirtilen kıyafetler giyilir. Merzûka Yalım'ın ifadesine göre Avrupaî ve modern bir hava hakimdir.[4]

1.Sadeddin N. Ergun, **Türk Şâirleri**, İstanbul 1935, s.101

2.Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şâirleri**,Cüz:1, İstanbul 1969, s.52

3.Semih Güngör, a.g.e.,s.20

4.Merzûka Yalım'la (16 Şubat 1993) Beylerbeyi'nde yapılan görüşme

Zengin bir ailenin evladı olarak, tarihî bir semtte, tarihî bir konakta, Osmanlı-İslam ve Avrupa kültürünün tesiriyle, dadılardan, kalfalardan masal ve tekerleme dinleyerek geçirdiği bu çocukluğunu Asaf Hâlet, ömürboyu özleyerek yaşayacaktır.[1] Nihat Kuşlu ile yaptığı ve ölümünden hemen sonra yayınlanan bir mülakatında da bu hasretini şöyle ifade eder:

> "Çocukluğum, benim hiç unutamadığım en güzel zamanımdır. Kendi kendime kaldığım zaman, en çok sığındığım yer çocukluğumdur. Rüyalarımda hep o çocukluğumu görürüm. Eski evimizin sahipsiz olarak, saf, temiz, çok temiz, çok hisli, baştan başa muhabbet olan çocukluğum. Bu dünyaya ait olan ilk intibalarım hakikaten çok güzel şeylerdi. Zaten geçince onlardaki güzelliği, safiyeti başka şeylerde bulamadım. Herhalde başka bir hayata hazırlanmak lazım geliyor. O hayat da daha güzel olacak diye düşünüyorum."[2]

A. Buğra da, onun bu günlerini anlata anlata bitiremediğini söyler.[3]

Asaf Halet 14 yaşında iken, ağabeyinin zıraatla uğraşmak isteği ile Beylerbeyi'ndeki köşke taşınılır. Burda da hemen hemen aynı yaşayış sürer.[4] Fakat, Beylerbeyi'ne taşınmaya, ailenin içine düştüğü maddî sıkıntının sebep olduğu da söylenmektedir.[5]

---

1. **Büyük Doğu**'nun 23 Nisan 1954 tarihli 1. sayısında yayınlanan, "Hangi hislerle öleceksiniz ?" sorusunun sorulduğu ankete çok kısa olarak: "Tam manasıyla çocukluğumun renklerine, seslerine, çizgilerine ve manasına hasret gideceğim. O devrin her unsuru karartılmış manasına müştak, bir geçmiş zaman hasreti içindeyim." der.

2. Nihat Kuşlu, "Onunla Bir Konuşma", **Yedi Tepe**, 15 Kasım 1958, s.8

3. A. Buğra, "Çelebi Bir Dostun Ardından", **Türk Sanatı**, Ocak 1958, s.68

4. Merzûka Yalım'la (16 Şubat 1993) Beylerbeyi'nde yapılan görüşme

5. A. Buğra, a.g.y., s.101

Nüfus kayıtlarında, Mehmed Ali Asaf olarak geçen Asaf Hâlet'in ismini, Salkım Söğüt Dergahı post-nişîni Şeyh Bedreddin Izzî koymuştur.[1]

Sadeddin N. Ergun, "Türk Şâirleri" isimli kitabında "Asaf Hâlet"; Mahmut Kemâl İnal ise "Asaf Bey" ismi altında "Ali Asaf Bey" diye nakleder.[2]

Asaf Hâlet, bütün yazılarında "Asaf Hâlet Çelebi", imzasını kullanmıştır. Halbuki ailenin, gerek nüfus kaydında, gerek halk arasında bilinen soyadı "Çelebiler" dir. Görüştüğüm aile fertleri, Semih Güngör'ün de belirttiği gibi[3], Asaf Hâlet'in soyadını değiştirmek istemediğini, fakat böyle kullanmağı tercih ettiğini ifade ederler. Ayrıca, Mevlânâ ile bir soy bağlantılarının olmadığını, "Çelebi" adının dedelerinin birinin isminden kaynaklandığını tahmin etmektedirler. Fakat, cedlerinden, İsmail Nazif Çelebi'de olduğu gibi, Osmanlı idaresinin bazı makamlarında vazife yapmalarından veya asil bir aile olmalarından dolayı bu ünvanı almış olabilirler.[4]

1.1.3. Evliliği: Haldun Taner, Asaf Hâlet'in ölümü münasebetiyle yazdığı yazısında onun için şöyle der: "

> "Rivayetince hayatta kadınlardan hayli kâm almıştı. Neden olmasın? Yıldızının ilk parladığı yıllar, şöyle 1930 dolayları. Asaf Hâlet her girdiği yerin en ilgi çekici adamı sayılıyor, her mecliste her sofraya çağrılıyor, sözüm ona sosyete hanımları,

---

1.Semih Güngör, a.g.e., s.202
Nermin Çelebiler'le, (15 Şubat 1993), Etiler'de yapılan görüşme

2.Saadeddin N. Ergun, a.g.e., s.101
Mahmut Kemâl İnal,a.g.e.,s.52

3.Semih Güngör, a.g.e., s.202

4."Çelebi tabiri birçok zamanlar asil ailelere mensup zevata ve hassaten bunların okumuş, yazmış olanlarına ünvan makamında izafe olunuyordu."[M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 1946, C.1, s.343]

> damdösiyonlu, hayskullu kızlarına onu Türkçe, ya da felsefe öğretmeni tutmak için birbiriyle yarışıyorlardı. Pek çapkın mizaclı değildi ama, bu rağbetin hayli tadını çıkardığını yine onun tatlı mizahından çok dinlemiştim."[1]

Bir mülakatında, kendisi de beş altı defa nişanlandığını söylemiştir.[2] İki defa evlenen Asaf Hâlet'in ilk evliliği 1932 tarihinde Yahudi asıllı Roza (Sidi) adında bir kadınla olur.[3] Ablası Merzûka Yalım bu evliliği şöyle anlatmaktadır:

> "Roza'yla ilk defa sokakta karşılaşmışlar, tanışıp anlaşmışlar. Üç dört ay gezmişler, eğlenmişler. En sonunda bir gün eve getirdi. Onunla evlenmek istediğini söyledi. Roza'nın ailesi de razı oldu. Ailemiz de kabul ederek evlendiler. Roza'nın kulakları iyi duymuyordu. Sonraki yıllarda aralarında anlaşmazlık çıktı. Nihayetinde de boşandılar."[4]

Boşanma tarihleri 1943'tür.[5]

Asaf Hâlet'in ikinci evliliği, ilkinin tersine, aile tavsiyesiyle olmuş bir evlilik gibidir. Yine, Merzûka Yalım'ın ifadesine göre, dayısının kızı Nermin Hanım ve ailesi Aydın'dan İstanbul'a gelirler ve Asaf Hâlet'lerde bir yıl kadar otururlar. Evlilikleri de bu beraberlikten sonra olur.

Nermin Hanım'ın ifadesine göre de, Asaf Hâlet'in isteği üzerine olan bu evlilik, iki yıl süren nişanlılıktan sonra,

---

1.Haldun Taner, "Asaf Hâlet Çelebi İçin", **Yedi Tepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.3

2.Kenan Evrenos, "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Yeni Çağ**, S.17, 25 Mayıs 1946, s.8,10

3.Beyoğlu Nüfus Müdürlüğü, Cihangir 08-08 sayfa nolu kayıt

4.Merzûka Yalım'la (16 Şubat 1993) Beylerbeyi'nde yapılan görüşme

5.Beyoğlu Nüfus Müdürlüğü, Cihangir 08-08 sayfa nolu kayıt

27 Eylül 1945'de gerceklesmistir.[1] Asaf Hâlet'in 1958'deki vefatına kadar da devam etmistir.

Asaf Hâlet, bu evliligi ile ilgili olarak 1946'da su ilginç sözleri söylemistir: "Simdi kuzinim ile evliyim. Gayet rahatım. Çünkü ikimiz beraber gayet güzel yemekler pisiririz, beraber gezer, beraber egleniriz. O, hem arkadasım, hem cocugum, hem asçım, hem iscimdir."[2]

Nermin Hanım'la evliliginden 1948'de bir erkek cocugu dogar. Ömer Hâlet ismini verdikleri bu tek cocugunu Asaf Hâlet cok sever ."Ömer Cocuk" isimli siirini onun için yazmıstır. Ömer Hâlet, Asaf Hâlet'in ölümünden dokuz sene sonra, 19 yasında iken, 1967'de vefat eder. Nermin Celebiler'in beyanına göre, yanlıs teshisten dolayı geciken tedavi yüzünden ölmüstür.[3] 1992 ve 1993 yıllarında iki defa görüstügümüz Nermin Hanım, Emekli Sandıgı'nın Etiler'deki huzurevinde yasamaktadır.[4]

1.2.Tahsil Hayatı ve Kültür Cevresi:

Asaf Hâlet'in dogdugu ve yetistigi muhit, yukarıda da belirttigimiz gibi, Osmanlı İstanbul'udur. Bazıları onun tahsil için Fransa'ya gittigini söylüyorlarsa da bu dogru degildir.[5] Ondört yasına kadar Cihangir'de, bundan sanra da,

---

1.Nermin Celebiler'le (15 Subat 1993) Etiler'deki görüsme

2.Kenan Evrenos, a.g.y., s.8

3.Nermin Celebiler'le,(28.10.1992), Etiler'deki görüsme.

4.Bakınız Ek 26

5.Baki Süha Ediboglu, Asaf Hâlet'in ölümü dolaysıyla yazdıgı ve 17 Ekim 1958 tarihli Cumhuriyet gazetesinde nesredilen yazısında, yüksek tahsilini Fransa'da tamamladıgını söyler. **İstanbul** dergisinin 6.sayısında da(1954), Asaf Hâlet, mecmuanın yazarları arasında sayılıp, hayatından kısaca bahsedilirken, ögrenimini Fransa'da tamamladıgı belirtilmistir.
Ayrıca, Türkiye Diyanet Vakfı **İslâm Ansiklopedisi**(1993, C.8,

vefatına kadar Beylerbeyi'nde yaşamıştır.[1] Hayatta olan akrabaları Asaf Hâlet'in rahatsızlığından dolayı askerlik de yapmadığını söylemektedirler.

Osmanlı-İslam kültürü içinde yetişmiş, Batı kültürünü tanıyan ve Fransızca bilen babası, ona ilk hoca olmanın yanında, tabiî olarak, ilk tesir eden şahıstır. Kâdirî tarîkatine mensup, mevlevî kültürüne de âşina olan bu zat, oğluna küçük yaştan itibaren tasavvufu, büyük mutasavvıfların eserlerini tanıtmaya başlamıştır.[2] Münevver Ayaşlı, Asaf Hâlet'in bütün bildiklerini, yazdıklarını, Farsça ve **Mesnevî** bilgisini, hatta Fransızca'sını bile babasından öğrendiğini belirttikten sonra "Asaf Hâlet Çelebi'nin mektebi babası idi"[3] demektedir. Mevlevîliğin bu aile içinde ve Asaf Hâlet'in hayatında hususî bir yeri vardır. Öyleki dört-beş yaşlarında iken "sema" yapmaga başlamış, ve ayinlere katılmıştır. Daha ileriki yaşlarda da Mevlânâ'nın bütün kitapları en çok okudukları arasındadır.

Asaf Hâlet, dört yaşından sekiz yaşına kadar babasından ders alır. Bu dersler Farsça, Arapça, Fransızca ve dinî-tasavvufî mevzulardadır. Sekiz yaşında, 1915'lerde, Galatasaray'a kaydolur. Kendisinin ifadesine göre, küçük yaşta olmasına rağmen emsali arasında -bilhassa Fransızca'da- daha

---

...Continued...

s.259)nin, Abdullah Uçman tarafından yazılan Asaf Hâlet Çelebi maddesinde de yüksek tahsil için Fransa'ya gittiği belirtilmektedir.
Halbuki, görüştüğüm bütün akrabaları Fransa'ya gitmediğini söylemişlerdir. Kendisinin de bu iddiayı doğrulayacak herhangi bir ifadesine rastlanmamıştır.

1.Tercüme-i haline ağabeyinin yaptığı ekteki bilgilere göre Ankara'da beş ay memur olarak bulunmuştur.

2.Asaf Hâlet, **Mevlânâ'nın Rubâîleri** isimli kitabının ithaf sayfasında "Her şeyimi kendine borçlu olduğum babam Said Hâlet Çelebi'ye" demektedir.

3.Münevver Ayaşlı, a.g.e., s.218

iyi bir seviyededir.[1] Burada sekiz yıl kadar okur ve tamamlayamadan, tahminen 1923'lerde, ayrılır.[2] Niçin ayrıldığı konusunda kendisinin herhangi bir beyanına rastlamadık. Fakat tercüme-i hâlinde, Galatasaray'a girdiği sıralarda bünyesinin zaif olduğunu ve bundan dolayı ekseriya mağdur duruma düştüğünü söyler. Belki bunun da sebep olduğu olumsuz intibalar ayrılmasında rol oynamış olabilir. Ablası Merzûka Yalım ise, Asaf Hâlet'in bu sıralarda huysuzlaştığını, okuldan, izinli izinsiz sık sık ayrıldığını, sandal kiralayıp arkadaşlarıyla gezintiye çıktığını; âdeta bir bunalım dönemi yaşadığını söyler.[3] Galatasaray'dan ayrılmasıyla neticelenen bu bunalım, onun daha düzenli bir tahsil almasını ve hayatını daha iyi şartlarda geçirmesini engellemiş gibidir.

Galatasaray'daki öğrenimi Asaf Hâlet'in, bilhassa, yaşayış tarzında tesirli olmuştur. Mükemmel bir Fransızca öğrenmiş, Batı (özellikle Fransız) kültür ve edebiyatını daha iyi ve yakından tanıma fırsatı bulmuştur.[4] "Fransa için Şiir 1940" şiirinde de Paris'in Almanlar tarafından tahrib edilmesi hadisesi üzerine duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Fakat, Asaf Hâlet'in ailesi ve çevresindeki diğer insanlardan aldığı kuvvetli Osmanlı-İslâm kültürü ve kimliği, diğer birçok Türk aydını gibi, kendi kültürünü bilmeyen Batı hayranı bir insan olmasını önleyen sebeplerin başında gelir.

1.Asaf Hâlet Çelebi, 1933'de yazdığı tercüme-i hal

2.Bazı kaynaklarda, yanlış olarak, Asaf Hâlet'in, Galatasaray'daki öğrenimini tamamladığı ifade edilir.[Diyanet Vakfı **İslâm Ansiklopedisi**, C.8, 1993, s.258]

3.Merzûka Yalım'la (16 Şubat 1993) Beylerbeyi'nde yapılan görüşme

4.Fransa'nın baskısı ve desteği ile 1868'de açılan Galatasaray Lisesi, ananevî İslâmî nüfustan bağımsız, Batı yanlısı Osmanlı elit tabakasınca desteklenmiş bir okuldur.[Necmeddin Tozlu, **Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar**, Ankara 1991, s.171] Bu okulun ders programına bakıldığında, millî ve manevî değerleri kazandırabilecek derslerin yanında bilhassa Fransız kültür ve edebiyatını öğreten derslerin de bulunduğu görülecektir. (Bu program kitapçıklarından bazıları Galatasaray Lisesi Arşivinde bulunmaktadır.)

Galatasaray'dan sonra, onsekiz yaşında iken, Sanayi-i Nefîse Mektebi'ne kaydolur.[1] Terceme-i hâlinde bu dönemiyle ilgili olarak: "Sanayi-i Nefîse Mektebi'ne kaydoldum ve devam edemedim. Resmi, şiir ve mûsikîyi çok severdim. Aynı zamanda bir çok Türk şâiriyle beraber bulundum."[2] demektedir.

Ağabeyi Kâmilî Hâlet Celebiler, Asaf Hâlet'in tercüme-i hâline yaptığı ekte; mûsikîye merak salarak ud çalmaya başladığını, Mevlevî şeyhi Remzi Efendi (Akyürek) ile Rauf Yekta Bey'den yıllarca mûsikî ve nota dersi aldığını belirtmektedir.

Görüldüğü gibi Asaf Hâlet, bu yıllarda İstanbul'un kültür ve sanat hayatıyla içiçe yaşamaga başlamıştır. Bu döneminde, bizzat ilgilendiği mûsikî, çocukluk yaşlarında portre karikatürleri çizerek başladığı resim[3], ailesinin ve o devrin mutasavvıflarının delaletiyle idrak etmeye çalıştığı tasavvuf onun bütün hayatında ve sanatında bariz bir tesir gösterecektir.

Asaf Hâlet, Sanayi-i Nefîse'den sonra Adliye Meslek Mektebi'ne girer.[4] İki yıl olan bu tahsilin neticesinde çok çeşitli yerlerde geçecek olan memuriyet hayatına başlar. Onun Adliye Meslek Mektebi'ne girişi ve müstantiklik stajı görmesi, para kazandıracak bir meslek edinme zaruretinden kaynaklanmış gibidir. Binaenaleyh, adalet işlerindeki memuriyeti de ancak bir iki yıl sürmüştür.

1.Asaf Hâlet, 1907 tarihinde doğduğuna göre Sanayi-i Nefîse Mektebi'ne girişi 1925 yılıdır.

2.Beraber bulunduğu şairleri isim olarak tesbit etmemiz mümkün olmadı.

3.Asaf Halet'in tercüme-i hâline ağabeyi Kâmilî Çelebiler'in yaptığı ek

4.Mahmut Kemâl İnal, a.g.e., s.52
Merzûka Yalım'la (15 Şubat 1993) Beylerbeyi'nde yapılan görüşme

Sistemli eğitim müesseselerinde tam bir tahsil göremeyen Asaf Hâlet'in yetişmesinde, yukarıda belirttiğimiz gibi, babasından aldığı bilgilerin, Galatasaray'daki eğitiminin, bazı müsikî üstadlarından aldığı derslerin yanında, kendi kendine, şahsî gayretlerinin de büyük rolü olmuştur. Kemâl Sülker'le yaptığı bir mülakatta; Üsküdar Ceza Mahkemesi'de zabıt katipliği yaparken Farsça'ya çalıştığını, Osmanlı Bankası'nda memur iken Hind Edebiyatı ve tarihine eğildiğini, Devlet Denizyolları'nda Çin Edebiyatı'nın sarı hummasına tutulduğunu belirttikten sonra ebedî bir öğrenme tutkusunun olduğunu söylemektedir.[1]

Yine, ilk defa babasından aldığı tasavvuf kültürünü, sonraki yıllarda, kendi hususî gayretiyle, daha da derinleştirir. Adeta kendini tasavvufun câzib ve esrarlı dünyasına kaptırarak, büyük mutasavvıfların eserleriyle, bu dünyayı keşfe çalışır gibidir.

Sadeddin Nüzhet Ergun'a verdiği bir varakada, bu hususla alakalı olarak şunları anlatır:

> "Yirmi yaşımda iken hayatımda birdenbire büyük bir tahavvül oldu. Galib Dede'nin **Hüsn ü Aşk**'ını okuyordum. Bunu çok sevmiştim ve bunun saikasıyla, evvelce okuduğum **Mesnevî**'den hariç olarak Mevlana'nın **Şemsü'l-Hakayık** ismindeki küçük divanını tedkike başladım. Bu benim üzerimde umulmayan bir tesir yaptı. Bundan sonra islam tasavvufu hakkında yazılmış Şark ve Garp eserlerini getirerek okumaya başladım. Ve hala hususî tetebbularım dinî, felsefî mevzular üzerindedir."[2]

İleriki bahislerde de görüleceği gibi, Asaf Hâlet'in araştırma ve incelemelerinin büyük ekseriyeti tasavvufa ait eserlerdir.

1.Kemal Sülker, "Gergin Bir Ortamda Asaf Hâlet'le Söyleşi", **Yazko Edebiyat**, S.1, Mart 1982, s.69-70

2.Sadeddin Nüzhet Ergun, a.g.e., s.101

Onun yetişmesinde ve şahsiyetinde, dolaysıyla da sanatında, tesirleri olan faktörler şöylece sıralanabilir:

1- Türklerin yerleşmesinden önce, zengin bir çok medeniyetlerin ve kültürlerin beşiği ve kaynaşma noktası olan, Osmanlılarla beraber Osmanlı-islam medeniyet ve kültürüne asırlarca merkez olmuş İstanbul gibi bir şehirde, köklü bir ailenin çocuğu olarak doğup büyümek.

2- Çocukluğunda, dadı ve kalfalarından dinlediği masal, tekerleme ve efsane gibi anonim halk edebiyatı mahsüllerinin tesirleri.[1]

3- Çok küçük yaşlardan itibaren babasından öğrendiği Farsça, Fransızca ve Arapça bilgisi; babasıyla beraber, o devir İstanbul'undaki tarîkat erbabından aldığı islamî bilgiler, tasavvuf kültürü.

4- Galatasaray'da, ilerlettiği Fransızcasıyla, daha yakından tanıdığı Fransız ve diğer Batı kültür ve hayatı.

5- Bilhassa kendi çabasıyla arkaik medeniyetler, Budizm ve Uzakdoğu edebiyatları üzerine yaptığı çalışmalar.[2]

6- O devir İstanbul'undaki edebiyat, müsikî ve resim gibi sanat çevrelerinden aldığı tesirler.

1.Bakınız: Asaf Hâlet Çelebi, "Masal Dünyamız", **Yedi Tepe**, S.16, 1-15 Ocak 1960,s.12-13 ; S.17, 15-31 Ocak 1960, s.12-13
Asaf Hâlet Çelebi, "Tekerlemeler", **Ses**, S.5, 2 K.evvel 1938, s.3-4
Asaf Hâlet Çelebi, "Türk Ruhunda Mücerret", **Ses**, S.4, 9 K.evvel 1938, s.3

2.Asaf Hâlet Çelebi, 19 Ekim 1953 tarihli Akşam gazetesinde yayınlanan bir mülakatında, paleontoloji ile uğraştığını ve tarih öncesinin kendisini çok ilgilendirdiğini söylemektedir.

1.3. Memuriyetleri:

Asaf Hâlet, yukarıda da işaret edildiği gibi, belki de sistemli bir tahsil yapamadığından, ömür boyu kendini rahat ettirecek mevkilerde çalışamamıştır. Hep küçük memuriyetlerde bulunmuş, sefalet çekmemişse bile, bilhassa hayatının son yıllarında, kıtkanaat geçinebilecek bir gelirle yaşamıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi sicil arşivinde bulunan dosyasındaki bir belgeye göre, ölümünden yaklaşık üç ay önce Emekli Sandığı'ndan 744 lira borç almıştır.

Görüştüğüm akrabaları, onun iyi bir memuriyet alamamasının önemli sebeplerinden biri olarak, hiç kimseye minnet edip, hatır gönül için iş isteyecek karakterde olmamasını gösterirler. Asaf Hâlet'e nazaran cahil sayılabilecek insanlar çok daha iyi mevkilere gelirken, ona küçük memurluklar verilmesini de kadrinin bilinmemesi şeklinde değerlendirirler.

Ablası Merzûka Yalım, bu durumun babalarını çok üzdüğünü, buna rağmen kimseden oğlu için iş istemediğini belirtir.

Haldun Taner, Asaf Hâlet'in kütüphane memurluğu sırasında geçim sıkıntısı çektiğini, fakat iyimserliğini yitirmediğini, yapılması planlanan Boğaziçi Köprüsü ile değerleneceğini düşündüğü Beylerbeyi'ndeki babadan kalma arsasını, zaman zaman satmayı tasarlamakla birlikte satmadığını söyler. Bazan da "Galiba bu arsanın keyfini çıkaramayacağım. Ama hiç değilse karım ve çocuklarım rahat yaşarlar." dediğini nakleder.[1]

1.Haldun Taner, a.g.y., s.1

Aziz Nesin de, onun ölümü dolaysıyla yazdığı "Sat Çelebi Arsaları"[1] isimli yazısında, arsalarıyla ilgili bir çok hayaller kurduğunu, eski ve harap bir köşkte sıkıntı içinde yaşamasına rağmen, ileride daha fazla değerlenir düşüncesiyle, satmadığını anlatır:

> "Küçük kazançlarla büyük sıkıntılar içinde efendi olarak yaşayan Çelebi, bir çok sanatçılar gibi yarın korkusu içindeydi. Yazılarıyla, çevirileriyle, daha da başka bir yerden -maaşı dışında- eline geçen parayı hemen kitaba yatırır, sonra bu yaptığı işe üzülür, yine kendini doğrulamamız için çocuksu bir üzüntü içinde kitapları göstererek ,
> -- Bu kitapları nasıl almayayım ? Nasıl dayanayım derdi."[2]

Hanımı ise, Asaf Hâlet'in maaşının az olduğunu, fakat hiç bir zaman aşırı bir sıkıntıya düşmediklerini söylemektedir.[3]

O, küçük memurluğun sadece maddî sıkıntısından değil, aynı zamanda sosyal statüsünden de rahatsızdır. Bir mülakatında, "Şairin işi ne olmalıdır?" sorusuna: "Herhalde memuriyet değildir. Mesela ben memurum. Şefim benden on yaş küçük olduğu halde bir şâire gösterilmesi gereken saygıyı göstermiyor bana."[4] demektedir.

Asaf Hâlet ilk defa, Galatasaray Lisesi'nden ayrıldıktan sonra, onyedi yaşlarında iken,(1923-1924 ?) Anadolu Demiryolları'nın merkez mağazasında memur olarak çalışmıştır.[5]

1.Aziz Nesin, "Sat Çelebi Arsaları!" **Akşam**, 17 Ekim 1958

2.Aziz Nesin, a.g.y.

3.Nermin Celebiler'le (28.10.1992) Etiler'deki görüşme

4...., "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Akşam**, 17 Ekim 1953

5.Sadeddin Nüzhet Ergun, a.g.e., s.101
Mahmud Kemal İnal, a.g.e., s.52

Çalıştığı diğer kurumlar ise şunlardır:

Vazifesi:	Maaş:	Başlama Tar.:	Ayrılış Tar:
1- İcra Katip Namzedi	10(TL)	29 Nisan 1929	2 Ekim 1929
2- Üsküdar Ceza Mahkemesi Katipliği	10	3 Ekim 1929	Şubat 1931
3- Devlet Denizyolları Liman İş. Umum Müd. Malzeme Dairesi Memurluğu	67	28 Tem. 1937	1 Şubat 1938
4- Denizbank İstinye Fabrikası Muhasipliği	80	23 Haz. 1938	____
5- Devlet Denizyolları Matbaa Muasipliği	80	30 Haz. 1941	____
6- Devlet Denizyolları Yükleme Fiş Memurluğu	80	1 May. 1944	1 Haz. 1945
7- Deniz Hatları İstanbul Acentalığı Memuriyeti	100 150 200	1 Haz. 1945 (1946 (1948)	30 Tem. 1950
8- Beylerbeyi Tahakkuk Şubesi Memurluğu	30	30 Tem. 1950	29 Nis. 1954
9- İstanbul Üni. Ed. Fak. Seminer Kütüphaneciliği	30	30 Nis. 1954	15 Ekim 1958 (vefatı)

(Bu bilgiler İst. Üni. Arşivi'ndeki dosyasından alınmıştır.)

Ayrıca, Asaf Halet, 1933 yılında, Osmanlı Bankası Galata şubesinde memurdur.[1] Burada ne kadar çalıştığı kesin olarak bilinmemektedir. Tercüme-i hâline ağabeyinin eklediği bilgilere göre Eylül 1937'de, Ankara'da Devlet Demiryolları Yol Dairesi'ne memur olarak girmiş, beş ay sonra istifa ederek İstanbul'a dönmüştür.

Bu bilgilere göre, Asaf Hâlet, çalıştığı sekiz ayrı kurumun hepsinde de sıradan memuriyet sayılabilecek statülerde bulunmuştur. İleriki bahislerde görüleceği gibi,

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, 1933'de yazdığı tercüme-i hâl

hassas bir insan olan şair, belki de bu statüsünden kaynaklanan rahatsızlıklar sebebiyle çok fazla iş değiştirmiş olmalıdır.

1958'de vefat ettiğinde maaşı 35 liradır ve Emekli Sandığı'na da 700 lira civarında borcu vardır.

1.4. Karakterinin Ana Çizgileri:

Bir şâirin, bir yazarın karakterinin incelenmesi, nasıl bir insan olduğunun tam olarak araştırılması, edebiyat ilminin dışında, psikoloji ve buna bağlı disiplinlerin sahalarına giren faaliyetlerdir. Fakat "edebî eser"i ortaya koyan bir insan olduğuna ve "eser", "sanatkâr"ından tamamen tecrit edilemeyeceğine göre, "sanat"ı anlamak için sanatkâra ait bilgilerden istifade edilebilir. Diğer monografik bilgilerin yanında, yazarın psikolojik yapısına ait bilgiler de eserini izah etmede kullanılabilir.

Modern psikoloji bir insanı incelerken çeşitli metodlar kullanır ve bu metodlar genellikle yaşayan insanlara, doğrudan uygulandığı zaman, daha isabetli sonuçlara götürür.

Bizim gayemiz ise, kendi ifadeleri, kendisiyle ilgili söylenenler ve resimlerinden hareketle Asaf Hâlet'in nasıl bir insan olduğu hakkında bir kanaat edindirmektir. Edebiyat ve kültür tarihimizde bir değere sahip, zihinlerde orijinal bir iz bırakan, "Om Mani Padme Hum" şâirini daha yakından tanıtmak ve anlaşılmasına yardımcı olmaktır. Bununla birlikte, mevzunun dışına çıkmamak kaydıyla, elimizdeki verileri psikolojiden de istifade ederek değerlendirmeğe çalışmaktır.

Bilhassa XX. asrın başlarından itibaren bazı araştırıcılar, bir insanın karakterinin veya şahsiyetinin teşekkülünde beden yapısının önemli bir faktör olduğunu kabul ederek, beden yapısından hareketle karakter ve şahsiyet özelliklerinin tayinine çalışmışlardır. Bunlardan, Ernst Kretschmer ve Sheldon'un tesbitlerinden çalışmamızda faydalanmayı uygun gördük.

Asaf Hâlet'in beden yapısıyla ilgili bilgi bulabil-

diğimiz kaynaklarda; "Orta boylu oldukça şişman..."[1], "...tıknaz, orta boylu..."[2], "...Göbekli... Dar beyaz pantolonu etli kalçalarına yapışır..."[3], "...yuvarlak vucutlu..."[4], "...tombul bedeniyle Çelebi, Peter Lorre'un polis filmlerinde canlandırdığı Çinli aşcıya benzer."[5] gibi tarifler vardır. Görebildiğimiz resimleri ve onu hayatta iken gören akrabalarının anlattıklarından da bunlara benzer bir beden yapısının olduğu anlaşılmaktadır.[6]

Bu özellikleriyle o, Ernst Kretschmer'in, beden yapısını esas alarak belirlediği tiplerden "piknik tip"e yakındır. Kretschmer, bu tipin en bariz vasıflarını şöyle sıralar: "Orta bir boy, tıknaz bir endam, omuzlar arasına oturtulmuş kısa ve kalın bir boyun, bunun üstünde yumuşak ve geniş bir çehre, aşağıya doğru genişleyen derin ve mukavves göğüsün altında taşan okkalı şişman bir karın."[7]

Kretschmer'in sistemini geliştirip, oğulcukta ilk gelişen katmanlara dayanarak beden yapılarının ayırımını yapan Amerikalı Sheldon'un tasnifine göre ise Asaf Hâlet, "endomorf" tipe yakındır.[8] Bu tipte olanlar için de şu beden özellikleri verilmiştir: "İç organ dokuları daha çok gelişmiş olup, özellikle karın bölgesi geniştir. Beden yuvarlak,

---

1.Hüsamettin Bozok, "Asaf Hâlet Çelebi İçin Anılar", **Yedi Tepe**, S.188, Aralık 1971, s.111

2.Kemâl Sülker, "Gergin Bir Ortamda Asaf Hâlet Çelebi İle Söyleşi" **Yazko Edebiyat**, Mart 1982, s.64

3.Nihat Kuşlu, "Onunla Bir Konuşma", **Yedi Tepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.3

4.Fikret Adil, "Asaf Hâlet Çelebi İçin", **Yedi Tepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.2

5.Salah Birsel, **Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu**, Ankara 1983, s.87

6.Bakınız Ek 20-21

7.Ernst Kretschmer, **Beden Yapısı ve Karakter**, (tercüme: Mümtaz Turhan), Ankara 1942, s.31

8.Özcan Köknel, **Kişilik**, İstanbul 1986, s.104

kaslar gevşek, saçlar seyrek, cilt düzgündür."[1]

Gerek Kretschmer'in gerekse Sheldon'un, tasniflerindeki tipler için belirledikleri diğer karakter özelliklerine ve bunların Asaf Hâlet'le olabilecek benzerliğine temas etmeden önce, hakkında söylenenlere bakalım.

Hüsamettin Bozok onu şöyle anlatır:

> "Çok defa sakal tıraşına önem vermeyen, bir Çinliyi andıran sarkık bıyıklı, güleç yüzlü bir genç adamdı. Üstü başı temizliğin ötesinde, zenginlik değil, bir özen ortaya koyuyordu. Günün şartlarına göre fazla vurucu renklerden seçilmiş bu giysiler içinde o, bir Osmanlı efendisinin kibarlığı ve nezaketini taşıyordu. Yalnız bizim için değil, sokakta rastladığı ya da alış veriş ettiği orta halli adamlara "Beyefendi" diyecek kadar."[2]

Nihat Kuşlu da, dolgun çehreli, düşük bıyıklı, konuşkan, sempatik, her hali ile insana yakın bir ilgi telkin eden, eş dost meclislerinde sohbeti aranan bir kişi olduğunu belirterek; "Soyadı gibi "çelebi" idi." der.[3]

Yakın dostu Haldun Taner, " Tatlı, yumuşak, olgun, filozof, dış şartların bütün sefaletine rağmen yenilmez bir iyimserliği vardı... Her insana her zaman iyi bakan münis gözleri, en dertli zamanlarda bile gülümsemeye hazır kalın dudakları ile onu görünce insanın içi açılırdı."[4] diyerek çok kibar ve Beylerbeylice konuştuğunu, insanı mahcup eden bir tevazu ile "--Bir dakikanızı rica edebilir miyim?" diyen sesinin hala kulaklarında çınladığını söyler. "Çelebi, yolunu ve asrını şaşırmış bir derviş gibi onu çok yadırgayan hoyrat bir çevrenin içinde bir gün sızlanmadan, kimseyi bir an töhmetlendirmeden olgun bir müsamaha ile sessiz sedasız

---

1.Özcan Köknel, a.g.e., s.104

2.Hüsamettin Bozok, a.g.y., s.111

3.Nihat Kuşlu, a.g.y., s.3

4.Haldun Taner, a.g.y., s.3

yaşadı."[1]

Reşat Ekrem Koçu da, ölümü dolaysıyla kaleme aldığı yazısında "...her rastladığım zaman, sohbetinin, zarafetinin, emsalsiz nezaketinin, İstanbul efendiliğinin, kesimi kendine has bıyıklarla süslü asil ve temiz yüzünün, zengin lügatçesi ile yarım asır evvelki Türkçesinin, farkında olmadan hasretini çekmiş olduğumu duyardım."[2] diyerek ona olan yakınlığını dile getirmeğe çalışır.

Hilmi Ziya Ülken de yine ölümü münasebetiyle kaleme aldığı yazısında, genç ruhlu, genç yaratılışlı dostum dediği Asaf Hâlet'in alafrangayla alaturkayı bütün ifratlarıyla kendisinde birleştiren bir insan olduğunu söyler.[3]

Resai Eriş ise, 1942 yılında yazdığı, biraz da mübalağalı ve mizahî yazısında ondan şöyle sözeder:

> "Orta boylu, şişmanca, çay kutuları üzerindeki Çinli resimlerini andıran düşük pos bıyıklı, 35 yaşlarında esmer bir adam. O bu haliyle Hindistanlı baharat tüccarlarına benzetilebilir. Sivri topuklarını tahtalarda takırdatarak gelir, tesadüfen karşınıza oturur... Ekseriya yeşil renkteki çeketi eski haydariyeleri andırır. Halis şaldan kravatları için "--Ben yaptım beyefendi. Tam onbeş asırlık acem eldokumasıdır." diyor... Ağzında daima baharatlı bir tatlı...cebinden çıkardığı antika, kıymetli kutular içinde kakule, nemse kimyonu, kaya tuzu, zafran veya franbuaz şekerini yanındakilere de ikram eder, "--İkbal buyurulmaz mı beyefendi? Zihne küşayiş veriyor." derdi."[4]

Ondan bahseden yazıların bir çoğunda, vurgulanan özelliklerinden biri de dikkat çekici kıyafetidir. Hüsamettin Bozok'un yukarda belirttiği gibi, Asaf Hâlet, vurucu ve göze batan renkli elbiseler giyer. Hatta, bazı gazete ve dergi-

---

1.Haldun Taner, a.g.y., s.3

2.Resat Ekrem Koçu, "Asaf Hâlet Çelebi", **Hergün**, 18 Ekim 1958

3.Hilmi Ziya Ülken, "Asaf Hâlet Çelebi", **Vatan**, 21 Kasım 1958

4.Resai Eriş, "Asaf Hâlet Çelebi", **Yeni Adam**, S.372,19 Şubat 1942 s.3

lerde onun için "bobstil" yakıştırması da yapılmıştır.[1]

Kemâl Sülker, ilk defa Bâb-ı Ali'de rastladığı Asaf Hâlet'in kıyafetini şöyle anlatır: "Ulunay'ın yanında tombul yanaklı, sarı pantolonlu, beyaz ıskarpinli, mavi gömleği üstünde ekose bir kumaştan bol düğmeli yeleği olan biri vardı."[2]

Aile dostu Münevver Ayaşlı ise, eski usul, daima resmî siyah elbiselerle, ayağında ya getirli veya düğmeli iki renk bot giydiğini belirtmektedir.[3]

Ablası Merzûka Yalım da, onun kıyafetiyle ilgili anlatılanları doğrulayarak, giyimiyle şöhret bulmuş bir insan olduğunu söyler.[4]

Ayrıca bir çokları, yakasında daima bir gül taşıdığını[5], hatta Haldun Taner[6], yaka cebine yerleştirdiği içi su dolu bir şişeyle gülün solmasını önlemeye çalıştığını anlatır. Bu davranışının zaman zaman alay konusu olduğu da belirtilmektedir. Gerek eşi gerekse diğer akrabaları, yakasına devamlı gül taktığını, fakat kesinlikle su dolu şişe taşımadığını söylemektedirler.[7]

Şiirinin yanında, tavırlarıyla, davranışlarıyla ve

1.Daha çok 1941 yılında **Akbaba** dergisinde, Asaf Hâlet ve arkadaşlarını tenkit eden yazılarda bu yakıştırma yapılmıştır.

2.Kemâl Sülker, a.g.y., s.64

3.Münevver Ayaşlı, a.g.e., s.12

4.Merzûka Yalım, a.g.g.

5.Hüsamettin Bozok, a.g.y., s.111
Fikret Adil, a.g.y., s.2

6.Haldun Taner, **Ölür İse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil**, İstanbul 1979, s.47

7.O yıllarda, Asaf Hâlet'e benzeyen ve yaka cebinde su şişesiyle çiçek taşıyan Dr. Cat adındaki bir zata benzetilmiş olabilir.

giyinişiyle dikkatleri üzerine çeken Asaf Hâlet'in karakterine ait ipuçları verebilecek, tesbit edebildiğimiz, bazı tavsifleri şöylece sıralayabiliriz:

1- Güleç yüzlü, sempatik, cana yakın, sevecen, tatlı
2- Kibar, zarif, mütevazi, olgun, yumuşak, anlayışlı, müsamahakâr, İstanbul efendisi, Osmanlı efendisi
3- Samimî, temiz karakterli, asil ve temiz yüzlü, dürüst
4- İyimser, filozof,
5- Eş dost meclislerinde sohbeti aranan, konuşkan
6- Yemek içmekten hoşlanan[1]
7- Giyim kuşamına özen gösteren

Asaf Hâlet'in özelliklerini aksettiren bu vasıflar, Kretschmer'in tesbitine göre, piknik tiplerin yüzde doksan-dördünün dahil olduğu "ziklotüm" mizaca çok yakındır.[2] Ziklotüm mizaç grupları içinde Asaf Hâlet, bazı taraflarıyla sessiz ve duygulu insanlara; bazı taraflarıyla kibar ve ince düşüncelilere benzemektedir.[3]

Kretschmer'e göre, Luther, Liselotte, Von Der Pfalz, Gottfried, Keller, Jeremias...gibi bazı şahsiyetler tipik bir piknik tip veya bu tipe ait unsurların hakim olduğu beden yapısına sahiptirler.[4] Ayrıca, bunların birçoğunda, piknik tiplerde çok görülen "mani depressif" vakalara rastlanmıştır.[5]

Asaf Hâlet'in ise, herhangi bir psikolojik preblem

1.Bazıları, Asaf Halet'in et yemediğini (vejeteryan) ifade etmektelerse de hanımı Nermin Çelebiler bunun doğru olmadığını, fakat eti daha çok kızartma olarak sevdiğini belirtmektedir.

2.Ernst Kretschmer, a.g.e., s.218,222

3.Ernst Kretschmer, a.g.e., s.207,211

4.Ernst Kretschmer, a.g.e., s.248

5.Ernst Kretschmer, a.g.e., s.248

yaşadığına dair bilgiye rastlamadık.

Sheldon'un tasnifindeki "endomorf" beden yapısı tipinde olanlar "viserotonik" kişilik yapısına sahiptirler.[1] Bu kişilik yapısı için tesbit edilen özelliklerden bazıları şunlardır: "Hareketleri yavaş, ağır ve uyuşuk; yemek içmekten hoşlanan; topluluktan hoşlanan, bol gülen, neşeli, arkadaş canlısı; sevme ve tanınma isteği güçlü; hoşgörülü; çabuk ve kolay duygulanan; sevecen, insancil..."[2]

Görüldüğü gibi bu özellikler, Asaf Hâlet için tesbit edebildiğimiz sıfatlara çok yakındır.

Bu bilgilerden hareketle, her iki şahsa göre, onun tipini söylece gösterebiliriz:

Asaf Hâlet Çelebi

	Kretschmer'e Göre	Sheldon'a Göre
Beden'e Göre	Piknik	Endomorf
Mizaca Göre	Ziklotüm	Viserotonik

Netice olarak şunları belirtmek gerekir ki, bizim bilgilerimiz, direkt müşahedelere ve sistemli psikolojik verilere dayanmadığı ve konu asıl sahamızın dışında olduğu için Asaf Hâlet'in karakteri veya mizacı hakkında vardığımız sonuçlar tam isabetli olmayabilir. Ayrıca, bu tasniflerde kesin sınırlar çizilemeyeceği kabul edilen bir gerçektir. Bunlarla birlikte, onu ve sanatını anlamada, bu bilgilerin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

1.Özcan Köknel, a.g.e., s.104

2.Özcan Köknel, a.g.e., s.104-105

1.5. Yazı Hayatı ve Çevresi:

Asaf Hâlet'in, Galatasaray yıllarında, kimlerle beraber olduğuna veya arkadaş çevresinde, daha sonra meşhur olan yazarlardan kimlerin bulunduğuna dair önemli bir bilgiye ulaşamadık.

Gençlik yıllarından başlayarak İstanbul'un kültür ve sanat çevreleriyle ilişkili olmasına rağmen, matbuat aleminde onun ismine ilk defa, Sadettin Nüzhet Ergun'un 1935'lerde yayınladığı "Türk Şâirleri" ve yine bu tarihlerde İbnülemin Mahmud Kemâl İnal'ın neşrettiği "Son Asır Türk Şâirleri" fasiküllerinde rastlıyoruz. İkisi aynı olmak üzere her iki kaynakta da üçer gazeli yayınlanmıştır. Bu sıralarda o otuz yaşlarındadır.

Tesbit edebildiğimiz, yazılarının yayınlandığı ilk dergi, Necip Fazıl'ın 1936'da çıkardığı **Ağaç**'tır. Buradaki ilk yazısı 6 Haziran 1936 tarihli 10. sayıdaki "Mevlânâ'nın Rubâîleri" isimli makalesidir. Bu ve müteakib sayıda rubâî ve Mevlânâ'nın rubâîleri hakkında bilgi vermiş, 12-17. sayılarda ise Mevlânâ'nın rubâîlerinden tercümeler yayınlamıştır.

Tasavvuf ve diğer Doğu kültürlerine büyük ilgi duyan Asaf Hâlet'in, Mevânâ hakkındaki bu ilk yazılarının, dinî fikir ve görüşlerin neşredilebildiği çok az dergi veya gazetenin bulunduğu o dönemde, "mistik" olarak nitelenen Necip Fazıl'ın çıkardığı **Ağaç** dergisinde yayınlanması, bu iki şâirin ortak bazı yönleri olduğunu düşündürmektedir.

Asaf Hâlet'in matbuat ve edebiyat çevrelerinde asıl tanınması ilk defa **Ses** dergisinde neşredilen yeni ve orijinal tarzdaki şiirleriyledir. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Fikret Adil ve Arif Dino gibi şahısların da yazarları arasında bulunduğu bu derginin ilk sayısında, Asaf Hâlet'in şiirinin yayınlanmasıyla alakalı olarak Hüsamettin Bozok şunları anlatmaktadır:

> "Bir gün Fikret Adil her zamanki alaycı gülümsemesiyle yeni bir şairin şiirlerini getirip okudu. Bunlar hepimizin biraz yadırgamayla, biraz hayretle, ama çarpılarak dinlediğimiz şeylerdi. Şairin adı ilk defa duyuluyordu: Asaf Halet Çelebi. Bu ilk şiirleri Bedri Rahmi resimledi, gazetede öyle basıldı."[1]

Hüsamettin Bozok, yazısının devamında, o zamanın İstanbul'undaki sanat ve edebiyat mahfilleri ve Asaf Hâlet'in buralarda ilk temayüzünü anlatır:

> O zamanlar sanat çevremizin mihrakı Bayezit'deki Küllük Kahvesiydi. Çoğu üniversite öğrencisi veya öğretim üyesi olan sanatçılar genellikle öğle üzerleri oraya geliyorlar, kesesi güçlü olanlar Emin Efendi lokantasında karınlarını doyuruyorlar, öteki-lerde Sahaflar Çarşısı'ndaki ciğercide birşeyler atıştırdıktan sonra günün geç saatlerine kadar Küllük'te kalıyorlardı. Kimler gelmezdi ki oraya? Nurullah Ataçlar, Ahmet Hamdi Tanpınarlar, Mustafa Şekip Tunçlar, Sadri Ertemler... İşte Asaf Hâlet Çelebi de yaşı bizlerden büyük olmasına rağmen, bu genç sanatçılar grubuna kolaylıkla katılıvermişti. Boğaz'ın Anadolu yakasında oturuyor, Rumeli yakasındaki bir iş yerinde küçük bir memurlukla gününü, buna çilesini demek daha doğru olur, tamamladıktan sonra, elinde bir kese kağıdı fındık fıstıkla Küllük'e damlıyordu. Kısa bir zamanda onun tiryakisi oluvermiştik. Bir Hint duasından aktarma "Om Mani Padme Hum" şiiri çabucak ün kazandı. Gazetelerin fıkra sütunlarını kapmış, tutucu yazarların gündelik eğlencesi oluvermişti.
>
> Küllük'de gün kararmağa başladı mı yavaş yavaş Beyoğlu yakasına kayıyorduk. Kimimiz Asmalı Mescid'deki, Çiçek Pasajı'ndaki birahanelere, kimimiz Nisuaz, Petrograd gibi pastahanelere kapağı atıyorduk. Asaf Hâlet Çelebi bizim bir çeşit maskotumuz olmuştu."[2]

Ses dergisin 18 Teşrinisani 1938 tarihli 1. sayısında yayınlanan bu ilk şiiri "Cüneyd" isimli şiirdir. Aynı dergide 1938 ve 1939 yıllarında 3 şiir, 3 makale ve 3 fantastik nesir olmak üzere 9 yazısı daha yayınlanmıştır.

---

1. Hüsamettin Bozok, a.g.y., s.111 (**Ses**, dergi olarak yayınlanmıştır. Fakat, alışılmış dergi ebadından biraz büyüktür. Bozok bu sebeple gazete demiş olabilir.)

2. Hüsamettin Bozok, a.g.y., s.111

Asaf Hâlet bu tarihlerden sonra edebiyat mahfillerinin en dikkat çekici simalarından biri olmuştur. Bilhassa, şiirlerini kendine has üslubuyla, bu mahfillerdeki edebiyat meclislerinde okuması ilgi odağı ve aranan bir şahıs olmasını daha da arttırmıştır. Salah Birsel "Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu" isimli kitabında ondan bahsederken şunları anlatır: "Nisuaz'da boy gösterenler arasında Asaf Hâlet Çelebi de vardır. Çelebi oraya daha çok cumartesi günleri gelir ama Nisuaz'ın gerçek gülü odur."[1]

Birsel'e göre, o vakitlerde Asaf Hâlet, Orhan Veli kadar matbuat çevrelerinde meşhurdur. Bazı mizah dergilerine konu edilmesinden bile memnun olmuştur. Fakat kendisine sataşanlara Fransızca "merde" sözcüğünü sarfetmekten de çekinmez. Şiir okumasını isteyenlere hiç yüzü yoktur. Birsel yazısına şöyle devam eder:

> "Ama her sözcüğe hakkını vererek okunan bu şiirler herkesin hoşuna gider. Bunlar kimi zaman Rumca ya da Hintçe sözcüklerle dolu olsa bile Çelebi onları Rumca ya da Hintçe'yi çok iyi biliyormuş gibi okur. Bunların içinde Lizbonlu Maria Barbas için yazdığı "Mariyya" şiiri vardır ki Çelebi onu okurken Mariyya sözcüğüne verdiği önemi anlatmak için ilk iki heceyi kapsayan "Mariy" ile "ya"hecelerini birbirinden iyice ayırır...
> "Kilise" şiirini okumak içinse ilkin istavroz çıkarır, sonra da sesini Ortodoks kilisesinde dua eden bir papazın ruhlar dünyasından gelen sesine uydurur. Bütün Nisuaz da fık fık da fık fık kaynar:
>
> "evloimeni i vasiliye tu patros
> bütün resimler bizi gözetiyor
> tahtalardan"[2]

Birsel, kimi meyhanelerde şiirlerini masaya çıkarak okumayı sevdiğini, bir defasında da Kutu lokantasının üst katında kendi şiirlerini Arnavut ağzıyla okuduğunu ve orada bulunanları katıla katıla güldürdüğünü anlatır.[3]

1.Salah Birsel, a.g.e., s.87

2.Salah Birsel, a.g.e., s.87-89

3.Salah Birsel, a.g.e., s.89

Asaf Hâlet, 1938, 1939,1940 ve 1941 yıllarında "Yeni Şâir"lerle beraberdir. Bu sıralarda, bilhassa Arif Dino ve Ali Rıza Korap'la iyi arkadaştırlar.[1] **Akbaba** ve diğer eski tarzı savunan bazı dergilerde kendisi ve arkadaşları hicvedilir, aleyhlerine yazılar yayınlanır. Onlara **Gün**'deki yazılarıyla cevap verir.[2]

Aşağıda görüleceği gibi, bu tarihlerden sonra da birçok dergide yazıları yayınlanır. Fakat 1942-1946 arasında herhangi bir süreli yayında onun yazısına rastlayamadık. Bu yıllar, eski eşinden ayrılıp Nermin Hanımla evlendiği dönemdir. 1938-1942 yıllarında, gerek matbuat gerekse edebiyat ve sanat çevrelerinde şöhretli bir isim olan Asaf Hâlet, daha sonra, bu senelerdeki şöhretiyle hatırlanır gibidir. Zaman zaman, gazete ve dergilerde, yayınladığı kitapların ilanlarına rastlanır. Dost çevresi eskisi kadar geniş değildir.

Ablası Merzûka Yalım, bilhassa 1940'lı yılların başlarında, Asaf Hâlet'in en çok görüştüğü dostlarından Bedri Rahmi Eyüboğlu'nu hatırlamaktadır.[3]

Eşi Nermin Çelebiler de onun sık görüştüğü dostları arasında şu isimleri saymaktadır: Adalet Cimcoz, Prenses Ressam Fahrünnisa, Ferdi Tayfur, Orhan Veli, Sait Faik, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Celâl Sılay, Salah Birsel, Oktay Rıfat, Fikret Adil, Rıza Tevfik, Burhan Felek, Cahit Irgat, Nevin Seval, Nevin Akkaya, Aziz Nesin, Refî' Cevat. Ayrıca Necip Fazıl'la görüştüğünü, fakat onu fazla gururlu bulduğu için çok samimi olmadıklarını söyler. Bununla birlikte Necip Fazıl 'ın çıkardığı Ağaç ve Büyük Doğu dergilerinde birçok

---

1. Zahir Güvemli, "Bir Ramazanoğlu Bir Çelebi Vardı" **Varlık**, 1 Kasım 1958, s.19

2. Gün Gazetesinin,24 Mayıs 1941 tarihli 1.sayısı; 31 Mayıs 1941 tarihli 2. sayısı; 7 Haziran 1941 tarihli 3. sayısı ve 14 Haziran 1941 tarihli 4. sayısındaki yazıları

3. Merzûka Yalım'la, (16 Şubat 1993) Beylerbeyi'nde yapılan görüşme

yazısı yayınlanmıştır. Nurullah Ataç'ı da birkaç kez ailecek ziyaret ettiklerini ve onun uydurmacılığına Asaf Hâlet'in çok fazla tepki gösterdiğini, zaman zaman şidetli münakaşalara tutulduklarını ifade eder. Nermin Hanım, sık sık toplantılara, davetlere gittiklerini buralarda Asaf Hâlet'in büyük ilgi gördüğünü, biraz da iyimserlikle, anlatır.[1]

1938'den ölüm tarihi olan 1958'e kadarki yirmi yıllık sürede, Türk edebiyat tarihinde belirli bir yer edinen Asaf Hâlet, değişik fikrî yelpazelerde yer alabilecek insanlarla dostluklar kurmuş, farklı dergilerde yazılar yazmıştır. Fakat o, doğruluğuna inandığı görüşleri, bu dostluklarıyla beraber, ifade etmekten ve savunmaktan, yanlış bulduğu fikirleri de şidetle tenkit etmekten çekinmeyen bir şahsiyettir.

Asaf Hâlet bütün yazılarında "Asaf Hâlet Çelebi" imzasını kullanmıştır. İlk sayısı 30 Ağustos 1940'da çıkan **Yeni Yol** dergisinin yazar kadrosunda Fikret Adil, İlhami Bekir, İlhan Berk, Hüsamettin Bozok, Suat Derviş, H.İzzettin Dinamo, Abidin Dino, Arif Dino ve Orhan Veli...gibi şahıslarla beraber Asaf Hâlet'in de ismi vardır. Fakat hiçbir sayısında yazısına rastlayamadık.

Yazı ve şiirlerinin çıktığı yayın organlarını burada bir liste halinde vermeyi uygun görüyoruz:

1936, **Ağaç**, Necip Fazıl Kısakürek, (8 yazı)
1938, **Ses**, Yaşar Çöl, (4'ü şiir 10 yazı)
1940, **Yeni Adam**, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, (1'i şiir 4 yazı)
1940, **Hamle**, Celaleddin Ezine, (6'sı şiir 13 yazı)
1940, **Yeni İnsanlık**, Hilmi Ziya Ülken, (1 şiir 1 kendisiyle mülakat)
1940, **Yeni Yol**, Talha Balkı, (1 yazı)
1940, **Sokak**, Aydın Arakon, (2 yazı)
1940, **Türk Sanatı**, Abidin M. Kısakürek, (1 yazı)
1940, **Servet-i Fünûn (Uyanış)**, Ahmet İhsan Tokgöz, (1 yazı)

1.Nermin Çelebiler'le (15 Şubat 1993) Etiler'deyapılan görüşme

1040, **Küllük**, Lütfi Erişci, (2 kısa yazı)
1941, **Yeni Adam**, İsmail Hakkı Baltacıoğlu,(7 yazı)
1941, **Gün**, Hasan Tanrıkut, (5 yazı)
1941, **İnsan**, Hilmi Ziya Ülken, (1 yazı)
1941, **Ses**, Fikret Adil,(4 yazı)
1942, **Yeni Adam**, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, (1 yazı)
1946, **Yeni Çağ**, Orhan Seyfi Orhon, (1 kendisiyle mülakat)
1948, **Büyük Doğu**, Necip Fazıl Kısakürek (1 yazı)
1948, **Başdan**, Aziz Nesin,(1 kendisiyle mülakat)
1949, **Sadırvan**, Behcet Kemal Çağlar,(5 yazı)
1949, **Yaşayan Sanat**,.....(2 şiir)
1950, **Yeditepe**, Hüsamettin Bozok, (2 şiir)
1954, **İstanbul**, A. Turgut Atasoy,(1'i şiir 9 yazı)
1954, **Büyük Doğu**, Necip Fazıl Kısakürek, (3'ü şiir 12 yazı)
1954, **Türk Sanatı**, (1'i kendisiyle mülakat 2 yazı)
1955, **İstanbul**, A. Turgut Atasoy,(1'i şiir 4 yazı)
1955, **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni**, (1 yazı)
1955, **Türk Yurdu**,Türk Ocağı adına Haluk Ökeren, (11 yazı)
1956, **Türk Yurdu**,Türk Ocağı adına Haluk Ökeren, (15 yazı)
1956, **İstanbul**, A. Turgut Atasoy, (1 şiir)
1957, **Türk Yurdu**, Türk Ocağı adına Haluk Ökeren,(8 yazı)
Ölümünden sonra:
1958, **Yeditepe**, Hüsamettin Bozok, (1 kendisiyle mülakat)
1959, **Türk Sanatı**,Abidin M. Kısakürek, (2 şiir)
1959, **Yeditepe**, Hüsamettin Bozok, (5'i şiir 6 yazı)

Asaf Hâlet, süreli yayın organlarındaki araştırma ve inceleme yazılarının yanı sıra birçok kitap da hazırlamış, bunları çeşitli yayınevleri vasıtasıyla neşretmiştir.

Onun ilk kitabı 1939'da yayınlanan "Mevlânâ"(Hayatı, Şahsiyeti, Eseri) isimli incelemesidir.[1] Kitap halinde basılmış bütün eserleri de basılış tarihlerine göre şunlardır:

1.Gerçi 1935'lerde İbnülemin Mahmut Kemâl İnal'a verdiği bir varakada "İki eserim vardır, Biri: Molla Câmi'nin "Nefahatü'l-Üns" namındaki eserinin mukaddimesine aittir. Diğeri: Paris Mûsikî Ansiklopedisinde müntesir Türk mûsikîsine müteallik mebahisin tercemesidir."demekte ise de bunlar müstakil birer eser değildirler.

1939, "**Mevlânâ**"(Hayatı, Sahsiyeti, Eserlerinden Parça lar)

1939, "**Mevlânâ'nın Rubâîleri**" Kanaat Kitabevi

1940 "**Molla Câmi**"(Hayatı, Sahsiyeti, Eserlerinden Parçalar) Kanaat Kitabevi

1942, "**Konuşulan Fransızca**", Kanaat Kitabevi

1942, "**He**"(şiir), Ahmet Sait Matbaası

1944, "**Eşrefoglu Divanı**", Ahmet Halit Kitabevi

1945, "**Seçme Rubâîler**", Yokuş Kitabevi

1945, "**Lâmelif**",(şiir), Sebat Basımevi

1946, "**Pali Metinlerine Göre Gotama Buddha**", Batı Yayınevi

1950, "**Les Roubaiat de Mevlânâ Djelal-eddin Roumi**"

1953, "**Divan Şiirinde İstanbul**", İstanbul Fethi Dernegi Neşriyatı"

1953, "**Om Mani Padme Hum**"(şiir), Yeditepe Yayınevi,

1953, "**Naîma**"(Hayatı, Sanatı, Eserleri), Varlık Yayınevi

1954, "**Ömer Hayyam**",(Hayatı, Sanatı, Eseri), Varlık Yayınevi

1957, "**Mevlânâ ve Mevlevîlik**", Turgut Atasoy ve Ortagı Matbaacılık Sti.

Ayrıca, Mustafa Baydar'la yapılan ve 3 Kasım 1954 tarihli Dünya gazetesinde yayınlanan mülakatında bahsettigi, "**Harikulâde Masal**" isimli, Alfred Rizzo'dan tercüme bir kitabı daha vardır. John Rizzo Basımevi tarafından yayınlanan bu kitabta baskı tarihi yoktur.[1]

Şâirliğinin yanında, velûd sayılabilecek kadar, arastırma eserleri de ortaya koyan Asaf Hâlet, zaman zaman,

---

1.Semih Güngör'ün, " Maalesef bu kitap yayınlanmamış, dolaysıyla Asaf Hâlet'in bu orijinal çalışması, kendi dünyasından ipuçları veren görüşleri ortaya çıkamamıştır."(S. Güngör, Asaf Hâlet Çelebi,1985, s. 30) dediği bu kitap, yukarıda bahsedildiği gibi, yayınlanmış ve orijinal çalışma olmayıp tercümedir. Ölümünden sonra yayınlanan "Masal Dünyamız" adlı konferans metni ile bir mevzu bütünlüğü de yoktur. (Bu çalışmaların muhtevalarıyla ilgili geniş bilgi "Eserleri" bolümünde verilecektir.

şiir, tasavvuf, müsikî ve resimle ilgili konferanslar vermiştir. Bazı gazete ve dergilerde, bu konferansların duyurularına rastlamak mümkündür.[1]

Bütün bu yönleriyle o, sadece bir şâir değil, devrin edebiyat ve sanat mahfillerinde tanınmış bir sanat adamı, matbuat çevrelerinin âşina olduğu bir yazar ve ilmî araştırma-incelemeleriyle kendini kabul ettirmiş bir ilim adamı olarak karşımıza çıkar.

1.6. Hastalığı, Ölümü ve Akisleri:

Eşinin beyanına göre, daha önceleri çeşitli rahatsızlıklar geçiren Asaf Hâlet'in, ölümüne de sebep olacak hastalıkları 1955 yılının sonlarına doğru başlamıştır. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 18.1.1956 tarihinde aldığı bir raporda; 28 Aralık 1955 tarihinde muayene edildiği, çok yeme, sık sık yanmalı idrar etme, çok acıkma ve sağ hipokondrium ağrıları şeklinde şikayetleri bulunduğu belirtilmektedir. Teşhis, "diyabet diskinetik safra kesesi"[2] dir. Hastalığın muhtemel seyri "salah" olarak tahmin edilmiş ve 20 gün istirahat verilmiştir.[3]

Her ne kadar, hastalığının iyiye gittiği tahmin edil-

1.Mesela, **Yeni Adam**'ın 16 Nisan 1942 tarihli 381. sayısında: Asaf Hâlet'in 2 Mayıs 1942 günü Beyoğlu Halkevi'nde "Mücerret Şiir" mevzulu bir konferans vereceği bildirilmektedir. Ayrıca, "Yeni Sanat" ismiyle **Yeni Adam** (S.310,311) dergisinde yayınlanan yazısı, Müstakil Ressam ve Heykeltraşlar Birliği'nin Taksim Dağcılık Kulübü'ndeki sergisinin (1940) açılışı münasebetiyle verdiği konferansın metnidir. Ölümünden sonra **Yeditepe**(S.16.17, 1959) de yayınlanan "Masal Dünyamız" isimli yazısı da, 6 Kasım 1958'de İstanbul Hemşehrileri Derneği'nde verilmek üzere planlanan fakat ömrünün yetmediği konferansın metnidir. İst. Üni. Ed. Fakültesi Arşivindeki bir belgeye göre de, Konya Belediyesi'nin daveti üzerine 14.12.1955 tarihinde, Mevlânâ konferansı için Konya'ya gider.

2.Şekere bağlı safra kesesi hastalığı

3.İstanbul Üniversitesi arşivi, 4102-226 nolu sicil dosyasında bulunan 668 sayılı rapor.

mekte ise de Asaf Hâlet çok geçmeden tekrar rahatsızlanmıştır. Tedavilere devam edilmiş, fakat hastalığı geçmediği gibi, 17.07.1957 tarihinde, yine İst. Üni. Tıp Fakültesi'nden aldığı 104/57 sayılı rapora göre "koroner yetmezliği" de başlamıştır.[1] Bu günlerde işine devam etmekle birlikte sık sık rapor alıp evinde istirahat etme ihtiyacı duyar.

16.09.1958 tarihli bir başka raporda da, tekrar rahatsızlanıp hastahanede muayene edildiği ve 45 gün istirahat verildiği belirtilmektedir.[2] Eşinin anlattığına göre, bu sıralarda Yahya Kemâl de hastadır ve Asaf Hâlet, "-- Nevin, Yahya Kemâl gidiyor artık." diyerek üzülmektedir. Takdir-i ilâhî, kendisi Yahya Kemâl'den 28 gün önce vefat edecektir.[3]

Ölümünden birkaç gün önce kalp krizi geçirir ve Gurebâ Hastahanesi'ne kaldırılır. 15 Ekim 1958 Çarşamba günü krizi atlatamayarak saat 16 sularında vefat eder. Vefatı esnasında yanında eşi, bazı akrabaları ve İsmail Tunalı vardır. Ömrünün son anları, yanındakilerle helâllaşarak geçer.[4]

Asaf Hâlet, ölümünden önce yazdığı ve ölümünü müteakip **Yeditepe** dergisinde yayınlanan, şiirlerinde, âdeta ölümünü hissetmiş ve hayatını özetlemiş gibidir:

"MÜŞTEREK HAL TERCEMESİ
Ömrünce hayâl kurdu hayâller geçti
Binlerce masallarla misaller geçti
Çırpındığı uğrunda visaller geçti
En son tükenip ömrü bu haller geçti"

"RÜYALAR
.....

1.İlgili rapor için bakınız Ek 3

2.İlgili rapor, İst. Üni. sicil arşivi, 4102-226 nolu Asaf Hâlet'in dosyasında bulunmaktadır.

3.Nermin Çelebiler'le (15 Şubat 1993) Etiler'de yapılan görüşme

4.Nermin Çelebilerle, a.g.g.

Uyanıklığımı ayıramıyorum
uykulardan
karışık rüyalar içindeyim
ömrümün uykusunda
Aynalardan beni çağıran kız
bir daha göründü
işaret ediyor
bitir rüyalarını da gel
diyor
en son gördüğün yüz
benim olsun
en son benim uykumda uyu
Rüyaların sonu geliyor galiba
uyanılmaz uykulara dalmak istiyorum"[1]

Cenazesi 16 Ekim 1958 Perşembe günü, Beylerbeyi Camii'nde kılınan ikindi namazını müteakip Küplüce mezarlığına defnedilir.

Bu cenaze törenine katılıp da yazılarında bahsedenlerin hemen hepsinin ortak müşahadesi, gayet sade, çelenksiz, mütevazi, hatta "garibâne" bir şekilde Asaf Hâlet'in son yolculuğuna çıkarıldığıdır. Eşinin belirttiğine göre, çelenk gönderilmesini kendisi istememiş.

İbrahim Minnetoğlu o günkü intibalarını şöyle anlatır:

> "16 Ekim 1958 perşembe günü, güneşli bir gün. Beylerbeyi Camii'nde ikindi namazında şair Asaf Hâlet Çelebi'nin cenaze namazı da kılındı. Bir iki şair, hikayeci, fıkracı, üç beş dost, akraba, Beylerbeyi halkından birkaç hayırsever. İşte hepsi bu...Bütün ömrü çelebice, kalenderce geçmiş...Kimseye kötülük etmemiş, gece gündüz çalışa çalışa ömrünü ekmeğine katık edip yemiş.
> Edebiyatımıza "bir hoş ses" bırakmaktan gayrı hiç bir ihtirası, bencilliği olmamış olan şairin tabutunu yokuş yukarı taşıyoruz... Ne çelenk, ne bando, ne mızıka... sessiz bir gidiş bu... Gösterissiz sapsade... fakirce, kimsesizce, öksüzce..."[2]

Zengin ve köklü bir ailenin çocuğu olarak büyük bir konakta dünyaya gelen, dadılar, kalfalar arasında mutlu bir

---

1. **Yeditepe**, S.169, 12 Ocak 1959, s.

2. İbrahim Minnetoğlu, "Asaf Hâlet Çelebi İçin", **Yeditepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.3

çocukluk geçiren Asaf Hâlet'in, zaman zaman hor görüldügü, kadrinin bilinmediği küçük memurluklarla, bazan sıkıntı içinde tükenen bir ömürden sonra çok mütevazi bir törenle defnedilmesi, bazılarının da dediği gibi, kaderin ve dünyanın cilveleri olsa gerek.

Beylerbeyi, Küplüce mezarlığındaki kabrini ziyaret ettik. Etrafında bazı akraba kabirlerinin bulunduğu Asaf Hâlet'in, kabri de, kendisi gibi mütevazi idi. Etrafı birkaç sıra biriketle çevrilmiş, baş tarafında küçük bir mermer plâka üzerine "Şâir Asaf Hâlet Çelebi" yazılmıştı.[1]

Daha önce de belirttigimiz gibi, Türk edebiyatında belirli bir yer edinebilen, zihinlerde şiirlerinin yanı sıra giyinişi ve tavırlarıyla da orijinal bir iz bırakan Asaf Hâlet'in ölümü üzerine, tesbit edebildigimiz kadarıyla, 12 dergi ve gazetede 22 değişik yazı yayınlanmıştır. 15 Kasım 1958 tarih, 166 sayılı **Yeditepe** dergisinde, altı yazıyla, ayrı bir bölüm ayrılmıştır. Gazetelerin bazıları, birinci sayfada küçük başlıklarla "Asaf Halet Çelebi Öldü", "Asaf Halet Çelebi Dün Defnedildi" şeklinde vefat haberini verirken bir kısmının da iç sayfalarında onunla ilgili yazı yayınlanmıştır.

Gazete ve dergilerdeki bu yazılarda, onun, Türk şiirinde kendine has bir tarza sahip olduğu, orijinal şiirleriyle daima hafızalarda kalacağı, şiirinin yanında çok iyi yetişmiş, kültürlü bir araştırıcı olduğu belirtilmiştir. Sevecenliği, tavazuu, iyi kalpliliği, dürüstlügü de zikredilerek, hayatı boyunca sıradan bir memur olarak, mütevazi bir hayat yaşamak zorunda kalması vurgulanmıştır.

Denilebilir ki "He", "Lâmelif" ve "Om Mani Padme Hum" şâiri Asaf Hâlet Çelebi'nin ölümü, sanat, edebiyat ve matbuat çevrelerinde orta derecede bir akis bulmuştur.

1.Bakınız Ek 25

2. E S E R L E R İ:

2.1.Şiirleri:

Asaf Hâlet Çelebi, hemen hemen sadece şiir türünde edebî eser veren bir şâirimizdir.[1] Fakat bu türde de 80 civarındaki şiiriyle velud bir şâir sayılamaz. Tahir Alangu'nun da belirttiği gibi hayatını şiire ve düşünceye bağlamasına karşılık yazdığı şiirlerin hepsi ancak bir kitap dolduracak kadardır.[2] En tanınmış şâirlerimizden olan Ahmet Haşim ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şiirlerinin de aşağı yukarı bu sayıda olduğunu belirtelim.

Ablası Merzûka Yalım'ın ifadesine göre, çok genç yaşlarda şiir denemelerine başlayan Asaf Hâlet, Galatasaray'da iken, öğrendiği Fransızca şiirlerin Türkçesini yazmaya çalışmıştır.[3] Fakat, Semih Gügör'ün yayınladığı[4] ve ilk şiirleri olduğu tahmin edilenlerden birinin yazılış tarihi 12.9.1928'dir. Bu da yaklaşık olarak Galatasaray'dan ayrılışından beş sene sonra demektir.

Bu şiirlerden "Şermi" "mefûlü-mefâîlü-mefâîlü-feûlün" veznindedir ve beş mısradan oluşmuştur."Hayret" ," mefâîlün-mefâîlün-mefâîlün-mefâîlün" veznindedir[5] ve on mısradan ibarettir. "Neşemiz" ve "Kuytu Bağ" şiirlerinden birincisi 6+5=11 hece vezniyle yazılmıştır. Diğeri de aynı vezinle yazılmakla birlikte iki mısraı 12 hecedir.

1.İleriki bölümde görüleceği gibi şiirlerinden başka birkaç tane fantastik nesiri vardır.

2.Tahir Alangu, "Asaf Hâlet Çelebi", **Kim**, 24 Ekim 1958, s.29

3.Merzûka Yalım'la, (16 Şubat 1993) Beylerbeyi'nde yapılan görüşme

4.Semih Güngör, **Asaf Hâlet Çelebi**, İstanbul 1985, s.205-207

5.Semih Güngör, bu şiirin 8+8=16 hece vezniyle yazılmış olduğunu söylemektedir. [a.g.e., s. 205]

1928'de yazılan bu şiirler Asaf Hâlet'in ilk şiirleri olduğuna göre 21 yaşından itibaren şiir yazmaya başladığı söylenebilir.

Sağlığında yayınlamadığını tahmin ettiğimiz[1] bu denemelerinden sonra matbuata yansıyan ilk şiirleri gazel tarzında yazdığı ve Mahmut Kemâl İnal'ın **Son Asır Türk Şâirleri**'nde neşredilen eserleridir.[2] Burada;

"İçüp içüp yine mest-i şarab-ı nab olalım
Düşüp de yerlere âlûde-i türâb olalım",

"Tesiri yok şarabın dilde olan melâle
Olsun şîkest elinden gönlüm gibi piyale" ve

"Safir-i nayı ne dem istimaa başladılar
Huzûr-ı aşka varup ittibaa başladılar"

beyitleriyle başlayan üç gazel vardır.[3]

Bu gazellerden birinci ve ikinçisi Sadeddin Nüzhet Ergun'un 1936'lardan itibaren yayınlamaga başladığı **Türk Şâirleri**'inde de bulunmaktadır. Fakat birinci gazel **Son Asır Türk Şâirleri**'nde bir beyt daha fazladır ve İkinci gazel'in ikinci beyitinin ilk mısraının son kelimesi "dursun" dur. **Türk Şâirleri**'nde ise "olursun"dur.[4]

Türk Şâirleri'ndeki diğer şiir de;
"Şarâb-ı hayreti nûş eyledik hamûş olduk
Ezelde mestolup âzad-ı fehm ü hûş olduk"

beytiyle başlayan bir gazeldir.[5]

1.Semih Güngör, bu şiirlerin Asaf Hâlet'in akrabalarından müsvedde olarak alındığını belirtir.[a.g.e.,s.72, 204]

2.**Son Asır Türk Şâirleri**'nin ilk fasikülü 1930 tarihinden sonra yayınlanmıştır ve Asaf Hâlet, "Asaf Bey" ismiyle ilk fasiküle verilmiştir.

3.Mahmut Kemâl İnal, a.g.e., s.52-53

4.Bu kelime değişikliğini bizzat şairin kendisi yapmış olabilir. Fakat şiirin manası dikkate alınırsa "dursun" kelimesi daha uygundur.

5.Sadeddin Nüzhet Ergun, a.g.e., s.101-102

1935'lerde Sadeddin Nüzhet Ergun'a verdiği varakada, Türkçe şiirlerinin en az beş sene evvel söylediği şeyler olduğunu belirtmektedir. Buna göre bu şiirler, tahminen 1930'larda veya bir iki sene evvel yazılmış olmaktadır.

Klasik edebiyatımızın atmosferini hissettiren bu şiirlerden Asaf Hâlet'in, sadece dört gazel yazdığını sanmıyoruz. Fakat gerek akrabalarında bulabildiğimiz birkaç parça metrukâtı arasında, gerekse diğer kaynaklarda bu tarzda yazılmış başka şiirlerine rastlamadık.

Yine aynı varakada, "İki sene evvel birçok Farisî rubâîler ve gazeller yazmıştım. Geçen sene de Fransızca şiir yazmak merakına düşdüm."[1] demektedir. Salah Birsel ise, o yıllarda Asaf Hâlet'in, Farsça şiirler yazdığını söyleyerek, içinde Farsça şiirlerin bulunduğu çok güzel yazılmış ve tanzim edilmiş bir defteri etrafındakilere gösterdiğini, yalnız birçoklarının, bunların Çelebi'nin babasının elinden çıktığına inandıklarını iddia eder.[2] Fakat, gerek akrabalarının anlattıkları, gerekse onun mükemmel Farsça bilgisi dikkate alınacak olursa bizzat kendisinin Farsça şiirlerinin olması ihtimali çok daha kuvvetlidir. Bütün araştırmalarımıza rağmen onun Farsça şiirlerinin bulunduğu mecmuaya ulaşamadık.[3] Sadece "Lâmelif" ismli şiir kitabının 3. sahifesinde Arap harfleriyle yazılmış bir Farsça rubâîsi vardır.[4]

Müstakil olarak yazdığı Fransızca şiirlerine rastlamadık. Yalnız **He** şiir kitabının sonunda "Hırsız", "Trilobit" ve

---

1.Sadeddin Nüzhet Ergun, a.g.e., s.101

2.Salah Birsel, **Ah Beyoglu Vah Beyoglu**, Ankara 1983, s.91

3.1992'de İstanbul'da yapılan bir açık arttırmada Asaf Hâlet'in elyazması şiir mecmuasının satıldığını basın yayın organlarından duyduk. Fakat kimin satınaldığını öğrenmeye fırsatımız olmadı.

4. Rubaînin Latin harfleriyle metni:
"Der bag-ı meyân çemenî hâhem huft
Der zîr-i gül ü yâsemenî hâhem huft
Dûr ez heme endîşe efkâr demî
Bîrûn şode mâ vü menî hâhem huft"

"Cüneyd" şiirlerinin Fransızca tercümeleri vardır.

Asaf Hâlet'in dergi ve gazetelerde yayınlanan ilk şiiri, **Ses** dergisinin 18 Teşrinisani (Kasım) 1938 tarihli birinci sayısında neşredilen, "yeni tarz"da yazdığı "Cüneyd" şiiridir.[1] Bundan sonra çeşitli dergi ve gazetelerde şiirleri yayınlanmağa devam eder.

Gerek "Cüneyd", gerekse aynı derginin 3. ve 4. sayılarında yayınlanan "He" ve "Kitaplar" şiirlerinin etrafında çeşitli şekil ve desenler çizilmiştir.[2]

2.1.1. Şiir Kitapları:

2.1.1.1. He : 1942 yılında Ahmet Sait Matbaası'nda beşyüz adet basılan bu eser onun ilk şiir kitabıdır.[3] 12x20 ebadındaki kitabın baştarafındaki nota göre ismini Ferda Başman koymuş, kapak kompozisyonunu Fuad İzer yapmıştır. İçinde, ressam Selim Turan'ın iki, Arif Kaptan'ın bir illüstrasyonu ve Ferda Başman'ın bir gravürü mevcuttur.[4] Üçüncü sayfasında da Arap harfleriyle yazılmış Mevlânâ'nın;

"نوبت کهنه فروشان درگذشت
نوفروشانیم و این بازارماست"

beyti yeralmaktadır.

Kitapta, 45 Türkçe, 3 tane de Fransızca şiir (Yukarıda da belirtildiği gibi, "Hırsız", "Trilobit" ve "Cüneyd" şiirlerinin tercümesi) vardır.

1.Asaf Hâlet 1907'de doğmuş olduğuna göre o sırada 31 yaşında bulunmaktadır.

2."Yazı Hayatı ve Çevresi" bölümünde belirtildiği gibi, "Cüneyd" şiirinin etrafındaki sembolik şekilleri Bedri Rahmi Eyüboğlu çizmiştir. (Bakınız Ek 4)

3.O dönemin bazı gazete ve dergilerinde bu şiir kitabının ilanlarına rastlanmaktadır. Fakat kitabı tanıtan veya eleştiren dikkate değer bir yazıya rastlayamadık.

4.Bakınız Ek 5,6,7,8

Bulabildigimiz kadarıyla 45 şiirden 15 tanesi daha önce çeşitli dergilerde, geri kalan 30 şiir, bizim tesbitimize göre, ilk defa bu kitapta yayınlanmıştır.[1]

2.1.1.2. Lamelif: 1945'de , Sebat Basımevi'nde, 480 adet basılmıştır.[2] Ondört sayfa ve 12x20 ebadında olan kitapçığın değişik yerlerinde Fahrünnisa Zeid tarafından yapılmış 8 adet resim vardır.[3]

Kitapdaki toplam 9 şiirden iki tanesi daha önce dergilerde yayınlanmıştır. **He**'de de yeralmayan diğer 7 şiirin ise daha önce yayınlanıp yayınlanmadığını tesbit edemedik.

2.1.1.3. Om Mani Padme Hum: 1953 yılında Yeditepe Yayınevi tarafından Yeni Matbaa'da bastırılan bu kitap 15x10 ebadında ve 75 sayfadır. Kapak kompozisyonunu Fikret Ürgüp çizmiştir. Bir kısmı kısmı **He** ve **Lâmelif**'de de olan resimleri ise Fahrünnisa Zeid, Selim Turan, Arif Kaptan ve Fikret Ürgüp yapmışlardır. Kaç adet basıldığı belirtilmemiştir.

Asaf Hâlet'in bu üçüncü kitabında toplam 56 şiir vardır. 41'i **He**'de, 7'si **Lâmelif**'de, 5'i dergilerde daha önce yayınlanmış şiirlerdir. 3 şiirin de daha önce herhangi bir yerde yayınlandığını tesbit edemedik.

Hernekadar kitabın sonundaki notta mevcudu kalmayan **He**

1.Şiirlerin ilk defa yayınlandığı tarih ve yerler Kronolojik Listede gösterilmiştir.

2.Resai Eriş, **Yeni Adam**'daki "Edebî Oluşlar" bölümünde, **Lâmelif**'in yayınlanması münasebetiyle neşredilen yazısında, Asaf Hâlet'in şiiri üzerinde durur. Eriş'e göre,o beş sene önce yeniliğin en hareketli simalarındandır. Orhan Veli'nin şiirlerinin garabeti kalmadığı halde, meşhurluğu daha çok geçmişte kalan Asaf Hâlet'in şiirlerinin, bu gün bile okunduğunda, hala insana garip geldiğini, şiirlerinin kendisi ile değil hiç kimseye benzemeyen hür havasıyla anılacağını söyler. [**Yeni Adam**, S.545, 1 Haziran 1945, s.6]

3.Bakınız Ek 9,10,11,12

ve **Lâmelif**'deki şiirlerin bu kitaba alındığı belirtiliyorsa da **He**'den 4, **Lâmelif**'den 2 şiir yoktur.

Adam Yayıncılık, yayın hakkını bir miktar telif hakkı karşılığında Nermin Çelebiler'den alarak **Om Mani Padme Hum**'u, 1983'de yeniden neşretmiştir.[1] **Om Mani Padme Hum**'da olmadığı ve Asaf Hâlet'in kendi elyazısıyla yazdığı şiir defterinden alındığı belirtilen[2] beş şiir "Ek" kısmında yayınlanmıştır. Halbuki bu şiirler daha önce **He**, **Lâmelif** ve çeşitli dergilerde yayınlanmıştır.[3]

Bu kitabın neşri münasebetiyle yazdığı "Om Mani Padme Hum"[4] isimli yazısında Mehmet Kaplan, kültür şiiri yazanlar arasında Asaf Hâlet'in çok dikkate şayan bir sima olduğunu, **He** ve **Lâmelif**'den sonra garip isimli üçüncü kitabını yayınladığını belirterek, onun şiir sanatı hakkında bazı fikirler ileri sürer.

İsmet Gönülal da, yine aynı başlıkla bir yazı kaleme alarak bilhasa kitabın ismini ve şiirlerdeki yabancı dillere ait diğer ifadeleri tenkit eder.[5]

2.1.2. Kitaplarına Girmemiş Şiirler: Om Mani Padme Hum'un basıldığı tarihten sonra da Asaf Hâlet'in dergi ve gazetelerde (4 tanesi ölümünden sonra) bazı şiirleri yayınlanmıştır. Tesbit edilebildiği kadarıyla bu şiirlerin sayısı

---

1. Nermin Çelebiler'le, (28.10.1992), Etiler'de yapılan görüşme.

2. **Om Mani Padme Hum**, Adam Yayıncılık, 1983 İstanbul, s.70

3. "Çemenlerde", "Tevrat Şiiri", "Bedri Rahmi" ve "Arif Dino'ya Kaside" **He**'de; "Radyo" ise **Lâmelif**'de yayınlanmıştır.

4. Mehmet Kaplan, "Om Mani Padme Hum", **İstanbul**, S.2, Aralık 1953, s.7-8

5. İsmet Gönülal, "Om Mani Padme Hum", **Türk Sanatı**, S.24, Haziran 1954, s.10

10'dur.[1]

Bazı akrabaları hayatta iken yayınlamadığı başka şiirleri olabileceğini söylerken, metrûkâtı kendisine kalan hanımı ise bütün müsveddeleri **Yeditepe** dergisine verdiğini söylemektedir.[2]

Semih Güngör, 1985'de yayınladığı **Asaf Hâlet Çelebi** isimli kitabında ilk şiirleriyle beraber seçilmiş bazı şiirlere yervermiştir.

Burada, Asaf Hâlet'in bütün şiirlerinin, tesbit edebildigimiz kronolojiye göre liste halinde verilmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz.[3]

1.Bu şiirler: "Daglar Delisi", "Memleketim", "Sen", "Istanbulumun Dili", "Kuâla", "Pencereler ve Kapılar", "Müşterek Hâl Tercemesi", "Anlar", "Ruyalar", "Rüyalar"

2.Nermin Çelebiler'le olan görüşmelerimizde Asaf Hâlet' in kitapları ve diger metrûkâtının nerede olduğunu ve nasıl bulabileceğimizi ısrarla sorduk. Kendisi bunların kaybolduğunu veya çalındığını, şu anda da hiçbir malumatı olmadığını ifade etmiştir. **Yeditepe** dergisine verdiklerinin ise sadece dörtbeş şiir müsveddesindenden ibaret olduğunu hatırlamaktadır. **Yeditepe** dergisinin 12 Ocal 1959 tarihli 169. sayısında, Asaf Hâlet'in daha önce yayınlamadığı dört şiiri yayınlanırken şu not düşülmüştür: "Kısa zaman önce kaybettiğimiz değerli arkadaşımız Asaf Hâlet Çelebi, ölümünden önce yayınlamadığı bazı şiirler ve yazılar bırakmıştır. Bunlardan birkaç tanesini bugün okuyucularımıza sunarken bize karşı iyiniyetini esirgemeyen eşi sayın Nermin Çelebi'ye teşekkürü burada bir borç biliriz." Bunlar , aşağıdaki listede, 69,70,71,72 numara ile gösteriler şu şiirlerdir: "Anlar", "Rüyalar", "Müşterek Hâl Tercümesi" ve "Rüyalar"
Yeditepe'nin daha sonraki sayılarında da Asaf Hâlet'in başka şiirine rastlanmamıştır.
Adam Yayıncılık'ın yayınladığı **Om Mani Padme Hum**' un 70. sayfasında, Asaf Hâlet'in kendi elyazısıyla yazılmış bir defterin Nejat Devrim tarafından, kitabın yayını sırasında, Ferit Edgü'ye verildiği ve bu defterde olan (**Om Mani Padme Hum**'da olmayan) beş şiirin ek olarak sunulduğu ifade edilmektedir. Biz ilgili yayınevinden bu defterin akibeti ile ilgili malumat alamadığımız gibi, bu şahıslarla da temas kuramadık. Fakat kitaptaki ifadeden de anlaşılacağı üzere, bu defterde hiç yayınlanmamış şiir olacağını sanmıyoruz.

3.Bu listeye, İbnülemin M. Kemâl İnal'ın **Son Asır Türk Şairleri**, Sa'deddin N. Ergun'un **Türk Şairleri** isimli kitaplarında yayınlanan gazeller ve Semih Güngör'ün **Asaf Hâlet Çelebi** isimli kitabında yayınlanan ilk şiirleri alınmamıştır.

2.1.3. Şiirlerinin Kronolojik Listesi:

1- "Cüneyd" [1], **Ses**, S.1, 15 Teşrinisani (Kasım) 1938, s.3
2- "He" [2], **Ses**, S.3, 2 Kanunuevvel (Aralık) 1938, s.3
3- "Kitaplar"[3], **Ses**, S.4, 9 Kanunuevvel (Aralık) 1938, s.4
4- "Şehir" [4], **Ses**, S.5, 16 Kanunuevvel (Aralık), 1938, s.3

1.**Ses**'de 12. mısra: "bana sana olan"
He ve **Om Mani Padme Hum**'da: "sana bana olan" şeklindedir.
Şiirin **Ses**'deki mısra düzeni de diğerlerinden biraz değişiktir.

2.**Ses**'de: "ferhâd", "âh",
He ve **Om Mani Padme Hum**'da: "ferhâaad", "âaah"
Ses'de ve **He**'de şiirin üst tarafında olan Arif Kaptan'ın hat kompozisyonu **Om Mani Padme Hum**'da karşı sayfadadır.(Bakınız Ek 7)

3.**Ses**'de, 8. mısra: "kitaplar dolu mürekkep"
He'de "yazılar dolu mürekkep" ;
Ses'de 22,23. satırlar:
"ibranide taf
kana sargılı haham"
He'de, **Om Mani Padme Hum**'da yok;
Ses'de, sondan 2, 3 ve 4.mısralar:
"ta'lik yazılarda
yandan bakan göz
ve mehtapta sarhoş âhûlar"
He'de ve **Om Mani Padme Hum**'da:
"mehtapta sarhoş âhûlar
ve yandan bakan göz
ta'lik yazılarda"
Ses'de, şiirin kenarında çeşitli alfabelerden harflere benzeyen şekiller istif edilmiş. Mısraların aralarına da sembolik şekiller yerleştirilmiş. **He**'de ve **Om Mani Padme Hum**'da bu şekiller noksan. (Bakınız Ek 13)

4.**Ses**'de, 8 ve 9. mısralar:
"istif edilmiş apartımanlar
yaldızlı nişan şekeri kutularıdır"
He ve **Om Mani Padme Hum**'da:
"apartımanlar yaldızlı nişan şekeri kutularıdır";
Ses'de "taştan yuvasında karafatmalar yaşar"
He ve **Om Mani Padme Hum**'da:
"taştan duvarlar içinde
karafatmalar yaşar";
Ses'de. "beş sene getirdiğim şekeri kemirip"
He ve **Om Mani Padme Hum**'da:
"beş senedir getirdiğim şekeri yiyip"

5- "Tahtadan Yaptığım Adam"[1], **Ses**, S.1-4, 7 Haziran 1939,s.9

6- "Asurî Şiiri"[2], **Ses**, S.2, Temmuz 1939, s.9

7- "İbrahim"[3], **Ses**, S.3, Ağustos 1939, s.9

8- "Sandukalar"[4], **Yeni İnsanlık**, S.1, 23 Nisan 1940, s.13

1.**Ses**'de, 11. mısra: "toprağı serin serin kemiren"
He ve Om Mani Padme Hum'da:
"toprağı iştiha ile yiyen"
Ses'deki mısra düzeni **He ve Om Mani Padme Hum**'dakinden biraz farklıdır.

2.**Ses**'de şiirin bir bölümü:

"kelle avcısı
o yemişi ağaç vermedi
sen taktın sonradan
kelle avcısı
kellenin pıhtı kanı
şarap değil
içemezsin
kellenin pastırma eti
yemiş değil
yiyemezsin"

He ve Om Mani Padme Hum'da:

"ağaçta düşüncesi olan
o yemişi ağaç vermedi
sen taktın sonradan
kelle avcısı
kellenin pastırma eti
yemiş değil yiyemezsin
kellenin pıhtı kanı
şarap değil içemezsin"

3.**Ses**'de 10. mısra:
"evime güneşi sokan kim"
He ve Om Mani Padme Hum'da "güneşi evime sokan kim"
Ses'deki mısra düzeni diğerlerinden farklıdır ve şiirin yanında Bedri Rahmi'nin yaptığı bir resim vardır. (Bakınız Ek 14) Bu şiir **Kim**, 24 Ekim 1958 tarihli sayı, s.5'de de yayınlanmıştır.

4.**Yeni İnsanlık**'da:
"canlar içindeki can
nerde yatıyor"
He ve Om Mani Padme Hum'da: "canlar içindeki câaan ";
Yeni İnsanlık'da 7. mısradan sonra "acep ne diyor." şeklinde bir ziyade vardır **He ve Om Mani Padme Hum**'da yoktur.
Yeni İnsanlık'da sondan son mısralar:
"canımda tüten bir koku var
canımda tüyen koku
nerden geliyor"
He ve Om Mani Padme Hum'da :
"canımda tüten bir koku var
câaan"
Bu şiir, **Türk Sanatı**, S.68, Ocak 1959, s.8'de de yayınlanmıştır.

9- "Fransa İçin Şiir"[1], **Hamle**, S.1, 1 Agustos 1940, s.15

10- "Beddua"[2], **Hamle**, S.2, Eylül 1940, s.2

11- "Adımlar"[3], **Hamle**, S.3, Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.30

12- "Hırsız"[4], **Hamle**, S.4, Teşrinisani (Kasım) 1940, s.23

13- "Mısr-ı Kadîm"[5], **Yeni Adam**, S.304, 7 Teşrinisani (Kasım) 1940, s.5

14- "Sema-ı Mevlâna"[6], **Hamle**, S.5, Kanunıevvel (Aralık) 1940,s.8

15- "Kuşa Görünme"[7], **Gün**, S.1, 24 Mayıs 1941,s.8

16- "Mâra"[8], **Gün**, S. 2, 14 Haziran 1941, s. 3

1.**Hamle**'de şiirin tertibi **He ve Om Mani Padme Hum**'dan biraz değişik.
Yelken, S.22, Kasım 1958, s.19'de de yayınlanmıştır.

2.**Hamle**'de: "bahtiyâr"
He ve Om Mani Padme Hum'da: "bahtiyâaar"
Hamle'deki "seni duvarlarımda sakladım"
seni bağçelerimde uyuttum" mısraları
He ve Om Mani Padme Hum'da yer değiştirmiştir.

3.**Hamle**'de: "ne var ki"
He ve Om Mani Padme Hum'da: "ne vardı ki"
Hamle'de: "geçip gördügüm yollardan"
He ve Om Mani Padme Hum'da: "geçip gittiğim yollardan"
Yelken, S.22, Kasım 1958, s.19'da da yayınlanmıştır.
Hamle'de, mısraların düzeni biraz farklıdır.

4.**Hamle**'de 5. mısra: "bu evin kapısını çalsam"
He ve Om Mani Padme Hum'da: "kapıyı çalsam"

5.**Yeni Adam**'da: "Ve kendimi unutunca seni yaşıyorum"
He ve Om Mani Padme Hum'da:
"kendimi unutunca seni yaşıyorum"
Yeni Adam'da: "Senin kim olduğunu bilmek istemiyorum"
He ve Om Mani Padme Hum'dad:
"kim olduğunu bilmek istemiyorum"
Yeni Adam'da: "Daha doğrusu
Bahçe oluyorum"
He ve Om Mani Padme Hum'da:
"Doğrusu bütün bir bağçe oluyorum"
Yeni Adam'da mısra düzeni biraz farklıdır.

6.**Hamle**'de şiirin başlığı Osmanlı alfabesiyle yazılmıştır.
"ben dönersem"
He ve Om Mani Padme Hum'da "ben dönerim"

7.**Gün**'de şiirin tertibi **He ve Om Mani Padme Hum**'dan biraz farklı.

8.**Gün**'de: "günü ve saati ne yapacaksın"
He ve Om Mani Padme Hum'da : "günü ve saatleri ne yapacaksın"

17- "Galt'saray 1940", **Gün**, S.3, 7 Haziran 1941, s.5
18- "Magara", **He**, 1942, s.7
19- "Kahkaha"[1], **He**, 1942, s.9
20- "Doğduğum Evin Penceresi[2]", **He**, 1942, s.11
21- "Ikinci Pencere", **He**, 1942, s.12
22- "Arif Dino'ya Kaside"[3], **He**, 1942, s.13
23- "Bedri Rahmi"[4], **He**, 1942, s.14
24- "Kadıncığım", **He**, 1942, s.15
25- "Tevrat Şiiri[5]", **He**, 1942, s.18
26- "Yamyam"[6], **He**, 1942, s.20
27- "Nur-ı Siyah", **He**, 1942, s.21
28- "Ayna"[7], **He**, 1942, s.25
29- "Çemenlerde"[8], **He**, 1942, s.26

---

1. **Yeni Adam**, S.499, 26 Temmuz 1944, s.7'de de yayınlanmıştır.

2. **He**'de: "seyr etmeye
güneşi"
Om Mani Padme Hum'da: "seyretmeyi
güneşi"

3. Ölümünden sonra, **Yeditepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.3'de de yayınlanmıştır.
Om Mani Padme Hum'a alınmamıştır.

4. **Om Mani Padme Hum**'a alınmamıştır.

5. **Om Mani Padme Hum**'a alınmamıştır.
Adam Yayıncılık'ın yayınında ise şiir, hatalı okumadan kaynaklanan bazı değişiklikler vardır:

He:	**Om Mani Padme Hum:**
"adonay elehenu adonay ehad"...	"adonayı alohe no adonayı ahed"
"melik süleymanın".....	"mülk-ü süleymanın"
"ben şarkı söylediğimce".....	"ben şarkı söyledikçe"
"yerusalim".....	"yerusalem"
"ne mübarekdir ol kimse".....	"ne mübarektir ol âlem"

6. **He**'de "zeman" yazılan kelime **Om Mani Padme Hum**'da ""zaman" şeklinde yazılmıştır.

7. Asaf Hâlet'in "Ayna" isimli iki ayrı şiiri vardır. **He**'deki "Bana aynada bir suret göründü" mısraı ile başlar. İlk defa **Yaşayan Sanat**, S.2, Şubat 1949, s.24'de yayınlanan "Ayna" şiiri ise "Aynadan bakan benim" mısraı ile başlar.

8. **Om Mani Padme Hum**'a alınmamıştır.

30- "Kilise"[1], **He**, 1942, s.27
31- "Halayıklarım", **He**, 1942, s.28
32- "Trilobit", **He**, 1942, s.29
33- "Güneşin Işığı", **He**, 1942, s.30
34- "Harput"[2],**He**, 1942, s.31
35- "Uyanıklık", **He**, 1942, s.32
36- "Nedircik Yavruları", **He**, 1942, s.33
37- "Camlı Odalardan", **He**, 1942, s.33
38- "Adımı Unuttum", **He**, 1942, s.35
39- "Biber", **He**, 1942, s.39
40- "Gözler Kimi Gördüler"[3], **He**, 1942, s.40
41- "Romantik Gençliğim", **He**, 1942, s. 41
42- "Sidharta", **He**, 1942, s.42
43- "Nirvana", **He**, 1942, s.42
44- "Mansur", **He**, 1942, s.44
45- "Cep", **He**, 1942, s.45
46- "Kâinat", **Servet-i Fünûn(Uyanış)**, S.2436, 17 Haziran 1943, s.285
47- "İnsanlar", **Yeni Ses**, S.1, 12 Temmuz 1943, s. 9
48- "Çingenelerim"[4], **Lâmelif**, 1945, s.9
49- "Lâmelif"[5], **Lâmelif**, 1945, s.2-3

---

1. **He**'deki şiirde Yunan harfleriyle yazılmış Yunanca cümleler vardır. Fakat **Om Mani Padme Hum**'da yok.

2. Şiirle aynı sayfada karikatürümsü bir resim var. (Bakınız Ek: 15)

3. **He**'de şiirin sonundaki "gözler kimi gördüler" mısraı **Om Mani Padme Hum**'da yoktur.

4. **Yeni Adam**, S.545, 1 Haziran 1943, s.6'da da yayınlanmıştır.

5. **Türk Sanatı**, S.68, Ocak 1959, s. 8'de de yayınlanmıştır. **Om Mani Padme Hum**'a alınmamıştır.
Şiirin bulunduğu sayfada hat kompozisyonunu andıran resim vardır.(Bakınız Ek: 10)
Şiirin bulunduğu sayfanın baş tarafında "IŞBU ŞIIR MUKADDIME KABILINDENDIR" ifadesi vardır. Ayrıca, şiirin başlığının altında kelâm-ı kibar olduğu belirtilen şu ifade bulunmaktadır:
"O Başına musallat olmasaydı BUDA olurdun
başına musallat oldu budala oldun"

50- "Radyo"[1], **Lâmelif**, 1945, s.4-5
51- "Şefkât"[2], **Lâmelif**, 1945, s.8
52- "Nigar-ı Çin", **Lâmelif**, 1945, s.11
53- "Samandıra Baba", **Lâmelif**, 1945, s.12
54- "Misafir", **Lâmelif**, 1945, s.13
55- "İçimden", **Yaşayan Sanat**, S.1, Ocak 1949, s.12
56- "Ayna"[3], **Yaşayan Sanat**, S.2, Şubat 1949, s.24
57- "Korkuyorum"[4], **Yeditepe**, S.4, 15 Mayıs 1950, s.?
58- "Kunala"[5], **Yeditepe**, S.7, 1 Ağustos 1950, s.?
59- "Ömer Çocuk", **Om Mani Padme Hum**, 1953, s.72
60- "Kedi", **Om Mani Padme Hum"**, 1953, s.65
61- "Mariyya", **Om Mani Padme Hum**, 1953, s.73

1.Ölümünden sonra, **Türk Sanatı**, S.68, Ocak 1959, s.11'de de yayınlanmıştır.
Om Mani Padme Hum'a alınmamıştır.
Lâmelif'deki şiirden Adam Yayıncılık'ın baskısındaki şiir biraz farklıdır:

Lâmelif:	**Om Mani Padme Hum** (Adam Yay.)
Başlığın hemen altında Arif Dino'dan Fransızca iki mısra:	
"Réceptacles de négres chants Pour négriers qui dansent."...	.Yok
"kastenyetlerinde".....	"çalparalarında
"kargı pası kandan olur siyah adamlar neden olur"....	"siyah adamlar neden ölür kargı pası kandan olurken"
"30 000 000 sene evvelki dina- zorlar bugün ölüyor".....	"20 000 000 sene evvelki dina- zorlar bugün ölüyorlar"
"merhum ömer".....	"merhum (okunamadı)
"todi nağmeleri".....	"dudu nağmeleri"
"cızırtı çıkartıyor".....	"(okunamadı) çıkartıyor"
"bayan ayten".....	"bayan aysel"

2.**Doğu Batı**, S.1, 1 Ağustos 1952, s.11'de de yayınlanmıştır.
Lâmelif ve **Om Mani Padme Hum**'da olan şu ilk iki mısra dergideki neşirde yoktur:

"başkasının çocuğu da olsan
sen bir insan yavrususun"

3.Bu şiir: "Aynadan bakan benim" mısraı ile başlar

4.Bu şiirin mısra düzeni **Om Mani Padme Hum**'da biraz farklıdır.

5.Şiir Asaf Hâlet'in kendi elyazısı ile basılmıştır.(Bakınız Ek 16)
"Vakit geldi kunâla" mısraı ile başlayan bu şiir **İstanbul**, Aralık 1955, s.20'de yayınlanan "Kunâla" şiirinden farklıdır.

62- "Mariyya"[1], **Om Mani Padme Hum**, 1953, s.74-75
63- "Daglar Delisi"[2], **Istanbul** , Nisan 1954, s.8,
64- "Sen"[3], **Büyük Doğu**, S.3, 21 Mayıs 1954,s.8
65- "Memleketim"[4], **Büyük Doğu**, S.4, 28 Mayıs 1954, s.7
66- "İstanbul'umun Dili"[5], **Büyük Doğu**, 25 Haziran 1958, s.8
67- "Kunâla"[6], **Istanbul**, Aralık 1955, s.20
68- "Pencereler ve Kapılar"[7], **Istanbul**, Mayıs 1956, s.17
69- "Anlar"[8], **Yeditepe**, S.169, 12 Ocak 1959, s.?
70- "Rüyalar"[9], **Yeditepe**, S.169, 12 Ocak 1959, s.?
71- "Müşterek Hal Tercemesi"[10],**Yeditepe**, S.169, s.12 Ocak 1959, s.?
72- "Rüyalar"[11], **Yeditepe**, S.169, 12 Ocak 1959, s.?

2.2.Fantastik Tahrir Denemeleri:

Daha önce de belirtildigi gibi, Asaf Hâlet şiirleriyle tanınan bir şahsiyettir. Onun roman, hikaye ve tiyatro gibi edebî nev'ilere dahil edilebilecek herhangi bir eserine,

---

1.**Akşam** gazetesinin 19 Ekim 1953 tarihli sayısında da yayınlanmıştır.

2.Adam yayınında yoktur.

3.Adam yayınında yoktur.

4.Adam yayınında yoktur.

5.Adam yayınında yoktur.

6."Ateş rüzgarları önünde kunâla" mısraı ile başlar. Adam yayınında yoktur.

7.Adam yayınında yoktur.

8.Adam yayınında yoktur.

9.**Yedi Tepe**'nin aynı sayısının aynı sayfasında "Rüyalar" başlığı altında, Asaf Hâlet Çelebi imzalı iki ayrı şiir yayınlanmıştır. Bunlardan ilki rubâî şeklinde, digeri ise daha uzun ve serbest tarzdadır.

10.Adam yayınında yoktur.

11.Adam yayınında yoktur.

müsvedde dahi olsa, rastlanılmamıştır. Sadece, fantastik nesir denemeleri sayılabilecek 11 yazısı çeşitli dergilerde yayınlanmıştır.[1]

Bu yazıların kronolojik listesi:

1- "Kasap"[2], **Ses**, S.5, 16 Kanunevvel (Aralık) 1938, s.3
2- "Tahrir Vazifesi", **Ses**, S.2, Temmuz 1939, s.10
3- "At Hakkında", **Ses**, S.3, Agustos 1939, s.10
4- "İstanbul"[3], **Ses**, S.4, Eylül 1939, s.6
5- "Şairâne İnekler", **Hamle**, S.1, Agustos 1940, s.15
6- "Karpuz Sergisi", **Yeni Yıl**, S.1, 30 Agustos 1940, s.5
7- "Dev", **Hamle**, S.2, Eylül 1940, s.2
8- "Bahtım", **Hamle**, S.2, Eylül 1940, s.2
9- "Kahve", **Küllük**, S.1, Eylül 1940, s.12
10- "Fikir İhtilafları", **Ses**, S.7, 1941, s.7
11- "His İhtilafları", **Ses**, S.8, 1941, s.6
12- (Yayınlanmamış Bir Yazısı) başlığı altında, **Yeditepe**'nin 15 Kasım 1958 tarihli 166. sayısında yayınlanan yazılar[4]

2.3. Araştırma, İnceleme ve Tercüme Kitapları:

Asaf Halet bir şair olarak tanınmakla beraber, araştırma ve inceleme sahasında çok daha velûd bir yazardır. Şiir kitapları hariç, bir tanesi tercüme olmak üzere 13 kitab ve birçok makale yayınlamıştır.

Hernekadar kendisi "Ben yazdıktan sonra kitaplarımı

1.Bu yazılar Sanatı bölümünde değerlendirilecektir.

2.Bu yazı ölümünden sönra, **Yeditepe**'nin 15 Kasım 1958 tarihli 166. sayısında, "Yayınlanmamış Bir Yazısı" başlığı altında, aynı türde iki yazı ile birlikte yayınlanmıştır.

3.Bu yazı **İstanbul** dergisinin Mayıs 1954 sayısında da yayınlanmıştır.

4.Daha önce belirtildiği gibi, **Ses** (1938) de yayınlanan "Kasap" yazısından başka başlıksız iki ayrı yazı daha vardır.

okumaya tahammül edemem. Her okuyuşumda birçok eksiklikler bulurum ve onları yeni baştan yazmak isterim. Birçok kitapları da sipariş üzerine mahdut formalara, sayfalara bağlanarak yazmışımdır."[1] diyorsa da eserlerin hazırlanışında ciddîlik ve ilmîlik esas alınmıştır.[2]

Çalışmaları umumiyetle tasavvuf ve Budizm mevzularındadır. Yazı hayatının başından sonuna kadar ilgilendiği ve araştırdığı konuların ağırlık noktasını bunlar teşkil eder. 13 kitaptan 4 tanesi Mevlânâ ve Mevlevîlik'le alakalıdır.

Biz burada, Mevlânâ ve Mevlevîlik'le ilgili kitapları bir arada, diğerlerini kronolojik sıraya göre tanıtmaya çalışacağız.[3]

2.3.1.Mevlânâ ve Mevlevîlikle İlgili Eserleri:

2.3.1.1. Mevlânâ'nın Rubâîleri: 1939 yılında Kanaat Kitabevi (İstanbul) tarafından Ankara Kütüphanesi serisinde yayınlanan bu kitap Asaf Halet'in ilk eseridir.[4] 11X17cm ebadında, 172 sayfa olan kitabın baş tarafında "Bu kitap, herşeyimi kendine borçlu olduğum babam Said Hâlet Çelebi'ye ithaf edilmiştir." denilmektedir.

1.Nihat Kuşlu, "Onunla Bir Konuşma", **Yeditepe**, 15 Kasım 1958,S.166, s.3,8

2.Konuyla ilgili, aslî kaynak olabilecek verilere inilmesi, yerli ve yabancı kaynakların taranması, iktibaslarda ve özet alıntılarda usullere titizlikle uyulmuş olması bunu göstermektedir.

3.Asaf Hâlet'in bu kitaplardaki fikirleri, "Fikirleri" bölümünde değerlendirileceğinden burada sadece tanıtılmakla yetinilmiştir.

4."Yazı Hayatı ve Çevresi" bölümünde de belirttiğimiz gibi, Asaf Halet 1935'lerde "İki eserim vardır,biri: Molla Cami'nin **Nefahatü'l- Üns** namındaki eserinin mukaddimesine aittir. Diğeri: Paris musiki ansiklopedisinde münteşir Türk musikisine müteallik mebahisin tercemesidir." diyorsa da bunlar müstakil eser sayılmazlar. Zaten birincisi **Molla Câmi** isimli eseri çerçevesinde mütalaa edilebilir.
Gerek **Yeni Yayınlar**(Aralık 1959, S.12, s.355) dergisinde, gerek Semih Güngör'ün adı geçen kitabında birinci kitap olarak **Mevlanâ** gösterilmektedir. Halbuki bu kitabın önsözünde, **Mevlânâ'nın Rubâîleri**'nin birkaç ay evvel yayınlandığı belirtilmiştir.

Kitabın önsözünde, "rubâî" kelimesinin yarım asırdan beri Batı lisanlarına geçtigini, rubâî denilince akla hemen Hayyam'ın geldigini belirterek gayesini şu şekilde açıklar: "Ben, yalnız rubâîlerinin ruhumda duydugum derin akislerini konuştugum dille tekrar ediyorum. Aşina yüreklerde de onların vecdli akislerini uyandırabilirsem ne mutlu bana."[1]

Kitap;

I- Mevlânâ'nın Şahsiyet ve Hayatı
II- Mevlânâ'da Mistik
III- Mevlânâ'nın Rubâîleri
IV- Rubâî Metinlerinin Fihristi

olmak üzere dört bölümden oluşmuştur. Bazı yerli ve yabancı kaynaklardan da istifade edilerek[2] hazırlanan ve toplam 13 sayfa olan I. ve II. bölümlerde kısaca Mevlânâ'nın hayatı, şahsiyeti, bilhassa rubâîleri esas alınarak tasavvufu anlatılmaya çalışılmıştır.

III. Bölümde, çift sayfalarda Arap harfleriyle, toplam 276 rubâînin Farsça aslı, tek sayfalarda nesir olarak Türkçeleri verilmiştir.[3]

IV. Bölümde rubâî metinlerinin alfabetik fihristi yapılmıştır.

1944 yılında aynı yayınevi tarafından kitab ikinci kez yayınlanır.

1.Asaf Hâlet Çelebi, **Mevlânâ'nın Rubâîleri**, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939, s.7

2.Bunlardan bazıları: Hilmi Ziya Ülken, Türk Tefekkür Tarihi; Fuad Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar; Maurice Barrès, Une Enquête aux Pays du Levant; Baron Carra de Vaux, Gazali

3.Mevlânâ'dan tercüme edip 1936 yılında **Ağaç** mecmuasında yayınladıgı rubâîleri de bu kitaba almıştır.

2.3.1.2.Mevlânâ (Hayatı, Şahsiyeti, Eserlerinden Parçalar): 1939 yılında, Kanaat Kitabevi tarafından Ankara Kütüphanesi Türk-İslam Filozofları serisinde II numaralı eser olarak yayınlanmıştır. 15x10cm ebadında ve 167 sayfadır.

Asaf Hâlet bu kitabını, "En aziz ve en rahim ve ulvî insan annem Beyzâ Hâlet Çelebi"ye diyerek annesine ithaf etmiştir.

Önsözde kitabı, Hilmi Ziya Ülken'in tavsiyesiyle, kısa ve esaslı bir vesika vermek maksadıyla hazırladığını söyler.[1] Batıda ve bizde Mevlânâ ile ilgili çalışmaları zikreder.[2]

Eser üç ana bölümden oluşmuştur:

I- Mevlânâ'nın Hayatı
II- Mevlânâ'nın Şahsiyeti ve Eserleri
III- Mevlânâ'nın Eserlerinden Parçalar

I. Bölümde, Mevlânâ'nın hayatı, "Mevlânâ'nın Milliyeti ve Soyu", "Mevlânâ'nın Babası ve Çocukluğu", "Konya'da Şems'e Tesadüfüne Kadar Geçen Hayatı", "Şems ile Karşılaşma", "Şems'in Kayboluşundan Sonra Mevlânâ'nın Ölümüne Kadar Geçen Hayatı" başlıkları altında anlatılmaya çalışılmıştır. Asaf Hâlet bu konularda değişik şahıslara ait çeşitli bilgi ve

---

1. "Birkaç ay evvel Kanaat Kitabevi'nde, **Mevlânâ'nın Rubâîleri** ismli kitabımı neşretmiştim. Bu sırada aziz dostum Hilmi Ziya Ülken bana, Türk-İslam filozofları antolojisi yapmakta olduğunu ve benim de Mevlânâ'nın muhtelif eserlerinden parçalar intihab etmek suretiyle bir kitap vucuda getirmemi tavsiye etti.
Mevlânâ gibi çok sevdiğim bir dahi üzerinde çalışmanın ne kadar zevkli bir iş olacağını düşünerek derhal işe başladım ve bu kitabı böylece vucuda getirdim. Maksadım kısa ve esaslı bir vesika vermektir."

2. Bunlar: Cl. Huart, Nicholson, Redhouse, Whinfield; Abdullah Cevdet, Fuad Köprülü, Hilmi Ziya Ülken, Feridun Nafiz Uzluk Asaf Hâlet bu kitabında, 1936'da Ağaç dergisinde yayınlanan Mevlânâ'nın rubâîlerine yazdığı giriştekı ve **Mevlânâ'nın Rubâîleri** kitabında söylediği bazı ifadeleri tekrar eder.

görüşleri karşılaştırarak en doğrusuna ulaşmak istemiştir.

II.Bölümde, "Menlânâ'nın Mistik Şahsiyeti", "Mevlânâ'nın Edebî Şahsiyeti", "Mevlânâ'nın Eserleri" başlıkları vardır. İlk iki konuda,kendisinin de belirttiği gibi[1], Hilmi Ziya Ülken'in **Türk Tefekkür Tarihi** isimli eserinden çok istifade etmiştir. Ayrıca, Barres'in **(Une Enquête aux Pays du Levant)**, Baron Carre De Vaux **(Mevlânâ Djelaleddin Roumi)**, Fuad Köprülü**(Türk Edebiyatında İlk Mutasvvıflar)**, Abdülbaki Gölpınarlı**(Melamîlik ve Melamîler)** gibi şahısların çalışmalarından da faydalanmıştır. Kendi görüşlerini ortaya koymakla beraber daha çok bunlardan aldığı fikirleri iktibas etmiştir.

Mevlânâ'nın pekaz Türkçe şiirinin bulunduğunu, birçok eserini Farsça yazdığını, tahsil senelerinde İbranice ve Konya'da Rumca öğrendiğini söyleyen Asaf Hâlet bu iki lisanda yazılmış şiirlerin divanında mevcut olduğunu ifade eder. Bazı Arapça te'lifleri ve şiirleri de vardır.[2]

Eserleri, Şiirleri, **Mesnevi**'si, **Mecalis-i Seb'a**, **Fihi-maafih** ve diğerleri hakkında bilgi verir. Şiirleri başlığı altında **Divan-ı Kebir** ve bundan seçilen **Semsü'l- Hakayık**'ı tanıtır. Bu eserlerle ilgili yazılara, baskılarına kısaca temas eder. Gayesi, sistematik bir inceleme değil, eserleri okuyucuya kısaca tanıtmaktır.

III. Bölümde; bazı şiirlerinden ve nesir yazılarından seçtiği parçalarla beraber, bir mektubunun tercümesini, Türkçe şiirlerini ve kendisinin Fransızcaya tercüme ettiği rubâîlerden 30'unu yayınlamıştır.

1."İslam mistiğindeki Şark ve Garp mektepleri hakkında ciddî ve esaslı,ilmî bir mukayese yapmak, ve ilk defa Mevlânâ'nın mistiğini etraflı bir şekilde tetabbu ve tedkik etmek imkanını bulan aziz dostum Hilmi Ziya Ülken'dir. Bu bahisleri yazarken en çok onun **Türk Tefekkür Tarihi** adındaki mühim kitabının ikinci cildine müracaat ettim. [Asaf Hâlet Çelebi, **Mevlânâ**, s.42]

2.Asaf Hâlet Çelebi, **Mevlânâ**, s.57

Sonunda bazı özel isim ve tabirlerden oluşan bir indeks vardır.

2.3.1.3. Mevlânâ Djelâl-eddîn-i Roumî, Roubâ'yât: 1950 yılında Librairie D'amerique et D'orient tarafından Paris'te yayınlanmıştır. 15x20 ebadında olan kitap 78 sayfadır. Oğlu Ömer Hâlet Çelebi'ye ithaf edilmiştir.

Önsöz olmayan kitapta 11 sayfalık bir giriş vardır. Asaf Hâlet bu girişte, Mevlânâ'nın edebî ve bilhassa tasavvufî şahsiyetini, Mevlevîlikle beraber Türk kültüründeki önemini anlatmaya çalışmıştır. Ayrıca mesnevisi ve divanının hususiyetlerine de kısaca temas etmiştir. Buradaki bilgiler **Mevlânâ** isimli kitaptan özetlenmiş gibidir.

Fransız okuyucusuna Mevlânâ'yı tanıtmak için bu rubâîleri tercüme ettiğini söylemiştir.

Kitabın geri kalan kısmını 276 rubâînin Farsça aslından nesir olarak Fransızca'ya tercümesi teşkil eder.

2.3.1.4. Mevlânâ ve Mevlevîlik: 1957 yılında Turgut Atasoy ve Ortağı Matbaacılık Şirketi((İstanbul) tarafından yayınlanmıştır. 13x19cm ebadında olan kitap 210 sayfadır.

Asaf Hâlet, "En aziz, en rahim ve ulvî insan annem Beyza Hâlet Çelebi'ye" diyerek annesine ithaf etmiştir.

Önsözde, **Mevlânâ(Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri)** isimli kitabını ikinci defa bastırmayı düşünürken, **Türk Yurdu** mecmuasında çıkan Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgili makaleleri de ikinci bölüm olarak eklemeyi uygun gördüğünü söyler. Birinci kitaptaki gibi maksadının, kısa ve esaslı bir vesika vermek, bugünkü nesle bu zevki tattırmak olduğunu belirtir.

Mevlânâ hakkında yapılan çalışmaların son zamanlarda çok arttığını söyleyerek bunlardan bazılarına işaret etmektedir.

Eser şu dört ana bölümden oluşmaktadır:

I- Mevlânâ'nın Hayatı
II- Mevlânınşahsiyeti ve Eserleri
III- Mevlânâ'nın Eserlerinden Parçalar
IV- Mevlevîlik

I., II. ve III. Bölümler, **Mevlânâ** isimli kitabındaki bilgilerin çok az değiştirilerek tekrarıdır. IV. Bölümde de; "Türk Kültüründe Mevlevîliğin Yeri", "Çile", "Mevlevilikte İki Zümre", "Mevlevî Kisvesi", "Mevlevîlere Mahsus Bazı Istılahlar", "Bazı Mevlevî Adetleri", "Mevlânâ'da Sema", "Mevlevîlerde Mukabele Günleri ve Sema", "Mevlevîliğin Kuruluşuna Kısa Bir Bakış" başlıkları altında Mevlevîlik anlatılmaktadır. Bu yapılırken, Mevlânâ ve Mevlevîliği sevdirmeği amaçlayan bir üslup kullanılmış gibidir. Zaten kendisi de Mevlânâ'ya olan hayranlığını ve bağlılığını zaman zaman ifade etmiştir.[1]

Eserin sonunda geniş sayılabilecek bir bibliyografya ve özel isim ve tabirlerden oluşmuş bir indeks vardır.

2.3.2. *Diğer Eserleri:*

2.3.2.1. Molla Câmi'(Hayatı, Şahsiyeti, Eserlerinden Parçalar): Kanaat Kitabevi tarafından Ankara Kütüphanesi Türk İslam Filozofları serisinin IV. kitabı olarak 1940 yılında yayınlanmıştır. Asaf Hâlet'in aynı yayınevi tarafından yayınlanan üçüncü kitabıdır. 224 sayfa olan kitap 11x18cm ebadındadır. Kitabı "aziz dostum" dediği Hilmi Ziya Ülken'e ithaf etmiştir.

---

1. Bu kitabını şu ifadelerle bitirir: "Aşk ve izzet aleminin sultanı Mevlânâ'nın yetişemediğim huzuruna iştiyaklarımla, 683. (Şeb-i arus) vesilesiyle bu küçük eserimi sunarken onun ulu kapısının eşiğine yüzümü gözümü sürerek kusurlarımı bağışlamasını niyaz ederim."

Asaf Hâlet, önsözde Câmi'yle ilgili Batıda ve Doğuda yapılan çalışmaların çokluğuna işaret ederek bunlardan bazılarına kısaca değinmiştir.

Kitap üç ana bölümden oluşmuştur:

I- Câmi'nin Hayatı
II- Câmi'nin Şahsiyet ve Eserleri
III- Câmi'nin Eserlerinden Parçalar

I. Bölümde, "Doğuşu ve Ailesi", "Gençliği ve Tahsili", "Mistik Hayatı", "Üstadının Ölümünden Sonra Câmi', Olgunluğu ve Şöhreti", "Ölümü" başlıkları altında Câmi'nin hayatı anlatılmaya çalışılmıştır. Bu yapılırken yerli yabancı birçok kaynakdan istifade edilmiş ve bu kaynaklar ilmî usullere uygun olarak gösterilmiştir.

II. Bölümde, şahsiyeti anlatılırken, gerek Doğulu gerekse Batılı araştırıcıların fikirleri zikredilerek tenkit edilmiş ve yazar kendisine göre doğruyu ortaya koymaya gayret etmiştir. Sadece daha önce söylenmiş fikirlerle değil, eserlerinden misaller gösterilerek Câmi'nin edebî ve mistik şahsiyeti ortaya konmaya çalışılmıştır.

Câmi'nin birçok eser meydana getirdiğini söyleyen Asaf Hâlet, bunlardan; **Divan, Heft Evrenk, Nefahatü'l-üns, Baharistan,** ve **Şevahidü'n-nübüvve**'yi kısaca inceleyerek, diğerlerini de "Câminin Diğer Mistik Eserleri" ve "Câmi'nin Muhtelif Eserleri" başlıkları altında birkaç cümle ile tanıtmaya çalışmıştır.[1]

Eserlerinden Parçalar bölümünde ise sırasıyla; Rubâîler, **Baharistan,** Mukaddes kimselerden gelen munis Nefhalar, Levâyih ve Levâmî'den bazı kısımlar neşredilmiştir. Ayrıca

---

1.Eserler tanıtılırken, basılanların nerde ,ne zaman ve kim tarafın dan basıldıkları, Türkçeye terceme edilip edilip edilmedikleri ve bazılarının yazma nüshaları hakkında bilgi verilmiştir.

Lâmiî Çelebi'nin **Nefahatü'l-üns** tercemesinden iktibaslar yapılmıştır.[1]

Eserin sonunda, özel isimlerden ve tabirlerden oluşan bir indeks ve rubâî metinlerinin fihristi vardır.

2.3.2.2. Konuşulan Fransızca[2]: Bu kitap da Kanaat Kitabevi tarafından 1942 yılında yayınlanmıştır. 12x17cm ebadında ve 351 sayfadır.

Kitabın başında Abidin Dino'nun takdim mahiyetinde bir yazısı vardır. Yazıda, gündelik dilin halkın gerçekleri olduğunu belirterek bu kitabın bir ihtiyacı giderdiği ifade edilir.

Abidin Dino'nun yazısından sonra "Bir İzah" başlığı altında Asaf Hâlet kitabı niçin ve nasıl hazırladığını anlatır.[3] Alphonse Depras ve R. Kron'un benzer çalışmalarından istifade etmiştir. Mümkün olduğu kadar İstanbul halk tabirlerinde ve argosunda Türkçe mukabillerini bulmaya çalıştığını, bulamadıklarını da yalnızca izah etmek durumunda olduğunu söyler.

Kitabın bundan sonraki 281 sayfalık bölümü "Konuşma Dilinde Kullanılan Tabirler" başlığı altında Fransızca tabirler ve Türkçe karşılıklarıdır. Daha sonra 36 sayfa tutan "Muhtelif Söz Gelimleri" başlığı altında alfabetik olarak

---

1.Diğer eserlerden alınan parçalar Asaf Hâlet tarafından tercüme edilmiştir.

2.Kitabın iç kapağındaki başlığın hemen altında şöyle bir tanıtım vardır: "Konuşulmakta olan Fransızca'nın kullanılan tabirleri, Gallicisme, aile ve samimi dostlar arasında kullanılan tabirler, bugünkü argo tabirleri, muhtelif locutionlar. Fransızca'dan Türkçe'ye terceme edenler için yardımcı kıtap."

3."Şu kadarını da söyleyeyim ki benim bu kitapta hiçbir iddiam yoktur. Yalnız beğendiğim ve faydalı olacağına kanaat getirdiğim için boş zamanlarında mümkün olduğu kadar mukabillerini bulmaya çalışarak bu tabirleri terceme ettim ve Kanaat Kitabevi'nde bastırdım.

çeşitli ifade şekilleri ve Türkçe karşılıkları yeralmaktadır. Ayrıca kitaptaki Fransızca argo lügatlerin indeksi, konu ve fikirlerin Fransızca ve Türkçe tabloları yeralmaktadır.

Bu kitabın, 1956 yılında İstanbul Yayınevi tarafından, küçük bazı ilavelerle, ikinci baskısı yapılmıştır.

2.3.2.3. Eşrefoğlu Divanı: 1944 yılında Ahmet Halit Kitabevi (İstanbul) tarafından Türk Klasikleri serisinin 7. kitabı olarak yayınlanmıştır. 13x18cm ebadında ve 208 sayfadır. Asaf Hâlet, "Bu etütlerimde ve divanı araştırmakta bana yardım eden kuzinlerimin en iyisi çok sevgili Nermin'e bu kitabı ithaf ediyorum." diyerek müstakbel eşine ithaf etmiştir.

Önsözde, Türk kültür tarihinde mühim bir yeri olan Eşrefoğlu Rumî hakkında malumatın çok dağınık olması ve çok az çalışılmasının, kendisini bu konuda faydalı olabilecek bir etüt hazırlamaya sevkettiğini söyler. Fuad Köprülü'nün araştırmasından[1] önce matbuat aleminde bu konuda kayda değer hiçbir etüdün görülmediğini, daha sonra Mehmet Kaplan'ın yayınlanmamış bir çalışmasının bulunduğunu belirtir.

Kitap üç ana bölümden oluşmaktadır;

I- Eşrefoğlu Abdullah'ın Hayatı
II- Eserleri
III- Divan

I. Bölümde, ailesi ve gençliği, tasavvufa süluku, ilk ilk mürşitleri, Hacı Bayram-ı Veli'ye intisabı, Hüseyin Hamevî'ye intisabı ve sülûkda kemali, Eşrefoğlu'nun Kadirîlik namına halkı irşadı, vefatı ve türbesi anlatılmıştır. Ayrıca, onun hayatıyla beraber tasvvufî şahsiyeti; hangi mutasavvıflardan etkilendiği, kimlere intisab ettiği ve bir tasavvuf büyüğü olarak neler yaptıkları, kısaca da olsa ortaya konmaya

---

1. Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

çalışılmıştır.

II. Bölümde eserlerinden divanı ve **Müzekki'n-nüfus**'u tanıtılmış diğerlerinin sadece isimleri zikredilmiştir. Divanın, İstanbul'daki yazma nüshalarının özelliklerinden, matbu nüshalarından ve bunlardaki eksikliklerden bahsedilmiştir. Aynı şekilde **Müzekki'n-nüfus** hakkında da bilgi verilmiş, bu eserin onun tanınmasındaki rolüne işaret edilmiştir. Bu bölümün sonunda Eşrefoğlu Rumî hakkında 44 kaynaktan oluşan bir bibliyografya vardır.

Divan kısmında, sırasıyla, gazeller ve ilahîler, mesnevîler ve kıtalar sıralanmıştır.

Kitabın sonunda bilhassa tasvvufî terimlerden oluşan bir lügatçe ve güftesi Eşrefoğlu Rumî'ye ait rast makamında bir ilahi bestesi vardır.

2.3.2.4.Seçme Rubâîler: 1945 yılında Yokuş Kitabevi (İstanbul) tarafından Bugünün Seçme Kitapları Serisinin ikinci kitabı olarak basılmıştır. 12x17cm ebadında ve 111 sayfadır. Kitap Prenses Fahrünnisa'ya ithaf edilmiştir: "İyi insan, yüksek sanatkar ve kıymetli dost Prenses Fahrünnisa Emir Zeyd Hanımefendi'ye alakadar olduğu bu küçük kitabımı hürmetle ithaf ederim."

Asaf Hâlet önsözde, rubâînin ençok İran Edebiyatına has bir şiir nevi olduğuna, Türkçe rubâî yazanlara ve İran şâirlerinden Türkçeye yapılan rubâî tercümelerine değindikten sonra bu kitabı hazırlama maksadını şu şekilde ifade eder: "Bu küçük rubâî antolojisini hazırlamaktan maksadım Fars şiirinin çok mümtaz bir nev'i, çok hususî ve cazip bir havası olan rubâî zevkini toplu bir halde verebilmektir."

Önsözden sonra, "Rubâîye Dair" başlığı altında 13 sayfalık bir kısım vardır. Burada, rubâînin başka isimleriyle[1]

1."du-beyit", "çahar mısra", "terane" ve "hasıy"

beraber, kaç mısradan oluştuğu, kafiye, vezin özellikleri ve mevzuu hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca mevzuuna göre rubâîlerin tasnifine de değinen Asaf Hâlet bu kitaptaki tasnifini izah etmeğe çalışmıştır.

Kitapta muhtelif şâirlerden seçilmiş 252 Farsça rubâînin nesir şeklinde, kendisi tarafından yapılan Türkçe tercümeleri vardır.[1]

Son kısım rubâî şâirlerinden seçilmiş bazılarının kısa biyografileridir.

2.3.2.5.Pali Metinlerine Göre Gothama Buddha: Asaf Hâlet'in en hacimli araştıma ve tercemesi olan bu kitap 1946 yılında Batı Yaynevi(İstanbul) tarafından 333 sayfa olarak yayınlanmıştır ve 14x20 ebadındadır. Kitabın iç kapağında bir Buddha başı heykelinin resmi vardır.

Önsözde, dünyada nüfus itibarıyla en fazla mensubu olan Budizm hakkında çoktanberi bir kitap hazırlamayı düşündüğünü, geniş projeler hazırladığını ve altı sene boyunca konuyla ilgili fişler çıkarttığını belirten Asaf Hâlet bunlara mukabil yayın için imkanların dar olduğunu söyler.

Avrupa'da Buddha ve Budizm'le ilgili birçok kitaplar yayınlanmıştır. Fakat kendisi "Pali metinleri"ni esas alan Brewsler'in kitabını tercih ettiğini , ayrıca diğer bazı kaynaklardan da faydalandığını belirtir.[2] Türkçe kaynaklardan sadece Ömer Hilmi Bey'in **Dinler Tarihi** isimli eserinden istifade ettiğini söyler.

1.Rubâîsi tercüme edilen şairlerden bazıları şunlardır: Abdullah Ensarî (1005-1083), Ahmed Câmi (1049-1142), Ebul Vefa Harezmî, Enverî (öl.1187), Fahrü'd-Din Razî (öl.1209), Hafız-ı Şirazî (öl.1355), Hakanî (öl.1166), Hakim Senâyî, Hayyam (öl.1135), İbni Sînâ (980-1036), Mahmud Gaznevî, Mevlânâ, Molla Câmî....

2.Asaf Hâlet yine önsözde, Pali metinlerinin Buddha ve Budizm hakkında en eski ve mevsuk bilgileri ihtiva etmesinden dolayı bu metinleri esas aldığını ifade eder.

333 sayfa olan kitabın 212 sayfalık büyük bir kısmı Budizm metinlerinin tercemesinden oluşmaktadır. "Buddha ve Budizm Hakkında Deneme" başlığı altında kitabın baş tarafında yeralan Asaf Hâlet'in araştırması ise 79 sayfadır.[1]

Bu bölümde, "Buddha'nın Hayatı", "Buddha'nın Cemaati ve Ayin", "Budizm'in Akideleri", "Budizm'in Buddha'dan Sonraki Hayatı" ve "Budizmin Mezhepleri" başlıkları altında Buddha'nın hayatı ve Budizm anlatılmaktadır. Önce Gotama'[2]nın dünyaya geldiği ve yetiştiği ortam anlatılarak Budizm'in doğduğu şartlar ortaya konmak istenmiştir. Daha sonda da Buddha'nın macerasıyla birlikte tesis ettiği inançlar sistemi ve bu sistem etrafında oluşan mezhepler hakkında bilgi verilmiştir.[3]

Kitabın bundan sonrasını, "Pali Seriatine Göre Buddha'ya Dair Metinler" anabaşlığı altında asıl metinler bölümü oluşturmaktadır. "İlk Seneler", "Sülûk ve İlham", "İlhamdan Sonra", "Buddha'nın Müridlerle Olan Münasebeti" ve "Buddha'nın Hayatının Son Seneleri" olmak üzere beş kısma ayrılan bu bölüm sadece metinlerin tercümesinden oluşmaktadır. Kanaatimizce Asaf Hâlet, okuyucuyu orijinal Buddha ve Budizm ifadeleriyle karşı karşıya getirmek için bu metinleri tercüme ederek yayınlamıştır.

Metinler kısmından sonra, hemen hemen tamamı Batılı araştırmacıların çalışmalarından oluşan çok geniş bir bibliyografya vardır. En sonda da, kitaptaki özel isim ve tabirlerin indeksi yapılmıştır.

Bu çalışma Asaf Hâlet'in, Budizm hakkındaki bilgisinin

1.Önsözde de belirttiği gibi Asaf Hâlet,bu kitapla, Budizm'i asıl kaynaklarından okuyucuya tanıttırmak gayesindedir.

2.Buddha'nın "Buddha" olmadan önceki ismi

3.Asaf Hâlet'in konuyla ilgili faydalandığı kaynakların hemem hemen tamamı Batılı araştırmacıların araştırma ve tercemeleridir.

sathî malumat düzeyinde kalmayıp uzun araştırmalara ve incelemelere dayandığını göstermektedir.

2.3.2.6.Divan Şiirinde İstanbul: İstanbul'un Fethi Derneği Neşriyatından 22 sayı ile 1953 yılında yayınlanmıştır. 16x23 ebadında ve 251 sayfadır. Kitabı, karısı ve oğluna ithaf etmiştir: "İstanbul kadar sevdiğim karım Nermin ve oğlum Ömer Hâlet'e"

Önsözde, Türk şiirinin eski örneklerini ihtiva eden Divan şiirinde İstanbul'a ait pek fazla birşeyin bulunamayacağını söyleyen yazar dört asrın biriktirdiği cilt cilt divanlardan bunların tesbitinin çok zor olduğunu belirtir. Pek kısa zamanda hazırlanan bu çalışmasında, İstanbul'a ait bütün şiirleri taplayamamış olabileceğini fakat mümkün olduğu kadar çok şiir kitabı karıştırmaya çalıştığını, şiirlerin en doğru şekillerini tesbit etmek için değişik kaynakları karşılaştırdığını, ancak bir antoloji mahiyetinde olan bu kitapta edisyon-kritik yapmadığını söyler.[1]

Bütün kusurlarına rağmen, Divan şairlerinin, İstanbul'a ait unsurları ihtiva eden şiirlerini bir araya getirmek gayesiyle bu çalışmayı yaptığını ve bir boşluğun doldurulduğunu belirtir.

Kitaptaki şiirler, XV-XIX. asırlarda yaşamış 86 şâirden seçilmiştir.[2] En çok şiiri alınan şair 33 şiirle Nedim'dir. XIX. asırda, Abdülhak Hamid'e kadar olan şairler

---

1.Bu çalışma için, Topkapı Sarayı'nın Hazine ve Revan kütüphaneleri, Nuruosmaniye, Belediye ve Millet kütüphaneleriyle bilhassa kendi kütüphanesindeki yazma ve matbu nüshalardan faydalanmıştır. [Aynı eser, önsöz:VII]

2.XV. asırdan 5; XVI.asırdan 13; XVII.asırdan 8 (ayrıca kaili belli olmayan birkaç şiir); XVIII.asırdan 27, XIX. asırdan 33 (Kimlere ait olduğu belli olmayan birkaç şarkı)

seçilmiştir.[1]

Kitabın sonunda; bir lügatçe, kitapta geçen yer adlarının, şahıs adlarının indeksi ve faydalandığı divan ve mecmualarla bulundukları kütüphaneleri gösteren bibliyografya bulunmaktadır.

2.3.2.7.Naimâ (Hayatı, Sanatı, Eserleri): Varlık Yayınevi tarafından Türk Klasikleri serisinin 23. kitabı olarak 1953 yılında yayınlanmıştır. 12x17cm ebadında ve 130 sayfadır. 17. sayfaya kadar olan birinci bölümde; Naimâ'nın hayatı, tahsili ve memuriyetleri hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Ayrıca Naima'nın tarih anlayışı ve **Ravzatü'l-Hüseyn fî Hülasati'l- Ahbâri'l- Hâfıkîn** isimli meşhur eserinin özelliklerinden bahsedilmiştir.

Kitabın bundan sonrası, Naimâ tarihinden seçilmiş bazı olaylara dair bölümlerden oluşmaktadır. Gayesinin, "bugünkü nesle onun yazdığı meşhur tarihin mahiyeti hakkında kısa bir bilgi ve zevk vermek"(s.17) olduğunu söyleyen Asaf Hâlet, seçtiği metinlerdeki bazı terkip ve kelimelerin bugünkü anlamlarını da vermiştir. Bu olaylar şunlardır: "Hicretin 1000. senesi vakâyii", "Kanije Muhasarası", "Poskai'nin Taç Giymesi", Genç Osman'nı Katli", "IV.Murad'ın Seciyesini Belirten Bazı Vak'alar" ve "Katl-i Nef'î- Şâir"

2.3.2.8.Ömer Hayyam (Hayatı, Sanatı, Eserleri): Varlık Yayınevi tarafından Dünya Klasikleri serisinin 9. kitabı olarak 1954'de yayınlanmıştır. 12x17cm ebadında ve 130 sayfadır.

"Hayatı ve Sanatı" başlığını taşıyan, 21 sayfa tutan, birinci bölümün ilk kısmında; genel olarak "rubâî" hakkında

---

1.Asaf Hâlet önsözde, "Bundan sonra ikinci bir mesaimde Abdülhak Hamid'den zamanımıza kadar gelen muasır şairlerden seçilmiş parçalarla halk şiirlerinde İstanbul'u terennüm eden kısmı ihtiva eden ikinci bir kitabı da ayrıca neşretmek tasavvurundayım." diyorsa da müsvedde halinde bile olsa böyle bir çalışmasına rastlanımamıştır.

bilgi verilmiştir. Burada, **Seçme Rubâîler** ismli kitabındaki bilgileri hemen hemen tekrar eden Asaf Hâlet, Batılı araştırmacıların bu konudaki fikirlerine de işaret ederek rubâî hakkında teferruatlı bilgiler vermektedir. İkinci kısımda da gerek Batılı gerekse Doğulu araştırmacıların eserlerinden faydalanılarak Hayyam'ın hayatına ait doğru bilgiler verilmeye gayret edilmiştir. Bu bölümün son kısmında ise, Hayyam'ın rubâîlerinin baskılarından ve Avrupa dillerinde ve Türkçedeki tercümelerinden bahsedilmektedir.

Kitabın büyük ekseriyetini teşkil eden ikinci bölüm ise, Hayyam'ın 400 rubâîsinin nesir olarak Türkçeye tercümesidir.

2.3.3.Tercümeleri[1] :

2.3.3.1.Harikulâde Masal: Asaf Hâlet'in Alfred Rizzo'dan tercüme ettiği ve John Rizzo Basımevi'nde (İstanbul) bastırılan bu kitabın baskı tarihi belli değildir. 20x15 ebadındadır ve 89 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın iç kapağında, Eflatun'un mağara istiâresini andıran bir resim vardır ve altında şu ifade bulunmaktadır: "İnsanın gördüğü gölgelerden başka birşey değildir." Kainatın yaratılışı hakkında çeşitli doneleri ihtiva etmektedir.

İmza bulunmayan kısa önsözde şöyle denmektedir: "İnsan bilgisinin en salahiyetli ve en yeni ifadesini teşkil eden nazariyelerden toplanan bu çok muhtasar araştırma, okuyucularımızın zihninde kâinâtı öğrenmenin asıl menbalarını derinleştirme arzusunu doğurabilirse gayemize eriştiğimize kani olacağız."

1.**Yeni İnsanlık** dergisinin 23 Nisan 1940 tarihli 3. sayısının 33. sayfasında bazı eserlerin okuyucuya formalar halinde verileceği belirtilerek Asaf Hâlet'in de **Şehnâme**'yi terceme edeceği söylenmektedir. Fakat bu, neticelenemeyen bir teşebbüs olarak kalmıştır.
A. Buğra da, Asaf Hâlet'in vefatından sonra,**Türk Sanatı** mecmuasında yayınlanan yazısında, onun başkaları hesabına Fransızca'dan tiyaro tercümeleri yaptığını ve bunlara imzasını bile koymadığını söylemektedir.(Ocak 1959, S.68, s.10)

Kitapta; "Cazibe kuvvetinin tahlili", "Şehabe ve yıldızlar nasıl oluyorlar", "Bir kehkeşan mıntıkası" ve "Jeoloji devirleri" gibi mevzulara ait fikirler kısaca anlatılmaktadır. Bilgiler, kısa malumatlar ve faraziyelerden oluşmaktadır. Ayrıca konularla ilgili çeşitli resim ve şekiller verilmiştir.

2.4. Dergi ve Gazetelerde Yayınlanan Yazıları:

Asaf Hâlet, Yazı Hayatı bölümünde de belirtildiği gibi, 1936- 1958 yılları arasında birçok konuda yazılar hazırlayarak çeşitli gazete ve dergilerde yayınlamıştır. Bunlar ağırlıklı olarak, tasavvuf, mutasavvıflar, Budizm, divan edebiyatı, klasik Türk şiirinde İstanbul, şiir teorisi, bazı anonim halk edebiyatı ürünleri gibi konularda hazırlanmış te'lif ve tercümelerle çeşitli tenkitler, polemikler ve bazı yayınlar münasebetiyle kaleme aldığı yazılardır. Asaf Hâlet bu yazılarının bir kısmını, daha sonraları yayınladığı ilgili kitaplarında geniş ölçüde değerlendirmiştir.

Bütün bu yazılar, "Fikirleri" bölümünde değerlendirileceğinden şimdilik kronolojik bir listesini vermek istiyoruz.

1- (Şark'ın Kaynakları) "Mevlânâ'nın Rubâîleri"[1], **Ağaç**, S.10, 6 Haziran 1936, s.4-5; S.11, 13 Haziran 1936, s.7; S.12, 20 Haziran 1936, s.7; S. 13, 27 Haziran 1936, s.7; S.14, 4 Temmuz 1936, s.7; S.15, 18 Temmuz 1936, s.7; S.16, 25 Temmuz 1936, s.7; S.17, 29 Ağustos 1936, s.10

1.İlk iki sayıda rubâî ve Mevlânâ'nın rubâîleri hakkında bilgi verilmektedir. Diğer sayılarda rubâîlerin Farsça aslı ve altında Türkçe tercemeleri bulunmaktadır.

2- "Tekerlemeler"[1], **Ses**, S.3, 2 Kanunuevvel(Aralık) 1938, s.

3- "Türk Ruhunda Mücerret"[2], **Ses**, S.4, 9 Kanunuevvel(Aralık) 1938, s.

4- (Şarkın Kültür Mirası) "Molla Câmî'nin Rubâîleri"[3], **Ses**, S.5, Teşrinisani(Kasım) 1939, s.11,21

5- "Kalp Şairi"[4], **Sokak**, S.1, 6 Mart 1940, s.3,4

6- "Sahte Eyyub Sultan Mistigi", **Sokak**, S.2, 12 Nisan 1940, s.2

7- "Dr. İzzeddin Şadan'a Açık Mektup"[5], **Hamle**, S.4, Teşrinisani 1940, s.36

8- "Kalp Şairi", **Sokak**, S.1, 6 Mart 1940, s.3-4

9- "Sahte Eyyub Sultan Mistigi"[6], **Sokak**, S.2, 12 Nisan 1940, s.2

10- "Abidin Dino", **Servet-i Fünûn (Uyanış)**, S.2293, 1 Agustos 1940, s.139

11- (Otokritik), "Karpuz Sergisi", **Yeni Yol**, S.1, 30 Agustos 1940, s.5

12- "Sait Faik Hakkında Ankete Kısa Cevap", **Küllük**, S.1, Eylül 1940, s.10

13- "Budizm Edebiyatı: Dhammapoda'dan"(Tercüme), **Hamle**, S.3, T.evvel 1940, s.21,22,32

1.Yazının etrafında Abidin Dino tarafından çizilmiş karikatürler vardır. (Bakınız Ek 17)

2.Yazının aralarına yerleştirilmiş karikatürler vardır. (Bakınız Ek 18)

3.12 rubâî nesir olarak Türkçe'ye tercüme edilmiş ve Molla Câmî'nin tasavvufî şahsiyeti ve rubâîleri hakkında bilgi verilmiştir.

4.Necip Fazıl hedef alınarak yazılmıştır. "Hakkındaki Tenkitler ve Polemikleri" bölümünde bu tür bütün tartışmalarına değinilecektir.

5.Bu yazı **Yeni Adam** dergisinin 28 T.sani 1940, tarihli 309. sayısında da yayınlanmıştır. İzzeddin Şadan'ın, **Yeni Adam**'ın 305. (1940) sayısında yayınlanan "Edebiyatımızda Tereddi Tezahürleri" başlıklı yazısına cevap olarak kaleme alınmıştır. "Hakkındaki Tenkitler" bölümünde bu konu ele alınacaktır.

6.Bu ve bir önceki yazı Necip Fazıl'a ithafen yazılmıştır.

14- "Mevlânâ'nın Gazellerinden Parçalar"(Tercüme), **Hamle**, S.5, Kanunuevvel(Aralık) 1940, s.11-13

15- "Mesnevî'den: Sahla Cariye'nin Hikayesi", **Hamle**, S.5, Kanunuevvel(Aralık) 1940, s.4-6

16- "Yeni Sanat"[1], **Yeni Adam**, S.310, 5 Kanunuevvel(Aralık) 1940, 6,7,10; S.311, 12 K.evvel 1940, s.6,11

17- "Şiirde Şairin Tesiri", **Yeni Adam**, S.312, 19 Kanunuevvel (Aralık) 1940, s.4

18- "Şevket Buharî'den Seçme Parçalar"[2] (Tercüme), **Yeni Adam**, S.316, 16 Kanunusani(Ocak) 1941, s.6,11,16

19- "Şiir Hakkında Düşünceler", **Yeni Adam**, S.319, 16 Şubat 1941, s.6

20- "Budizm Edebiyatından Örnekler"(Tercüme), **Yeni Adam**, S.326, 20 Mart 1941, s.7

21- "En Eski Budistlerin Sözleri"(Tercüme), **Yeni Adam**, S.327, 27 Mart 1941, s.4

22- "Klasik Şark Konseri"[3](P.A.Thibaut'dan Tercüme), **İnsan**, S.13, 1 Nisan 1941, s.34-37

23- (Çelebi Diyor ki): "Gençliğe Saldıranlar"[4], **Gün**, S.1, 24 Mayıs 1941, s.2,6

24- "Liman Resim Sergisi", **Gün**, S.1, 24 Mayıs 1941, s.2,6

25- (Çelebi Diyor ki): "Gazetecilik Haysiyeti"[5], **Gün**, S.2, 31 Mayıs 1941, s.3,6

26- "Gitancali'den"(Tercüme), **Gün**, S.2, 31 Mayıs 1941, s.2

27- (Çelebi Diyor ki): "Yanlış Anlaşılmasın"[6], **Gün**, S.3, 7 Haziran 1941, s.3,6

28- (Çelebi Diyor ki): "Şımartmaktan Vaz Geçelim", **Gün**, S.2

---

1. Müstakil Ressam ve Heykeltraşlar Birliği'nin Taksim'de Dağcılık Kulübü'ndeki serginin açılması münasebetiyle Asaf Hâlet Çelebi tarafından verilen konferansın metnidir.

2. Arap harfleriyle metinlerin Farsça aslı da verilmiştir.

3. Asaf Hâlet, yer yer dipnot şeklinde konuyla ilgili izahlarda bulunmuştur.

4. **Akbaba**'da, kendisi ve "Yeni şiir"ciler hakkında çıkan tenkitlere cevap olarak yazılmıştır.

5. **Akbaba**'da, hakkında çıkan eleştirilere cevaptır.

6. **Akbaba**'daki tenkitlere cevaptır.

14 Haziran 1941, s.3
29- "Galib Dede", **Ses**, S.6, ... 1941, s.15,22
30- "Patlıcan Irkı", **Ses**, S.13, Eylül 1941, s.14
31- "İlim Dünyasında Elim Bir Skandal", **Ses**, S.14, Teşrinievvel(Ekim) 1941, s.15
32- "Todi Musikîsi", **Yeni Adam**, S.360, 20 Teşrinisani(Kasım) 1941, s.4-5
33- "Üçüncü Tarihî Konser Münasebetiyle", **Yeni Adam**, S.364, 18 Kanunuevvel(Aralık) 1941, s.4,13
34- "Dördüncü Tarihî Konser", **Yeni Adam**, S.369, 22 Kanunusani 1942, s.4,13
35- "Divyavadana"(Tercüme), **Büyük Doğu**, S.84, 12 Mart 1948, s.10
36- "Hind Edebiyatında Destan", **Şadırvan**, S.25, 16 Eylül 1949, s.10-11
37- "Mahapharata", **Şadırvan**, S.27, 30 Eylül 1949, s.6-7
38- "Mahapharata'dan Bir Sayfa : Kiçaka'nın Ölümü", **Şadırvan**, S.29, 14 Ekim 1949, s.10-11
39- "Harivamsa ve Bhagavat-Gita", **Şadırvan**, S.32, 4 Kasım 1949, s.11
40- "Destan: Ramayana", **Şadırvan**, S. 35, 25 Kasım 1949, s.13
41- "Garp Dünyasında Mevlânâ", **İstanbul**, Ocak 1954, s.14-15
42- "Hindû Edebiyatında İslam Tesiri", **Büyük Doğu**, S.1, 23 Nisan 1954, s.7,14; S.2, 14 Mayıs 1954, s.7; S.3, 21 Mayıs 1954, s.7; S.4, 28 Mayıs 1954, s.7,18
43- "Galip Dede'nin Piri", **Büyük Doğu**,S.5,4 Haziran 1954,s.7
44- "Hüsn ü Aşk", **Büyük Doğu**, S.6, 11 Haziran 1954, s.7
45- "Galip Dede'nin Hayatı", **Büyük Doğu**, S.7, 18 Haziran 1954, s.7
46- "Sanatta Eskimeyen Şey", **İstanbul**, S.8, Haziran 1954, s.22-23
47- (Aforizma)"Yeni Şiir ve Şairler", **Büyük Doğu**, S.9, 2 Temmuz 1954, s.7
48- (Aforizma)"Pislik Edebiyatı", **Büyük Doğu**, S.10, 9 Temmuz 1954, s.7
49- "Benim Gözümle Şiir Davası-I Saf Şiir", **İstanbul**, S.9, temmuz 1954, s.15-16
50- "Benim Gözümle Şiir Davası-II Şiirde Vuzuh", **İstanbul**, S.10, Ağustos 1954, s.18-19

51- "Benim Gözümle Şiir Davası-III Şiirde Şekil", **İstanbul**, S.11, Eylül 1954, s.20-22

52- "Benim Gözümle Şiir Davası-IV Mücerred Şiir", **İstanbul**, S.12, Ekim 1954, s.19-20

53- "Benim Gözümle Şiir Davası-V Şiirde Ruh Anı", **İstanbul**, S.13, Kasım 1954, s.25-27

54- "Benim Gözümle Şiir Davası-VI Şiirlerimde Mistisizim Temayülü", **İstanbul**, S.14, Aralık 1954, s.24-25

55- "Düdüklü Tencere"[1], **Türk Sanatı**, S.29, Kasım 1954, s.7-8

56- "Mevlânâ'nın Edebî Hüviyeti", **İstanbul**,Ocak 1955,s.21-22

57- "Eski Türk Şiirinde Boğaziçi", **Türk Yurdu**, S.242, Mart 1955, s.671-675; S.243, Nisan 1955, s.753-760;

58- "Türk Şiirinde Üç Asırlık İstanbul Motifi", **İstanbul**, Mayıs 1955, s.26-29; S.?, Haziran 1955, s.28-32

59- "Eski Türk Şiirinde Üsküdar ve Çamlıca", **Türk Yurdu**, S.244, Mayıs 1955, s.223-227

60- "Eski İstanbul Semtlerinin Şiiri", **Türk Yurdu**, S.245, Haziran 1955, s.918-920

61- "Eski Türk Şiirinde Haliç"[2], **Türk Yurdu**, S.246, Temmuz 1955, s.33-37

62- "Eski Türk Şiirinde Beşiktaş", **Türk Yurdu**, S.247, Agustos 1955, s.113-117

63- "Mevlevî Terbiyesi", **Türk Yurdu**, S.248, Eylül 1955, s.294-299

64- "Mevlevî Terbiyesi-II. Mevlevîlikteki İki Zümre", **Türk Yurdu**, S.249, Ekim 1955, s.275-278

65- "Mevlevî Terbiyesi-III: Mevlevî Kısvesi ve Mevlevî Dili", **Türk Yurdu**, S.250, Kasım 1955, s.257-262

66- "Mevlevî Terbiyesi-IV: Bazı Mevlevî Adetleri", **Türk Yurdu**, S.251, Aralık 1955, s.441-446

67- "Mevlânâ'nın Gazellerinden Parçalar", **Türk Yurdu**, S.251,

---

1.44,45 ve 52 numaralı yazılar, Metin Eloğlu'nun o tarihlerde yayınlanan **Düdüklü Tencere** isimli kitabı münasbetiyle yazılmıştır. (Bu konu, "Hakkındaki Tenkitler ve Polemikleri" ve "Fikirleri" bölümlerinde ele alınacaktır.)

2. Bu yazı, çok küçük bir ilaveyle, **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni**'nin Eylül 1955'de yayınlanan 164. sayısında da yayınlanmıştır.

Aralık 1955, s.262-265

68- "Mevlânâ'da Sema", **Türk Yurdu**, S.252, Ocak 1956, s.228-232

69- "Şarkî Türkistan Tarihi"[1], **Türk Yurdu**, S.252, Ocak 1956, s.251-253

70- "Mevlevîlerde Ayin ve Sema", **Türk Yurdu**, S.253, Şubat 1956, s.612-615; S.254, Mart 1956, s.277-281

71- "Süleyman Şükrü ve Seyahatları", **Yürk Yurdu**, S.255, Nisan 1956, s.757-763; S.256, Mayıs 1956, s.242-245

72- "Bir Türk Aliminin Başarısı"[2], **Türk Yurdu**, S.257, Haziran 1956, s.648-651

73- "Sosyoloji Tarihi"[3], **Türk Yurdu**, S.258, Temmuz 1956, s. 73-74

74- "Abdürreşid İbrahim'in Seyahatleri", **Türk Yurdu**, S.258, Temmuz 1956, s.39-45

75- "Abdürreşid İbrahim'in Seyahatleri: Japonya", **Türk Yurdu**, S.259, Ağustos 1956, s.120-126

76- "XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi"[4], **Türk Yurdu**, S.259, Ağustos 1956, s.150-154

77- "Abdürreşid İbrahim'in Seyahatleri: Kore, Çin, Malay, Hindistan", **Türk Yurdu**, S.260, Eylül 1956, s.202-206

78- "Beylerbeyi Sarayına Dair İntibalar", **Türk Yurdu**, S.261, Ekim 1956, s.296-302

79- "Bayezit Umumî Kütüphanesi", **Türk Yurdu**, S.262, Kasım 1956, s.263-268

80- "İstanbul Enstitüsü Dergisi, sayı: I ve II", **Türk Yurdu**, S.263, Aralık 1956, s.570-571

81 "Eski Türk Şiirinde Reform: Galib Dede", **Türk Yurdu**, S.263, Aralık 1956, s.438-443; S.264, Ocak 1957, s.524-529;

1.Mehmed Emin Buğra'nın **Şarkî Türkistan Tarihi** isimli kitabının yayını münasebetiyle kaleme alınmıştır.

2.Mehmed Fuad Sezgin'in **Mecazü'l- Kur'ân** isimli eserinin yayınlanması münasebetiyle kaleme alınmıştır.

3.Nureddin Şazi Kösemihaloğlu'nun **Sosyoloji Tarihi**, isimli eserinin yayınlanması münasebetiyle kaleme alınmıştır.

4.Ahmet Hamdi Tanpınar'ın **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi** isimli eserinin yayınlanması münasebetiyle kaleme alınmıştır.

S.265, Şubat 1957, s.597-602; S.266, Mart 1957, s.669-675; S.267, Nisan 1957, s.750-755; S.268, Mayıs 1957, s.828-833; S.269, Haziran 1957, s.222-225

82- "Ariflerin Menkıbeleri"[1], **Türk Yurdu**, S.265, Şubat 1957, s.630-631

83- "Masal Dünyamız"[2], **Yeditepe**, S.16, 1-15 Ocak 1960, s.12-13; S.17, 15-31 Ocak 1960, s.12-13

2.5.Kendisiyle Yapılan Mülakatlar:

Bazı gazete ve dergiler veya bazı şahıslar, zaman zaman Asaf Hâlet'le mülakat yapmak gereğini duymuşlar ve onun fikirlerini öğrenmek ve yayınlamak istemişlerdir. Tesbit edebildiğimiz kadarıyla bu mülakatları yapanlar ve yayınlandıkları yayın organları aşağıda gösterilmiştir:

1- "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma"(Mülakatı yapan: F,T) , **Yeni İnsanlık**, S.1, 15 Şubat 1940, s.30-31

2- Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma"(Mülakatı yapan. Kamran Evrenos), **Yeni Çağ**, S.47, 25 Mayıs 1946, s.8-9

3- "Asaf Hâlet Çelebi Diyor Ki"(Mülakatı yapan: Aziz Nesin) ,**Başdan**, S.5, 7 Eylül 1948, s.7

4- "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Akşam**, 19 Ekim 1953,

5- "Asaf Hâlet Çelebi İle Karşı Karşıya"(Mülakatı yapan: Nihat Dalay) , **Türk Sanatı**, S.28, Ekim 1954, s.

6- "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma"(Mülakatı yapan: Mustafa Baydar), **Dünya**, 3 Kasım 1954

7- "Gergin Bir Ortamda Asaf Hâlet'le Söyleşi"[3] (Mülakatı yapan: Kemal Sülker), **Yazko Edebiyat**, S.17, Mart 1982, s.64-71

1.Ahmed Eflâkî'nin **Menakibü'l-Arifîn** isimli eserinin Millî Eğitim Bakanlığı'nca yayını münasebetiyle kaleme alınmıştır.

2.Yazının baştarafında, Asaf Hâlet'in, bu araştırmayı 6 Kasım 1958 günü İstanbul Hemşehrileri Derneği'nde vereceği konferans için hazırladığı, fakat ömrünün yetmediği belirtilmiştir. (Ölüm tarihi 15 Ekim 1958)

3.1941'de **Tan** gazetesinde karşılaştığı Asaf Hâlet'le Kemal Sülker'in yaptığı bu konuşmanın daha önce yayınlandığını tesbit edemedik.

3. S A N A T I

3.1. Şiirleri:

3.1.1.Şiirlerinin Bazı Teknik Özellikleri:

3.1.1.1.Vezin, Kâfiye, Şekil: Asaf Hâlet, "Her şiirin şekli, sadalarının arabeski o şiirin vermek istediği umumî havayı en mükemmel şekilde temin edecek olandır. Şu halde buna göre ne kadar şiir varsa o kadar da şekil olması icabeder."[1] demektedir. 1938'den önce yazdıkları ve ölümünden sonra yayınlanan üç rubâîsi hariç diğer şiirlerinde herhangi bir müşterek şekil bulunmaz ve genellikle bu fikirlerine uygundur denebilir.

Elimize geçen ve ilk yazdıkları olduğunu tahmin ettiğimiz şiirlerden "Şermi", iki ve üç mısralık iki kıtadan oluşmaktadır. "mefûlü/mefâîlü/mefâîlü/feûlün" kalıbıyla yazılmıştır, fakat bilinen herhangi bir nazım şekline uymamaktadır. Dört "mefâîlün" kalıbıyla yazılan ve mesnevî tarzında kafiyelenen "Hayret" şiiri de böyledir. "Neşemiz" isimli olanı "koşma" tarzındadır. "Kuytu Bağ" şiiri ise 6+5=11 hece kalıbıyla yazılmıştır ve nazım şekli olarak "muhammese" benzemektedir.

Asaf Hâlet'in, klasik Türk edebiyatı nazım şekillerinden sadece "gazel" tarzında denemeleri vardır ve bunlar da yal-

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-III: Şiirde Şekil", İstanbul, Eylül 1954, s.20

nızca dört tanedir.[1] 1920'lerin sonu ve 1930'ların başlarında yazıldığı tahmin edilen[2] bu şiirlerden sonra, 1958'deki vefatına kadar, aruz ya da hece vezniyle, belirli bir nazım şekline uyan herhangi bir şiiri yayınlanmamıştır. Ölümünden sonra **Yeditepe** (12 Ocak 1959) de yayınlanan ve vefatına yakın tarihlerde yazdığı anlaşılan dört şiirden üçü "rubâî"[3]dir.

Görüldüğü gibi, hayatta iken yayınlanan şiir kitaplarında herhangi bir nazım şekline uyabilecek, klasikleşmiş kafiyenin kullanıldığı hiçbir şiiri bulunmamaktadır.

İlk denemelerinden sonra yaklaşık 18 yıl bu tarzda yazılmış bir şiirine, gerek kitaplarında gerekse başka herhangi bir yerde rastlanılmamaktadır. Zaten kendisi de yazılarında, belirlenmiş şekil, vezin ve kâfiyeye karşı çıkmıştır.[4]

Ömrünün sonlarına doğru, tekrar, birkaç tane de olsa, belirli bir nazım şekline uyan, vezinli kâfiyeli şiir yazmasının sebeplerini tam olarak bilemiyoruz. Fakat son zamanlarında, eşine ve bazı arkadaşlarına[5], şiirde yeni bazı şeyler, bir atılım yapacağını söylemiştir. Belki de, yapacağı bu yeni atılımında, bir zamanlar şiddetle karşı çıktığı, şekil, vezin, kafiye ve bazı edebî sanatlara bakışını Orhan Veli gibi, değiştirecekti. Bu konuda kesin birşey söylemeyi mümkün kılacak herhangi bir bilgiye henüz ulaşılmış

1.Bu şiirler: "mefâilün/feilâtün/mefâilün/feilün"
"mefûlü/fâilâtün/mefûlü/fâilâtün"
"mefâilün/feilâtün/mefâilün/feilün"
"mefâilün/feilatün/mefâilün/feilün" kalıplarında yazılmışlardır ve bazı vezin hataları vardır.

2.Eserleri bölümünden şiirleri kısmına bakınız.

3.Bu rubâîlerden biri "rubâî-i musarra'" tarzındadır.

4.Mesela bakınız; "Benim Gözümle Şiir Davası-3: Şiirde Şekil"**İstanbul**, Eylül 1954
(Bu konu "Fikirleri" bölümünde geniş olarak ele alınacaktır.)

5.Bakınız, Baki Süha Ediboğlu, "Asaf Hâlet Çelebi", **Cumhuriyet**, 17 Ekim 1958

değildir. Fakat yazdığı rubâîler ortadadır.[1]

Asaf Hâlet'in, 1938'de yayınlanan "Cüneyd"(**Ses**, S.1, 18 Teşrinisani) şiirinden vefatına kadar neşredilen şiirlerinin hiçbirisinde aruz ya da hece kalıpları kullanılmamıştır. Bazılarında, düzensiz de olsa, kâfiye kabul edilecek ahenk unsurları[2] bulunmasına rağmen hiçbir şiirde düzenli bir kafiyeleniş yoktur.

3.1.1.2.Şiirlerin Tertibi: Asaf Halet, serbest tarzda yazdığı şiirlerinde; mısra sayısı, mısraların tertibi, uzunluğu ve kısalığı bakımından çok serbest davranmıştır. Sayfa

---

1. **Anlar**
Bir aynada bambaşka cihanlar gördüm
Geçmiş gelecek bir sürü canlar gördüm
Bazan da zamanlarla geçen ömrümde
Bir asra sığarmış gibi anlar gördüm
Rüyalar
Her gün görülenler karışık bir rüya
Rüyalar içinden görünen bir dünya
Biz her şeyi olmuş gibi seyredemeyiz
Rüyalar içinden görünürken dünya
Müşterek Hal Tercümesi
Ömrünce hayal kurdu hayaller geçti
Binlerce masallarla misaller geçti
Çırpındığı uğrunda visaller geçti
En son tükenip ömrü bu haller geçti

2.Mesela, "İbrahim" şiirinde:
1.mısradaki, İbrahim....(im)
5.mısradaki, kim.....(im)
9.mısradaki, İbrahim....(im)
10.mısradaki, kim.....(im)
15.mısradaki, İbrahim...(im)
16.mısradaki, kim.....(im) şeklinde bir önceki ile "tam kafiye" ,
5.mısradaki, koyan kim....(an kim)
10.mısradaki, sokan kim...(an kim)
16.mısradaki, kıran kim...(an kim) şeklinde de redif oluşturmaktadır.

"Sidharta" şiirinde,
2.mısradaki, görüyorum....(um)
4.mısradaki, tohum.....(um)
5.mısradaki, padme hum....(um)
11.mısradaki, eriyorum....(um)
12.mısradaki, padme hum...(um) tam kafiye oluşturmaktadır.

üzerinde şiirlerine bakıldığında bazılarının çok dağınık olduğu; sanki kelimelerin, mısraların satırlara rastgele serpiştirildiği fikri uyanmaktadır.

Bu tarzda yazdığı 69 şiirin toplam mısra sayısı 1256'dır. Bu, her şiire ortalama, 18.20 mısra düştüğünü göstermektedir. En çok mısralı beş şiir: "Radyo"=48, "Kunala"=34, "Ayna"=31, "Korkuyorum"=30, "Sen"=30

En az mısralı beş şiir: "Kainat"=6, "Gözler Kimi Gördüler"=7, "Galt'saray"=8, "Nedircik Yavruları"=8, "Camlı Odalardan"=11

Mısralar, aynı şiirde, uzunluk kısalık bakımından çok çeşitlilik gösterdiği gibi, aynı şiirde, kısa mısraların arasına, nadiren de olsa, çok uzunları yerleştirilmiştir.[1] "Adımlar" şiirinde, bir kelimenin heceleri bile bölünerek değişik satırlara yerleştirilmiştir.[2]

Asaf Hâlet'in şiirlerinde mısraların kümelenişi de çok serbesttir ve çeşitlilik arzetmektedir. Serbest tarzda

---

1. **Cep,**
"ve bıkınca onları başka bir cebime atarım
en güzel oyuncağım sen
bahçelerimin beni eğlendirmediği zamanlarda
gel
ve beni avut"

Radyo
"çıplak siyah adamlar
kargılarını batırmakta kulağıma
ağaçlarda yaprakların damarlarını görüyorum
yapraklar yeşil
kanım kırmızı
içim siyah
demir siyahı"

2.
".....
geçip gittiğim yerlerden
iç içe
öne
ve arkaya bakan
bir sürü
ben
ler
koymuşumdur
eskileri çocuk
şimdikiler ihtiyar"

yazdığı şiirlerinin hepsinde satır başından başlamayan mısralar vardır.[1]

Kendi sağlığında yayınladığı kitapların hiç birinde özel isimle de olsa büyük harfle başlayan mısra veya satır yoktur. Yalnız bazı dergilerde mısra başları büyük harfle yazılmıştır. Hatta, **Lâmelif**'dekiler hariç diğer iki kitabında şiirlerin başlıkları da tamamen küçük harfle yazılmıştır. Asaf Hâlet, imlasını sanki Arap harflerinin imlasına benzetmek istemiş gibidir.

Zaten yınladığı üç şiir kitabından ilk ikisine Arap alfabesinin iki harfinin ismini koymuştur.(**He, Lâmelif**) Daha önce de işaret edildiği gibi, **He**'nin iç kapağında Arap harfleriyle Mevlânâ'dan bir beyit bulunmaktadır. "Cüneyd" şiirinde başlığın altında, Cüneyd-i Bağdadî'den, Arap harfleriyle "leyse fî cübbetî sevallâh" ifadesi yeralmaktadır. "Semâ-ı Mevlânâ" şiirinin başlığı önce Arap harfleriyle yazılmıştır ve şiirin ortalarında aynı şekilde "halaka's- semâvât-ı ve'l-ard" ibaresi vardır.

Lâmelif'in iç kapağında ve "Lâmelif" şiiriyle "İnsanlar" şiirinin bulunduğu sayfalarda "lâmelif" harfinin ağaca benzetilmiş figürü bulunmaktadır. "Lâmelif" şiirinin bulunduğu sayfada ayrıca Arap harfleriyle, Asaf Hâlet'in Farsça bir rubâîsi bulunmaktadır.

Fakat **He**'deki "Kilise" şiirinde Yunan alfabesiyle yazıl-

1.**Şefkat** "başkasının çocuğu da olsan
sen bir insan yavrususun
bir insan yavrusunu sevmek istiyorum
ağzı
burnu
kulağı
ve sıcak kanı olan
ve uyuyabilen
bir insan yavrusunu
uyu
çocuk
uyu
dizimde

mış bazı ibareler de bulunmaktadır. Ayrıca "Mısr-ı Kadim" de eski Mısır metinlerinden alınmış sözler (ammon ra' hotep veya tafnit), "Sidharta"da budist duasından alınmış bir ifade (om mani padme hum) aynen yer almaktadır. Gerek kitaplarında gerekse bazı dergilerde (bilhassa **Ses**) yayınlanan şiirlerinin etrafına, hatta aralarına çizilen resimler, figürler, değişik alfabelerden harfler, onun şiirlerine mana ve sese ait unsurlarla beraber, basarî (görsel) bir boyut da getirmiştir. Böylece, şiirde mana ve ses unsurlarıyla verilen atmosfer göze hitap eden resim ve şekillerle kuvvetlendirilmiştir.[1]

Bu hususiyetleriyle Asaf Hâlet'in şiirinde, sanki bütün insanlığın, mitolojik, tarihî, efsanevî ve mistik, medeniyet ve kültür mirası hülasa edilmekte; insanlığın geçmişte kalan sırlarla dolu maceralarının büyüleyici havası ihsas ettirilmektedir:

"acaba ot gibi yerden mi bittim
acaba denizlerde mi şaşırdım
ve zamanı nasıl unutmaktayım

zaman unutulunca mısr-ı kadim yaşanabiliyor
kendimi unutunca seni yaşıyorum
yaşamak
bu anı yaşamaktır

ammon ra'hotep
veya tafnit
..... " (Mısr-ı Kadim'den)

".....
biraz serinlemiş gibiyim
50 000 000 sene evvel
ılık bir denizde bir trilobitken
duydum melâli
zaman nedir unutarak

1.Asaf Hâlet'in görsel sanatlara ait ilgisi ve vukufu resimle ilgili yazılarından anlaşılmaktadır.
Ayrıca, Arap harflerini "hattat" olabilecek kadar güzel yazdığı akrabaları ve bazı arkadaşları tarafından ifade edilmektedir. Kendi hattıyla yazılmış şiir defterinin 1991 yılındaki bir antika eserler açık arttırmasında satılması biraz da hattının güzel olmasındandır sanıyoruz. Hatta, **Yeditepe**'nin 1 Ağustos 1950 tarihli 7. sayısında "Kunala" şiiri, bugünkü Türk alfabesiyle ve kendisinin çok güzel el yazısıyla yayınlanmıştır. Bunlar da onun imlaya, şiirin kağıt üzerinde görünüşüne verdiği ehemmiyetin işaretleridir. (Bakınız Ek 16)

açıp ağzımı
bütün denizleri içtim
ve kendim kaybolup
deniz oldum
sonsuz deniz oldum"
(Trilobit'ten)

3.1.1.3.Ses Unsuru: "Ne aruz vezninin tumturaklı muttarid yürüyüşü, ne hece vezninin kemikli romans ahengine uymadan, her şiir için yeni ve zevkli bir şekil bulmak kabildir. Bu ahenk şairi sürükleyen **oratoire** bir ahenk değil köklerini masal tekerlemelerinden alan **statique** bir ahenktir."[1] diyen Asaf Hâlet'in şiirlerinde zaman zaman kuvvetli sayılabilecek musikî oluşumlarına mukabil bazen de nesre yaklaşan bir monotonluk vardır. Kendisi şiirde musikîye karşı değildir. Fakat, bilhassa vezin ve kâfiye ile "şiirin musikiye peşkeş çekilmesi"ne karşı çıkarak şiirde musikî dozunun iyi ayarlanmasını ister.[2]

"Yeni şiir" tarzında yazdıklarında aruz ve heceyi kullanmayan Asaf Hâlet'in bazı şiirlerinde kâfiye olabilecek ses benzeşmeleri vardır. Fakat bunlar da düzensizdir ve şiirin birkısmında görülebilmektedir. Kuvvetli sayılabilecek musikînin yakalandığı şiirlerde bu, hem kâfiye hem kelime ve mısra tekrarlarıyla sağlanmıştır:

"Sidharta
niyagrodha
koskoca bir ağaç görüyorum
ufacık bir tohumda
o ne ağaç ne tohum
om mani padme hum (üç kere)

sidharta buddha
ben bir meyvayım
ağacım âlem
ne ağaç
ne meyva
ben bir denizde eriyorum
om mani padme hum (üç kere)

1."Benim Gözümle Şiir Davası-III: Şiirde Şekil", **İstanbul**, Eylül 1954, s.22

2.a.g.y., s.21

Bu şiirde görüldüğü gibi; ikinci satır sonunda (görüyor-um)daki (-um)la dördüncü satır sonunda (toh-um)daki (-um) ve üç defa tekrarlanan beşinci satırda(om mani padme h-um)daki (-um) ve yine 11, 12.satırların sonlarındaki (-um)ların oluşturdukları tam kâfiye ile, iki yerde üçer defa tekrarlanan (om manı padme hum) şiire esrarlı bir atmosfer katmanın yanında kuvvetli bir ahenk de kazandırmaktadır.

"Harput" şiirinde de, gerek kelime tekrarlarıyla gekse med, kâfiye ve alliterasyonlarla mukemmel bir ahenk meydana getirilmiş, aynı zamanda kelimelerin tekrarıyla, oluşturulmak istenen hava kuvvetlenmiştir:

"Harpût
harpût
kulaklarını sarkıt
eski korkutlar çıkıyor
karanlıklardan
bacadan düşen
harpût

görmek istemiyorum
gözümden ye beni
duymak istemiyorum
kulağımdan ye beni
düşünmek istemiyorum
kafamdan beni yût
harpût"

Bazı şiirlerde vokaller uzatılıp kelimeler tekrar edilerek, kimi zaman yüksek perdeden, bir müzikalite oluşturulmuştur:

"He" şiirinde;
"vurma kazmayı
ferhâaad
he'nin iki gözü iki çeşme
âaahhh
.....
ya senin içinde ne var
ferhâaad
.....
kasrında şirin de böyle ağlıyor
ferhâaad "

"Ibrâhîm" de: üç defa tekrar edilen (ibrâhîm) kelimesi, "Nürusiyah"da:

"nurusiyâha agladıgım zaman

annem sûzudilâra idi
ve babam bir tambur
annem sustu
babam küstü
ama ben niçin hâlâ nûrusiyâha ağlarım
nûrusiyâaah
nûrusiyâaahhh "

mısralarındaki uzatılan (â) ve (û) ile tekrar edilen (nûrusiyâh),

"Beddua"da: 3., 6. ve 10. mısra sonlarında tekrar edilen (bahtiyâaar),

"Sandukalar"da yedi defa geçen (câaan, can),

"Mansûr"da.

"büyük köse vur
bütün sesler bir seste boğuldu
mansûr
mansûuur" ,

"Çimenlerde"de:
"bana sorma
hey
döökk
dök
sâki
çekik bademgözlü
ve saz benizli
sâki
heyyy
dööökk
dök "

Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi Asaf Hâlet'in bazı şiirleri yüksek sesle okunması gereken, hitaba dayalı şiirlerdir. "Yazı Hayatı ve Kültür Çevresi" bölümünde de değinildiği gibi, onun edebiyat-sanat çevrelerinde tanınıp, şiir matinelerinde aranılan birisi olması biraz da, kendine has hâl ve hareketleriyle, her şiirin havasına uyan şive ve üslûbda, yüksek tonda, bazan masaya çıkarak, şiirlerini okumasıyladır.

Onun için, şiirde kelimelerin tek tek manalarından çok şiirin umumî atmosferine yaptığı katkı önemlidir.[1] Kendisi

---

1."Benim Gözümle Şiir Davası-I: Saf Şiir", **İstanbul**, S.9, Temmuz 1954, s.16

şiirlerini okurken, yaşarcasına, şiirin atmosferine girerek, o atmosferi sağlayacak mana ve ses unsurlarını tam kullanarak okumuştur. Hatta bunun için zaman zaman mizahî olmaktan da çekinmemiştir.[1]

Asaf Hâlet'in şiirlerinde dikkat çeken ses hususiyetlerinden biri de kelime ve ek tekrarları ile oluşturulmuş, zaman zaman yeknesaklaşan durumlardır. Bu tekrarlar hoş bir ahenk sağlamaktan çok, kendisinin de belirttiği gibi[2] şiire durgunluk ve salıntı vermektedir.

"Mansûr"da:

"renkler güneşten çıktılar
renkler güneşe girdiler
renkler güneşsiz öldüler
ne renk gerek bana
ne renksizlik"

"Uyanıklık"da:

"uyanık yollar yürüyorum
uykuda yollar yürüyorum
uykuda insanlar görüyorum
niçin gördüğümü bilemiyorum
uykum geliyor
uykum geliyor"

"Güneşin Işığı"da:

"güneşi değil ışığını seven insanlarız

güneş içime vuruyor
güneşin ışığı var
güneş yok
güneşin ışığını kim anlatabilecek

pazar pazar gezmek
dağ dağ dolaşmak
ve ormanlarda kalmak

---

1. Salah Birsel, onun "Kilise" şiirini okuduğu anları şöyle anlatır: "Kilise şiirini okumak içinse ilkin istavroz çıkarır, sonra da sesini Ortodoks kilisesinde dua eden bir papazın ruhlar dünyasından gelen sesine uydurur. Bütün **Nisuaz** da fık fık da fık fık kaynar:
evloimeni i vasiliya tu patros
bütün resimler bizi gözetliyor
tahtalardan
[**Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu**, s.89]

2. "... Halbuki ben (tekrarı) bilakis durgunluk, tembellik ve salıntı vermek için ihtiyar ediyorum." ["Benim Gözümle Şiir Davası-III: Şiirde Şekil", **İstanbul**, S.11, Eylül 1954, s.21]

güneşin ışığını anlatacak olanı arıyorum

güneş içime vuruyor"

"Çingenelerim"de:

"çiçekli şalvar seven çingenelerim
çiçeği sev(-mez-ler)
kalem parmaklı çingenelerim
kalem tut(-maz-lar)
falıma bakarlar da
yüzüme bak(-maz-lar)
elime bakarlar da
ayağıma bak(-maz-lar)
paramı isterler de
beni iste(-mez-ler)

yüzlerini güneşle yıkayan çingene kızlarım
kibarım diye bana gönül ver(-mez-ler)"

"Pencereler ve Kapılar" ve Dağlar Delisi" şiirlerinde bu tekrarlar ıttıradlaşan bir ses yapısı meydana getirmiştir:

"birer birer açıldı pencerelerim
birini yıldızlar geceler kapladı
birinden kuşlar belirdi
birinden renkler dağıldı
pırıl pırıl
sesler geldi bir yerden
bir bahçeye bahar indi
.....
birer birer aralandı kapılarım
birinden çocuk rüyaları boşandı
birinden dost yüzler
birinden ecel sakisi yürüdü
.....
birer birer kapandı pencerelerim
birer birer kapandı kapılarım"

"dağdan dağa sesler geldi
hangi dağda kurt öldü
hangi dağı duman aldı
haramiler
hangi dağda gizlendi
bir dağda çiçek açtı
bir dağda bir tavşan küstü
bir dağda bir ferhat öldü
dağ birini bilmedi
benim gönlüm dağa düştü
dağ
dağ
dolaştı
benim canım hangi dağa gizlendi
çık dağdan
cân
çık dağdan"

Bazı şiirlerde de, ses tekrarlarıyla (ünsüz ve ünlü

tekrarı) oluşturulan armoni iç ahengi kuvvetlendirmiştir:

"Camlı Odalardan"da
"(üs)k(ü)darda
(üs)k(ü)p(ü)ler dok(us)a gerek
k(u)mr(u)lar"

"Rüyalar"da:
"He(r) gün
ka(r)ışık (rü)yala(r) gö(rü)yo(ru)m
sincâbî uykula(r)da
hayalle(r) beli(r)i(r)
kaybolu(r)

Aynala(r) gö(rürü)m
aynala(r)da (rü)yala(r)
bütün bahçele(r)i
kuşla(r)ıyla
silini(r)
Yüzle(r) gö(r)ünü(r)
yüzle(r)de gözle(r)
yanıp söne(r)"

"Kilise"de:
"î(s)u(s)
ve mü(s)elle(s) içindeki baş(s)ı(z) gö(z)
.....
(m)erye(m) anaya (m)u(m)
yakıyoru(m)"

"Ayna"da:
"bil(m)e(m) (m)e(m)leket-(i) ç(în)de(n mi)d(i)r
ya (m)aç(în)de(n m)i
sordu(m) k(im)s(in) d(i)ye"

"Mâra"da:
"bil(m)e(m)ek bil(m)ekten iyidir
düşün(m)eden yaşayalı(m)
(m)ara"

"Kunâla"da:
"can b(u)rn(u)mda s(o)l(u)k (o)l(u)r k(u)nâla"

"Şefkat"ta:
"ve (u)y(u)ya bilen
bir insan yavr(u)s(u)n(u)
(u)y(u)
çoc(u)k
(u)y(u)"

Asaf Hâlet'in bazı şiirlerinde ise müzikalite adeta kaybolarak şiir nesirleşir:

"**Cep**
seni rüyalarımda buldum

ve çok begendigim için
oradan çıkmak istemedim
şimdi derinlikte
ve genişlikteyiz
ve bizzat
rüya
ben'im
kendi kendimi görüyorum
ve kendi içimde seyretmekteyim
bir cebim var ki
karanlıktır
oradan oyuncak güneşler
bahçeler
ve denizler çıkar

ve bakınca onları başka bir cebime atarım
en güzel oyuncağım sen
bahçelerimin beni eğlendirmediği zamanlarda
gel
ve beni avut

Nedircik Yavruları
kilimimde namaz kılmaya gelen ayaklar
ve en çok küçük parmakları
beni görmeden üstüme basarlar

şaşarım beni işleyene

kilimimin nakışları
nedircik yavrularına benzer
ki çocukluğumdan beri çok uğraşırım
nedircik yavrularıyla"

Şiirde müzikaliteyi arttıran aruz ya da hece veznini kullanmayan, klasikleşmiş şekliyle degil, serbestçe kullandığı kâfiyeye de az yer veren Asaf Hâlet, yukarıda görüldüğü gibi, güzel ahenklerinin oluşturulduğu mısralar yazmıştır. Fakat onun şiirinde kelimeler ve sesler, müzikal bir ahenk oluşturulmaktan çok, konuyla bağlantılı olarak insanı zaman zaman şaşırtan, sürükleyici, bazan mistik ve lâhûtî, bazan masalımsı bir atmosfer meydana getirmek gayesiyle seçilmiş ve yerleştirilmiştir. Asaf Hâlet'in bazı şiirleri, teşbih, mecaz gibi edebî sanatlara yer verilmemesi, hecenin ve aruzun kullanılmamasıyla beraber, bilhassa müzikalitesinin zayıf olması bakımından da "Garip" tarzındaki şiirlere benzemektedir. Fakat o, Garip şairleri gibi, şiirde musikîye hiçbir zaman tamamen karşı olmamıştır.

Onun Türk şiirine getirdiği ses, ne şiir musikisinin en

güzel örneklerini veren Ahmet Hâşim'inkine, ne de halk şiirinin klasik şekillerini kırarak, serbest nazımda hareketli ve gürültülü bir ahenk yakalayan Nazım Hikmet'inkine, ne de digerlerine benzemektedir. Bilhassa bazı şiirlerinde, kimi zaman loş bir kilisede ayin yapan rahibin (Kilise) veya bir manastırda, tefekkür içinde dua etmekte olan bir budistin sesini (Sidharta) çagrıştırmış, kimi zamanda bir masal kahramanının haykırışını (Beddua, Ferhâd) aksettirmek istemiştir..

3.1.2.Dili, Kelime ve İmaj Dünyası

3.1.2.1.Dili: XIX. asrın ikinci yarısından itibaren cemiyet hayatındaki degişmelere paralel olarak Türk dilinde de bazı degişiklikler olmaya başlamıştır. Bu, Sinasi, N. Kemâl ve Ziya Paşa'yla beraber edebî dilde sadeleşme, halkın kullandığı dile yaklaşma, yeni kelimeler ve diğer bazı degişiklikler şeklindedir. Servet-i Fünûn ve Fecr-i Atî şâirlerinin aksi tavırlarına rağmen bu degişmenin temel vasıflarından biri halkın kullandığı dile yaklaşmadır. Ayrıca, klasik edebiyatın mazmunlarla adeta sembolleşleşmiş dil atmosferinden uzaklaşmadır.

XIX. asrın son yıllarından itibaren, "milliyetçilik" akımının tezahürleri şiir dilinde de görülmeye başlamış, Ömer Seyfeddin, Ali Canib ve Ziya Gökalp'ın öncülük ettigi "Yeni Lisan" hareketiyle daha genişleyerek Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu yıllara gelindiginde tamamlanmış gibidir. Müesseseleriyle, edebiyatıyla ve diliyle İmparatorluk dünyasından uzaklaşılmıştır. Eski şiirin diline ve dünyasına yaklaşan şarkı, gazel ve kasidelerine rağmen Yahya Kemâl de dildeki bu hareketlerin içinde kalmıştır. Bu yıllarda Yahya Kemâl'le beraber Ahmed Haşim aruzu kullanarak nispeten sâde bir Türkçeyle çok güzel mısralar yazmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, Ankara'nın da başkent olmasıyla, halkın, Anadolu insanının dünyasına ve diline daha çok yaklaşılmış gibidir. Faruk Nafiz, Ahmet Kutsi, Nazım Hikmet, Necip Fazıl, Ahmet Muhip ve Ahmet Hamdi

gibi şâirlerimizin eserlerinde, değişen dünyamızla beraber şiir dilimizdeki değişmeleri de takip etmek mümkündür.

1930'ların sonlarına doğru şiirimizde daha büyük değişiklikler olmaya başlamıştır. Bu değişmeler elbette ki şiirin diline de yansımıştır. Asaf Hâlet, çok kısa olarak işaret etmeğe çalıştığımız Türk şiir dilindeki bu değişme ve gelişmelerden sonra "Garip" veya "Yeni şiir" akımının başladığı bu yıllarda şiir dünyasında görülür.[1] Zaten kendisi de Yeni şiir hareketinin yanında yer almıştır.

Asaf Hâlet'in şiirlerinin diline dikkatleri çevirirken onun yetiştiği muhitin ve kültür kaynaklarının hatırlanmasında fayda vardır.

Asaf Hâlet, içinde, ehl-i tarîk şahsiyetlerle beraber Avrupaî yaşayışı da tanıyan insanların bulunduğu köklü bir ailenin çocuğu olarak 1907 doğmuş, masal ve tekerlemelerin anlatıldığı bu aile ortamında ilk çocukluk intibalarını yaşamış, Galatasaray'da okumuş, I. Dünya Savaşını, Mütareke ve Millî Mücadele yıllarını ve Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki radikal değişmeleri yaşamıştır. Çevresindekiler ve bilhassa babasının vasıtasıyla, Mevlânâ başta olmak üzere büyük mutasavvıfları ve Divan edebiyatını tanımış, hayatı boyunca da bu mevzular üzerine ilgisini, araştırmalarını devam ettirmiştir. Bunun yanısıra, şiirlerinin ilk yayınlandığı yıllardaki arkadaş çevresinde, Bedri Rahmi, Arif Dino, Celal Sılay ve Fikret Adil gibi geçmişe sırt çeviren insanların çoğunlukta olmaları da dikkat çekicidir.

Onun şiirlerinde birbirine zıt bu iki kültür çevresinin tesirlerini görmek mümkündür.

Elimize geçen ilk şiir tecrübeleri gazel şekliyle yazılmıştır ve sadeliğiyle beraber Divan edebiyatının dil özel-

---

1.Daha önce belirtildiği gibi gazete ve mecmualarda ilk şiiri 1938 yılında yayınlanır.

liklerini de yansıtmaktadır:

"Tesiri yok şarâbın dilde olan melâle
Olsun şikest elinden gönlüm gibi piyâle
Nisyan ise muradın vasl-ı şarâb olursun
Çoktan şuûru kılmış câm-ı lebin izâle
Hâl-i harâbı şerh it nâyinle ben hamûşum
Mestim o rütbe ey gül yok dilde tâb-ı nâle
....."

"İçüp içüp yine mest-i şarâb-ı nâb olalım
Düşüp de yerlere âlûde-i türâb olalım
Cihanda olmadı bir lahza gönlümüz âbâd
Bu bâg-ı köhne harâb olmadan harâb olalım
Bekây-ı âlemi bildim fesânedir âhir
Olursa Cem gibi bir hoş hayâl ü hâb olalım
....."

Bu mısralar onun Divan şiiri terbiyesini aldığını, o şiirin kelime ve kavram dünyasını tanıdığını göstermektedir. Klasik şiirin tesiri, 1938'den sonra yazdığı şiirlerinde de tasavvuf ve Budizmle beraber, çok değişik bir terkip içinde devam eder.

Yine onun ilk şiir tecrübelerinden olan, ikisi aruz ikisi de hece kalıplarıyla yazılan şiirlerinde ise dil çok daha sadedir ve âşık şiirinin diline yaklaşmıştır:

"**Kuytu Bağ**
Kuytudur bu bağa kimseler gelmez,
Diz boyunca çıkan otlar eksilmez,
Dem çeker bülbülün sesi kesilmez.
Bu yerde uyudum bu yerde uyandım
Baharın rüyası büyülü sandım..

Çalılardan vahşi kuşlar kaçardı,
Umulmadık yerde menbalar vardı
Yerlerde rengarenk çiçek açardı
İçtim o menbaların suyuna kandım
Sebepsiz bir acı duyarak yandım
....."

"**Neşemiz**
Canan dedikleri her gün seherde
Meclise neşeler katar da gider!
Uğrağı yaptığı kızılca yerde
Bir iki piyale atar da gider!
....."

"**Şermi**
Ey sevgili leyla! İkimiz dizdize kalsak
Koylarda karanlık geceler bizbize kalsak!

Hülyalı denizlerde suyun bestesi dinse
Ey sevgili, mehtap ebedî kalbine sinse
Koylarda karanlık geceler bizbize kalsak"

Karakteristik bir dil özelliği taşımayan bu mısralar, aynı zamanda Milliyetçi edebiyat akımının tesirinde kalan Hececilerin dilini hatırlatmakta ve yer yer de Yahya Kemâl'in tesirlerini sezdirmektedir.

Bu şiirler, tabir yerinde ise, onun çıraklık devrinin mahsülleridir. Fakat o, Türk edebiyatı tarihindeki yerini 1938'den sonra yazdığı şiirlerle almıştır. Biz burada, yukarıda değinilen denemelerinden sonra yazmaya başladığı, "yeni" ve "çok orijinal" şiirlerinin dili üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

Asaf Hâlet'in yeni tarzda yazdığı ilk şiiri "Cüneyd"dir:

"bakanlar bana
göğdemi görürler
ben başka yerdeyim
gömenler beni
göğdemi gömerler
ben başka yerdeyim
aç cübbeni cüneyd
ne görüyorsun
görünmeyeni
cüneyd nerede
cüneyd ne oldu
bana sana olan
ona da oldu
kendi cübbesi altında
cüneyd yok oldu"

Kısa kısa cümleler ve ifadeler, yer yer nesre yaklaşan basit ve sade bir söyleyiş, tekrar edilen kelimeler, kelime grupları, ekler ve şiirlerdeki hitap cümleleri. Bazen, "bir atmosfer vucuda getirmek"i hedef tuttuğu şiirlerinde kullanılan "yabancı kelimeler ve formüller"[1]. Bazı istisnalarla, Asaf Hâlet'in bütün şiirlerinde dikkat çeken dil hususiyetlerinin bunlar olduğu söylenebilir.

---

1. Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-III: Şiirde Şekil", **İstanbul**, S.11, Eylül 1954, s.21

Mehmet Kaplan, onun şiirlerinde kompleks cümlelere rastlanmadığını söylemektedir.[1] Bir iki istisnanın dışında bu hüküm doğrudur.[2] Aşağıdaki mısralarda görüldüğü gibi kısa tam cümleler ve fiilsiz, tamamlanmamış ifadeler şiir sentaksının temel yapılarından biridir:

"uykum geliyor
uykum geliyor

1.Mehmet Kaplan, **Şiir Tahlilleri-II Cumhuriyet Devri Türk Şiiri**, İstanbul 1984, s.195

2.Mesela, "Radyo" şiirinde kompleks sayılabilecek şu cümleler vardır:

"pitekantropların orman yapraklarına sinen
ruhları
canbaz gibi sallanırken
ve örümcek aglarında süzülürken
müstemlekelerde
kolonyal şapka giymiş maymunlar
yazılı wiski şiselerini böyle devirir
ve ispanyol kadınları
kastanyetlerinde
karma karışık olmuş don-jose'lerin
dudak hareketlerini ezerken
nerden geliyor iç sıkıntım"
.....
içime atılmakta
kesilmiş ve derisi yolunmuş kafalardaki
kan pıhtılı gözler
içime atılmakta bir kuyudan
otuz iki yaşında Merhum ömer
ölü atı ile
belvü bağçelerinde rakı içen sarhoşların
boyalı kadınları kıskanan bakışları
uyuşmuş todi nağmeleri
içime atılmakta"

"Şehir"den:
"pencereler olmasaydı
nasıl gezerlerdi
karanlıklarda
ayaga kalkmış büyük böcekler"

"Bedri Rahmi"den:
"uyuyunca karnı anahtarla açılan
birisinin
içinden gidilir
bir diyar tanıyorum"

"Arif Dino'ya Kaside"den:
"ve cebinde kımıldanan
küçücük rimbaut satirini
deliğinden düşmesin diye yoklayan
bir dev"

```
 uzaklaşıyorum
           yaklaşıyorum
 kendimden
             kendime"
"uyanık yollar görüyorum
 uykuda yollar görüyorum
 niçin gördüğümü bilemiyorum"   "Uyanıklık"

"yazılar dolu mürekkep
 mürekkepten şekiller
 yarısı kopmuş sicim
 yarısı kopmuş kitap"  "Kitaplar"

"adımı unuttum
       adı olmayan yerlerde
 ne in
      ne cin
           ne benî âdem
 zemanlar içinde
 kuşlar uçuyor
 kervan göçüyor"    "Adımı Unuttum"

"Karanlığa geçelim
 karanlığı geçelim
 ne uyku ne ölüm
 hem uyku hem ölüm
 düş içime uyu
 ve sonsuz büyü
 unut renkleri
   ve şekilleri
              hepi
                ve hiçi
 beni
   ve seni
     ve geceyi yutdu
                    nirvana"    "Nirvana"
```

Bazan da bu kısa cümle ve ifadeler, âdeta tekerlemeleşirler:

```
"ay dede
 ay dede
     ömer çocuk nerede
 ne derede
     ne tepede
 uzak bir in içinde
 ömer çocuk ne içer
 süt içer
         fo içer
 kame ister
         oto yapar"    "Ömer Çocuk"

"bir vardım
         bir yoktum
 ben doğdum"
"uyudum
       büyüdüm
```

ve nûr-ı siyâha ağladım"
"annem susdu
babm küsdü" "Nûrusiyâh"

Görüldüğü gibi Asaf Hâlet'in şiirlerinde masal ve tekerlemelerin etkisi sadece muhtevada değil dilinde de vardır.

Bazı şiirlerde mısralar şiiriyetten çok nesre yakındır ve sade, basit bir söyleyiş şeklindedirler. Bu sade söyleyiş bazen de fantastik ve masalımsı bir edayla karışıktır:

"tahtadan yaptığım adam
ne yemek yiyor
ne konuşmak biliyor
kaskatı gözlerle
görünmez yerlere bakıyor
tahtadan yaptığım adam
hatırlıyor ki
bir zaman
ince ince yaprakları vardı"
"Tahtadan Yaptığım Adam"

"gögdesinden kopmamış kelle
yukarı bakıyor
ağaçda düşüncesi var gibi
gövdesinden kopmamış kelle
hiç bir yere bakmıyor
hiç bir düşüncesi yok gibi" "Asurî Şiiri"

"uyluk kemiğimi çıkartıp
kendime bir kadıncık yaptım
ve bir şamar vurup
rafa oturttum
kadıncığım yemeklerimi pişirdi
söküklerimi dikti
ve akşam olunca
korkusundan
çıkıp rafa oturdu
geceleri kadıncığımın dizine korum başımı
ve üç kıl koparınca
uyurum" "Kadıncığım"

Asaf Halet'in şiirlerinde belirgin diğer bir anlatım hususiyeti de tekrarlardır. Bu, bazan bir mısranın tamamının ya da bir kısmını oluşturan kelime veya eklerin tekrarı şeklindedir. Kendisi bu tekrarları, daha önce belirtildiği gibi, ahenge yardımcı bir unsur olmanın yanında, "durgunluk,

tenbellik ve salıntı vermek için" kullandığını söylemiştir.[1] Mehmet Kaplan da, "Sidharta" şiirinde olduğu gibi, bazen ahenk gayesiyle değil esrarlı bir hava uyandırmak maksadıyla kelime tekrarlarından faydalandığını ifade eder.[2]

"niyagrodha
koskoca bir ağaç görüyorum
ufacık bir tohumda
o ne ağaç ne tohum
om mani padme hum (üç defa)
sidharta buddha
ben bir meyvayım
ağacım âlem
ne ağaç
ne meyva
ben denizde eriyorum
om mani padme hum (üç defa)" "Sidharta"

Ayrıca tekrar edilen kelimeler, yabancı bir dile ait olduğu ve okuyucu tarafından manası bilinmediği için şiirin esrarlı havasını kuvvetlendirmektedir. Gerek bu şiirde gerekse "Harput", "İbrahim" ve "Beddua" şiirlerindeki tekrarların, esrarlı bir hava oluşturma yanında ahenge de katkıda bulunduğu söylenebilir.

Asaf Hâlet'in dediği gibi, birkaç şiirinde tekrarlar şiire bir salıntı vermektedir. Fakat bu tekrarlar onun söyleyiş tarzında ısrar, ve te'kid de oluşturmuşlardır:

"uykum geliyor
uykum geliyor
uzaklaşıyorum
yaklaşıyorum"
"uykum geliyor
uykum geliyor
uyanık yollar yürüyorum
uykuda yollar yürüyorum
uykuda insanlar görüyorum
niçin gördüğümü bilemiyorum
uykum geliyor
uykum geliyor"
"Uyanıklık"

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-III Şiirde Şekil", **İstanbul**, S.11, Eylül 1954, s.21

2.Mehmet Kaplan, **Şiir Tahlilleri-II Cumhuriyet Devri Türk Şiiri"**, İstanbul 1984, s.195

"dağdan dağa sesler geldi
hangi dağda kurt öldü
hangi dağı duman aldı
haramîler
hangi dağda gizlendi
bir dağda bir çiçek açtı
bir dağda bir tavşan küstü
bir dağda bir ferhad öldü
dağ birini bilmedi
benim gönlüm dağa düştü
dağ
dağ
dolaştı
benim canım
hangi dağa gizlendi
çık dağdan
cân
çık dağdan" "Dağlar Delisi"

"güneşler bir yerden çıktılar
güneşler bir yere girdiler
güneşler onsuz öldüler
ne aydınlık gerek bana
ne karanlık
şekiller bir yerden geldiler
şekiller bir yere gittiler
şekiller görünmez oldular" "Mansûr"

Bazı şiirlerde ise bir kısım ekler bariz bir şekilde tekrar edilmiştir. Mesela "İçimden" şiirinde birinci teklik şahıs görülen geçmiş zaman eki 13 defa ve "Sen" şiirinde ardarda gelen mısra sonlarında 4 defa tekrarlanmaktadır. "Ömer Çocuk" şiirinde üçüncü teklik şahıs geniş zaman kipi yine ardarda 5 defa tekrarlanmıştır. Aynı şiirde ismin hal eklerinden -de müteakip mısra sonlarında 4 defa tekrarlanmıştır. "Memleketim" şiirinde de 8 defa takip eden mısra sonlarında olmak üzere 16 defa birinci teklik şahıs iyelik eki tekrarlanmıştır.

Daha önce de ifade edildiği gibi bu tekrarlar, bazen monoton da olsa, şiirin müzikal ahengine katkıda bulunmakta, ayrıca ısrar ve te'kid oluşturarak şiirin atmosferini güçlendirmektedirler.

Asaf Hâlet'in şiirlerinde söyleyiş tarzı olarak dikkat çeken başka bir dil hususiyeti de hitaplar; ikinci şahsın muhatap alındığı ifadelerdir. Genellikle isimlerle yapılan hitaplar, bazen ikinci teklik emir kipi ve isim veya ikinci

teklik şahıs zamiri iledir.

"aç cübbeni cüneyd".....“Cüneyd"
"vurma kazmayı
ferhâaad".....“He"
"ibrahim
içimdeki putları devir".....“İbrâhim"
"hasta çocukları yiyen
kromanyon adamı
kovuklardaki yılanları ye"..“Yamyam"
"konduğum duvarlar yıkılsın
bahtiyâaar".....“Beddua"
"gel kız
tabutun içinde yat benimle".....“Kuşa Görünme"
"harpût
kulaklarını sarkıt".....“Harput"
"bu dünyada seni ararım
mariyyaaa".....“Mariyya"

Bazı şiirlerde bu hitap ifadeleri gayet yüksek perdedendir. Hatta, "He" ve "Beddua" şiirlerinde haykırışa kadar yükselir:

"vurma kazmayı
ferhâaad
he'nin iki gözü iki çeşme
âaahhh
dağın içinde ne var ki
güm güm öter
ya senin içinde ne var
ferhâd" "He"

"kendi göklerimden indim
kendi duvarlarıma
konduğum duvarlar yıkılsın
bahtiyâaar"
.....
seni bağçelerimde uyuttum
seni duvarlarımda sakladım
havuzlarıma güneşler vurduğu zeman
gözlerini açıp bana gülerdin
bahtiyâaar
yazık sana verdiğim emeklere" "Beddua"

Hitaplardaki ilginç bir hususiyet, çoğu zaman muhatabın normal bir insan olmayıp, tarihî, masalımsı, hayalî ve mistik şahıslar veya olağanüstü, mücerret varlıklar ve mefhumlar olmasıdır:

Mesela; "Cüneyd", "İbrahim", "Semâ-ı Mevlânâ" ve "Mansûr" şiirlerinde dinî, tasavvufî ve tarihî şahsiyetler muha-

taptır. "He"de efsanevî bir şahısdır. "Beddua"da "Bahtiyar" bir masal kahramanı. "Yamyam" şiirinde, hasta çocukları yiyen "kromanyon adamı" ve ağaçlara çıkarıp sonra da silkeleyerek düsürdüğü ihtiyarları yiyen "ostralya adamı"dır. "Şamandıra Baba" şiirindeki baba ise herhangi bir baba değildir.

Tesbit edebildiğimiz kadarıyla sadece 4 şiirde muhatap şâirin tanıdığı insan veya insanlardır. Bunlardan, Mariyya'ya hitab edilen aynı isimli iki şiirde de masal kelimesi yeralmaktadır.[1] Bir şiirde şâir babasına hitap eder.[2] Bir diğerinde de "eşek arısı", "bay kıvırgaç" ve "bayan ividi" istiareleriyle "Uydurma Türkçeciler"e seslenir.[3]

"Nirvana", "Mara", "Harput" ve "Kunâla" şiirlerinde şâirin muhatabı, mistik, manevî ve muhayyel varlıklardır.

"Temaları" kısmında ele alınacağı gibi, Asaf Hâlet'in şiirlerinde muhatap olan şahıslar veya diğer varlıklar bile, umumiyetle olağanüstü ve muhayyel bir âleme yaklaştırılmış veya böyle bir âleme aittirler. Sanki şiirlerinde normal insanlarla normal bir dil değil de masalımsı ve hayalî insan

---

1. "lizboa
boa
simsiyah saçlı kadın
mariyya
bir masal söyle bana
kan nasıl çıkmadı taştan"

"çin kadar uzaklardan
can kadar yakından
sen bir masal kızısın"

2. "Zamanlar içinden göçtüm
Duvarın taşın içinden geçtim
dağı taşı bırakdım
sana geldim
Sevgi dolu çocukluğum
Sevgi dolu içim dışım
Babacığım
Kollarına al beni
Ben senin çocuğunum" "Sen"

3. "rahat bırak beni eşek arım"
rahat bırak beni bay kıvırgaç
bayan ividi" "Istanbulumun Dili"

ve varlıklarla bunların dilini konuşuyor gibidir. İşte bu özellikler, Asaf Hâlet'in şiir diline orijinallik ve acayiplik kazandırmaktadır.

Asaf Hâlet'in bazı şiirlerinde görülen yabancı dillere ait kelimeler veya ifadeler onun şiirinde veya şiir dilinde önemli bir hususiyet olarak karşımıza çıkar. Daha önce de belirtildiği gibi, üç şiir kitabından ikisi Arap alfabesindeki iki harfin ismidir: "He", "Lâmelif". Diğerinin ismi ise Pali dilinden alınan bir sözdür: "Om Mani Padme Hum". Onun edebiyat ve sanat çevrelerinde tanınmasında, bilhassa "om mani padme hum" ifadesinin geçtiği, "Sidharta" şiirinin rolü büyüktür.

"Mısrı Kadîm", "Tevrat Şiiri", "Kilise", "Semâ-ı Mevlânâ", "Galt's'ray","Mâra", "Sidharta" ve "Mariyya" şiirlerinde bulunan yabancı dillere ait bu ifadeler, şiirdeki esrarlı havayı kuvvetlendirmiş, muhtevadan kaynaklanan anlaşılmazlığı ve müphemiyeti arttırmıştır.

Bir çok tenkide uğrayan, hatta alay ve karikatör mevzuu yapılan[1] bu şiir tarzı, aslında Türk edebiyatında yeni değildir. Gerek Divan edebiyatı, gerekse daha sonraki dönemlerde yaşayan şâirlerimizden bu tarz şiiri deneyenler olmuştur.[2] En güzel örnekler olarak kabul edilen[3] Asaf Hâlet'in bu şiirlerinden bir iki misal vermek istiyoruz:

"evloimeni i vasilîya tu patros
bütün resimler bizi gözetliyor
tahtalardan
kanı şarâb
eti ekmek
îsus

1.Bu muvzular "Sanatı ve Hakkındaki Tenkitler ve Polemikleri" bölümünde ele alınacaktır. (Bakınız Ek 19)

2.Bu konuda bakılabilir: Orhan Okay, "Bâkî'nin Kânunî Mersiyesi'ne Dair", **Sanat ve Edebiyat Yazıları**, İstanbul 1990

3.a.g.e., s.90

ve müselles içindeki başsız göz" "Kilise"

"niyagrodha
koskoca bir ağaç görüyorum
ufacık bir tohumda
o ne ağaç ne tohum
om mani padme hum (üç defa)

sidharta buddha
ben bir meyvayım
ağacım âlem
ne ağaç
ne meyva
ben bir denizde eriyorum
om mani padme hum" (üç defa) "Sidharta"

3.1.2.2.Kelime Dünyası: Asaf Hâlet'in ilk şiir denemelerinden olan dört gazelinde kelimeler, Divan şiirinin çerçevesinde kalmaktadır. (mest, şarâb, nab, bağ-ı köhne, kadeh, harâb, tâb, dil, şikest, câm, leb, bahâr, gül, felek, şems...)

Fakat, "Cüneyd"(1938)le çok değişik ve yeni bir tarza bürünen şiirlerinde kelime kadrosu da değişmiştir. Bundan sonraki dönem içinde ise kayda değer bir değişiklik görülmez.

Yeni tarzda yazdığı şiirlerinde tesbit ettiğimiz en fazla geçen kelimeler şunlardır: iç-58(defa), göz-33, güneş-30, uyku-29, can-23, ağaç-23, çocuk-23, ayna-19, dağ-19, rüya-18, zaman-18, deniz-16, insan-16, yer-15, bahçe-15, hayal-12, ölü(ölüm)-12, duvar-11, oda-9, yaprak-9, böcek-9, gök-9, pencere-9, ev-7, kadın-7, saray-6, gövde-6, masal-5,

Bu kelimeler, elbette ki her defasında, biraz da olsa, farklı anlamlarda kullanılmışlar, değişik nüanslar kazanmışlardır. Sadece bir fikir vermesi için tesbit edilen kelimelerin Asaf Hâlet'in şiirinde nasıl kullanıldığını, nasıl bir tematik hususiyetin sonucu olduğunu, temalarını incelerken tedkike çalışacağız.

Mehmet Kaplan, onun şiirinin bir kültür şiiri olduğunu

söylemektedir.[1] Asaf Hâlet'in şiirinde görülen bazı kelime ve kavramlar, araştırma yaptığı kültür sahalarından alınmıştır. İlgi duyup incelediği Budizm ve Hind kültüründen, tasavvuf ve Divan edebiyatından, anonim halk edebiyatı mahsüllerinden ve eski medeniyetlerden[2] şiirlerine giren bu kelime ve kavramların sıradan insanların, hatta sıradan aydın ve şâirlerin anlamaması tabiîdir.[3] Bunu daha değişik biçimde söylemek gerekirse, Asaf Hâlet'in geniş ve derin kültürü şiirine de yansımış, Behcet Necatigil'in de ifede ettiği gibi, bazı genç şâirlerin anlayamadıkları ve onları irkilten, kuvvetli bir şiir ortaya çıkmıştır.[4]

Aslında, Asaf Hâlet'in yeni tarz şiirlerinde, bu tür kültür unsurlarına ait ifade ve sözlerin dışında, yaşayan Türkçede kullanılmayan kelime ve terkipler hemen hemen hiç yoktur. Mesela, "Semâ-ı Melânâ" şiirinde bu tesbiti sezmek mümkündür:

"tennûre giymiş ağaçlar
aşk niyâz eder
Mevlânâ
içimdeki nigâr
başka bir nigârdır
içimdeki semâ'a
nece yıldızlar akar
ben dönerim
gökler döner
benzimde güller açar

güneşli bağçelerde
halaka's-semâvâti ve'l-ard
yılanlar ney havalarını dinler
tennûre giymiş ağaçlarda

çemen çocukları mahmûr

1.Mehmet Kaplan, "Om Mani Padme Hum", **Edebiyatımızın İçinden**, İstanbul 1978, s.167

2."Tahsil Hayatı ve Kültür Çevresi" bölümünde onun Paleontolojiyle ilgilendiği belirtilmişti.

3.Onun şiirleri hakkında yapılan, anlaşılmaz olduğu yolundaki ve diğer tenkitler için, Hakkındaki Tenkitler ve Tartışmaları bölümüne bakınız.

4.Behcet Necatigil, **Düz Yazılar 2 Konuşmalar Konferanslar**, İstanbul 1983, 557

câaan
seni çağırıyorlar

yolunu gaybeden güneşlere
bakıp gülümserim
ben uçarım
gökler uçar"

Bu şiirde, birkaç tasavvufî ve dinî terim dışında herkesin bildiği kelimelerle şiir haline getirilmiş ve terennüm edilmiştir.

İşte, Asaf Hâlet'in şiirinin temel vasıflarından birisi, yukarıda belirtildiği gibi, insanlığın tarih boyunca geçirdiği kültür ve medeniyet maceralarından süzülen unsurlarla derinleştirilmiş, bazen masalımsı ve irkiltici bir atmosfer içinde duyulan tahassüs ve tefekkürlerin yaşayan Türkçeyle şiirleşmiş olmasıdır.

Burada şu hususu belirtmek gerekir ki, "özleşme" veya Türkçe'yi yabancı kelimelerden arındırmak gayesiyle, birçok yeni kelimenin uydurulduğu o dönemlerde Asaf Hâlet, bu tavırları hiç tasvip etmemiş ve şiddetle karşı çıkmıştır.[1]

Onun şiirlerindeki, kendisinin bir atmosfer vucuda getirmek için kullanıp , manalarını anlamanın gerekmediğini belirttiği Palice, Arapça, Yunanca, Portekizce, İbranice ve Eski Mısır dilinden kelime ve "formüller"[2], Türkçe anlamlarıyla şunlardır[3]:

1- "leyse fî cübbetî sevallâh"(Arapça, **Cüneyd**): Cübbemin içinde Allâh'tan başkası yoktur.

1.Bu husus dille ilgili fikirleri bölümünde ele alınacaktır.

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle şiir Davası-III Şiirde Şekil", **İstanbul**, S.11, Eylül 1954, s.21

3.Bu şiirlerdeki İbranice, Yunanca, Palice ve Portekizce kelimelerin Türkçe karşılıkları Seyhan Erözçelik'in **Şiir Atı** dergisinin Kitap/2 (1986) ekinde yayınlanan "Son Vezir Asaf'ın Şiir Dünyasında Nedircik Yavruları, Bir İpuçlandırma Çalışması" isimli yazısından alınmıştır.

2- "ommon ra' hotep
veya tafnit": (?)
"dut ba a'ru ünnek pahper
kama pet kamata"(**Mısrı Kadîm**): (?)

3- "adonay elehenu adonay ehad"(İbranice, **Tevrat Şiiri**): Allâh'tan başka tanrı yoktur.

4- "mâra"(Palice, **Mâra**): Budizm'de "şeytan" dır.

5- "kunâla"(Palice, **Kunâla**) Budist efsanesine göre gözleri çok güzel bir kuşun adı. Bu isimle bir efsane de vardır.[1]

6- "evloimei i vasilîya tu patros"(Yunanca): Allah'ın ülkesi mübarek olsun

"isus": Hz. İsa(as)

"kîrye eleison": Yunanca "Kirios"(Rab) ve "eleison"(merhamet) sözlerinin biraraya gelmesiyle oluşan dua.

"ayios o teos
ayios ishiros
ayios atânatos
eleison imas"(Yunanca, **Kilise**):
ulu Tanrı
ulu güçlü
ulu ebedî
bize merhamet göster.

7- "halaka's-semâvâti vel-ard"(Arapça, **Semâı Mevlânâ**): (Allah) göğü, yeri yarattı.

8- "petit-pousset"(Fransızca):

"marquis de carabasse"(Fransızca, **Fransa İçin Şiir**) : Masal kahramanı

9- "grand-cour"(Fransızca): büyük avlu, Galatasaray Lisesinin büyük avlusu.

"neuf-cent-dix-neuf"(Fransızca, **Galt' s'aray**): dokuzyüzondokuz.

10- "niyagrodha"(Palice): Bir ağaç türü

"om mani padme hum"(Palice, **Sidharta**): Nilüfer çiçeğinin içindeki mücevher. Tibet'te evlerin manastırların duvarlarında yazılı olan bir söz.

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Divyavadana", **Büyük Doğu**, S.84, 12 Mart 1948, s.10

11- "Preguntias que significa
Saudade; voute dizer
Saudade e tudo e que fica
Depois de tudo morrer"(Portekizce, **Mariyya**): "Saudade"nin ne demek olduğunu soruyorsun bana; söyleyeyim, saudade herşey öldükten sonra kalan herşeydir."

3.1.2.3.İmaj Dünyası: Asaf Hâlet, "Sanatkâr taklit eden değil hayatı yeni baştan inşa eden, kendi bünyesine göre yoğuran yaratıcı bir insan olduğu için onun vücuda getirdiği âlem de mücerret bir âlemdir."[1] demektedir. İşte yaratıcı bir şâirin kendi bünyesine göre yoğurup yeni baştan inşa ettiği şiir dünyasının önemli elemanlarından biri "imaj"larıdır. Bu imajlar, şâirin şahsiyetine, sanat becerisi ve anlayışına göre şiirde yer alırlar. Dolayısıyla, bir şâirin sanatının incelenmesinde imaj ve hayallerinin araştırılması önemli bir mevzu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiirde veya herhangi bir edebî metinde imaj araştırması değişik metodlarla ve değişik amaçlar için yapılabilir.

Biz burada, sistematik bir araştırmadan ziyade, Asaf Hâlet'in şiir sanatının biraz daha iyi anlaşılması için, imaj dünyasına, ana hatlarıyla işaret etmek istiyoruz. Bunun için de, şiirinde en çok geçen bazı kelime ve kavramlar etrafındaki imaj gruplarını ortaya koymaya çalışacağız.[2]

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-4 Mücerred Şiir", **İstanbul**, S.12, Ekim 1954, s.19

2.İmaj, şiirin konusuyla ve temasıyla içiçe olduğu için, şiirde imaj araştırması konu ve tema incelemesiyle karışabilmektedir. Çünkü imaj, temanın ortaya konmasında bir vasıtadır ve şâirin üslûbunun en önemli elemanlarından biridir. Dolayısıyla bir şiirde temanın nasıl geçtiğini incelerken şâirin hayal ve idrâkinden kaynaklanan imajlarına değinmemek mümkün değildir. [Bu konuyla ilgili bakınız: R. Wellek, A. Warren, **Edebiyat Biliminin Temelleri** (Çeviren: Ahmed Edip Uysal), Ankara 1983, s.283-289]

Mücerret kavramlar: Asaf Hâlet'in şiirlerinde, mücerret kavram olarak ençok yeralan **iç, can** ve **rüya** etrafında oluşan imajları ele almak istiyoruz. Bunlardan en çok kullanılan (58 defa) ve umumiyetle "insanın iç dünyası"nı ifade eden **"iç"** kelimesi çok değişik ve orijinal imajlarla şiire girmiştir. "Mağara" şiirinde şâir kendi iç dünyasını mağaraya benzetmektedir. Fakat şiirin temel imajı olan mağaraya esrarengiz bir atmosfer hakimdir:

"içimdeki mağarada
kurumuş ölüler yatar
zehirle gülen zümrüt
ve yakut yatak içinde
bir zaman
beni uğrulamaya gelen
haramîler

içimdeki mağarada
bir yığın kitap var
bakınca yakından
tasvirlerin gözleri oynar
ve konuşur
hepsinin yüzleri benim yüzüm gibi
ve gözleri benim gözüm gibi"

Şâir kendi iç dünyasını, şuuraltını müşahhas bir kavram olan mağara şeklinde hayal ediyor. Ayrıca, şiirden anlaşılacağı gibi, bu aslî imaj acayip hayallerle güçlendirilip daha da ürpertici bir hale getirilmiş. İnsana esrarengiz ve ürkütücü gelen mağaralar çok eski devirlerden izler taşır. Karanlık ve ıssız olduğu için bilinmezlik ve korku hissi verir. Eski devirlerde bazı kavimler hazinelerini buralarda saklamışlar ve ölülerini buralara gömmüşlerdir. Haramî ve eşkiyalar buralarda barınırlar. Mağaralar masallarda ençok geçen mekanlardandır. Asaf Hâlet'in şuuraltını böyle bir mağara şeklinde hayal etmesi onun şahsiyetinden kaynaklanan bir durumdur. Geçmişin, insanlar tarafından fantastik hayallerle yeniden hatırlanması olan masalları çok sevdiğini her fırsatta ifade eden, insanlığın henüz karanlıkta kalan geçmişine, eski medeniyetlere ilgi duyan şâirin böyle bir tahayyülde bulunması bir fantezi değildir. Çocukluğundan beri yaşadıklarının, dinlediği veya okuduğu masalların ve ilgisini daima çekmiş olan eski devirlerdeki hadiselerin... şuualtında bulunan izlerini, tıpkı mağaranın karanlığında beliren müphem

varlıklar gibi zaman zaman sezmektedir.

"Bedri Rahmi" şiirinde de, bir insanın iç dünyası[1], maddî varlığının bir parçası olan karnından geçilip gidilen bir memleket şeklinde hayal edilmiştir. Bu şiirde de birçok imaj içiçedir:

"uyuyunca karnı anahtarla açılan
birisinin
içinden gidilir
bir diyar tanıyorum

orda yem yemez
su içmez atlar
ufuktan ufka uçar
.....
parmakları söz söylemesini bilen adam
o kilidi açtı
ve benimle beraber nigâr-ı çîn'i aradı

bulutlar götürdü kalyonları
güpegündüz uyuyan adam
gözlerini açıp
aynasında gördü
deryaları"

"Nigâr-ı Çîn" şiirinde şâir iç dünyasını bir masal diyarı şeklinde hayal eder:

"çîn ü mâçîndeki nigar
gezer bendeki diyarda
güler bende
nigar
içim boştur
ve ayna kaplı
.....
o diyar ki onda acayipler olur
ve ordaki nigarı
kimse bilmez"

"Sema-ı Mevlânâ" şiirinde ise;

"içimdeki sema'a
nece yıldızlar akar"

diyerek, tasavvufî bir şuurla, insanın bütün kainatı kuşatacak manevî bir iç dünyaya sahip olduğuna işeret etmektedir.

Digerleri:

"dağın içinde ne var ki

1.Buradaki insan Bedri Rahmi'dir.

güm güm öter
ya senin içinde ne var
Ferhâaad" "He"

"ibrahim
içimdeki putları devir
elindeki baltayla" "Ibrahim"

"düş içime uyu
ve sonsuz büyü
unut renkleri
ve şekilleri" "Nirvana"

"kendi kendimi görüyorum
ve kendi içimde seyretmekteyim" "Cep"

"İçimden" isimli bir şiiri de bulunan Asaf Hâlet, "iç"le daha çok ilgilenir. Devamlı kendi iç dünyasına dönerek oradaki intibaları şiirleştirmeye çalışmıştır. Bu tavrıyla Cumhuriyet devri şâirlerinin genel temayülünün zıddına içe dönük bir şâirdir. Zaten kendisi de şiirin mevzuunun bir hikâye, bir itiraf değil, alt şuurun belli bir ruh haletinin içinden yeniden keşfi olduğunu söyleyerek fikrini ortaya koyar.[1]

23 defa geçen "**Can**" kelimesi etrafındaki imajlar:

"benim canım
hangi dağa gizlendi
çık dağdan
cân
çık dağdan" "Daglar Delisi"

"bu can içimde kuştur kunâla
seni görünce titrer
bu can gözümde muhabbettir kunâla
seni görünce yanar
bu can burnumda soluk olur kunâla
uçar gider" "Kunâla"

"canımın elleri var sana uzanmış
tutuyor
bırakıyorum" "Kunâla"

"sandukalarda can yatıyor
canlar içinde bir can var
canlar içindeki
câaan
.....

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-5 Şiirde Ruh Anı", **İstanbul**, S.13, Kasım 1954, s.25

sandukalar öd ağacından
misk ile amber kokuyor
cânımda tüten bir koku var
câaan" "Sandukalar"

"Bir aynada bambaşka cihanlar gördüm
Geçmiş gelecek bir sürü canlar gördüm" "Anlar"

"Dağlar Delisi" şiirinden alınan mısralarda şair canını bir dağa gizlenen, hitap edilebilecek müstakil bir varlık şeklinde hayal eder. Birinci "Kunâla" şiirinde ise can bilinen bir imaj olan kuş, ayrıca gözde muhabbet ve burunda soluk olarak hayal edilmiştir. İkinci "Kunâla"da can, elleri olan müşahhaslaştırılmış bir varlıktır. "Sandukalar" şiirinde can, ödağacından yapılmış sandukalarda yatan insanlar ve tasavvufî bir sembol haline gelmiş olan "canlar içindeki can"; yani ilâhî tecellidir. "Anlar" şiirinde ise, şairin hayal aynasındaki bambaşka cihanlarda görülen geçmiş ve gelecekteki insanlardır. Şiirlerde "can" kavramı değişik çağrışımlara açık olarak kullanılmasına rağmen genellikle, sonsuzluğa uzanan arzu ve istekleriyle manevî insanı, insanın ruhunu karşılamaktadır. Bunlar da yine dışa, maddeya, müşahhsa değil; içe, manaya ve mücerrede yönelmenin belirtileridir.

18 defa geçen "**Rüya**" kelimesi etrafındaki imajlar:

"Her gün
karışık rüyalar görürüm
sincâbî uykularda
.....
Aynalar görürüm
aynalarda rüyalar
.....
Rüyalarımın sonu geliyor galiba
uyanılmaz uykulara dalmak istiyorum" "Rüyalar"

"Her gün görülenler karışık bir rüya
Rüyalar içinde görünen bir dünya
Biz her şeyi olmuş gibi seyredemeyiz
Rüyalar içinden görünürken dünya" "Rüyalar"

"ve rüyamda
fıskiyenin üstünde
fırıl fırıl dönen insan" "İkinci Pencere"

"seni rüyalarımda buldum
ve çok beğendiğim için
oradan çıkmak istemedim
şimdi derinlikte

ve genişlikteyiz
ve bizzat
rüya
ben'im

kendi kendimi görüyorum
ve kendi içimde seyretmekteyim" "Cep"

"ve bütün pencerelerim sana açıldı
birer birer aralandı kapılarım
birinden çocuk rüyaları boşandı"
"Pencereler ve Kapılar"

Bu mısralarda dikkat çeken bir husus, rüya ile hayatın yanyana olması ve hayatın bir rüya olarak değerlendirilmesidir. Rüya adeta hayatın senbolüdür. Bu gün dahi sırrı tam olarak çözülemeyen rüya, insanı tarih boyunca daima meşgül etmiş ve hayatını etkilemiştir. İlâhî ve diğer dinlerde, masallarda, efsanelerde önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Maddî varlık içinde birçok kayıt ve şarta tâbî olan insan, ruhuyla, sanki bütün kayıtlardan kurtularak tam anlaşılamayan başka bir âleme gitmekte ve daha hür olarak yaşamaktadır. "Rüyalar" şiirlerinde olduğu gibi Asaf Hâlet hayatı ve dünyayı rüyaya benzetmektedir. Hayat ve dünya tıpkı rüya gibi karışıktır ve tam olarak anlaşılamamaktadır. Şâir, rüyayı hayata, hayatı rüyaya yanaştırmış gibidir. "Cep" şiirinde rüyayı, sevdiği insanın bulunduğu ve ayrılmak istemediği bir ortam olarak görmektedir. Hatta kendisini dahi seyredebildiği bir rüya kabul etmektedir. Bütün bunlar yine onun dış dünyadan çok içe dönük, devamlı yaşadığı, kendi kendine kurduğu iç dünyaya sahip bir şahsiyet olduğunu göstermektedir.

Müşahhas kavramlar: Bu grupta değerlendirilebilecek olanları; insan ve insanla ilgili, eşya ile ilgili ve tabiat unsurları olarak üç kısımda ele almak mümkündür.

1- Asaf Hâlet'in şiirlerinde "**insan**" ve insanla ilgili kavramlar etrafında değerlendirilebilecek orijinal imaj ve hayaller bulunmaktadır. 12'si "adam" olmak üzere 28 defa

geçen "**insan**"la doğrudan ilgili olanlar:

"Tahtadan Yaptığım Adam" şiirinde insan tahtadan yontulmuş bir heykel veya heykelcik şeklindedir. Şâirin, kendisinin tahtadan yaptığını söylediği bir heykele gerçek insanın davranışlarını izafe etmek istemesi, yaptığı heykellerle konuşmaya çalışan veya güç ve tanrılık izafe ederek karşısına geçip ona tapınan ilkel insanların ilkel tavırlarını hatırlatmaktadır. Fakat şair sonunda önceki durumdan sıyrılarak heykelle insanı ayırt ediyor.

"tahtadan yaptığım adam
ne yemek yiyor
ne konuşmak biliyor
kaskatı gözlerle
görünmez yerlere bakıyor
tahtadan yaptığı adam
hatırlıyor ki
.....
tahtadan yaptığım adam
ağaçtan uzaklaştı
ve insana yaklaştı
yazık ki
ne insan oldu
ne ağaç"

"Yamyam" şiirindeki adam tarih öncesi devirlerde yaşadığı sanılan ilkel ve vahşi bir yaratıktır. Bu şiirde Asaf Hâlet'in, insanın evrimi ile ilgili teorilerden faydalandığı görülmektedir.[1]

"hasta çocukları yiyen
kromanyon adamı
kovuklardaki yılanları ye
.....
ihtiyarları ağaçlara çıkaran
silken
düşüren
ve yiyen ostralya adamı"

Aynı şekilde "Radyo" şiirinde de insan ilkel ve vahşîdir; ekşi kokulu, siyah ve diğer canlılarla içiçedir:

"siyah adamların ekşi kokuları

1.Bu şiirdeki "kromanyon adamı" ve "ostralya adamı" evrim teorisyenlerince keşfedilen ve insanın atası olduğu iddia edilen varlıklardır.

.....
çıplak siyah adamlar
kargılarını batırmakta kulağıma
.....
kargı pası kandan olur
siyah adamlar neden olur
yılanlar belinde
kaplan gözleri gözünde
ve sümüklü böcek boynuzları beyninde" "Radyo"

"Şehir" şiirinde insanlar, binaların içinde yaşayan böcekler olarak hayal edilmiştir:

"allahdan pencere açmışlar içi sıkılan evlere
pencereler olmasaydı
nasıl gezerlerdi
karanlıklarda
ayağa kalkmış büyük böcekler
.....
apartmanlar yaldızlı nişan şekeri kutularıdır
içinde siyah ve sarı başlı böcekler oturur
başka küçük bir kutudan
uzaktaki başka böceklerin
cızırtılı seslerini duymaya meraklıdırlar"

Bu böcek bazan şâiri sevgilisinden ayıran karafatmadır, bazan da karıncadır. Sevgilisi de böçektir:

"sevgilim bir böcektir
taştan duvarlar içinde
karafatmalar yaşar
beş senedir getirdiğim şekerleri yiyip
elimi ısırmıştır

karafatmalar onu benden ayırdılar
o şimdi bana küsülüdür
kutu duvarları içinde"

"insanları karınca şehirler" "Adımı Unuttum"

"İnsanlar" şiirinde de, şâir insanları kendinden tecrit etmektedir. Fakat onlar da şâir gibi; yeryüzünde olmuşlar, kafaları kendi kafasına benzemekte, elleri ayakları vardır, onlara meramını anlatabilmektedir ve kim olduklarını sorduğunda insan olduklarını öğrenir. "İkinci Pencere"de ise rüyadadır:

"ve rüyamda
fıskiyenin üstünde
fırıl fırıl dönen insan"

Bu mısralardan da anlaşılacağı gibi, Asaf Hâlet'in şiirlerinde insanlar umumiyetle "normal"in dışında yaratıklardır. Böyle olmakla beraber şâir bunlardan kendini tecrit etmemiştir ve onlarla içiçedir. "Yamyam" şâirinin, insanı böyle hayal etmesinin daha doğrusu şiirlerine böyle yansıtmasının sebeplerini tam olarak tesbit etmek hemen hemen mümkün değildir. "Tabi şâir de birçok hadiselerin, hikayelerin, çocukluğunda dinlediği masalların tesiri altında kalır. Fakat bu hikâyelerin kendisine tesir eden en mühim tarafı alt şuuruna yerleşmiş olan müphem ve tam manasıyla vuzuhu olmayan ruhudur ve bizde kalan hikâyenin baştan sona kadar cereyanı değil, bıraktığı intibadır."[1] diyen Asaf Hâlet'in, dinlediği masalların ve insan oğlunun geçmişiyle ilgili öğrendiği bilgilerin tesiriyle vardığı bu insan imajlarında, ruhî yapısının önemli etkilerinin olabileceği dikkate alınmalıdır. Yalnız burada söylenebilecek olan, zaman zaman normal bir psikolojik yapının sınırlarını zorlayan ruhî durumların Asaf Hâlet'in şiirlerinde tesirini hissettirdiğidir.

Çelebi'nin şiirlerinde insan uzuvlarıyla ilgili imajlar da ürpertici ve fantastiktir. Bazen bu uzuvlar muhayyel ve tuhaf bir sevgilinin insana korku veren uzuvlarıdır:

"etli dudakların var
yiyecek beni
korkuyorum
pitekantropum
dişim
hayvanım
birbirine yakın gözlerinden
uzun
ve yuvarlak
sıcak karnından
.....
sivri dişlerinden
uzun ayaklarından
ve simsiyah saçlarından" "Korkuyorum"

Yine bu şiirde şâir "**göz**"le ilgili orijinal bir imaj yakalamıştır:

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-II Şiirde Vuzuh", **İstanbul**, S.10, Ağustos 1954, s.18

"gözlerin orman akşamlarından kalmadır"

Asaf Hâlet'in şiirlerinde "iç" den sonra encok geçen kelime (33 defa) "**göz**"dür. Bazan, yukarıda zikredildiği gibi, vahşi, siyah adamın kaplan gözlerine benzeyen gözüdür. "Arif Dino'ya Kaside" şiirinde, Yunan heykelinin taş dolan açık gözleridir. Yine daha önce belirtildiği gibi, tahtadan yapılmış bir adamın görünmez yerlere bakan gözleridir. "Magara" ve "Kilise" şiirlerinde ise tasvirlerin ve resimlerin gözleridir:

"içimdeki magarada
bir yığın kitap var
bakınca yakından
tasvirlerin gözleri oynar" "Magara"

"bütün resimler bizi gözetliyor
tahtalardan" "Kilise"

Yine "Kilise" şiirinde, dinî bir sembol halindedir:

"ve müselles içindeki başsız göz"

"Çimenlerde" şiirinde "sakinin çekik badem gözü"dür, "Bedri Rahmi"de "badem göz"dür. "He"de ise insanlaştırılan "he" sembolüne izafe edilen ve iki çeşme gibi ağlayan gözdür.

Dudaklar, etli ve korku vericidir:

"etli dudakların var
yiyecek beni" "Korkuyorum"

Asaf Hâlet'in şiir dünyasında, "**kadın**" (9'u "kız" 16 defa geçer) ve kadınla ilgili imajlarda da olağanüstü ve fantastik sayılabilecek unsurlar bulunmaktadır. Bazen kadına karşı sadistçe bir bakış vardır. İstediği gibi davranabildiği, tamamen arzu ve emirlerine göre hareket eden, hükmedilen, zavallı bir kadın:

"uyluk kemiğimi çıkartıp
kendime bir kadıncık yaptım
ve bir şamar vurup
rafa oturttum
ben evden çıkınca
kadıncığım yemeklerimi pişirdi
söküklerimi dikti

ve akşam olunca
korkusundan
çıkıp rafa oturdu
geceleri kadıncığımın dizine korum başımı
ve üç kıl koparınca
uyurum". "Kadıncığım"

"gel kız
tabutluğa gir benimle
memelerin kan içinde
bacakların yaralı
nafakamı beraber yiyelim
ve paçavraların ısıtmıyor diye bana sokul"
"Kuşa Görünme"

Bu kadınlar şâirin bizzat tanıdığı bir kadın bile olsa yine masal atmosferinde şiire girer. Bazan çingene kadınları, bazan viski içen İspanyol kadınları, bazen sevimsiz rüküş hanımlar, bazan da yamyam kadınıdır. Kimi zaman da tamamen hayal dünyasına aittirler. Asaf Hâlet'in mücerretleştirici bakışı şiirlerine giren diğer unsurlar gibi kadınlarda da görülmektedir.

"lizboa
boa
simsiyah saçlı kadın
mariyya
bir masal söyle bana" "Mariyya"

"sen bir masal kızısın" "Mariyya"

"çiçekli şalvar seven çingenelerim
çiçeği sevmezler
kalem parmaklı çingenelerim
kalem tutmazlar
.....
yüzlerini güneşle yıkayan çingene kızlarım
kibarım diye bana gönül vermezler"
"Çingenelerim"

"ve ispanyol kadınları
çalparalarında
karmakarışık olmuş don jose'lerin
dudak hararetlerini ezerken
.....
belvue bahçelerinde rakı içen sarhoşların
boyalı kadınları kıskanan bakışları
.....
bayan aysel alaturka sevmiyor
ezberlemiş geridir diye"
"Radyo"

"doğurduğunu yiyen
yamyam kadını
çocuğun aşkımdı
pişirmeden yemişe benziyorsun" "Yamyam"

"Aynalarda beni çağıran kız
bir daha göründü" "Rüyalar"

"sordum kimsin diye
bir kahkaha atıp
ben çin padişahının kızı
çoktandır aşıkının
dedi" "Ayna"

"Ömer Çocuk" şâirinin şiirinde en çok geçen kavramlardan biri olan (23 defa) "**çocuk**" etrafındaki imajlar da masal dünyasının izlerini taşır; tabiî ki şefkat ve sevgiyle beraber.

"ömer çocuk nerede
ne derede
ne tepede
uzak bir in içinde"
.....
ömer çocuk odamda yok
bu damda yok
kucağımda
koynumda yok
bu içimin içinde var" "Ömer Çocuk"

"başkasının çocuğu da olsan
sen bir insan yavrususun
bir insan yavrusunu sevmek istiyorum "Şefkât"

"susmuş bir çocukla şaka eden"
"Doğduğum Evin Penceresi"

"hasta çocukları yiyen" "Yamyam"

"tavan arasına kaçan çocuk
.....
ağaçların arasında unutulan çocuk" "Kedi"

"çocukluk arkadaşım petit-poucet
.....
yanan paris'in çocuklarını
öperek ağlamak istiyorum
belki masallarımla uyurlar" "Fransa İçin Şiir"

2- Eşya olarak değerlendirilebilecek unsurlardan; "**ayna**","**ev**", "**saray**", ve"**pencere**" ile ilgili imajlar:

"**Ayna**" (19 defa geçer) isminde iki şiir yazan Asaf Hâlet, aynayı genellikle "hayal" ile, bazan da rüya ile

içiçe kullanmaktadır. Aynanın muhayyile gibi derinliği vardır ve şairin hayalleriyle doludur:

"Aynalar görürüm
aynalarda rüyalar" "Rüyalar"

"uzat ellerini küçük gotamacık
hayal hayal içinde
dünya bir hayal dolabıdır
aynalardan geçer
küçük gotamacık
çok sürmeden hayallerimiz
aynaların arkasından geçer
aynadan bakan benim
hayal annemin oglu
.....
uzat ellerini
aynaların dışına çıkalım" "Ayna"

Bazan ayna, şairi ölüme çağıran Çin padişahının kızının bulunduğu, bazan da giden sevgilinin hayalinin bulunduğu yer:

"bana aynada bir suret göründü
benden başkası
bilmem memleket-i çinden midir
ya mäçinden mi
sordum kimsin diye
bir kahkaha atıp
ben çin padiahının kızı
çoktandır âşıkınım dedi

dedim çık
o aynadan
hayalimi çalan"
.....
bana Çin padişahının kızı
gelemem dedi
ancak bir gün hayalin gibi seni de
bu aynanın içine alıp kaybolacağım" "Ayna"

"bir gün buradan gidersin
mariyya
aynalarda seni ararım" "Mariyya"

"Aynalar görürüm
aynalarda rüyalar" "Rüyalar"

"güpegündüz uyuyan adam
gözlerini açıp
aynasında gördü
deryaları"
"Bedri Rahmi"

"Anlar" şiirinde;

"Bir aynada bambaşka cihanlar gördüm
Geçmiş gelecek bir sürü canlar gördüm"

diyen şair, sanki aynada "Mahşer âlemi"ni seyreder gibidir.

Şiirlerinde "ev" kelimesi 7 defa geçen Asaf Hâlet, "Şehir" şiirinde, şehirlerdeki evleri böceklerin yaşadıkları delikler gibi girilip çıkılan, sıkıcı kutular olarak hayal eder:

"allahtan pencere açmışlar içi sıkılan evlere
.....
tahta evler eski kutulardır
apartmanlar yaldızlı nişan şekeri kutularıdır
içinde siyah ve sarı başlı böcekler oturur"
"Şehir"

Fakat akşamları, Üsküdar evlerinin camlarının parıltısı da dikkatinden kaçmamıştır:

"camları parıldıyor
üsküdar evlerinin
akşamüstleri" "Camlı Odalardan"

"Doğduğum Evin Penceresi"nde çocukluğundaki evi hayal eder. "İbrahim" şiirinde güneş karşısında, içindeki putlarla beraber eriyen ve yıkılan buzdan ev ise tarihî bir hadiseye telmihtir ve burada sembol durumundadır:

"güneş buzdan evimi yıktı
koca buzlar düştü
putların boyunları kırıldı
ibrahim
güneşi evime sokan kim"

"Saray"(bazen kasr ve köşk olarak 6 defa geçiyor) da, tarihî bir yapı olmaktan çok masalımsı ve muhayyel bir dünyanın unsuru olarak şiire girmiştir. "Halayıklarım" ve "Beddua"da masallardaki gibi olağanüstü süslü ve hayalî unsurlara sahiptir. "Nurusiyah"da III. Selim'in köşkü, "He"de Şirin'in kasrıdır:

"zebercetten sarayımdaki halayıklarım
saz benizli
badem gözlüdürler
.....
zebercetten sarayımda hamam yaptırdım
tepe camları zümrütten
ve akîki yemânîden
ve kurnası var
necef taşından" "Halayıklarım"

"billur sarayında çengi dilârâ
bahçede bin kaplumbağa

ve inci ile donanmış fil" "Kahkaha"

"bir vardım
bir yoktum
ben doğdum
selimi salisin köşkünde" "Nurusiyah"

"kasrında şirin de böyle ağlıyor
ferhâaad "He"

Asaf Hâlet'in şiirlerinde 9 defa geçen "**pencere**", şuur altından hareketle tahayyül edilen fantastik bir dünyaya bakış yeri veya bu tahayyüllerin yaşandığı yerdir:

"birer birer açıldı pencerelerim
birini yıldızlar geceler kapladı
birinden kışlar belirdi" "Pencereler ve Kapılar"

"pencereden girdi mehtap
bu evde hırsız var
mehtapta
pencerede oturmuş
beni görüyorum
kapıyı çalsam
içerden ben çıkacağım
içerden çıkacak beni
ne kadar görmek istiyorum

penceredeki beni uyandırmalıyım
içerde hırsız var
ben olacağımdan korkuyorum" "Hırsız"

"Doğduğum Evin Penceresi" ve "İkinci Pencere" isimli şiirlerinde bu hayallere çocukluk hatıraları da karışır.

3- Tabiat unsurlarından, "**gök**", "**güneş**", "**yıldız**", "**deniz**", "**dağ**", "**bahçe**", "**ağaç**", ve "**hayvanlar**"la ilgili dikkat çekici imajlar bulunmaktadır.

9 defa geçen "**gök**" "Semâ-ı Mevlânâ" şiirinde tasavvufî şuur ile farkına varılabilecek bir vüsat kazanmış insanın içindedir ve onun dönmesiyle beraber dönmektedir. Bu, tasavvufî ve mücerretleşmiş bir imajdır.

"içimdeki sema'a
nece yıldızlar akar
ben dönerim
gökler döner
.....
ben uçarım
gökler uçar"

"Romantik Gençliğim"de, muhayyel ve fantastik bir gök imajı vardır:

"uzattım ellerimi
çok uzaklara gitmiş
yıldızları düşürmüş gelirken
yıldızsız kalınca gece
uyunur"

Gök, "Kedi" şiirinde ise, şuur altına yerleşmiş çocukluk hatırasına ait bir dünya içinde tahayyül edilmektedir:

"tavan aralarına kaçan çocuk
erik ağacından görünen göğü düşünür" "Kedi"

Asaf Hâlet'in şiirlerinde en çok kullanılan unsurlardan **"güneş"**(30 defa) ve güneşle ilgili olanlar değişik tahayyül ve tefekkürlerle şiir dünyasına girmişlerdir. "Güneşin Işığı" şiirinde güneş, Allah'ın ilâhî nurunu temsil eden bir sembol gibidir:

"her şey güneşi seviyor
.....
güneşi değil ışığını seven insanlarız

güneş içime vuruyor

güneşin ışığı var
güneş yok
güneşin ışığını kim anlatabilecek
.....
güneşin ışığını anlatacak olanı arıyorum

güneş içime vuruyor"

"Mansûr"da da tasvvufî bir duyuşla oluşmuş yine sembol durumunda bir güneş imajı vardır. Fakat burada nur-ı ilâhî ile beraber Hallac-ı Mansûr gibi mutasavvıfların da kastedildiği sezilmektedir. İlk üç mısrada, renklerin kaynağının ışık olması veya renklerin değişik şekillerdeki ışık yansımaları olduğu şeklindeki fizikî olaya benzetilerek, Allah'ın isimlerinin tecelli etmesiyle varlığın meydana geldiği ve tecellinin kesilmesiyle de yok olacağı anlatılmaktadır sanki. Daha sonraki mısralarda da "güneş" kelimesi, Allah'ın yarattığı birer canlı, onun nurunun tecelligâhı olan ve insanları irşad eden, aydınlatan Mansûr ve benzerlerini temsil eder gibidir:

"renkler güneşten çıktılar
renkler güneşe girdiler
renkler güneşsiz öldüler
ne renk gerek bana
ne renksizlik
güneşler bir yerden çıktılar
güneşler bir yere girdiler
güneşler onsuz öldüler" "Mansûr"

"İbrahim" şiirinde de güneş, yine tasavvufî bir düşünce ile mücerred bir kavram olan îmân ve nûr-ı ilâhî yerine kullanılmıştır:

"güneş buzdan evimi yıktı
koca buzlar düştü
putların boyunları kırıldı
ibrahim
güneşi evime sokan kim"

"Sema-ı Mevlânâ"da ise;

"yolunu kaybeden güneşlere
bakıp gülümserim"

mısraındaki güneşler, insanları veya insan ruhlarını sembolize etmektedir. "Doğduğum Evin Penceresi" şiirinde ise, biraz müphem olmakla beraber, bilinen bir imaj olan yüz-güneş benzerliğini kullanılmıştır:

"ve duvardan
kafese
seyretmeyi güneşi
yüz bir güneşti
kafesin her deliğinden
giren
susmuş bir çocukla şaka eden
yüz ikindi güneşi"

"Cep" şiirindeki

"bir cebim var ki
karanlıktır
ve oradan oyuncak güneşler
bahçeler
ve denizler çıkar"

mısralarında "oyuncak güneşler" tamlaması da, Asaf Hâlet'in imaj dünyasının fantastik ve orijinal tarafını aksettiren bir başka misaldir.

Şu mısralardaki imajlar da yine bu orijinal ve fantastik dünyanın tezahürleridir:

"dünyalar ve yıldızlar
en küçük şey
acıkan dilimi uzatıp
hepsini birer birer yaladım
ve yuttum
biraz serinlemiş gibiyim" "Trilobit"

"uzattım ellerimi
çok uzaklara gitmiş
yıldızları düşürmüş gelirken
yıldızsız kalınca gece" "Romantik Gençliğim"

Aşağıdaki mısralar, Asaf Hâlet'in şiir ve imaj dünyasının zaman boyutunun ne kadar geniş olduğunu da göstermektedir. Burada şâir, bütün şiirlerinde 16 defa geçen "**deniz**"i, yaratılış macerasının ilk unsurlarından biri olarak ve onunla bütünleşerek idrak eder. Deniz-hayat ilişkisi, hayatın denizlerde başladığı yolundaki yaratılış teorilerinden Asaf Hâlet'in imaj dünyasına yansır; kozmolojik ve paleontolojik teorilerden mistikliğe yaklaşan bir sezişle.

"50 000 000 sene evvel
ılık bir denizde bir trilobitken
duydum melâli
zaman nedir unutarak
açıp ağzımı
bütün denizleri içtim
ve kendim kaybolup
deniz oldum
sonsuz deniz oldum"
"Trilobit"

"ılık denizler içinde Kunâla
yedi nilyon sene var
dalıyor ve çıkıyoruz"
.....
Ateşler sönmüş Kunala
denizler soğuk" "Kunala"

"acaba ot gibi yerden mi bittim
acaba denizlerde mi şaşırdım" "Mısr-ı Kadim"

"ve hâreli denizlerde gezdiği günü düşünür"
"Kedi"

"herşey güneşi seviyor
hatta denizler bile
denizlerde nefes alan sen bile" "Güneşin Işığı"

"ben bir denizde eriyorum" "Sidharta"

"Mariyya" şiirinde, Lizbon'lu Mariyya'ya hitap ederken "atlas" kelimesini tevriyeli kullanarak Atlas Okyanusu'nu da hatırlatmaktadır:

"atlas denizlerden geldim
önümde dalgalar vardı
arkamda dalgalar
dalgalar bitince
ben de biterim" "Mariyya"

"Bedri Rahmi" şiirinde ise, muhayyel bir dünyaya ait deryalar vardır:

"bulutlar götürdü kalyonları
güpegündüz uyuyan adam
gözlerini açıp
aynasında gördü
deryaları" "Bedri Rahmi"

"Dağlar Delisi" şiirinde "**dağ**", halk muhayyilesinin ortak mahsülü olan anonim halk edebiyatı motifleriyle ve yine bu ortak muhayyilenin ürettiği masal ve tekerleme atmosferi içinde, değişik imajlar şeklinde tahayyül edilmiştir. Bütün şiirlerde geçen 19 "dağ" kelimesinin 15'inin bulunduğu bu şiirde "dağ" tekrarıyla oluşan müzikalitenin yanında ısrarlı bir te'kid hissedilmektedir.

"dağdan dağa sesler geldi
hangi dağda kurt öldü
hangi dağı duman aldı
haramîler
hangi dağda gizlendi

bir dağda çiçek açtı
bir dağda bir tavşan küstü
bir dağda bir ferhad öldü
dağ birini bilmedi
benim gönlüm dağa düştü
dağ
dağ
dolaştı

benim canım
hangi dağa gizlendi
çık dağdan
cân
çık dağdan"

Daha çok masallarda söylenilen "dağ dağ dolaşmak" tabirini "Güneşin Işığı" şiirinde de kullanan şâir "He"de,

Ferhâd ile Şirin hikayesindeki dağı hayal eder:

"dağın içinde ne var ki
güm güm öter
ya senin içinde ne var
ferhâaad" "He"

"asma bahçelerinde dolaşan güzelleri
buhtunnasır put yaptı
ben ki zamansız bahçeleri kucakladım
güzeller bende kaldı" "İbrahim"

"süleyman bağlarına gidelim" "Tevrat Şiiri"

mısralarında Asaf Hâlet, kendi zamanının değil asırlar önce yaşamış bazı peygamberlerin devirlerindeki "**bahçe**"(tüm şiirlerde 11 defa geçmektedir)leri hayal etmektedir. "Kahkaha" şiirinde masal dünyasına has bir bahçe vardır:

"billur sarayında çengi dilâra
bahçede bin kaplumbağa"

"Mısr-ı Kadîm"de, şâir bahçeyle aynileşmektedir. "Çep", Şamandıra Baba" ve "Kedi" şiirlerinde ise muhayyel ve mübhem bahçe imajları bulunmaktadır:

"seninle bir bahçedeyiz geliyor bana
orada hem var hem yok gibiyim
daha doğrusu bütün bir bahçe oluyorum
insanlığımdan çıkarak" "Mısr-ı Kadîm"

"bahçelerimin beni eğlendirmediği zamanlarda
gel
ve beni avut" "Çep"

"yaramaz kız bahçeye gelecek
benimle oynamaya" "Şamandıra Baba"

"ikimizde unuttuğumuz
kuşları bol
ağaçları bol bahçelerdensin" "Kedi"

Asaf Hâlet'in şiirlerinde, reel dünyaya ait olmayan, bazan bir sembol durumunda, muhayyel bir "**ağaç**"(23 defa geçer) imajı vardır. "Sema-ı Mevlânâ" şiirinde "tennure giymiş ağaçlar", semazenlerin dönüşünü sembolize etmektedir. "Sidharta" şiirinde ise ağaç, tohum ve meyva ile beraber, dua eden bir budist ruhaniyatı içinde, insanın sırrına işarette sembol olarak kullanılmıştır. "Asurî Şiiri"nde de, tarihî bir

hadiseden hareketle oluşturulan fantastik ve acayip hayallere bir vasıtadır.

"bir ağaç koğuşunda seni sıkıyorum
Kunäla" "Kunäla"

"ağaçlarımın çiçekli dallarına uçtum" "Beddua"

"ihtiyarları ağaçlara çıkaran
silken
düşüren
ve yiyen ostralya adamı" "Yamyam"

Asaf Hâlet'in şiir ve imaj dünyasının zenginliği ve orijinalliği ile beraber acayipliğini de, birbaşka açıdan gösteren, "**hayvanlar**", diğer canlılar ve masalımsı yaratıklarla ilgili mısralarını burada sadece zikredeceğiz:

"malta taşlarının altındaki tesbih böcekleri
ve yerin altından
çıkan
solucanlar
büyük bademin altında
sohbet ederler"
"İkinci Pencere"

"ayağa kalkmış büyük böcekler
nasıl tırmanırlardı
merdivenlerden"
"içinde siyah ve sarı başlı böcekler oturur"
"sevgilim bir böcektir
taştan duvarlar içinde
karafatmalar yaşar" "Şehir"

"kovuklardaki yılanları ye
taşların altındaki böcekleri ye"
"aşina kafaların bitlerini ye" "Yamyam"

"her sabah nafakamı getirir bir kuş
naraya kaçayım
o kuşun elinden"

"yalnız kuşa görünme sabahları" "Kuşa Görünme"

"ılık bir denizde bir trilobitken" "Trilobit"

"harput[1]
kulaklarını sarkıt"
"bacadan düşen
harput"
"kafamdan beni yut
harput" "Harput"

1.Tahminimizce, şairin çocukluk muhayyilesinden doğan bir öcü.

```
"kilimimin nakışları
 nedircik  yavrularına benzer"
                                "Nedircik Yavruları"

"üsküdarda
 üsküpüler dokusa gerek
           kumrular"     "Camlı Odalardan"

"insanları karınca şehirler"   "Adımı Unuttum"

"tüylü tüysüz kargalar"
"hiyeroglifte baykuş"
"mehtapta sarhoş ahûlar"     "Kitaplar"

"yamyam devin kilerindedir"
"güneşli tarlalarda koşan çizmeli kedi"
                                 "Fransa İçin Şiir"

"sümüklü böcek yuvasına kaç"    "Biber"

"ejderhalar çıkarıyorum
         duvar  kovuklarından"
                           "Romantik Gençliğim

"o sular tuzludur
                balıklar içer"
"o otlar tatsızdır
                katırları yer"
                                 "Çingenelerim"

"kertenkeleler kaçacak"    "Şamandıra Baba"

"mikrop üstünde mikrop"
"sonsuz karıncalar doludur"    "Kâinat"

"benim küçük bir kedim vardı"
 ahmak bir ayak ezdi"
"küçük kedim bana sürün
 kediler ağlamaz
             çöp tenekelerinde ölür
 sıska kediler
 damlardan çok mezberelerde görünür"  "Kedi"

"kunâla kuşu gibi gözlerin var"    "Kunâla"

"pitekantropum"      "Kokuyorum"

"pitekantropların orman yapraklarına sinen
                                       ruhları"
"ve örümcek ağlarında süzülürken"
"kolonyal şapka giymiş maymunlar"
"yılanlar belinde
     kaplan gözleri gözünde
       ve sümüklü böcek boynuzları beyninde"
"30 000 000 sene evvelki dinazorlar"
 bugün ölüyorlar
      sinek vızıltısı sesleriyle"
```

"32 yaşında merhum ömer
ölü atı ile" "Radyo"

"orda yem yemez
su içmez atlar
ufuktan ufka uçar"
"başının üstünde turna sürüleri uçan"
"Bedri Rahmi"

"bir dev" "Arif Dino'ya Kaside"

"rahat bırak beni eşek arım"
"rüyalarımın harputu
ecem
öcüm"
"İstanbulumun Dili"

"dinazor boynum sana sürünüyor" "Kunala"

"hangi dağda kurt öldü"
"bir dağda bir tavşan küstü" "Dağlar Delisi"

"sincabî uykularda" "Rüyalar"

Netice olarak, belirgin taraflarıyla tesbite çalıştığımız Asaf Hâlet'in imajlarında görebildiğimiz aslî özellikleri şu şekilde hülasa edebiliriz:

1- Çocukluk hatıraları, masallar, çeşitli yaratılış nazariyeleri, eski medeniyetler ve kültürlere ait unsurlar, tasavvuf ve Budizm gibi mistik akımlara ait birikimlerin, daha çok şuuraltındaki akislerinin tesiri. Asaf Hâlet, şiirde anekdotdan bahsederken, "Anekdot ister masal olsun, ister kendi biyografimizden alınmış, hatıralarımızdan kopmuş bir parça olsun veya başkasına ait bir intibadan gelmiş olsun vuzuhlaşacak ve tefsir edilecek olan bu hikaye değil ancak bizim benliğimiz, iç dünyamızdır."[1] demektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi dışardan alınan unsurlar ne olursa olsun şâirin kendi iç dünyasını yansıttığı için, şuur altının rengine bürünmüştür. Daha önce de defalarca ifade edildiği gibi, şiirlerine yansıdığı kadarıyla, şâirin iç dünyasının, dolayısıyla imaj ve şiir dünyasının, oluşumunda masalın tesirleri çok belirgindir.

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-II Şiirde Vuzuh", **İstanbul**, S.10, Agustos 1954, s.18

2- Fantastik ve orijinaldir. Şâir, masal fantezisinin yanında kendine has, insanı ürpertecek hayaller kurmuştur.

3- Daha çok geçmişe ait zengin bir kültür ve bilgi birikimine dayanmaktadır.

4- Yaratılışın ilk yıllarından günümüze kadar uzanan çok geniş bir zaman aralığı içindedir.

5- Mekan olarak, Çin, Hindistan, Afrika, Ortadoğu, Avrupa ve Avustralya'yı içine alan çok geniş bir coğrafyayı kapsar.

6- İlkel canlı ve ilkel insandan çingene ve İspanyol kadınlarına, mikroptan deve kadar zengin bir canlı çeşitliliğine sahiptir. Ayrıca şâirin kendi muhayyilesinin mahsülü hayalî yaratıklar da vardır.

7- Nihayet, şiirine giren hemen hemen bütün müşahhas unsurların mücerretleşririlmesi.

3.1.3. Temaları:

Kendi şiiri için, "Bu şiirler bir fikir, bir muhayyile ve hissiyat şiiri değil olsa olsa **intuition** şiiri olabilirler. O halde bu şiirler taklit edilmek şöyle dursun, üzerine fazla eğilmekle kayboluvermeleri bile muhtemeldir."[1] diyen Asaf Hâlet'in şiirlerinde temalar; masalımsı eda, karmaşık psikolojik intibalar ve ruh hallerinin süzgecinden geçmiş geniş kültür ve bilgi unsurlarıyla, zor, derin ve sisli bir mahiyet kazanmıştır. Onun şiirinin anlaşılması, şiirlerinin içine sindirdiği geçmiş medeniyetlerden, masal ve halk hikayelerinden, hatta yaratılışa ait çeşitli faraziyelerden gelen izleri farkedebilmeye, tanıyabilmeye bağlıdır.

Biz burada, zorluğunu kabul ederek, Asaf Hâlet'in şiirlerinde görebildiğimiz belirgin temaları incelemeğe çalışacağız.

3.1.3.1.Kaçış ve Sığınma: Asaf Hâlet'in şiirlerinde, realiteden ve hayattan kaçma ve bir yerlere sığınma isteği önemli bir hususiyet olarak görülmektedir. Birçok şiirde, realitenin, hayatın dışına çıkılmış, "hâl"den, önceki mekanlara ve zamanlara gidilmiştir. Sanki şâir hayattan, reel dünyadan memnun değildir; âdeta şiir dünyasını realitenin sınırları dışında, hayal ve masal ülkelerine kurmuştur. Bazen çocukluğuna, bazan geçmiş devirlere, hatta yaratılış faraziyelerinden hareketle hayatın ilk dönemlerine, bazen masal dünyasına, bazan da hayalî dünyalara ve rüya âlemlerine gitmiştir.

"Samandıra Baba" şiirinde, masallaştırdığı çocukluk dünyasını yaşar:

"yaramaz kız bahçeye gelecek
benimle oynamaya

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-IV Şiirlerimde Mistisizm Temayülü", **İstanbul**, S.14, Aralık 1954, s.25

şamandıra babacığım
ona bütün oyuncaklarımı versem
ve bütün nedirciklerimi
.....
şamandıra babacığım
çok uslu oturacağım
yaramaz kız gelecek diye"

"Doğduğum Evin Penceresi" şiirinde doğduğu ve ilk çocukluk intibalarını edindiği evi, önündeki çamla beraber hatırlamaktadır:

"bir çam vardı önünde
doğduğum odanın
çöpten yapraklarında
güneşi
rüzgarla sallayıp
kafesten
içeri dolduran bir çam"

"Kedi" şiirinde, acı bir hadiseyle de olsa yine çocukluk hatıralarını anlatmaktadır:

"benim küçük bir kedim vardı
ahmak bir ayak ezdi
benim en güzel çocukluğumu
ahmak bir ayak ezdi"

Hayatı anlatılırken ifade edildiği gibi, Asaf Hâlet, güzel bahçesi olan büyük bir konakta, dadı ve kalfalarla beraber, çok mutlu bir çocukluk geçirmiş daha sonra da devamlı bu çocukluk günlerinin özlemiyle yaşamıştır:

> "Kendi kendime kaldığım zaman en çok sığındığım yer hep çocukluğumdur. Rüyalarımda hep çocukluğumu görürüm.... Dünyaya ait ilk intibalarım hakikaten çok güzel şeylerdi. Zaten geçince onlardaki güzelliği, safiyeti başka şeylerde bulamadım. Herhalde başka bir hayata hazırlanmak lazım geliyor. O hayat da daha güzel olacak diye düşünüyorum."[1]

"Sen" şiirinde ise şâir, zamanlardan göçüp, duvarın taşın içinden geçip, dağı taşı bırakarak, şefkate muhtaç bir çocuk gibi, hayatın soğukluğundan, "Asr-ı saadet'e" gidip Hz. Muhammed'e ve onun sıcaklığına sığınmak istemiştir.

1.Nihat Kuşlu, "Onunla Bir Konuşma", **Yeditepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.7

"Zamanlar içinden göçtüm
Duvarın taşın içinden geçdim
Dağı taşı bırakdım
sana geldim

Sevgi dolu çocukluğum
Sevgi dolu içim dışım
.....
Zemherir kışlar geçirdim
Iliklerim üşüdü
Sıcak adın kucağım
Huzurların huzuru
Sevgilerin sevgisi
Adın
Benim adım
Benim huzurum
"Uşsakkı katar eyledi aşk içre Muhammed"
Davullar çalınır
Uzaktan
Uzaktan
Sabahın sevinci içimde
Bayramın sevinci içimde
Katar
Katar içinde
Gözüm açık
gözüm kapalı
gözüm kapalı
Götür beni
Götür

Bu şiirde Asr-ı saadet'e sığınmak isteyen şâir, "Kunâla" şiirinde kâinatın ilk yaratıldığı ana kadar gider. Bilindiği gibi, kâinatın yaratılışı hakkında bir kitap da terceme etmiş olan Asaf Hâlet'in şiirinde, yer yer bu konudaki faraziyelerden tesirler bulunmaktadır. Bu şiir de, kozmolojik nazariyelerden hareketle yazılmış gibidir. Şâir, âdeta bir varlık mistisizmi içinde, bulunduğu zamandan ve mekandan uzaklaşarak kâinatın varoluş ve "evrim" dönemlerini yeniden yaşar:

"Ateş rüzgarları önünde Kunâla
yedi milyar sene var
koşuyor
kaçıyoruz
.....
Yedi milyar sene
yedi gün
Ilık denizler içinde Kunâla
yedi milyon sene var
dalıyor
çıkıyoruz
Dinazor boynum sana sürünüyor
gidiyor
geliyorum"

"Trilobit" de 50 000 000 sene evveline gider:

"50 000 000 sene evvel
ılık bir denizde bir trilobitken
duydum melâli"

"Yamyam" şiirinde ilkel insanların dünyasına gider. Bir başka şiirinde "Mısr-ı kadîm"i yaşar:

"zaman unutulunca mısrı kadîm yaşanabiliyor
kendimi unutunca seni yaşıyorum
yaşamak
bu anı yaşamaktır
ammon ra' hotep
veya tafnit" "Mısr-ı Kadîm"

"Tevrat Şiiri"nde, Hz. Süleyman devrine gidip, bağlarda üzüm yiyip şarkı okumak istemektedir:

"süleyman bağlarına gidelim
anda bir salkım üzüm yiyelim
def ve santur ile şarkı okuyalım
rabbe
adonay elehenu adonay ehad"

"İbrahim" şiirinde ise, Hz. İbrahim devrini yaşamaktadır.

Asaf Hâlet'in şiirlerinde masalın çok bariz tesirleri hissedilmektedir. Kendisi de, şiirlerinin çoğunun dokusunu masal motiflerinin teşkil ettiğini söylemiştir.[1] Realiteden farklı, fantastik atmosferiyle masal, bazan şâirin yaşamak istediği bir dünyadır. Gerçek dünyada sıkılan **Om Mani Padme Hum** şâiri masala ve hayalî âlemlere sığınmak istemektedir.[2] Masallarla karışık çocuk rüyaları içinde geçen günleri bütün hayatındaki en mesut günleridir. O zamanki hayallerle karışık hakikatler sert, çirkin ve maddî olmadığı için devamlı o

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Masal Dünyamız", **Yeditepe**, S.16, 1-15 Ocak 1960, s.12

2.Eşi Nermin Çelebiler, Asaf Hâlet'in devamlı fantastik dünyalar hayal ettiğini, böyle hayalî âlemlere gitmek istediğini belirterek "O masal dünyasının, iç dünyasının ve rüyalarının şiirini yazmak isterdi" demiştir.[28.10.1992 tarihinde Etiler'de yapılan görüşme.]

günlerin özlemi içinde yaşamıştır.[1] Ona sert, çirkin ve maddî gelen hayat ve realiteden kaçış, kendisinin de belirttiği gibi, şiirlerinde masal atmosferinin, muhayyelin hakim olması şeklinde tezahür etmiştir:

"Kahkaha
billur sarayında çengi dilâra
bahçede bin kaplumbağa
ve inci ile donanmış fil

gidince açıldı kapılar
ne iç oğlanları var
ne cariyeler
kimse
yalnız bir kahkaha
bütün odalarda
her boş odaya girişimde bir kahkaha
ve çıkışımda bir kahkaha"

"Halayıklarım" şiirinde, şâir olağan üstü ve gönlüne göre saray, halayıklar tahayyül eder:

"iki tası birbirine vurup
acâib âleminden çıkardın
ağzı var
dili yok
halayıklarımı

zebercetten sarayımdaki halayıklarım
saz benizli
bâdem gözlüdürler
saçları salkım salkım
omuzlarındadır
ve yaptıkları işi sessiz yaparlar

zebercedden sarayımda hamam yaptırdım
tepe camları zümrütten
ve akîki yemânîden
kurnası var
necef taşından"

Asaf Hâlet'in diğer birçok şiirlerinde de reel dünyadan uzaklaşma; masalımsı ve muhayyel dünyalara gitme vardır. Bu kaçışla bazan rüyalarına gider ve orada sevdiklerini bulur, bazan da fantastik tasavvurlarla iç dünyasına girer;

"Cep
seni rüyalarımda buldum

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.12

ve çok begendigim için
oradan çıkmak istemedim
şimdi derinlikte
ve genislikteyiz
ve bizzat
rüya
benim"
kendi kendimi görüyorüm
ve kendi içimde seyretmekteyim
bir cebim var ki
karanlıktır
oradan oyuncak güneşler
bahçeler
ve denizler çıkar"

"Uyanıklık" şiirinde olduğu gibi bazan da, gerçek dünya ile iletişimin en aza indiği uyku ve ruhî derinleşmeyle, maddî varlık ve dünyadan sıyrılmak istiyormuş gibidir;

"uykum geliyor
uykum geliyor
uzaklaşıyorum
yaklaşıyorum
kendimden
kendime
.....
sevdiğim havaları rahat dinliyorum
şekil keskinlikleri körleşiyor
ağırlıklar kalkıyor
çıkıyorum bu âlemlerden"

Asaf Hâlet'in hayattan ve reel dünyadan bu kaçışı, masalımsı âlemlere, hayallere, uykulara ve rüyalara sığınışı sanki onu hayatın kenarına kadar getirmiştir; artık bıkmıştır herşeyden. Nihayet, onu kendinden uzaklaştıracak bir sevgiliye, belki de ölüme, Nirvana'ya veya Allâh'a; huzura kavuşacağı bir yerlere gitmek istemektedir;

"sana bakarak
bütün yüzleri unutmak
kendimden
ve arap saçı olmuş
bir sürü
hikayelerden bıkarak
.....
sana misafir geliyorum
biraz daha uykuya yakın
biraz daha dalgın
biraz daha başka şeylerden uzak"
"Misafir"

Hayatının son günlerinde yazdığı "Tercüme-i Hâl"

şiirinde, bu hayallerle, masal ve misallerle geçen ömrünü çok güzel hülâsa eder:

"Ömrünce hayaller kurdu hayaller geçti
Binlerce masallarla misaller geçti
Çırpındığı uğrunda visaller geçti
En son tükenip ömrü bu haller geçti"

Bu kaçışların ve çırpınışların mecburi sonu gelmiş gibidir. Yine ömrünün son günlerinde yazdığı tahmin edilen "Rüyalar" şiirinde şâir sanki hayatının son cümlesini söylemiştir:

"Rüyaların sonu geliyor galiba
uyanılmaz uykulara dalmak istiyorum"

Bilhassa Servet-i Fünûn şâirleriyle beraber hayatın, realitenin ve insan olmanın gerçeklerinden kaçma, arayış ve bir yerlere sığınma ihtiyacı Türk şiirinde önemli bir hususiyet olarak görülmektedir. Servet-i Fünûn şâirleri, yaşadıkları devrin siyasî, sosyal şartlarının ve inanç erozyonunun etkisiyle toplumdan uzaklaşıp başka memleketlere, hayale sığınmak istemişlerdir. Daha sonra Ahmet Haşim, bilhassa şahsiyetine ait gerçekler dolayısıyla, kendi kendinden kaçarak, rahatsızlık veren realitenin örtüldüğü gece ve karanlığa sığınmış hayalî beldelerin özlemini çekmiştir. Yahya Kemâl, yaşadığı inanç buhranının meydana getirdiği iç sıkıntısı neticesinde sonsuzluk arzusuyla yanmış, daralan ve kararan ufkunu, bazan iftihar ettiği tarihin şanlı sayfalarına dönerek, bazan da hülyalara dalarak açmaya çalışmıştır. Fakat,

"Mümkün müdür hayatımız ey mey sen olmasan
İçtikçe gül-be-gün açılan gülşen olmasan"

beytindeki nidasından da anlaşılacağı gibi çoğu zaman içkiye sığınmaktan başka çare bulamamıştır. Değerlerdeki yozlaşmanın arttığı ve insanın fikrî ve ruhî dengelerini sağlayacak iman ve ahlak kaynaklarının daha çok zayıfladığı Cumhuriyet devrinde ise şâirlerdeki iç buhran derinleşmiş ve istikamet iyice kaybolmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar, şiirde, mûsikîde, mimarîde, resimde, hülasa hayatta yakaladığı sanat usaresinin peşinden koşar. Cahit Sıtkı, çok sevdiği hayatın temelsizliği, faniliği karşısında şaşırıp kalarak,

"Olmuyor seni düşünmemek Tanrım,
Ummamak senden medet."

mısralarında olduğu gibi tamamen yok olmamış olan imanî ağdınlığa kavuşmak istemişse de Yahya Kemâl gibi içkiye sığınmaktan kurtulamamıştır. Necip Fazıl, iç buhranını, kendine bir istikamet bularak büyük ölçüde hafifletmiş, biraz da mizacından kaynaklanan sebeplerle hak bildiği dava uğruna mücadeleye girişmiştir. Orhan Veli ve arkadaşları ise, imanlarının tamamen yok olması ve Türk milletin millî ve manevî değerleriyle alakalarının kesilmesi neticesinde başka ideolojilere kapılmışlardır. Fakat bu ideolojiler onları iç huzura kavuşturamamış, bir nevi fikirsizliğe düşerek gündelik hayatın zevkleriyle avunmaya çalışmışlar, Orhan Veli'in, "Bir de rakı şisesinde balık olsam" mısraından da anlaşılacağı gibi içkiye, düşünmemeye sığınmışlardır. Bu durum, Cumhuriyet devri Türk şâir ve aydınlarının birçoğunda vardır.

Asaf Hâlet de bu nesil şairlerimizdendir. Yukarıda anlatmaya çalıştığımız gibi, o da bir arayışla beraber daha mutlu olacağını sandığı dünyaların hayallerini kurmuştur. Kendisinin de belirttiği gibi devamlı bir endişe içindedir. Fakat, Asaf Hâlet'in şiirlerinde görülen kaçış ve arayış temi diğerlerinden farklıdır. Bununla birlikte sebep yine iç dengenin ve iç aydınlığının bozulmasıdır. Diğerleri, uzak memleketlere, geceye, karanlığa, Türk tarihinin şanlı sayfalarına, estetik bir dünyaya ve içkiye sığınırken, Asaf Hâlet, bazan, tasavvuf ve Budizm gibi mistik geçmişe, bazan varlıkla bütünleşerek yaratılışın ilk yıllarına, bazan eski Mısır ve Ortadoğu medeniyetlerine, kendine mahsus fantezileriyle kurduğu hayal ve masal dünyasına ve masallarla karışık intibalarının bulunduğu çocukluğuna sığınmak istemiştir. Görüldüğü gibi diğerlerinden farklıdır. Birçok şâirimizde görülen içki ve içkiye sığınma onun şiirlerinde hemen hemen hiç yok sayılır.

Asaf Hâlet'in, Avrupaî hayat tarzına da yabancı olmayan, Osmanlı-İslam kültürünün yaşandığı bir çevre içinde yetişmiş olması, tasavvufa aşina insanlarla olan yakınlığı, tasavvuf, Budizm ve kainatın yaratılışıyla ilgili teorilere alaka

duyması şiirlerinin muhtevasına etki etmiştir. Diğer şairlerimizden farklı bir arayış içinde olan Asaf Hâlet de yine endişelerini giderip ruh dengesini sağlayamamıştır. Bazan tasavvufî saadete, "Sen" şiirinden anlaşılacağı gibi Hz. Muhammed'e ve "Asr-ı saadet"e sığınmak isteyen şâir bazan da Budizm'in sükûnetine (nirvana) sığınmak istemiştir. Fakat onun arayışı diğerleri kadar bir buhran halini aksettirmez.

3.1.3.2. Ölüm: Kendisiyle yapılan bir mülakatta, ölümün buradan daha az kesif, daha başka ve daha güzel birşey olduğunu söyleyen[1] Asaf Hâlet'in şiirlerinde bu tem müstakil olarak yeralmamıştır. Bazan âhireti, kendisine sıkıntılı gelen hayattan ve dünyadan kaçışla sığınacağı, belki daha rahat edeceği bir yer olarak düşünür. Yukarıdaki mısralarda "uyanılmaz uykulara dalmak" şeklinde tasavvur ettiği ölümü "Nirvana", ve "uyku" kavramlarıyla beraber tefekkür eder. Fakat bilinmezliği tedâî ettiren "karanlık"la beraber;

"Nirvana
karanlığa geçeleim

karanlığı geçelim

ne uyku ne ölüm
hem uyku hem ölüm

düş içime uyu
ve sonsuz büyü
unut renkleri
ve şekilleri
hepi
ve hiçi
beni
ve seni
ve geceyi yutdu
nirvana"

Kendisinin de belirttiği gibi, "Ayna" şiirinde, ölümü bir masal sembolü ile anlatmak istemiştir. Bu şiirde ölüm, Çin padişahının kızı olarak aynalarda insanları başka bir

---

1.Nihat Kuşlu, "Onunla Bir Konuşma" **Yeditepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.7

âleme davet eder ve bilinmeyen bir yaşayışın sembolüdür[1]:

"bana aynada bir suret göründü
benden başkası
bilmem memleket-i çinden midir
ya mäçinden mi

sordum kimsin diye
bir kahkaha atıp
ben çin padişahının kızı
çoktandır aşıkınım
dedi

dedim çık
o aynadan
hayalimi çalan
hayalim olmazsa olmasın
yalnız var olduğuna inanmak için
ellerim sana dokunsun

bana çin padişahının kızı
gelemem
dedi
ancak bir gün
hayalin gibi seni de
bu aynanın içine alıp
gaybolacağım"

Aynı kız, ömrünün sonlarına doğru yazdığı "Rüyalar" şiirinde de şâiri çağırmaktadır;

"Aynalarda beni çağıran kız
bir daha göründü
işaret ediyor
bitir rüyalarını da gel
diyor"

"Asurî Şiiri" ve "Radyo" şiirinde ölüm "kesilmiş kelle" imajı ile hatırlatılmaktadır. "Sandukalar"da ise, "öd ağacı"ndan yapılmış sandukalarda yatan "canlar" ölümü ihsas ettirmektedir.

Yukarıdaki mısralardan da anlaşıldığı kadarıyla ölümü yokluk olarak görmeyen Asaf Hâlet, öldükten sonraki hayatın daha güzel olacağını ve o dünyaya hazırlanmak gerektiğini

---

1.Nihat Kuşlu, a.g.y., s.7

söyler.[1] Fakat, karanlık, uyanılmaz uykular ve nirvanaya ulaşma gibi kavram ve düşüncelerle beraber, masalların çok olduğu bir diyar[2] şeklindeki bu ölüm fikri, bir mutasavvıfın hatta mütevekkil bir müslümanın tasavvurundaki netliği, güveni taşımıyordur sanki.

3.1.3.3.Varoluş Şuuru ve Varlıkla Kaynaşma: Asaf Hâlet'in birçok şiirinde varlıkların içine sızma ve onlarla aynîleşme düşüncesi sezilmektedir. Adeta, varlığın başlangıcından sonuna kadar, yaratılış macerasıyla beraber bütün devirleri ve o devirlerdeki varlıkları dolaşır onlarla bütünleşir. Kâinatın yaratılışından itibaren tüm zamanları yaşayıp gelen bir ruhun parçası gibi hisseder kendini. Kendi hayatını, kendi gerçeklerini hatta insanlığını bırakır geçmiş devirlerde başka varlıklar olarak yaşar. Fakat, daima şüphe ve tereddüt içindedir;

> "acaba ot gibi yerdenmi bittim
> acaba denizlerdemi şaşırdım
> ve zamanı nasıl unutmaktayım
> .....
> seninle bir bahçedeyiz geliyor bana
> orada hem var hem yok gibiyim
> daha doğrusu bütün bir bahçe oluyorum
> insanlığımdan çıkarak
> kama pet kama tâ" "Mısrı Kadîm"

"Trilobit" şiirinde, dünyaları ve yıldızları en küçük şeyler olarak görür. Acıkan dilini uzatıp hepsini birer birer yalayıp yutar. Kendini biraz serinlemiş gibi hisseder. Bu serinleme, Budizmdeki "sönme", "sükunete ulaşma" demek olan "Nirvana"yı hatırlatır. 50 000 000 sene öncesine gider ve ılık bir denizde "trilobit"[3] olur. Zamanı unutup ağzını açarak bütün denizleri içer; fakat kendisi kaybolup sonsuz deniz olur.

1.Nihat Kuşlu, a.g.y., s.7

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-V Şiirde Ruh Anı" **İstanbul**, S.13, Kasım 1954, s.26

3.Trilobit, paleozoik çağda yaşadığı sanılan ve zamanla soyları tükenen deniz eklembacaklılarıdır.

"Kunâla" şiirinde de, yedi milyon sene önce ılık bir denizdedir. Şâir yine dünyanın oluşumu hakkındaki teorileri kullanmaktadır.[1] Aynı şiirdeki yedi milyar sene önceki ateş rüzgarları, daha sonra ateşlerin sönmesi, dinazor olması, "Yamyam" şiirindeki "kromanyon adamı" ve "ostralya adamı" gibi paleontolojik ve antropolojik kabüller ve kavramlar onun yaratılış şuurunun kaynaklarından birini göstermektedir.

Bir yazısında, "Bir çok şiirlerimde var olmak şuuru erimiş ve sonsuz bir temaşadan ibaret kalmıştır."[2] der. Bu temaşa;

"sidharta buddha
ben bir meyvayım
ağacım âlem
ne ağaç
ne meyva
ben bir denizde eriyorum" "Sidharta"

"düş içime uyu
ve sonsuz büyü
unut renkleri
ve şekilleri
hepi
ve hiçi
beni
ve seni
ve geceyi yuttu
nirvana" "Nirvana"

"şekiller görünmez oldular
büyük köse vur
bütün sesler bir sesde boğuldu
mansûr
mansûuur" "Mansûr"

"şimdi derinlikte
ve genişlikteyiz" "Cep"

"ben uçarım
gökler uçar" "Semâ-ı Mevlânâ"

1.Bilindiği gibi dünyanın, "Büyük patlama"dan sonra ateş küresi haline geldiği, yavaş yavaş soğuyup milyonlarca yıl sonra sıcak denizlerin oluştuğu ve ilk canlının da bu denizlerde tek hücreli olarak başladığı iddia edilmektedir.

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Benin Gözümle Şiir Davası-VI Şiirlerimde Mistisizm Temayülü", **İstanbul**, S.14, Aralık 1954, s.24

"görünen herşey ben oldum
ve herşey beni gören göz oldu
ve ben görünmez oldum" "Gözler Kimi Gördüler"

mısralarında şiirleşen, Budizm ve tasavvufun karışık tesirlerinden oluşmuş mistik ürperişler şeklinde bir temaşadır.

Gerek bu temaşanın ağır bastığı şiirlerde, gerekse etrafındaki varlıklarla ruhî bir yakınlık kurarak içiçe bulunduğu şiirlerde, çocukluk intibalarının ve masalların şuuraltındaki akislerinin tesirleri sezilir. Bazan etrafındaki varlıklar ve durumlar onun şuuraltının uyanmasında bir vasıtadırlar. Bu şiirlerin bazılarında şâir mistik oluşundan çok, şuuraltının hakim olduğu psikolojik bir tavır içindedir.[1]:

"sümüklü böcek yuvasına kaç
akşam üstüdür
şimdi kocakarı maşayla kovalar seni
kıvılcımlar sıçırar
ve ateşin üzerindeki boru devrilir" "Biber"

"Nedircik Yavruları
kilimimde namaz kılmaya gelen ayaklar
ve en çok küçük parmakları
beni görmeden üstüme basarlar

şaşarım beni işleyene

kilimimin nakışları
nedircik yavrularına benzer
ki çocukluğumdan beri çok uğraşırım
nedircik yavrularıyla"

Asaf Hâlet Hâlet'in şiirlerinde sezilen varoluş şuuru, varlıklarla aynileşme hususunda Mehmet Kaplan şöyle der:

1.Şâir "Biber" şiirini yazış şekli ile alakalı olarak şöyle der: "Meselâ bir akşam üste birden bire hissediverdiğimiz garip bir koku, bir biber kokusu bize çocukluk kâbuslarını yeniden yaşatabilir.... O anda biz çocukluğumuzu kendimize çekmişizdir. Fakat daha sonra kendimizi unutarak zamanlar içinden çocukluk ruhumuzu bulmuşuzdur, ve artık bunu hissettiğimiz dakikadan itibaren (Biber) şiirin ibtidâî maddesi hazırdır. [Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-V Şiirde Ruh Anı", İstanbul, S.13, Kasım 1954, s.25]

"Bütün zamanları bütün mekanları birden yaşamak, kelimenin tam anlamıyla beşerî ve daha fazlası, tabir caizse, "kainatî" olmak, çeşitli medeniyetlerin insanlarıyla hayvanlar ve nebatlarla birleşmek, bir nevi varlık mistisizmi: Asaf Hâlet Çelebi'nin şiirlerinde hakim olan düşünce budur."[1]

Kaplan'ın, "bir nevi varlık mistisizmi" olarak ifade ettiği Asaf Hâlet'in bu duyuş tarzı, çocukluk intibaları ve masalların birikintilerinin bulunduğu şuuraltının etkisiyle, Budizm ve tasavvufun tesirinde, kozmolojik ve paleontolojik malumata da dayalı sezişlerdir. Bu sezişlerde, tasavvuftaki "devir" telakkisiyle beraber daha çok Budizm'in ve tenasüh fikrinin tesirleri görülmektedir. Şiirlere göre şâir, "fenâ-fillah"dan çok nirvanaya ermek ister gibidir. "Semâ-ı Mevlânâ" şiirindeki duyuşu da şiirlerinin bütünü düşünüldüğünde bir mutasavvıfın kainatı tefekkür ve tezekküründeki ruhî tatmini aksettirmeğe yetmez. Kendisinin de dediği gibi, sükunete kavuşamaz, devamlı endişe içindedir.[2]

3.1.3.4.Madde-Ruh ve Manâ İlişkisi: Varoluşun şuuruna ermek ve varlıklarla bütünleşmek isteyen Asaf Hâlet'in bazı şiirlerinde tema, büyük ölçüde, madde ruh ve mânâ ilişkisi üzerine kurulmuştur. "Tahtadan Yaptığım Adam" şiirinde, kesilmeden önce canlı bir ağaç olan tahtadan yaptığı insan heykelinin, şekil itibarıyla insana yaklaşmasına rağmen insan olmadığını, kendine has ruhî duyarlılık ve şiirsel ifadeyle dile getirir:

"tahtadan yaptığım adam
ne yemek yiyor
ne konuşmak biliyor
kaskatı gözlerle
görünmez yerlere bakıyor
.....
tahtadan yaptığım adam
ağaçtan uzaklaştı
ve insana yaklaştı

1.Mehmet Kaplan, "Om Mani Padme Hum", **Edebiyatımızın İçinden**, İstanbul 1978, s.169

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-VI Şiirlerimde Mistisizm Temayülü", **İstanbul**, S.14, Aralık 1954, s.25

yazık ki
ne insan oldu
ne ağaç"

"Cüneyd" şiirinde de, madde- ruh ve manâ ilişkisi "vahdet-i vücûd" fikriyle beraber şiire tema oluşturmuştur. Şiirin başında Cüneyd-i Bağdadî'nin ..... (Cübbemin altında Allah'dan başkası yoktur.)[1] sözü vardır. Fakat şiirin bütününde, vahdet-i vücud fikriyle beraber, belki daha çok, insanın maddesine rağmen manasının ve ruhunun asıl insan olduğu söyleniyor gibidir:

"bakanlar bana
göğdemi görürler
ben başka yerdeyim
gömenler beni
göğdemi gömerler
ben başka yerdeyim
aç cübbeni cüneyd
ne görüyorsun
görünmeyeni"

"Sidharta" şiirinde ise, varlıkların özüyle beraber manası, ve bu mana itibarıyla da, bir "kül"ün parçası olduğu, bir budistin dua ve tahassüs atmosferi içinde tefekkür edilmektedir.

3.1.3.5.Tabiat ve Tabiat Unsurları: Asaf Hâlet'in 1930'lardan önce yazdığı ve kendisinin yayınlamadığı "Kuytu Bağ" şiirinde, aslî tabiat temi olarak kır hayatı, âşık şiiri tesirinde, terennüm edilmektedir. 1928'de yazdığı "Şermi" de ise romantik bir bakış açısıyla dile getirilen -sevgili temiyle beraber- tabiat vardır. Fakat 1938'den sonraki şiirlerinin hiç birinde tabiat müstakil veya aslî tem olarak yer almaz.

Eşinin belirttiği gibi, hayallerinin ve masal âlemlerinin şiirini yazan **Om Mani Padme Hum** şâirinin şiirlerinde tabiat reelalist ölçülerden uzak, irreel ve muhayyel özelliklerdedir. Daima, şuuraltının süzgecinden gerçek renklerini

---

1.Fuad Köprülü, bu sözü Bâyezid-i Bistâmî'nin olarak nakleder. [**Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara 1981, s.311]

kaybederek şiire girmişlerdir ve sembol durumundadır. Bazan masal dünyasına ait unsurlar şeklindedir;

"billur sarayında çengi dilârâ
bahçede bin kaplumbağa
ve inci ile donanmış fil" "Kahkaha"

"her sabah nafakamı getirir bir kuş
nereye kaçayım
o kuşun elinden
kuyulara saklansam
kuyulara girer" "Kuşa Görünme"

"kendi göklerimden indim
kendi duvarlarıma
konduğum duvarlar yıkılsın
bahtiyâaar
havuzlarımda birkaç damla su içip
ağaçlarımın çiçekli dallarına uçtum
konduğum dallar kurusun
bahtiyâaar" "Beddua"

Bazan da, "Doğduğum Evin Penceresi" ve "Kedi" şiirlerinde olduğu gibi, çocukluk dünyasının şuuraltında kalan izleri şeklinde, çocukluğuna özlemle beraber şiire girer. Bazı şiirlerinde de tamamen muhayyel, iç dünya ait ve fantastiktirler. "Bedri Rahmi" şiirinde, başka temalarla içiçe ve sembol olarak kullanılan tabiat böyle bir iç dünyada yer alır;

"orda yem yemez
su içmez atlar
ufuktan ufka uçar
ve bademgözleriyle candan konuşur
ne taşıdığı bilinmez kalyonlar
lambozlarından ışık taşır
.....
bulutlar götürdü kalyonları"

Asaf Hâlet, bu şiirde Bedri Rahmi'nin sanat dünyasındaki tabiatı anlatırken kendi şiir dünyasındaki tabiatı da çok güzel aksettirmiştir.

"Tevrat Şiiri", "Mısr-ı Kadîm" ve "Radyo" şiirlerinde ise geçmiş devirlerde yaşanmış, yine olağan dışı bir tabiat vardır.

3.1.3.6.Kadın (Sevgili): 1928'de yazdığı "Sermi" ve yine aynı yıllarda yazıldığı tahmin edilen "Neşemiz" şiirinde romantik bir tabiatla beraber sevgili teması vardır. Daha önce de belirtildiği gibi, kendisinin yayınlamadığı ve

sağlığında müsvedde olarak kalan bu şiirlerdeki sevgili imajlarında Ahmed Haşim'in ve Yahya Kemal'in tesirleri sezilmektedir.

Asaf Hâlet'e edebiyat tarihimizdeki asıl şahsiyetini kazandıran yeni tarzdaki şiirlerinde ise kadın ve sevgili, onun masalımsı, muhayyel ve fantastik şiir dünyasına ait, normalden uzaklaştırılmış muhayyel tiplerdir. Gerçek hayatta tanıdığı kadınları bile, gerçek dünyadan çok farklı, kendine mahsus dünyasına götürür. Kadın artık orada bir masal kızıdır. İstanbul'da tanıştığı Lizbonlu Maria Barbas'a, "Mariyya" isimli iki şiirinde şu mısralarla seslenir:

"çin kadar uzaklardan
can kadar yakından
sen bir masal kızısın
dün
çin'den gelmiştin
bugün
lizboa'dan
yüzünde tarçın kokusu
gözünde cîn
bir gün buradan gidersin
mariyya
.....
aynalarda seni ararım
bu şehirde seni ararım

bu dünyada seni ararım
mariyya"[1]

"lizboa
boa
sim siyah saçlı kadın
mariyya
bir masal söyle bana
kan nasıl çıkmadı taştan
o ölen kimdi
mariyya"

Bu mısralarda şâir, gerçek hayatta tanıdığı Mariyya'yı

---

1. 19 Ekim 1953 tarihli **Akşam** gazetesinde yayınlanan mülakatında bu şiirle ilgili bir soruya cevap verirken şunları söyler: "Mariyya'nın yüzü tarçın renginde idi. Tarçın renginde olduğu için, tarçın gibi kokar herhalde düşündüm....Eski şiirlerimin birinde, aynaya bakarken orada Çin padişahının kızını gördüğümü söylerim. Beni de aynaya alıp gitmek ister. Bu seferde aynada Mariyya'yı arayacağımı söylüyorum."

aynalarda arar. Bir başka şiirinde ise, kendisini de aynanın içine alıp gitmek isteyen Çin padişahının kızını görür aynalarda;

"bana aynada bir suret göründü
benden başkası
bilmem memleket-i çindenmidir
ya mâçindenmi
sordum kimsin diye
bir kahkaha atıp
ben çin padişahının kızı
çoktandır âşıkınım
dedi" "Ayna"

"Kadıncığım" şiirinde, bir kadından çok, bazı masallarda görülen perilere benzer, bütün emirlerine âmâde kadın tipi vardır:

"oyluk kemiğimi çıkartıp
kendime bir kadıncık yaptım
ve bir şamar vurup
rafa oturttum
kadıncığım yemeklerimi pişirdi
söküklerimi dikti
ve akşam olunca
korkusundan
çıkıp rafa oturdu
geceleri kadıncığımın dizine korum başımı
ve üç kıl koparınca
uyurum"

Bu şiirde sevilen değil hükmedilen bir kadın tipi ortaya koyan şâir "Kuşa Görünme" şiirinde de memeleri kan içinde, bacakları yaralı ve paçavralar içinde üşüyen âciz bir kadın tahayyül etmiştir:

"gel kız
tabutluğa gir benimle
memelerin kan içinde
bacakların yaralı
nafakamı beraber yiyelim
ve paçavraların ısıtmıyor diye bana sokul
gel kız
tabutun içinde yat benimle
yalnız kuşa görünme sabahları"

"Mâra", Budizm'de şeytanın adıdır. Asaf Hâlet, "Mâra" isimli şiirinde, karmaşık arzular hissettiği, kadını bu sembolle anlatır. Sanki şâir, normal özellikleri olan varlıklara, kadınlara tahammül edemeyerek, masalların, Budizme ait

çeşitli mistik tasavvurların ve henüz karanlığı aydınlanmamış yaratılış faraziyelerin zihninde oluşturduğu karmaşık hayallerle onları değiştirmek ister. Bunda şuuraltı da önemli bir rol oynar. "Korkuyorum" şiirinde şâir böyle psişik hayallerle bir kadın imajı vermektedir:

"etli dudakların var
yiyecek beni
korkuyorum
pitekantropum[1]
dişim
hayvanım
birbirine yakın gözlerinden
uzun
ve yuvarlak
sıcak
karnından
gözlerin orman akşamlarından kalmadır
anlaşılmaz sözlerin var
gündüzleri bambaşka
geceleri büyücüsün
korkuyorum
mâra'm
şeytanım
sivri dişlerinden
uzun ayaklarından
ve simsiyah saçlarından
iyilikler dolu yüreyin var
rahmetler taşıran
seven
ve oksayan
korkuyorum
bodhisattva'm
bilinmez dünyandan
ve uyutan
kucağından"

Şâir bir başka şiirinde, sevdiği kadına, Budist efsanesine göre, gözleri güzel bir kuşun adı olan "kunâla"[2] sözcüğü ile hitap eder. Burada da muhayyel bir kadın vardır. Fakat bu sefer çok sıcak duygular beslediği bir sevgilidir:

"vakit geldi kunâla
dünyayı göreli çok oldu
tam kırk yılda seni buldum kunâla
bu can tenden geçmeden

1.Maymunla insan arasında geçiş türü olarak kabul edilen kuyruksuz, hafif tüylü ilkel insan.

2.Kelime Dünyası kısmına bakınız.

bu dünyadan göçmeden
bir kerecik sevmek çok degil
simsiyah saçların var kunâla
kemiklerine yapışık etlerin var
bir gün dökülecek
kunâla kuşu gibi gözlerin var
bir gün sönecek
kunâla
bu etlerin arkasında güzelliklerin var
benden başka kimse bilmeyecek
bu can içimde kuştur kunâla
seni görünce titrer
bu can gözümde muhabbettir kunâla
seni görünce yanar
bu can burnumda soluk olur kunâla
uçar gider"

Asaf Hâlet'in şiirindeki kadınlar arasında, doğurduğunu yiyen yamyam kadını, Hz. Süleyman devrindeki "azgın Yerusalem kızları", İspanyol kadınları, çingene kadınları ve "permanant saçlı pijamalı rüküş hanımlar" gibi çok degişik tipler de vardır.

Netice itibariyle, Asaf Hâlet'in şiirlerinde kadın bazen aslî bazan de ikinci ve üçüncü derecede tem olarak yer almıştır. Diger varlıklar gibi, masalımsı, muhayyel, bazan fantastik ve mistik şiir dünyasının birer elemanıdırlar.

3.1.4. Mistik Temayüller:

Asaf Hâlet'in şiirlerinde "mistisizm" tesirinin veya "mistik" temayüllerin olduğu birçokları tarafından ifade edilmiştir. Kendisi de, "Şiirlerimde mistisizmin büyük bir rol aldığını itiraf ediyorum."[1] diyerek ileri sürülen fikirleri doğrular gibidir.

Asaf Hâlet'in şiirinde mistisizm tesirlerinin incelenmesinden evvel, "mistisizm" ve ilgili bazı kavramların azçok ortaya konması ve anlaşılması, asıl sahamız olan edebiyat araştırmasının sınırları içinde kalmak şartıyla, gereklidir sanıyoruz. Bunun için de, mistisizmin çeşitli tariflerine ve bu konudaki yaklaşımlara kısaca bakalım.

"Mistisizm"in, eski Yunancada, gözleri kapamak anlamındaki "myein" sözcüğünden geldiğini belirten Annamarie Schimmel şöyle devam eder: "Dinler içinden akan büyük ruh nehri diyenler olmuştur mistisizme. Siz, ister bilgelik, ister aydınlık, ister aşk, ister hiçlik deyin ona, gerçek olan, en geniş anlmıyla, tek bir hakikatin bilincine varmaktır."[2] Bir başka yerde de "Mistisizmi mutlak aşkı diye de tanımlayabiliriz, çünkü mistisizmi basit bir çilecilikten ayıran güç aşktır."[3] der.

Henri Sérouya, Yunancadan, sırlar ve gizli törenlerle ilişkileri kapsayan bir deyimden geldiğini ifadeyle, bugün çift anlamda kullanıldığını; geniş anlamıyla, "belli belirsiz, ulu ve mantığı aşar gibi görünen bir şeyi ifade eder." demektedir. Düşünürlere göre ise , "Mistisizm, "vasıtasız";

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-VI Şiirlerimde Mistisizm Temayülü", **İstanbul**, S.14, Aralık 1954, s.24

2.Annemarie Schimmel, **Tasavvufun Boyutları**, (tercüme: Ender Gürol), İstanbul 1982, s. 17

3.Schimmel, a.g.e., s.18

"içten doğma" bir duygunun, benliğin dünyanın ruhu, Mutlak denilen kendisinden daha büyük bir şeyle birleşmesi halinin belirdiği bir iç durumdur. Başka bir deyimle, insan ruhunun, yaradılışın temel ilkesiyle samimi ve aracısız birleşmesi, kutsal ruhun vasıtasız olarak anlaşılması."[1] dır.

Peyami Safa, "Mistisizm insan ruhu ile varlığın esası arasında birleşme imkanına inanmaktır." diyerek varlığın esasının, "her şeyi içine alan BİR, kainatın bütünü", dinî mistiklere göre de ALLAH olduğunu söyler.[2]

Süleyman Hayri Bolay da, "Tabiat üstü bir âlemle irtibat kurarak, üstün bir bilgiyi araştıran ve aklî ve kemmî denemelere dayanmadan, sezgi gücü ve vecd halindeki pratikle eşyanın özüne ait bilgiye, Allâh'a ulaşacağını ileri süren tasvvufî ve felsefî meslek."[3] şeklinde tarif eder.

Cavit Sunar ise, mistisizmin değişik bakış açılarıyla ele alındığını ve çeşitli tanımlarının yapıldığını belirterek, birçok konular ve tanımlar altında kaybolan gerçek mistisizmi bulup çıkarmak ve gerçek tanımını yapmak gerektiğini söyler. Ona göre mistisizm, bir çeşit vaka ve bir çeşit tecrübe; bir çeşit bilgi yolu ve bir çeşit şuur halidir. Fakat daha ziyade bilgi yolu ve şuur hali olarak tanınmış ve yayılmıştır.[4]

Sunar, mistisizmin, gerçek anlamda, en son varlığın, en son varlıkla birleşmenin ilmi olduğunu, dolayısıyla herşeyden önce pratiğe ait olduğunu ve dört karakteristiğinin bulunduğunu ileri sürer:

1- Gerçek mistisizm teorik değil pratiktir, organik bir

1.Henri Serouya, **Mistisizm**, (tercüme: Nihal Önül), İstanbul 1967, s.8

2.Peyami Safa, **Mistisizm**, İstanbl 1961, s.7

3.Süleyman Hayri Bolay, **Felsefî Doktrinler Sözlüğü**, Ankara 1987, s. 174

4.Cavit Sunar, **Mistisizmin Ana Hatları**, Ankara 1966, s.2-3

hayat vetiresidir.

2- Gerçek mistisizm tamamıyla spiritüel bir aktivitedir. Hedefi tamamen transandantaldır.

3- Gerçek mistisizmin metodu ve işi aşktır.

4- Gerçek mistisizm bazı belirli tecrübeleri gerektirir.[1]

Mutlak'a ulaşmada biricik yol, mistiğin kendisini ona adapte etmesidir ki bunun için de moral faziletlere sahip olmak şarttır.[2]

Bazı farklılıkları olsa da, tariflerden çıkarılabilecek, ortak fikir, "nefs"[3]in "tek bir Hakikat", "Mutlak", "varlığın esası", "Allah" ve "en son varlık" gibi kavramlarla ifade edilen üstün bir varlıkla, veya hakikatla belli bir usul dahilinde, aşk ve şevk içinde birleşmesinin, üstün bir şuur hali yaşamasının mistiklik olduğudur. Mistisizm de bu keyfiyeti mevzu alan bilgiler bütünüdür.

Mistisizmin bu tariflerinden sonra, ilgili kaynakların hemen hepsinde mistisizm içinde değerlendirilen ve İslamî bir mistisizm olarak kabul edilen "tasavvuf" kakkındaki yaklaşımlara da kısaca bir göz atalım.

Peyami Safa, tasavvufu, İslamiyette mistisizm başlığı altında ele alır ve Emevîler devrinde belirginleşen dünyaya aşırı bağlılık ve fetih ruhuna karşı, İslâm idealizminin tepkisi ve zühdî bir cereyan olarak kabul eder.[4] İslam mistisizminin (tasvvufun) belirgin özelliğinin, bir felsefî düşünce sisteminin savunmasını yapmak değil, dünyaya karşı belli bir tavır takınmak ve bu tavra uygun bir hayat yaşamak olduğunu söyleyen Erol Güngör, "İslam tasavvufu İslam dininin

---

1.Cavit Sunar, a.g.e., s.10-12

2.Cavit Sunar, a.g.e., s.13

3.Cavit Sunar, a.g.e., s.53-60

4.Peyami Safa, a.g.e., s.80

belli bir yorumudur."[1] der. Henri Serouya da, tasavvufu, islam mistisizmi başlığı altında inceleyerek, Islamiyetteki katı kuralcılığa karşı, kalbin gerçekleştirdiği bir devrim ve sert, yanılmaz adaletin yerine insanın içinde doğuvermiş bir aşkın geçmesi şeklinde yorumlar.[2] Tasavvufu, mistisizmin İslam dünyasında kazandığı isim olarak gören S. Hayri Bolay, dinî ve felsefî bir mezhep olmadığını, pratik bir zühd hayatı yaşamak, ruhun eristiği yüceliklerde bir takım ilâhî hakikatları keşfetmek ve nefse hakimiyet kurmanın yolları olduğunu söyler.[3]

Mutasavvıfların büyüklerinden kabul edilen Cüneydü'l-Bagdadî ise, "Tasavvuf, Hakk'ın seni senden gidermesi ve kendisiyle ihya etmesidir. Mâsivâ ile alakayı keserek, Cenâb-ı Hakk ile beraber olmaktır."[4] der. Bir başka tasavvuf tarifi, "Hal ve harekâtını Kur'ân'a ve sünnet-i nebîye tatbik ederek, Hakk'ın rızasını tahsil ve bu sayede Hakk'ın mazhar-ı tecellisi olmak suretiyle mümkün mertebe hakayık-ı ilâhîye kesb-i ıttıladır."[5]

Zikredilen bu yaklaşımların hemen hepsinden, mistisizmin veya tasavvufun bir bilgi türü; mistikligin veya mutasavvıflığın ise bir hâl veya şuur hâli olduğu anlaşılmaktadır.

Gerek bu kaynaklarda gerekse konuyla ilgili diğer kaynaklarda tasavvufun mistisizm içinde değerlendirilişi, diğer mistik cereyanlarla, benzer bir bilgi yolu ve şuur hali olarak kabul edilmesine dayanmaktadır.[6] Yine aynı kaynaklara

---

1.Erol Güngör, **İslâm Tasavvufunun Bugünkü Meseleleri**, İstanbul 1987, s.22

2.Henri Serouya, a.g.e., s.116

3.S. Hayri Bolay, a.g.e., s.263

4.Mahir İz, **Tasavvuf**, İstanbul 1969, s.40-41

5.Mahir İz, a.g.e., s.60

6.Mistisizm-tasavvuf ilişkisi hakkında bakınız, Erol Güngör, **İslam Tasvvufunun Meseleleri**, İstanbul 1987, s.16-23

göre, "mutasavvıf" da mistik olarak kabul edilmekte ve "mistik tecrübe"yi, "mistik hâl"i yaşayanlara denmektedir. Bu tecrübenin yaşanması gerçek bir "mistiklik" için gereklidir.

Gerçek mistik, sadece mutlak'ın ilminden söz eden degil, mutlaka kavuşandır.[1] Erol Güngör mistik insan hakkında şunları söyler: "Mistik demek ilâhî şeyler hakkında bir takım batınî bilgiler verilmiş olup, bunlar hususunda kimseye birşey söylememesi gereken insan demektir."[2] Mutasavvıflar dereceleri nisbetinde, Erol Güngör'ün "batınî bilgiler" dediği hakikatlara muttali' olurlar. Bu da cezbe, vecd veya mistik tecrübe denen durumlarda hasıl olur.

Gayemiz, asıl olarak "mistik"in veya "mutasavvıf"ın vasıflarını anlatmak degildir. Fakat, yukarıda çok kısa olarak değinmeğe çalışılan mistisizm çerçevesi içinde, Asaf Hâlet'in mistik bir şâir veya şiirlerinin mistik olup olmadığı sorularına cevap aranması icap etmektedir.

Lâmelif şâirinin mistik bir tecrübe yaşayıp yaşamadığı, dolayısıyla gerçekten mistik bir şahsiyet olup olmadığı direkt olarak konumuzun içinde yer almaz. Bununla birlikte, bir şâirin hayatına ait bazı bilgilerin, şiirlerinin anlaşılmasına yardımcı olabileceğini de nazar-ı dikkate almak gerekmektedir. Dolayısıyla, yukarıda işaret edildiği gibi, gerçek manasıyla "mistik" olabilmek bazı halleri gerektiriyorsa, Asaf Hâlet ve şiirleri hakkında "mistiklik" hükmü verilirken de, hayatına bu dikkatle bakmak faydalı olacaktır. İşte bu noktada, hayatında herhangi bir mistik tecrübe olabilecek hal yaşayıp yaşamadığı veya mutasavvıfların, mistiklerin hallerine benzer tavırlarının olup olmadığı bilinmelidir.

Gerek eşi ve diğer akrabalarının anlattıklarında, gerekse ondan bahseden, ulaşabildiğimiz başka kaynaklarda, Asaf

---

1.Cavit Sunar, a.g.e., s.10

2.Erol Güngör, a.g.e., s.17

Hâlet'in, mutasavvıf veya herhangi bir mistik kişiliğin belirtisi olabilecek, yaşantısının, hal ve hareketlerinin olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca kendisinin de, böyle bir hüküm çıkarılabilecek ifadesi yoktur. Fikirleri bölümünde ele alınacağı gibi, onun şahsiyetinde tasavvufun ve Budizmin, sistemli ve belirginleşen bir tesiri görülmemiştir. Binaenaleyh, Asaf Hâlet'in şiirlerinde görülen ve mistik olarak değerlendirilen duyuş ve sezişlerin kendi şahsında da tam bir mistikliği yansıttığı söylenemez.

Öyle ise, **Om Mani Padme Hum** şâirinin şiirlerinde mistisizmin nasıl bir rolü vardır veya nasıl bir mistik temayül vardır?

Temaları bölümünde ele almaya çalıştığımız gibi, Asaf Hâlet'in şiirlerinde, bol bol masallar dinlediği mutlu geçen çocukluğuna duyduğu özlemle, çirkin ve soğuk hayatın gerçeklerinden uzaklaşma isteğinden kaynaklanan bir kaçış ve adeta bu kaçışın hakimiyeti vardır. Kaçış onu çeşitli arayışlara sevketmiştir. Asaf Hâlet, İslam ve tasavvuf kültürüyle beraber Batı kültürünü de tanıyan bir aile ve sosyal çevre içinde yetişmiştir. Galatasaray'da sekiz yıl okumuş, Cumhuriyet ve onunla daha da gelişen, materyalizm-pozitivizm meyli olan bir değişim dönemini yaşamıştır. Aynı nesilden birçok aydının içine düştüğü fikir ve inanç sarsıntısının da sebep olduğu bu arayışla, çocukluğuna, masallar, tasavvuf ve Budizm gibi kendisini huzura kavuşturacak dünyalara sığınmak istemiştir. İşte burada, edindiği tasavvuf, Budizm ve benzer bilgi ve kültürlerin belirleyici tesirleri olmuştur. Onun şiirlerinde bütün bunların izleri birbirine karışmış ve kendisinin de belirttiği gibi tam bir istikamete ulaşamadan devamlı bir "endişe"[1]ye düşmesine sebep olmuştur.

1.Asaf Hâlet bir yazısında şunları söyler: "Benim Nirvanam budistlerinkinden ve Tagorunkinden şu noktada ayrılır ki Nirvanada saadet zirvesine erebildiğim anda bile içim rahat değildir. Orada vardığım muvazene istikrarsız bir muvazenedir ve ruhun en gizli yerinde bile bir endişe kalmıştır." ["Benim Gözümle Şiir Davası-VI Şiirlerimde Mistisizm Temayülü", **İstanbul**, S.14, Aralık 1954, s.25]

Asaf Hâlet bir mülakatında şunları söylemektedir: **Om Mani Padme Hum**'daki şiirler sadece duyulardan ibaret değildir. Çeşitli alanlardaki incelemelerimin, düşüncelerimin ürünüdür."[1] Bu ifadesi onun şiirinin, mistikliğinin izahı için önemli bir ipucu vermektedir. İnceleme ve araştırmalarıyla[2] tanıdığı çeşitli bilgi ve kültürel birikimler şiirlerinde hem malzeme olmuş hem de duyuş ve sezişe tarzına etki etmiştir. Asaf Hâlet, tasavvuf ve Budizm üzerine geniş araştırmalarda bulunmuştur. Bu iki büyük mistik cereyanla ilgilenmesi tesadüfî değildir. Yukarıda ifade edildiği gibi, ruhunu doyuracak bir arayış içinde olmasının büyük rolü vardır. İşte onun şiirlerinde görülen mistik unsurlar ve temayül, araştırmalarının yardımıyla, arayış içinde olmasından ve çeşitli tesirlerle uyarılan şuuraltının yansıdığı psişik hâllerden kaynaklanan ürperti veya bir çeşit "illüzyon" seviyesini pek geçmez.

Cavit Sunar, mistik hayatın herşeyden önce bir vakıa olduğunu belirterek, bunun (gerçek mistiklik) için, illüzyon (vehim) dan transandantal (müteâlî) şuura doğru mistik yolda yürümek, seyr ve sülûkta bulunmak gerektiğini; bu yolun, mistiği parça olmaktan kurtarıp bütün yaptığını söyler.[3] "Sidharta" şâiri bu illüzyon seviyesini aşamamış gibidir.

Asaf Hâlet'in arayışı ve şiirlerindeki, mistik olarak değerlendirilen unsurlarla ilgili olarak Hilmi Yavuz şunları söylemektedir:

> "Batı düşüncesinin, "hayatta en hakiki mürşit ilimdir", özdeyişinde ifadesini bulan pozitivist ve entellektüalist zihniyetinin, Türk insanına yegane alternatif olarak dayatıldığı bir dönemde, Tanpınar'ın deyişi ile "iç insan"a yönelmek. Akıl kadar, insanı onun duygularının yaptığını bilmek. Akıl

---

1."Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Akşam**, 17 Ekim 1953

2.Araştırma ve incelemeleriyle ilgili olarak Eserleri bölümüne bakınız.

3.Cavit Sunar, a.g.e., s.149

> kadar, arketipsel duyarlıkları (hatta irrasyonaliteyi!) öne çıkarmak. İnsanın sadece akıldan ibaret olmadığını dile getirmek. Bunun için Doğu'ya, tasavvufa, Budizme ve yaban dinlerine dönecekti yüzünü... Kollektif hafızadaki arketipleri gömüldükleri zihinden ayıklamak... Ve bu arketipleri, bir duyarlık için şiirsel işaret(poetical sign) olarak kullanmak! İşaret, Doğu'dan geldi!"[1]

Asaf Hâlet, Hilmi Yavuz'un da değindiği, devrin dayatmalarına tepkisine rağmen bir Cumhuriyet devri aydını ve şâiridir. Bu devrin getirdiği hayat tarzı ve felsefesiyle pratikte bir çatışma içinde değildir. Fakat, fikir ve inanç çıkmazlarının verdiği buhranla, hayatındaki fırsatlar, şanslar ve tesadüflerin sevkiyle, çocukluğu ve masallarla beraber tasavvuf ve Budizmden imdat ister gibidir. Ama ne tasavvufa ne de Budzim'e kendini teslim eder.

Ahmet İnam, Asaf Hâlet'in dünya karşısında mistik deneyi yaşayan bir kişi olduğunu söyler.[2] Bunu da, aşağıda bir kısmını ele alacağımız şiirlerinden hareketle ileri sürmektedir. Biz burada mistik deneyin ne olduğunu tartışacak değiliz. Zaten mistik deney tam olarak algılanamadığı gibi anlatılamaz da. Fakat konuyla ilgili kaynaklara[3] bakıldığında görülecektir ki, mistik deney ancak tam olarak mistik olanlarca yaşanan bir üst bilgi ve şuur halidir. Asaf Hâlet'in şiirlerinde tasavvufun ve Budizmin tesirleri görülmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, şiirlerindeki bu tesirler ve izler, onun bu iki mistik sistem içinde veya başka bir biçimde mistik tecrübe yaşadığını kabul etmemizi gerektirmez. Zaten, Ahmet İnam, yazısının devamında Çelebi'nin mistik

---

1.Hilmi Yavuz'un 1 Mart 1993 tarihli mektubu

2.Ahmet İnam, "İki Şair İki Dünya", **Dost**, S.93, Temmuz 1972, s.20

3.Cavit Sunar, **Mistisizmin Ana Hatları**, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966, s.4-10;
Erol Güngör, **İslam Tasavvufunun Meseleleri**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1987, s.146-164
Henri Serouya, **Mistisizm**, (Tercüme eden: Nihal Önül), Varlık Yayınevi, İstanbul 1967, s.20-42

değil "yarı mistik" olduğunu ifade etmektedir.[1]

Kendisi de, direkt olarak, benim şiirlerim mistiktir veya mistik tecrübeyi yansıtır demememiştir. İfadesi aynen şöyledir: "

> "Evet şimdiye kadar hakkımda yapılan birçok tenkitlere ve itirazlara rağmen, hiç korkmadan ve çekinmeden, şiirlerimde mistisizmin büyük bir rol aldığını itiraf ediyorum. Bunların birçokları Nirnana'ya davet, yahut Nirvana'ya nasıl erilebileceğinin hikayesidir."[2]

Asaf Hâlet, tasavvuf ve Budizm hakkında araştırma ve inceleme yapmış bir şâir olarak, şiirlerindeki mistik temayüller, mistik tecrübeden değil, mistisizm bilgisinden ve küçük ürpertilerden kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle, Budizmi ve tasavvufu öğrenen ve anlama gayreti içinde olan şâir bu birikimlerini "şiirsel im" olarak kullanmıştır. Ahmet İnam'ın, Asaf Hâlet'in şiirlerinden örnekler vererek, açıklamaya çalıştığı, mistik dereceler[3], bizzat şâirin yaşadığı haller değildir. Kendisinin de belirttiği gibi, araştırma ve incelemesine dayanarak, mistiklerin bir nevi taklididir, hikayesidir.

Yalnız şunu da hemen ifede etmek gerekir ki, huzura kavuşacağı bir yerlere sığınma isteğinden kaynaklanan arayış içindedir. Bu sebeple, tasavvufun veya Budizmin huzurunu yaşamak, mistik şuurunu duymak ister. Cüneyd-i Bağdadî'nin veya bir budistin dünyalarına girmek, onlar gibi huzura kavuşmak ister. Fakat buradan öteye geçemez. Huzura kavuşamadan devamlı bir endişe içinde kalır.

Ahmet İnam'ın, yaşanmış mistik tecrübelerin yansımaları

1.Ahmet İnam, a.g.y., **Dost**, S.93, Temmuz 1972, s.22
Buradaki "yarı mistiklik", yukarıda ifade edilen illüzyon veya ürperti seviyesinde kaldığı yolundaki görüşle benzeşmektedir.

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-VI Şiirlerimde Mistisizm Temayülü", **İstanbul**, S.14, Aralık 1954, s. 24

3.Ahmet İnam, a.g.y., s.20-22

olarak gördüğü Asaf Hâlet'in bazı şiirleri, kuvvetli bir tasavvuf ve Budizm kültürüne dayanarak, şâirin ruhunda ve tefekkür dünyasında mâkes bulmuş mistik duyuş ve sezişlerin, karmaşık görünümleridir. Tam bir yaşama ve sezişten çok taklittir. Mesela "Cüneyd" şiiri;

"bakanlar bana
gövdemi görürler
ben başka yerdeyim
gömenler beni
gövdemi gömerler
ben başka yerdeyim
aç cübbeni cüneyd
ne görüyorsun
görünmeyeni
cüneyd nerede
cüneyd ne oldu
sana bana olan
ona da oldu
kendi cübbesi altında
cüneyd yok oldu"

Şâir burada, tasavvufu; "Hakk'ın seni senden gidermesi ve kendisiyle ihya etmesidir."[1] şeklinde tarif eden ve "fenâ"yı da; kulun beşerî varlığını unutması, Hakkın varlığında kendi varlığının eriyip kaybolması[2] olarak gören büyük mutasavvıf Cüneyd-i Bağdadî'nin fikirlerini âdeta kendine has bir şiir kompozisyonu içinde tekrar eder gibidir. Zaten bu şiirde şâirin kendisi ikinci plandadır. Sanki, tasavvufî şuuru, fenafillâhı yaşayan Cüneyd-i Bağdadî'yi dışardan, hayret ve hayranlık içinde seyreder gibidir.

"Semâ-ı Mevlânâ", Asaf Hâlet'in tasavvufî vecd ve şuura en çok yaklaşır gibi olduğu şiiridir. Her ne kadar şiirde, birinci teklik şahıs olarak, şâirin kendisi var gibi ise de şiirin isminden anlaşılacağı üzere, sanki Mevlânâ'nın semaı anlatılıyor. Cüneyd şiirindeki gibi, şâirin mistik halin dışında kalma durumu pek değişmemiştir. Fakat mistisizmden tamamen uzak kaldığı da söylenemez. Daha önce de belirtildiği

---

1.Mahir İz, a.g.e., s.40

2.**Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cüneyd-i Bağdadî Maddesi, C.8, İstanbul 1993, s.120

gibi, huzur arayışı içindedir ve kendisini tasavvufun dünyasına atmak ister; yalnız kenara kadar gelip içeri girememektedir veya girmemektedir. Bununla birlikte, ara sıra mistik ürperişler de duyar:

"Semâ-ı Mevlânâ
tennûre giymiş ağaçlar
aşk niyâz eder
mevlânâ
içimdeki nigâr
başka bir nigârdır
içimdeki semâ'a
nece yıldızlar akar
ben dönerim
gökler döner
benzimde güller açar
güneşli bahçelerde ağaçlar
halaka's-semâvâtı ve'l-ard
yılanlar ney havalarını dinler
tennûre giymiş ağaçlarda
çemen çocukları mahmur
câaan
seni çağırıyorlar
yolunu kaybaden güneşlere
bakıp gülümserim
ben uçarım
gökler uçar"

Asaf Hâlet, **Mevlânâ ve Mevlevîlik** isimli kitabında semâ eden mevlevî dervişlerinin halini şu şekilde tarif eder:

> "Simâ' edenin başı hafifçe sağ tarafa eğilir ve yüzü sola çevrilir. Gözleri geçirdiği vecd ve hâletin tesiriyle süzülür. Yüzüne âdeta gülümseyen bir hal gelir, artık onun «benzinde güller açar», «içindeki nigâr başka bir nigârdır», o can artık başka bir âlemden «çağrıldığını duyar», «yalnız kendisinin uçtuğunu değil, yıldızları ve güneşleriyle göklerin uçtuklarını görür.»"[1]

Daha sonra da, dipnot olarak, "Benim **Sema'ı-Mevlânâ** adlı şiirime bakınız" demektedir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi şâir bu şiirinde, yaşadığı bir "hâl"i değil, biraz da mevlevîlikle ilgili bilgisinden yararlanak, mevlevî dervişlerinin hâlini anlatmış, o ruhî durumu kendisi de terennüm etmek istemiştir. Hilmi Yavuz da, bu şiirle ilgili yaptığı incelemede, tasavvufî düşünce ve unsurların "şiirsel

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, **Mevlânâ ve Mevlevîlik"**, İstanbul 1957, s.191

im" olarak kullanıldığını, şairin bu şiiri tasavvufî devir fikri üzerine kurduğunu söylemiştir.[1]

Asaf Hâlet'in bütün şiirleri düşünüldüğünde, devir fikrinin, sadece tasavvufî değil, Budizmdeki tenasüh ve dünyanın, canlıların yaratılışı ile ilgili çeşitli teorilerle karışmış karma bir düşünce olduğu anlaşılmaktadır. Fakat kendi şiiri için, "Bu şiirler bir fikir bir muhayyile ve hissiyat şiiri değil, olsa olsa intuition şiiri olabilirler."[2] şeklindeki ifadesinden de anlaşılacağı gibi onun şiirlerinde bir düşüncenin ortaya konması ve bir fikir olarak işlenmesi pek görülmez. Şiirlerinde görülen sistematik fikirler değil, fikirlerin veya değişik kültürel unsurların, değişik ruh anlarında, çoğu kez suuraltının tesiriyle meydana getirdiği intibalardır.

Asaf Hâlet, bazı şiirlerindeki yabancı kelime ve ifadeleri bir hava vermesi için kullandığını belirttikten sonra, "Meselâ "Kilise" şiirinde bir sürü papaz duaları geçer. Mesele, papaz dualarının ne demek olduğu değil, kilise havasının bende bıraktığı intibayı kaydetmektir."[3] diyerek, şiirinin intibaya dayalı mekanizmasını açıklamaktadır.

"Kilise
evlôimêni i vasilîya tu patros
bütün resimler bizi gözetliyor
tahtalardan
kanı şarap
eti ekmek
îsus
ve müselles içindeki başsız göz
kîrye elêison
güneş açıldı
buhur yandıktan sonra
meryem anaya mum yakıyorum
başsız gözden korkarak

1.Hilmi Yavuz, "Asaf Hâlet Çelebi'ni Semâ'-ı Mevlânâ Şiirini Yeniden- Okuma Denemesi", **Yazın Üzerine**, İstanbul 1987, s.101-115

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-VI Şiirlerimde Mistisizm Temayülü", **İstanbul**, S.14, Aralık 1954, s.25

3.Mustafa Baydar, "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Dünya Gazetesi**, 3 Kasım 1954

ayios o teos
ayios ishiros
ayios atânatos
eleison imâs"

"Sidharta" şiiri için de şu izahı yapmaktadır:

""Keza Om Mani Padme Hum" orada Hind düşüncesinin -ki gayesi insan ruhunun huzurunu bulmaktan ibarettir- bu tefekkür tarzının verdiği hava içinde "croissance"ı anlatısı maksadıyla söylediğim bir cümleyi bir nevi citation olarak almışımdır. Bir tohumdan ağacın çıkışı ve sonsuz kainat içinde o çoğalmayı huzur içinde görüşümü ifade ederken o dualar kulağıma çalınıyor ve ben de onlar gibi om mani padme hum diyorum"[1]

"Sidharta
niyagrodhâ
koskoca bir ağaç görüyorum
ufacık bir tohumda
o ne ağaç ne tohum
om mani padme hum (üç defa)
sidharta buddha
ben bir meyvayım
ağacım âlem
ne ağaç
ne meyva
ben bir denizde eriyorum
om mani padme hum (üç defa)"

Bu ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Asaf Hâlet, tasavvufa, Hıristiyanlığa veya Budizme ait, bilgi dağarcığındaki kültürel unsurları, kendisinin belirttiği gaye için, şiirlerinde malzeme olarak kullanmaktadır. Bu durum gerçek mistikliğin belirtisi değil, yine kendi ifadesiyle, başkalarına ait halin bir nevi iktibasıdır.

Hayatın gerçeklerinden, çirkinliğinden hayal ve masal dünyasına, iç dünyaya sığınmak isteyen Asaf Hâlet, îmanî ve felsefî huzur için de mistisizme sığınmak ister. Fakat müstakîm ve kararlı değildir. Kâh tasavvufa, kâh Budizme yanaşır. Endişe içindedir; endisesini giderecek kararlılık ve istikamet gösteremez. Bunda, şüphesiz içinde bulunduğu devrin büyük rolü olmuştur.

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y.

"Bir çok şiirlerimde varolmak şuuru erimiş ve sonsuz bir temaşadan ibaret kalmıştır."[1] diyen Asaf Hâlet'in bazı şiirlerinde, mistik varoluş şuuruna ve varlığın özünde birlik fikrine yaklaşılmış gibidir. Mehmet Kaplan'ın bir nevi varlık mistisizmi dediği bu duyuş ve sezişler, mistikliğe yakınlaşmasına rağmen, daha önce de belirtildiği üzere, mistisizm ve paleontoloji malumatına dayalıdır. Kısacası, onun şiirlerinde varlık ve var oluş, tasavvuf, Budizm ve çeşitli yaratılış veya varoluş faraziyelerinden gelen unsurlarla karışmış, bazen masalların ve şuuraltının tesirlerini yansıtan sezgiler şeklindedir. "Kunâla"[2] şiirinde bunu açık olarak görmek mümkündür:

"Ateş rüzgarları önünde Kunâla
yedi milyar sene var
koşuyor
kaçıyoruz.
Canımın elleri var sana uzanmış
tutuyor
bırakıyorum
Yedimilyar sene
yedi gün
Ilık denizler içinde Kunâla
yedi milyon sene var
dalıyor çıkıyoruz
Dinazor boynum sana sürünüyor
gidiyor
geliyorum

Tasavvufî ve mistik huzura tam olarak kavuşamayan şâir, son yıllarında yazdığı "Sen" şiirinde, lirik bir edayla, sanki huzuru Peygamber'in kervanına katılmakta görmektedir :

"Zemherir kışlar geçirdim
İliklerim üşüdü
Sıcak adın kucağım
Huzurların huzuru
Sevgilerin sevgisi
Adın
Benim adım

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-VI Şiirlerimde Mistisizim Temayülü", **İstanbul**, S.14, Aralık 1954, s.24

2."Kunâla", Budist kültüründe, gözleri çok güzel efsanevî bir kuşun adıdır ve bu isimle bir efsane vardır.[Bakınız, Asaf Hâlet Çelebi, "Divyavadana", **Büyük Doğu**, S.84, 12 Mart 1948, s.10]

Benim huzurum
"Uşşakı katar eyledi aşk içre Muhammed"
Davullar çalınır
Uzaktan
Uzaktan
Sabahın sevinci içimde
Bayramın sevinci içimde
Katar
Katarın içinde
Gözüm açık
gözüm kapalı
gözüm kapalı
Götür beni
Götür"

Asaf Hâlet'in mistik temayülü ile ilgili vurgulanması gereken önemli bir husus, Hilmi Yavuz'un da değindiği pozitivist dayatmalara karşı, Cumhuriyet devri Türk şâiri olarak, Budizm ve tasavvuf gibi daha çok geçmiş çağlarda kalan dinî-mistik akımlara meyletme ihtiyacı duymasıdır. Elbette ki onun hayatındaki şahsî bazı tesadüflerin bunda büyük rolü olmuştur. Fakat, o dönemde birçok Türk şâir ve aydınının manevî boşluk içine düştüğü, çelişkiler yaşadığı, eksik kalan bazı taraflarının olduğu ve bunun da fikrî ve ruhî buhranlara sebep olduğu kabûl gören bir tesbittir. Pozitivist ve materyalist dayatmaların hüküm sürdüğü bir dönemde, bastırılmaya çalışılan tarafların ortaya çıkacağı, ruhlardaki ve fikirlerdeki tatmin ihtiyacının şu ya da bu şekilde giderilmeye çalışılacağı tabiîdir. Hele hele bastırılmak istenen taraf, içinde bulunulan toplumun yakın geçmişine kadar zengin bir şekilde yaşanmış ise ihtiyacın, dolayısıyla da iç tepkinin kuvvetli olacağı da ortadadır. Şâir ve aydınlarımızın manevî arayış içinde olmasının en büyük sebebi bu durumdur. Necip Fazıl'ın ideolojik dinciliği, bu durumun bir neticesi olduğu gibi, Asaf Hâlet'in mistisizmi de aynı halin bir sonucudur. Avrupaî hayatı tanımış, fakat ehl-i tarîk ve hususan mevlevîliğe âşina bir babanın rehberliğini görmüş, Galatasaray'da sekiz yıl okumuş, kuruluşundan çok partili hayata kadar Cumhuriyet devrini ve getirdiği şartları, bu devrin yetiştirdiği bir arkadaş çevresinde, çok kere maddî sıkıntı çekerek, yaşamış olan Asaf Hâlet'in mistisizmi bir mutasavvıfın mistisizmine benzememiştir. Hatta, şâir mütevekkil bir müslümanın duyduğu ruh sükûnetine bile muhtaçtır. Mistisizme

yönelirken devrin baskı, yönlendirme ve diğer tesirlerinden kurtulamamıştır. Kendisi de, "hiç korkmadan ve çekinmeden şiirlerimde mistisizmin büyük bir rol aldığını itiraf ediyorum."[1] derken o baskılardan kaynaklanan bazı endişelere göre konuşuyor gibidir. Sonuç olarak, tasavvufla Budizm'in karışımından ortaya çıkan "nev'i şahsına münhasır" bir mistik temayül ve bu temayülün, masal ve şuuraltının tesiriyle yansıdığı "nev'i şahsına münhasır" bir şiir.

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Güzümle Şiir Davası-VI Şiirlerimde Mistisizm Temayülü", İstanbul, S.14, Aralık 1954, s.24

3.1.5.Türk Şiirindeki Yeri:

Asaf Hâlet Çelebi, daha önceki bahislerde de belirtildiği gibi, 1907-1958 tarihleri arasında yaşayan ve ilk şiirlerini 1920'lerin son yıllarından itibaren yazmaya başlayan bir Cumhuriyet devri şâirimizdir. Giriş bölümünde anlatmaya çalıştığımız bu dönem Türk şiirinde, Asaf Hâlet'in yerinin iyi tesbit edilebilmesi, dönemin şiirinin anlaşılması kadar elbette ki onun şiirinin bilinmesine, karakteristiğinin tesbit edilebilmesine bağlıdır. Aksi takdirde yapılan değerlendirmeler tutarsız ve isabersiz olabilir. Biz daha önceki bölümlerde, şiirlerinin özelliklerini, karakteristiğini tesbit etmeğe çalıştık. Burada ise bu tesbitlerden hareketle devri ve Türk şiirindeki yerini belirlemeye çalışacağız.

Yahya Kemal ve Ahmed Haşim'e rağmen hece vezninin Türk şiirinde hakimiyet kurduğu, Nazım Hikmet'le beraber serbest veznin de kullanılmaya başlandığı 1920'li yılların sonlarına doğru ilk şiir denemelerini yazan Asaf Hâlet, hece vezniyle yazdıklarında Yahya Kemâl ve Ahmet Haşim'in, gazelleriyle de Divan şiirinin tesirlerini sezdirmektedir. Bu denemelerden sonra, 1938 yılından itibaren yayınlamaya başladığı asıl şiirlerinde ise bambaşka bir tarzla ortaya çıkmıştır. Daha önceki bölümlerde özelliklerini anlatmaya çalıştığımız bu şiirleri, bazıları tarafından yadırganmış, acaip karşılanmış, şiir olmadığı söylenmiş, hatta alaya alınmıştır. Diğer bazılarınca ise yeni, modern ve orijinal olarak değerlendirilmiştir.[1]

Bu sıralarda Türk şiirinde, Haşim ve Yahya Kemâl'in tesiri devam etmekle beraber, onlardan sonraki neslin getirdiği değişiklikler ve gelişmeler etkili olmuş ve yerleşmiştir. İlk şiirleri 1936'yılında **Varlık**'ta çıkan Orhan Veli ise, 1937'nin Ağustos ayından itibaren "yeni" şiirlerini

---

1.Hakkındaki Tenkitler ve Polemikleri bölümüne bakınız.

yayınlamaya başlamıştır.[1] Asaf Hâlet'in "yeni" kabul edilen ilk şiiri "Cüneyd" ise bundan 14 ay sonra, 18 Teşrinisani (Kasım) 1938 tarihli **Ses** dergisinin 1. sayısında yayınlanır. Bazılarınca, Asaf Hâlet'in, Arif Dino ve Celâl Sılay'la beraber Garip şiirinin öncüsü kabul edilmesi[2], "yeni" tarzda ilk şiirleri onun yazdığı kabulüne dayanıyorsa, doğru değildir. Fakat, 1938 yılından itibaren şiirleri "yeni" kabul edilip en çok tenkide uğrayan ve "Yeni şiiri" savunan Asaf Hâlet Çelebi'dir. Bilindiği gibi **Garip**'in yayınlanışı ise 1941 yılındadır ve bu tarihten sonra Orhan Veli ve arkadaşları "yeni" ve "Garip" şiirleriyle asıl şöhretlerini kazanacaklardır.[3]

"Yeni şiir"cilerin o yıllarda ortaya koydukları en önemli husus klasikleşmiş şekil, vezin ve kâfiyeden sonra, mecaz, istiâre ve teşbih gibi edebî sanatların da şiirden mümkün olduğu kadar çıkarılmasıdır. Asaf Hâlet'in, Orhan Veli ve diğer yenilikçilerle ilk zamanlarda birleştikleri noktalar bunlardır. Yeni şiir hareketinin esasları da, o tarihlerde bu hususlar üzerine kurulmuştur. Daha sonraları, **Garip**'le beraber, bu hareket "Garip hareketi" şeklinde gelişmiş ve biraz değişik bir mecraya doğru sürüklenmiştir.

Diğer yenici şâirlerinkinden farklı olarak acaip, anlamsız ve mistik olarak görülen Asaf Hâlet'in şiiri, Nurul-

---

1.Orhan Veli ve Oktay Rifat'ın yeni tarzdaki ilk şiirleri, "İnsanlar", "Yokuş", "Deniz", "Saksılar"... **Varlık**'ın 15 Eylül 1937 tarihli 101. sayısında yayınlanmıştır.

2.Semih Güngör, **Asaf Hâlet Çelebi**, İstanbul 1985, s.16

3.Hüsamettin Bozok, Asaf Hâlet, yeni ve garip bir tarzda ilk ünlendiği zaman Orhan Veli henüz "Tahattur" şiirini yayınlayıp tanınmamıştı." demektedir ["Asaf Hâlet Çelebi İçin Anılar" **Yeditepe**, S.188, s.111] ki, 1 Ekim 1938 tarihli **İnsan** dergisinde yayınlanan "Kitâbe-i Seng-i Mezar" a rağmen bu doğrudur.

lah Ataç'ın, "bal gibi eski zevkin devamı"[1] demesine rağmen, birçokları tarafından yeni ve orijinal kabul edilmiştir. Mehmet Kaplan'ın dediği gibi[2], onun şiirleri, kültürel birikime dayanan bir nevi kültür şiiridir. Gerek Türk- İslam gerekse diğer kültür ve medeniyetlerden izler taşımaktadır. Bu yönleriyle diğer yeni şâirlerden ayrılır. Eski zevkin devamı değildir ve Divan şiirinden çok farklıdır.

Asaf Hâlet'in şiirlerinde, tesbit edebildiğimiz kadarıyla, bir başkasının belirgin bir tesiri veya benzerliği görülmez. Kendisi, Yahya Kemâl'i sevdiğini ve beğendiğini, Haşim'i ise "pek çok" sevdiğini söylemiştir.[3] Bununla birlikte onda Haşim tesiri, ilk denemeleri hariç, şiirde vuzuh konusundaki fikrî müştereklikten ve anlamdan çok sezgiye önem vermesinden öteye pek geçmez.

Asaf Hâlet'in şiirlerinde başka şâirlerin etkisinin izine bile rastlanmadığını ileri süren Hilmi Yavuz, "Bu manada Çelebi'nin tekil bir şâir olduğunu söyleyebiliriz."[4] demektedir. Aziz Nesin de, çok "özgün" bir şâir olduğunu belirterek, hiçbir ekole bağlı olmadığını ifade etmiştir.[5]

Hakkındaki Tenkitler ve Tartışmaları bölümünde de değinileceği gibi, Asaf Hâlet'in şiirleri kendi devrinde bazıları tarafından garip ve acayip karşılanmakla beraber genellikle beğenilirken, birkısmının da şidetli hücumuna

---

1.Nurullah Ataç, Hüsamettin Bozok'a, " A birader, bu bal gibi eski zevkin devamı!" diyerek Asaf Hâlet'in şiirlerini **Ses**'de yayınladıkları için onu ayıplamış, bu tavrı ve sözleri açığa çıkınca da Hüsamettin Bozok'a "adamakıllı içerlemiştir.""[Salah Birsel, **Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu**, Ankara 1983, s.90]

2.Mehmet Kaplan, **Edebiyatımızın İçinden**, İstanbul 1978, s.167

3.Mustafa Baydar, "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Dünya Gazetesi**, 3 Kasım 1954, s.4

4.1 Mart 1993 tarihli mektubu.

5.2 Mart 1993 tarihli Çatalca'da yaptığımız görüşme.

uğramış ve karikatürlere mevzu yapılarak hicvedilmiştir. Bu tenkit ve itirazların bir kısmı, Asaf Hâlet'in o sıralarda "Yeni şiir"i savunmasından kaynaklanmış olabilir.

Anlaşılması zor veya yabancı birtakım kelimelerle başkaları da şiir yazdığına göre[1] ve serbest tarzda, vezinsiz, kâfiyesiz olarak, mecaz, istiâre, teşbih gibi edebî sanatların kullanılmadığı şiirler daha önce yazılmaga başlandığına göre Asaf Hâlet'in getirdiği yenilik veya farklılık nedir? Veya Asaf Hâlet'in şiiri niçin orijinal ve nev-i şahsına münhasır kabul edilmiştir?

Daha önceki bölümlerde de anlatmaya çalıştığımız gibi, onun şiirlerinde Budizm ve tasavvuf gibi mistik; fakat farklı kültürel birikimle beraber, Hilmi Yavuz'un ifadesiyle "devrin pozitivist ve entellektüalist dayatmalarına karşı"[2] iç huzuru arama ihtiyacından kaynaklanan değişik bir mistik temayül vardır. Budizm, tasavvuf ve Hıristiyanlıga ait kavram ve ifadeleri aynen şiire yerleştirerek, insanı bunların mistik ve dinî atmosferine sokacak bir söyleyiş biçimi yakalamıştır. Onun şiirinin karakteristiğini oluşturan ve orijinal kabul edilmesini sağlayan bir yönü budur.

Bu özellikleriyle Asaf Hâlet'in şiirlerinde görülen mistik temayül, o dönemde "Bay Mistik" olarak anılan Necip Fazıl'ın, daha sonraları ideolojik bir "İslamcılık" boyutunu da kazanacak olan dinî-mistik temayülünden farklıdır. Necip Fazıl'ın şiirlerinde, bilhassa 1945'lerden sonra, islâmî inanışa karşı tam bir kabul vardır; bunun dışında diğer dinlerin veya mistik hareketlerin tesirleri bulunmamaktadır. Şiiri, "mutlak hakikati arama işi" olarak gören Necip Fazıl'da, zaman zaman sorgulama şeklinde kendini gösteren, çile halini alan fikrî endişe ağır basar.

1.Bakınız, Orhan Okay, **Sanat ve Edebiyat Yazıları**, İstanbul 1990, s.88-94

2.Hilmi Yavuz, adı geçen mektup.

"Niçin küçülüyor eşya uzakta?
Gözsüz görüyorum rüyada nasıl?
Zamanın raksı ne, bir yuvarlakta?
Sonum varmış, onu öğrensem asıl?
.....
Yalvardım: Gösterin bilmeceme yol!
Ey yedinci kat gök, esrarını aç!
Annemin duası, düş de perde ol!
Bir asâ kes bana ihtiyar ağaç!

Asaf Hâlet ise, kendisinin de söylediği gibi, "şuuru yormadan, fikre değil, kelime hazinesine dalarak, tasavvufun ırmağından gıdalanarak"[1], dinî-fikrî bir endişeden çok, şuuraltı, masal ve hayalin tesiriyle oluşan sezgilere dayalı bir mistik temayülün şiirini yazmıştır. Onun şiirlerinde, kendisinin yayınladığı son şiirlerden olan "Sen" hariç islâmî bir lirizm de yoktur.

Ayrıca, ilkel ve eski medeniyetler, kainatın, insanlığın yaratılış macerasına ait teori ve bilgilerle, masal, tekerleme ve çocukluk hatıralarından, bunların şuur altındaki izlenimlerinden doğan, muhayyel ve fantastik bir dünya kurması şiirinin diğer bir orijinal tarafını oluşturmuştur.

Om Mani Padme Hum şâiri bunları yaparken, kelimelerin hem manalarından hem de, yer yer değişik kombinezonlarla meydana getirdiği ses oluşumlarından faydalanmıştır. Onun şiirlerinde, Palice, İbranice, Arapça, Fransızca, Portekizce Eski Mısır diline ve Yunancaya ait kelime ve ifadelerin yanında, çeşitli masal kavramları ve yaratılış teorilerinde yer alan terimler bulunmaktadır.[2]

Fikret Ürgüp'ün, "kendisini daha tanımazken şiirini

1.Kemâl Sülker, "Gergin Bir Ortamda Asaf Hâlet'le Söyleşi", **Yazko Edebiyat**, S.17, Mart 1982, s.67

2.Bakınız, Ses Unsuru, Kelime ve İmaj Dünyası bölümleri.

duymuş, çarpılmıştım."[1] dediği gibi, birçoklarını şaşırtan Asaf Hâlet'in şiiri, anlatmaya çalıştığımız böyle bir yapıya sahiptir.

O dönemde Orhan Veli ve arkadaşları da "garip" karşılanmıştır. Bir müddet sonra ise, başkaları tarafından birçok taklitleri yazılmaya başlanmış ve garipsenmeleri sona ermiştir. Bir kısım şâirler, çoğu zaman espri olmaktan öteye geçemeyen, sokak lisanının en alt derecelerine düşebilen ve argolaşan, bazen de fantezi sınırını aşamayan, iğreti durumunda kalmış yabancı ve anlamsız kelimelerin kullanıldığı şiirler yazmışlardır.[2] Fakat bunlar zamanla garipliklerini kaybetmiş, birçok taklitleri yazılmış veya şiir seviyesine yükselemedikleri için unutulmuştur.

Asaf Hâlet'in, Şark ve Garp kültürleriyle kendini yetiştirdiğini ifade eden Baki Süha Ediboğlu, "Edebiyatımıza birçok garabet meraklıları gibi bomboş, elini kolunu sallayarak değil, bilgi dağarcığını tam manasıyla doldurarak girmiştir."[3] der.

Resai Eriş de, Asaf Hâlet'in **Lâmelif** şiir kitabının yayınlanması münasebetiyle kaleme aldığı yazısında şunları söylemiştir:

> "Orhan Veli Kanık, **Garip**'i beş yıl sonra yine aynı isimle çıkardı ama o şiirin garabeti kalmadı; o iddialar benimsendi, o söyleyiş aşıldı bugün. **Garip**'i açıyorum bana beş yıl önceki garipsememi hatırlatan hiç bir şiir yok. Hepsi bizim şiirimiz oldu artık. Fakat bir şâirimiz var ki ona ne kerte yakınlaşırsam yakınlaşayım yine garip kalıyor benim için: Asaf Hâlet Çelebi. Çelebi bugün unutulmuştur. Ama bundan beş altı yıl önceleri aranır, bulunur okunurdu. Gerek **He** şiirlerini gerek bu ay içinde çıkan **Lâmelif** şiirlerini hep okumuştuk, biliyorduk. Fakat şimdi

---

1.Fikret Ürgüp, "Şair Arkadaşlarıma Yazıyorum", **Yenilik**, S.51, Ocak 1957, s.5

2.Bakınız, **Garip Şiirler Antolojisi**, (Düzenleyenler) Ümit Yaşar, Metin Eloğlu, İstanbul 1968.

3.Baki Süha Ediboğlu, "Asaf Hâlet Çelebi", **Cumhuriyet**, 17 Ekim 1958

okurken bana yine garip geliyor."[1]

Asaf Hâlet'in şiir tarzının, hemen hemen hiç kimse tarafından izlenmemesinin veya âdeta unutulmasının asıl sebeplerinden biri, anlaşılması belirli bir kültürel birikim ve vukufu gerektiren kültür ve sezgi şiiri olmasıdır. Onun şiirlerindeki, geniş tarihî ve coğrafî yelpazeye yayılan kültürel unsurlar bilinmeden anlaşılması ve zevk alınması çok zordur. Yoksa garipliğinden veya kıymetsizliğinden değildir.

Doğan Ruşenay, "eskiler"den hiç kimsenin sevmediğini belirttiği Asaf Hâlet'in, "yeni şâirler" arasında da sevilememesiyle ilgili olarak, "Asaf'ın Şark kültüründen gelen çok kuuvetli cephesini anlamak imkanları bizim nesil için hemen hemen hiç yoktur."[2] demektedir. Refiğ Cevat Ulunay da, "Asaf Beyefendi şiirde görünenin değil, manevî duyguların mimarı sayılır. Şiir vadisinde benzeri yalnız kendileri olan bir üstad-ı âzamdır."[3] der.

Türk şiir dünyasında hak ettiği yeri alamadığını dile getiren bazı yazarlar, onun şiiri ve şahsiyeti hakkındaki, zaman zaman alaya ve istihzaya varan tavır ve eleştirileri haksız bulurlar. Asaf Hâlet'e gösteriş meraklısı dendiğini, şiirlerinin gelip geçici sayıldığını ve anlaşılmaz karşılandığını belirten Fikret Baha Berke, yazısına şöyle devam eder:

> "Asaf Hâlet bu denenlerin hiçbirisi değildir. Türk şiirinin çeki taşı gibi oturmuş öz ve gerçek değerlerinden bir ulu şairdir. Böylesine duygulu bir derinliği, böylesine mistik bir yüceliği kimsenin küçümsemeye hakkı yoktur.
> Nice sıradan şairlerin cüce varlıkları önünde, şamatalar koparan bir toplumda, Asaf Hâlet'i saran sessizlik, şairin, insanlara karşı olan şaşırtıcı

1.Resai Eriş, "Edebî Oluşlar", **Yeni Adam**, S.545, 1 Haziran 1945, s.6

2.Doğan Ruşenay, "Asaf Hâlet Çelebi", **Yeni Adam**, s.381, 16 Nisan 1942, s.6

3.Kemâl Sülker, "Gergin Bir Ortamda Asaf Hâlet'le Söyleşi", **Yazko Edebiyat**, S.17, Mart 1982, s.66

durumunu daha iyi anlamamıza yardım ediyor."[1]

Gökhan Evliyaoglu da, Asaf Hâlet'in ölümü münasebetiyle yazdığı bir yazıda, " O, şiiriyle değil şiire olan sevgisiyle yaşayacaktır." şeklindeki Baki Süha Ediboğlu'nun[2] görüşüne katılmadığını ve onu büyük şâir sayanların az olmadığını söyleyerek, "Bir arkadaşım vaktiyle Orhan Veli'nin "Asaf, sen yalnız Türkiye'nin değil, dünyanın da büyük şairlerindensin" dediğini işittiğini söyledi. Mübalağa ettiğini sanmıyoruruz. Asaf Hâlet Çelebi için çok şey yazılacaktır. O yaşadığı devirde pek anlaşılmadı, ama hep şikayetsiz yaşadı."[3] demektedir.

Asaf Hâlet'in 1940-1955 yılları arasında gerek sol gerekse sağ kesim tarafından yeterince okunmadığını ve anlamak için yeterince çaba gösterilmediğini ifade eden Ahmet Oktay, hem sağlığında hem de ölümünden sonra ona haksızlık edildiğini, ortalamanın altındaki birçok kişinin ondan üstün tutulduğunu söylemektedir.[4] İsmet Özel ise, "mistik şair" olarak kabul ettiği Asaf Hâlet için, "Öylesine modern biçimlerle şiirini kurmuştur ki Türk şiir okuyucusu onun ilettiği bildiriye ulaşabilmek için Batılılaşmayı, çağdaş uygarlık düzeyini geride bırakmak zorunda kalacaktır."[5] demektedir.

Daha önce belirttiğimiz gibi, Nurullah Ataç'ın, eski zevkin devamı olarak görüp yayınlayanlara bile kızdığı Asaf Hâlet'in şiirleri okul kitaplarında görülmemektedir. Antolojilerde de, genellikle çok kısa söz edilip bir iki şiirine

---

1.Fikret Baha Berke, "Yahya Kemâl- Asaf Hâlet", **Türk Sanatı**, S.68, Ocak 1959, s.3

2.Baki Süha Ediboğlu'nun ilgili yazısı, 17 Ekim 1958 tarihli **Vatan** gazetesinde yayınlanan, yukarıda zikrettiğimiz yazısıdır.

3.Gökan Evliyaoglu, "Asaf Hâlet Çelebi Öldü", **Havadis Gazetesi**, 24 Ekim 1958

4.Ahmet Oktay, "Şiir ve Tasvvufun İki Yüzü", **Oluşum**, S.33/75, Temmuz 1980, s.3

5.İsmet Özel, "Şiir" Maddesi , **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.3, İstanbul, s.634

yer verilmiştir. Onunla ilgili yazıların da çok az olduğu araştırmalarımız esnasında dikkatimizi çeken bir vâkıadır. Bizim çalışmamızdan önce, kitap şeklinde yayınlanan tek araştırmayı yapan Semih Güngör (Mustafa Miyasoğlu) orijinal bir söyleyişi olmasıyla birlikte kendi köklerine ve dünyasına bağlılığından dolayı Asaf Hâlet'in kasdî tutumlarla unutturulduğunu ve hakkının yendiğini iddia eder.[1]

Yukarıda bahsettiğimiz diğer sebeplerlerle birlikte **He** ve **Lâmelif** şâirinin, Türk şiir ve edebiyat dünyasındaki, layık olduğu yeri alamamasında, Miyasoğlu'nun işaret etmek istediği nedenlerin de az çok rolü olduğu kabul edilebilir. Fakat kanaatimizce asıl sebep, anlaşılması ve zevk alınması kuvvetli kültürel birikim isteyen bir şiiri olmasıdır. Herkesin Batıya yöneldiği ve yönlendirildiği, pozitivist ve maddeci telakkilerin yaygınlaştığı, geçmişle bağların çok zayıfladığı bir dönemde, Doğunun manevî ve mistik dünyasına, eski değerlere dayalı şiirlerin anlaşılamaması ve rağbet görmemesi tabiî karşılanmalıdır.

Asaf Hâlet'in şiir tarzını devam ettiren başka bir şâir yoktur. Elbette ki mistik temayül, şuuraltının tesirinde kalma, geçmiş devirlere gitme, çocukluk özlemi ve yabancı kelimeleri şiire sokma gibi duyuş ve tasarruflar ondan sonraki başka şâirlerimizde de vardır. Fakat, duyuş tarzı, kelime ve imaj dünyası, ve psikolojik muhteva gibi şiirin karakteristiğini oluşturan özellikler açısından Asaf Hâlet'in şiirine yaklaşılamamıştır denilebilir.

Asaf Hâlet'i, İkinci Yeni'nin öncüsü olarak görenler de vardır. Kemâl Sülker, Seyyid Kemâl Karaalioğlu'nun "Şimdilerde "letrizm" dediğimiz İkinci Yeni akımının en bilinçli öncüsü odur diyebiliriz." dediğini nakletmektedir.[2] Kanaatimizce, Asaf Hâlet'in şiiriyle letrizm arasında direkt bir

---

1.Semih Güngör, a.g.e., s.7-36

2.Kemal Sülker, a.g.y., s. 68

ilişki kurulamaz. Ayrıca, bilhassa masal, tekerleme gibi folklorik gelenekle olan ilişkisiyle, kendine has mistisizmi, geniş bir zaman ve mekana yayılan medeniyet ve kültür unsurlarıyla, anlamsız gibi görünmekle beraber, karmaşık, derin ruh halleri ve hayallere dayalı söyleyişiyle İkinci Yeni'den çok farklıdır. İkinci Yenicilerin şiirlerinde, kapalılık âdeta kasdî olarak meydana getirilirken, onun şiirlerinde derin bir psikolojik muhtevaya dayalı duyuş ve sezişin tabiî neticesi olmaktadır.

Bu arada, Beşir Ayvazoğlu'nun bazı şiirlerindeki, Budizm ve Uzak Doğu'ya ait birtakım unsurlar, tasavvufî şahsiyetler etrafında oluşturulan tahayyül ve tasavvurlar, masal tesiri ve çocukluk intibalarının Asaf Hâlet'in şiirini hatırlattığını düşünebiliriz. Bazı şiirlerinde de, motif ve söyleyiş tarzı olarak benzerlikler sezilmektedir.[1] Ayvazoğlu'nun "Çintemani" şiirindeki bazı imaj ve hayaller de, Çelebi'nin "Ayna", Nigar-ı Çin" ve Kahkaha" şiirlerini hatırlatmaktadır. Sanki, Ayvazoğlu, onun şiirlerinin muhtevasına özenmiş gibidir. Fakat şunu hemen belirtmek gerekir ki, iki şiir arasındaki ilişkinin tam olarak belirlenmesi için Ayvazoğlu'nun bütün şiirlerinin de bu bakış açısıyla incelenmesi icap etmektedir. Kaldı ki Ayvazoğlu henüz şiirlerini çok nadir de olsa yayınlamaya devam etmektedir. Bunlarla birlikte tam bir

---

1.Ayvazoğlu'nun "Evler ve Devler" şiirindeki,

"ve devler, cinler, ifritler, yüklüklerde
ağladılar haminneme
haminneee haminneee"

mısraları, Çelebi'nin "Nûrusiyah" şiirindeki,

"ama ben niçin hâlâ nûru siyaha ağlarım
nurusiyâaah
nurusiyâaahhh"

mısralarını; Ayvazoğlu'nun yine aynı şiirindeki,

"Ah aman ben, haminnemin incecik ölüsünü
göreliberi teneşirde, aman aman teneşir
ölümü düşünürüm

mısraları, Çelebi'nin "İkinci Pencere" şiirindeki,

"ve ben
limonluğun içindeki
kırmızı toz dolu sandığı düşünüyorum
pencerede"

şeklindeki söyleyişlerini hatırlatmaktadır.

tesirden söz etmenin zor olduğu söylenebilir.

Asaf Hâlet'in, Türk şiirindeki yerinin tesbiti açısından dikkate alınması gereken bir başka tarafı da, şiirle ve şiiriyle ilgili görüşlerini, bir nevi poetika sayılabilecek tarzda anlatmış olmasıdır. Bu şekilde fikirlerini ortaya koyan pek fazla şâirimiz yoktur.[1]

1.Bu konuyla ilgili görüşleri, Fikirleri bölümünde ele alınacaktır.

3.1.6. Hakkındaki Tenkitler ve Tartışmaları:

Asaf Hâlet, şiirlerini yayınlanmaya başladıktan sonra, şahsıyla da alakalandırılarak birtakım tenkitlere, hicivlere ve alaya varan tarizlere hedef olmuş, karikatürlere mevzu edilmiş ve psikolojik rahatsızlığı olduğu şeklinde iddialar ileri sürülmüştür. Asaf Hâlet de, gerek bu iddialara verdiği cevaplarında gerekse diğer tenkitlerinde, zaman zaman çok sertleşen üslubuyla karşısındakilerden geri kalmamıştır.

Dr. İzzeddin Şadan, **Yeni Adam** dergisinin 31 Teşrinievvel (Ekim) 1940 tarihli 305. sayısındaki "Muasır Türk Edebiyatında Tereddî Tezahürleri" isimli yazısında, şiirlerinden hareketle Asaf Hâlet'in ruhî rahatsızlığı olabileceğini ileri sürer. Max Nordau'ya göre, müteredddi (soysuzlaşmış) muharrirlerin, insan nevinin ruhî ve uzvî dalalete uğramış birer deli olduklarını, K. A. Menninger'in , **İnsan Aklı** isimli eserinde de, ruhî hadiseleri "hastahanede, hapishanede ve edebiyatta" diye tetkik ettiğini belirterek şu iddialarda bulunur:

> "İşte son günlerde "Kamapet kamata" şairlerini görünce "erken bunama" teşhisini koymakta tereddüt etmedim. Bu bir hezeyandır. Bu tabiri bilerek, tıbbî manada kullanıyorum... Manasız ve kelime salatası şeklinde şiir yazmak iki şekilde kendini gösterir: bu şiirleri yazanlar ya eserlerinde samimidirler; o halde, hakikati halde hafif, tımarhaneye girmeyecek kadar tatlı bir erken bunamaya musabtırlar. Yahut da yazılarında samimi değildirler ve bu garip, manasız yazıları sırf nazarı dikkati celbetmek için -Fransızca tabiriyle: pour épater les bourgeois- yazarlar. Bunlar ekzantriklerdir. Fakat her nekadar, evvelki kadar bariz birer mecnun değillerse de ruhî tababet noktai nazarından onlar kadar tabiî insanlardan uzak ve ancak ictimaî noktai nazardan deli değillerdir. Yoksa ruhî tababete göre ağır delilerden hiç farkları yoktur. "Kamapet kamata"yı yazan Çelebi'yi henüz muayene etmedik. Fakat Çelebi olmasına bakılırsa, oldukça yüklü bir irsiyetle gelen bir şahsiyet olsa gerek. Zira Mevlâna'nın hayatı göz önüne getirilirse tam akıllı olmadığı tereddütsüzce anlaşılır. Mevlâna

vahim bir psikoz geçirmiştir."[1]

İzzeddin Şadan, "Kamapet kamata" tarzındaki şiirlerin 1890 yıllarında Batı'da başgösteren hezeyanlar olduğunu, bizde de Celâl Sahir'in benzer saçmalarının bulunduğunu ve Türkiye'de, "ekzantrikler"e ve "marazî tipler"e merakın son zamanlarda arttığını iddia etmektedir. Şadan, Oscar Wilde ve André Gide gibi marazî şahsiyetlere ilginin artmasını da hayretle karşılar.[2]

İzzeddin Şadan'ın bu yazısına Asaf Hâlet, **Hamle** ve **Yeni Adam**'da (28. Teşrinisani(Kasım) 1940) yayınlanan, "Dr. İzzeddin Şadan'a Açık Mektup" başlıklı yazısıyla cevap verir:

Mevlâna, Oscar Wilde ve Andre Gidé ile birlikte kendisinin tahkir edildiğini, hastahaneye müracaat edecek şüphesi olmadığını belirterek, "Ben eğer hasta isem siz, doktorluk sanatını suiistimal ederek "secret professionel"i ifşa etmeye yeltenen bir kabahatli, eğer değilsem de alelâde bir müfterisiniz."der.[3] Hücümlara sebep olan "Mısr-ı Kadîm" şiirini bizzat okumadan, başkalarından duyduklarına dayanarak, İzzeddin Şadan'ın ağır ithamlar ve küfürlere cesaret etmesini marazî suiniyetine delil olarak gösterir. Teşhis namı altında kendisine delilik isnat ettiğini söyleyerek, "Yanlış malumatınız neticesinde[4] irsen de yüklü olduğumu doktor sıfatıyla ve matbuat vasıtasıyla ilan etmeniz kanuna ve ahlaka mugayirdir. Bundan dolayı kanunun bana bahşettiği salahiyetler

---

1.İzzeddin Şadan, "Muasır Türk Edebiyatında Tereddi Tezahürleri", **Yeni Adam**, S.305, 31 Teşrinievvel 1940, s.6

2.İzzeddin Şadan, a.g.y., s.6-7

3.Asaf Hâlet Çelebi, "Dr. İzzeddin Şadan'a Açık Mektup", **Yeni Adam**, S.309, 28 Teşrinisani 1940, s.7

4.Asaf Hâlet, buradaki dipnotunda, Mevlâna ile nesebî bir bağının olmadığını ifade etmektedir.

dairesinde hareket edeceğim." der[1] ve yazısını şöyle bitirir:

> "Aşkın pürgatifle kabili tedavi bir hastalık olduğunu iddia etmeniz ve Türkiye'de populaire olan Freudisme'in alelâde tatbikatından başka birşey olmayan "Eyüp Sultan ve Kuyu" hikayesinin Almanca bir interprétation'unu vucuda getirmekle büyük bir iş yaptığınızı sokaklarda ve kahvelerde bağırarak ilan etmek gibi orijinal hareketlerinize birşey daha ilave eden bu makaleniz için herhalde size cevap verecek kimseler bulunacaktır zannederim. Ben ancak sırf şahsımı alakadar eden hücumunuzdan dolayı suiniyetinizi de işaret ederek size ilk ve son cevabımı veriyorum."[2]

Kendisinin de belirttiği gibi, bu mektup Asaf Hâlet'in ilk ve son cevabı olmuş, gerek kendisinin gerek İzzeddin Şadan'ın konuyla ilgili başka yazısına rastlanılmamıştır.

1940 yılında, ilk defa neşredilen **Sokak** dergisinin 1. ve 2. sayılarında Asaf Hâlet'in birer yazısı yayınlanır. "Kalp Şairi" ve "Sahte Eyyüb Sultan Mistiği" başlıklarını taşıyan bu yazıların muhatabı ise Necip Fazıl'dır:

> "Kalp şairi eskiden eline bir saz alıp: "Yeryüzünde yalnız benim serseri"[3] diye Fransa'nın cenup ve şimalinde olduğu kadar, dünyanın her tarafında dilber hatunlara hitap eder hazırlop, pişmiş kalpten mamul şiirler okur; diyar diyar dolaşırdı. Bir ağaca rast geldi mi hemen oraya bir yürek resmi yapar, içinden de bir ok geçirip (ol kalbi mahzun)u delerdi."[4]

Buradaki ifadelerinden de anlaşılacağı gibi, hazırlop kalp şiirleri yazan basit bir duygu şâiri tipine benzettiği Necip Fazıl'ın, "şâirâne" kelimesinin kadrosu dışındaki

---

1.Bu konuyu, Asaf Hâlet'in eşi Nermin Çelebiler, ablası Merzuka Yalım ve Yeğeni Nur Barkın'a sorduğumuzda, teferruatını hatırlamamakla beraber, benzer bir meseleden dolayı Asaf Hâlet'in, adını hatırlamadıkları bir şahsı şikayet ettiğini ve sonradan, bazı insanların devreye girmesiyle, şikayetten vazgeçtiğini anlatmışlardır.

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.7

3.Bu, Necip Fazıl'ın 1924 yılında yazdığı "Serseri" şiirinin ilk mısraıdır.

4.Asaf Hâlet Çelebi, "Kalp Şairi", **Sokak**, S.1, 6 Mart 1940, s.3

herşeye "banal" dediğini, bazan "kadın, kadın!" diye içini oyarak kalbini ordan çıkardığını söyleyip, "her kadının ayak bastığı yere bir kere atıp o kadının ayağını kaydırır, teker meker yere yuvarlardı." demektedir.

Asaf Hâlet yazısının devamında, "üstada", niçin mide ve barsaklar için veya böbrek ve ciğerler hakkında şiir yazmayıp da böyle yalnız kalbe dair şiirler yazdığını sorduğunda, etrafında ağzı açık kendisini dinleyen hayranlarının alkışlayacağı bir vecize irad buyurarak "Banal!.." dediğini anlatmaktadır.

1936'da ilk yazılarının neşredildiği dergiyi yayınlayan ve o dönemde, kendisi gibi mistik kabul edilen Necip Fazıl hakkında böyle bir yazı yazmasının sebeplerini tam olarak bilmiyoruz. Fakat, yukarıda Asaf Hâlet'in anlattığı hadise doğruysa; Asaf Hâlet böyle bir soru sormuş, Necip Fazıl da, başka şahısların bulunabileceği böyle bir ortamda "banal!" cevabını vermişse, bu bir sebep olabilir.[1]

"Sahte Eyyub Sultan Mistiği" yazısının muhatabı da Necip Fazıl'dır. "Kalp şairinin pilavdan dönerse kaşığı kırılacak. Bir kere "Mistiğim!" dedi şimdi geri dönemiyor."[2] dediği Necip Fazıl'ı, herşeyde gösteriş yapan, Frenk tavrına özenen, mistiği acaiplik olsun diye cebinde taşıyan ve fındık fıstık gibi istediği zaman geveleyen, zekası vecizelerle ölçülür, rakik şiirler yazan "şâir-i şirin-eda" olarak vasıflandırmaktadır.

Yazının bundan sonrasının önemli kısımları şöyledir:

1.Asaf Hâlet'in bu yazılarına karşılık, Necip Fazıl'ın yazdığı herhangi bir yazıyı elde edemedik. O dönemde sanat ve edebiyat çevrelerinde Asaf Hâlet'in epeyce konuşulduğu, zaman zaman mizahî bir tarzda bahsedildiği hatırlanırsa, diğerleri gibi, Necip Fazıl'ın da yazı yazmayarak, bu çevrelerde konuşmuş olabileceği tahmin edilebilir. Asaf Hâlet'in aynı mahiyette ikinci defa yazı yayınlamasının sebebi bu konuşmalar olabilir.

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Sahte Eyyub Sultan Mistiği", **Sokak**, S.2, 12 Nisan 1940, s.2

"Mavi ve Siyah'daki Cemil gibi yüksek ve hassas, ince bir fıtrat iken asrî evliyalık şarlatanlığına özendi. Bir zamanlar hokkabazlık öğrenmeğe merak edip Knowles'den para mukabili (Yüksek irade) diploması almıştı. Bütün bunları bana gösterdi... Evvela beni uyutmaya yani manyetizma etmeğe kalktı. Sonra: "Sen uyuyamazsın; fakat sırrını ifşa edemem! dedi ve bir kediyi uyutacağım diye işkenceler yapıp hayvanı can havliyle elinden kaçırdı...

Merhum dostum Edmond Saussey'ye de kendisini: "Ortodoks müslümanım ve Protestanım!" diye tanıtmıştı. Sonra biçare Şaussey bana tenhada: "Acaba doğru mu?" diye sormuştu da ikimiz kahkahalarla gülmüştük....

Bay Mistik on adet kadar Yunus Emre'nin şiirini ezber etmiştir: Rimbaud'nun "Bateau Ivre"inden de üç mısraı Abidin Dino'dan duymuştu. Zamanı evailde beni Frenk edebiyatında hiç mürekkep yalamamış sanıp Verlaine'in "Automne" şiirini: "Ben yazdım!" diye okumuştu; onu da biliyor. Bir de, Baudelaire'den meslek dağarcığında bulunması icap eden dokuz on mısra ezberlemiştir ve işte böylece kalp ve ıztırap (kendisinin tabiriyle Crise intellectuelle) şairi ve bay Mistik olmuştur....

Ona asıl ben hodri meydan diyorum. Gülünç egoizmile yalan söyleyip, benliğin fani olması demek olan (Mistisizmin)in günahını boynunda taşıyan bu şahte peygamberi şimdi yalanı çarpmaktadır. Hakkın inayetiyle onu çarpan azap meleği benim!

-- Ey kâzip müddeî! rahmanın gazebinden nereye kaçarsın?"[1]

Necip Fazıl'a çok kızdığı anlaşılan[2] bu iki yazısı haricinde, konuyla ilgili Asaf Hâlet'in başka bir yazısına veya ifadesine rastlamadığımız gibi Necip Fazıl da dahil olmak üzere polemiğe katılan yoktur.[3]

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.2

2.Zahir Güvemli, Asaf Hâlet'in, o günlerde Necip Fazıl'a karşı olan tavrıyla ilgili olarak şunları anlatır: "Om Mani nakaratlı şiirin mübdii, her suale Necip Fazıl aleyhinde az heceli kelimelerle mukabele ettiği bir devirde (o esnada zihni tamamen Necip fazıl aleyhine cümleler araştırmakla meşguldü ve her haricî tenbihe bu cümlelerden birini ıtrah etmekle cevap verirdi)..." [Zahir Güvemli, "Asaf Hâlet Çelebi", **Yeni Adam**, S.288, 4 Temmuz 1940, s.11]

3.Ekim 1948'de, **Başdan** dergisinin 10. sayısında, "Kalp Şairi Necip Fazıl" başlıklı imzasız bir yazı yayınlanmıştır. Necip Fazıl'ı küçük düşürücü ve tezyif edici iddialar ve isnadlar bulunan ve o niyetle yazıldığı anlaşılan bu yazının Asaf Hâlet'in kaleminden çıkmış olma ihtimali çok zayıftır.

Şiirleri dolaysıyla Asaf Hâlet'e yapılan bir başka ta'riz **Akbaba** dergisindeki, zaman zaman tenkit ölçüsünü aşan hicivler ve sataşmalardır. Bunlardan ilkine 8 Şubat 1940 tarihli 316. sayıda rastlıyoruz. "Edebiyat Tenkitleri" başlıklı bu yazıda, Asaf Hâlet'in **Ses** mecmuasında yayınlanan "Gözler Kimi Gördüler" şiiri ele alınarak, bu şiirin daha çok bilmeceye benzediği, anlaşılmadığı belirtilip, "Asaf Hâlet Çelebi'den çok rica ederim, çok merak ettim, bilmecede usul olduğu üzere Bağdad'ı, Basra'yı, hatta isterse şairliğin en büyük payesini vereyim, nedir söylesin? Eğer söylemezse Nurullah Ataç'tan öğrenirim. Yegane münekkidimiz o kadar boşboğaz ki dayanamaz, mutlaka söyler."[1] denmektedir. Yazının sonunda, Asaf Hâlet'in yine **Ses**'de yayınlanan "Fikir İhtilafları" yazısının okuyana titreme, korku verdiği ifade edilip, "Allah cümlemizi bu genç şairlerin sevgisine uğramaktan muhafaza buyursun!"[2] denir.[3]

11 Nisan 1940 tarihli 325. sayıdaki yazıda ise istihza ve tezyifin dozu çok daha fazladır:

> "Aman dostlar gördünüz mü, duydunuz mu edebiyatımızın başına gelenleri... Sarası tutmuş meczuplar gibi sayıklamalar başladı artık... Hani şu orta oyunundaki:
> -- Efetüha, mefetüha, minhü pat, küt!
> yok mu?.. Bu büyücü tekerlemeleri yeni şiirin mısraı bercestesi diye resimlerle süslenerek mecmua kapaklarında neşrediliyor...
> -- Merak ettinizse işte, **Ses** mecmuasının son sayısından bir nümunelik:
>
> Sidharta
> Niyagrodha
> Koskoca bir ağaç görüyorum
> ufacık bir tohumda
> o ne ağaç ne tohum

1.(Fiske),"Edebiyat Tenkitleri", **Akbaba**, S.316, 8 Şubat 1940, s.2

2.a.g.y., s.2

3.Bu yazısında Asaf Hâlet, yanındaki kadın (sevgilisi) için: "Beni öperken yamyamlık damarı kabarmış "hart" diye dudağımın bir parçasını koparmıştı. Artık nasıl olsa bir kere kopmuş olan bu parçayı bari o yutmadan ben yutayım dediğim zaman o benden daha açıkgöz davrandı ve yuttu." demektedir.

om mani padme hum (3 kere)
Bilmiyorum ki, tababeti akliyede bu çeşit hezeyanlar hangi kısma dahildir? Acaba zararsızlardan mı? Gömlekliklerden mi? Zincirliklerden mi? Sokakta başıboş gezmelerinde, rastgelip konuşmakta, böyle alay etmekte bir tehlike var mı? Mazhar Osman ne düşünüyor? Fahreddin Kerim ne buyuruyor. Şükrü Hazım, Hüseyin Kenan, Fahri Celâl ne fikirdedir acep?"[1]

Yazının sonunda, şiirin altındaki imzanın Hâlet Çelebi olduğu belirtilerek "koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler. Fakat biz edebiyat kuzuları arasında bile Hâlet Çelebi'ye böyle bir mevki veremeyeceğiz!"[2] denmektedir.

26 Nisan 1940 tarihli 327. sayıda da Bursa'dan T.T. Taşkın adında dâhi bir şâirden geldiği belirtilen iki şiir yayınlanır. Bu şiirler "derin saygılarımla" denilerek Asaf Hâlet'e ithaf edilmiştir. "Maskara" isimli ilk şiir şöyledir:

"Nitro maskara!
Alnında kocaman bir kara,
Sırtında yırtık gömlek.
Yırtık var, yok maskara,
Nidro maskara, hidro maskara..

Semanın kocaman Allahı,
Mavi pabuçlarını giyip,
Saltanatını düşünceye bıraktı..
Sen hakikatlere gebesin..
Nidro maskara, hidro maskara..."

Görüldüğü gibi, Asaf Hâlet'in şiirleri dolaysıyla, mizahî olarak da olsa, ruhî durumu ve aklî dengesiyle ilgili yakıştırmalar ve tezyifler yapılmaktadır. Bilhassa bazı şiirleri, anlaşılmaz, acaip karşılanmakta, tabir yerinde ise saçmalama, "maskaralık" olarak görülmektedir. Orhan Seyfi Orhon yönetiminde çıkan ve o yıllarda "Yeni şiir" muhaliflerinin yazdığı **Akbaba**'nın hicivlerine muhatab olanlar arasında Asaf Hâlet'in durumu bu bakımdan farklıdır. Yukarıdaki misalden de anlaşılacağı gibi, onunla ilgili yazılar

---

1.(Çimdik), "Haftanın Edebiyatı", **Akbaba**, S.325, 11 Nisan 1940, s.6

2.a.g.y., s.6

tenkit sınırını aşmış, şiirlerinin deli saçmaları olduğu söylenerek aynı zamanda şahsına karşı tezyifkar bir hale gelmiştir.

Akbaba'nın 357. sayısındaki "Şiir Tenkidi" isimli yazısında Orhan Seyfi Orhon da, "bob stil" şâirlerden olmayanların yeni şiirin manasını, ruhunu anlayamayacaklarını belirtir ve şöyle devam eder:

> "Mesela bugünkü şairlerin arasında şahsını istisna kabilinden pek sevimli ve pek terbiyeli bulduğum Asaf Hâlet Çelebi'nin şu mısralarla biten ultra modern manzumesini gelin de anlayın bakayım!
>
> Bahçe oluyorum
> İnsanlığımdan çıkarak
> Kama pet
> Kama tâ
>
> Ah genç dostum! Yenir yutulur bir mahsul verebilmek için keşke şair olacağınıza bahçe olsaydınız!"[1]

Diğer yeni şâirler için de aynı temennide bulunduğunu, hatta onların bahçe değil "Erenköy'de bağ", veyahut "Arnavutköyü'nde çilek tarlası" hatta "Lângada bostan" bile olmalarının yeterli olacağını söyleyerek, "İsterseniz bunun için ben de sizinle beraber dua edeyim: Kama pet Kama tâ"[2] temennisinde bulunur.

Orhan Seyfi'nin yazısıyla aynı sayfada, Orhan Ural imzalı, Asaf Hâlet'in karikatürü yayınlanmıştır.[3]

1940 yılında, **Akbaba**'da yeni şâirlerle ilgili tenkitler, hicivler yayınlanmaya devam eder.

İlk sayısı 24 Mayıs 1941 tarihinde yayınlanan haftalık **Gün** gazetesinin birinci sayısında Asaf Hâlet, "Çelebi diyor

---

1.Orhan Seyfi Orhon, "Şiir Tenkidi", **Akbaba**, S. 347, 12 Eylül 1940, s.5

2.Orhan Seyfi Orhon, a.g.y., s.5

3.Bakınız Ek 19

ki" üstbaşlığı ile "Gençliğe Saldıranlar" ismi altında bir yazı neşreder. Eski-yeni tartışmalarına değindiği bu yazısında, yeniden korkmanın alelâde bir ruh hastalığı olduğunu herkesin bildiğini, bu marazın her devirde yeni olan her şeye karşı çıkan bunaklarda görüldüğünü, bunların ehemmiyetten düşünce, eskiyi müdafaa edip yeni hamleleri hazmedememek ve öğrenememekten doğan bir "megalomani" durumuna düştüklerini belirterek, "Ancak değişmeyen tabiat kanunları önünde o muhterem titiz bunaklar ölecek ve yeniler, her an yeni şeyler doğacak ve değişecektir."[1] der. Yazının devamında da isim vermeden, bunaklar dediği bazı kimselerin "abtalca hücumlar, kaba, âdi nükteler ve galiz tabirlerle" gençlere saldırdıklarını, "matbuat imtiyazlıları", "emektar matbuat ketebeleri" olarak tavsif ettiği bu insanların yeni nesle daima küfürler yağdırdıklarını belirtir ve yazısını şu cümlelerle bitirir:

> "Bu sarsak bunak biçarelerin içler acısı hallerine darılmıyoruz. Kâdir ve velûd gençlik onları usulcacık, hırpalamadan, kollarını, butlarını incitmeden yakalayacak ve bir bohça gibi tutup kendilerine mahsus hastahanelerin koğuşlarına yatıracaklar ve bir de hastabakıcı verecektir... Gençliğe düşen vazife, bu biçarelerin son günlerini istirahatle geçirmelerini temin etmek, fakat kendilerine ait olan bu eve de fütursuz ve destursuz girivermektir. Bu hatta vazife değil, bir icaptır ve görülmüştür de."[2]

Bu sözlerin muhatapları, **Akbaba** ve diğer bazı yayın organlarında[3] yeni şiir ve yeni şâirlere hücumlarda bulunan-

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Çelebi diyor ki: Gençliğe Saldıranlar", **Gün**, S.1, 24 Mayıs 1941, s.2

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.6

3.Asaf Hâlet'in bu yazısı ile ilgili olarak, **Çınaraltı**'nın 30 Agustos 1941 tarihli 4. sayısının, "Kitaplar, Mecmualar" bölümünde, şöyle bir yazı vardır: "Kömür diyarı Zonguldak'ta , toprağına uygun bir isimle, güzel canlı bir mecmua çıkıyor: **Kara İnci**... **Kara İnci**, doğmasıyla gebermesi bir olan, mahut mecmualardan birinde, sağa sola küfür ve hakaret savuran, kırkını aşmış bir genç şairin makalesinden birkaç cümle aldıktan sonra, Türk gencine has bir efendilikle şu satırları yazıyor: "Herşeyin olduğu gibi küstahlığın da rekorunu kırarak, sevdiğimiz ve saydığımız şair ve ediplerimizi bir çırpıda bunak ve kara cahil yapan bu Bobstil'in aynı gazetede intişar eden bir şaheserini aynen dercediyoruz."" [Bu şiir Asaf Hâlet'in **Gün** gazetesinde

lardır.

Asaf Hâlet'in bu yazısına, onun "Şairâne İnekler" isimli yazısından "Öküz Kadınlar" şeklinde bahsederek, Hikmet Feridun da (**Akşam Gazetesi**'nde) karşılık verir. Çelebi'nin boş bir korku ve manasız bir düşünce içinde olduğunu söyleyen H. Feridun, matbuatın hiçbir zaman olmadığı kadar gençlere açık olduğunu, fakat palavralarla, birtakım acayiplikle, soytarılıkla ve çığırtkanlıkla bu vadide ne yapılsa para etmeyeceğini belirtir. Asaf Hâlet'in oğlu veya küçük biraderi yaşında olan hakiki kıymetler fikir saflarında yerlerini almışlardır. Feridun sözlerini şöyle bitirir:

> "Çelebi'ye gelince.. O çoktan imtihanını vermiş "Öküz kadınlar" gibi yazılarla bu sahada sıfırı almış, hatta sıfırı tüketmiş. Hiç başlamadan mütekaid olmuştur. Bugünün şuurlu matbuatı sütunlarında: "Öküz kadınlar" tarzındaki yazılara kırk yıl yer vermez. Çelebi'ye ümit yok. Başkalarına gelince hodri meydan... heryer açık"[1]

Asaf Hâlet, geçen sayıdaki yazısı bahane edilerek, cevaptan çok şahsına "küfürname" olarak gördüğü bu yazı sahibinin (Hikmet Feridun), kendini "matbuat imtiyazlıları" sayanlardan olduğunu, başkalarının yazılarında tahrifat yaptığını ve şahsiyetleriyle oynadığını ileri sürer.[2] Halbuki, kendisinin şahısla değil, "böyle şımarık ve muzır, fodul bir zihniyetle, Osmanlı devrinden kalma bazı Bâbıâlî kodamanlarının çürümüş zihniyetiyle" mücadele ettiğini, maksadının da, "dar kafalı ve aynı zamanda da mütecaviz, gençlik ve yenilik düşmanı olan", isimlerini bile söylemeye tenezzül etmek istemediği insanları teşhir etmek olduğunu söyler.[3]

...Continued...

(S.1, 24 Mayıs 1941) yayınlanan "Kuşa Görünme" şiiridir.]

1.Hikmet Feridun Es, "Bir Çırpıda- Matbuat Hakiki Kıymetlere Açıktır", **Akşam**, 25 Mayıs 1941

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Çelebi diyor ki: Gazetecilik Haysiyeti", **Gün**, S.2, 31 Mayıs 1941, s.3

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.6

Bu arada, **Akbaba**'da, Asaf Hâlet'le ilgili "bobstil" ifadesiyle, kısa hiciv ve karikatürler yayınlanır. 5 Haziran 1941 tarihli 385. sayıda, küçük bir karikatürüyle beraber "Galt'saray" şiiri iktibas edilir ve altına şöyle yazılır: "Bu şiiri bizzat Galatasaraylılar okudukları zaman memnuniyetlerinden kahkahalarla gülerken yedikleri pilav genizlerine kaçmazsa çok iyi!"

Gün gazetesinin 7 Haziran 1941 tarihli 3. sayısındaki "Yanlış Anlaşılmasın" başlıklı yazısında ise Asaf Hâlet, biraz daha yumuşak bir üslupla, kendisine "Vazolu ve Küllü Çelebi, bobstil" diye hakaretlerin yapıldığını, ötede beride şöhret peşinde olduğu ileri sürülüp ateş püskürtüldüğünü söyleyerek, kimseyle şahsî meselesi olmadığını ve tenkidinin işi şahsiyete döken zihniyete olduğunu tekrarlar.

Orhan Veli ve arkadaşlarına, Bedri Rahmi ve Abidin'e ve daha birçok hakiki değere sahip şahsiyetlere de böyle hücumların yapıldığını belirterek, " Yeter artık bu kör dögüşü!.." deyip, eski değerlere değil, köhne kafalı, bayat olanlara, her yeniliğe karşı marazî bir kin besleyenlere karşı olduklarını söyler.[1]

Asaf Hâlet'in bu yazısının yayınlanmasından 5 gün sonra yayınlanan **Akbaba**'nın 12 Haziran 1941 tarihli 386.sayısında, "Bir Tahrif Meselesi" başlığı altında, Asaf Hâlet'in küçük bir karikatürü ve şu yazı yer almaktadır:

> "Genç şairlerden Asaf Hâlet Çelebi, bir yazısının serlevhasını kasden tahrif ettiği için Hikmet Feridun'a ateş püskürüyor. Mesele şudur: Hikmet Feridun, **Akşam** gazetesindeki (Bir Çırpıda) sütünunda Asaf Hâlet Çelebi'nin kadınlar hakkında (Şairâne İnekler!) başlıklı yazısından (Öküz Kadınlar!) diye bahsetmiş. Hakikaten maksadda değilse de, tabirde bir hata var. Çünkü inek dişi, öküz erkektir. Hikmet Feridun'a bu hatayı gösterdiğimiz zaman itiraf etti:
> -- Affedersiniz dedi, hemen tashih edeyim, demek (Öküz kadınlar) değil (İnek kadınlar) olacak. Asaf Hâlet Çelebi'nin bu tashihten memnun olacağına emi-

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Çelebi diyor ki: Yanlış anlaşılmasın", **Gün**, S.3, 7 Haziran 1941, s.3

nim. Fakat kadınlar kendisi hakkında fikirlerini değiştirmeyecekler."

Asaf Hâlet'in **Gün**'deki son yazısı 14 Haziran 1941 tarihli 4. sayıda yayınlanır. "Şımartmaktan Vaz Geçelim" isimli bu yazında da, öncekilerdekine benzer fikirleri tekrarlar. Dergi ve şahıs ismi vermemekle beraber, **Akbaba**'da karikatürleştirilmesini ve hicvedilmesini şahsına karşı yapılan bir tezyif olarak görür.

Akbaba'nın, 387. (19 Haziran 1941) ve 392. (7 Ağustos 1941) sayılarında da Asaf Hâlet'le ilgili karikatür ve kısa hiciv yazıları yayınlanmıştır.

Asaf Hâlet'den, mizahî olarak, Zahir Güvemli'nin **Yeni Adamda**'da (1940), bir karikatürle yayınladığı yazıda da bahsedilmektedir. Şâir'e birtakım gülünçlüklerin isnad edildiği bu yazıdaki anekdotlardan bazıları:

> "Kendisiyle bir mecliste bulunan Yusuf Ziya'nın (**Akbaba**cı), arkasından: "söylendiği kadar deli değilmiş" dediği rivayet olunuyor.
>
> xxx
>
> "Sahne: Köprü üstü. Vakit gece yarısına yakın. Bununla beraber Köprü kafi miktarda kalabalık. Üsküdar İskelesi'nden Köprüye çıkan kadınlı erkekli sekiz on kişilik bir grup geçerken Asaf Hâlet Çelebi'yi yakaladılar. İçlerinden yalnız biri onu yakından tanımaktadır; Arkadaşlarına takdim etti. Tabir caizse, şair, bu sayfada gördüğünüz kıyafetle ve ilk teklifi tekrar ettirmeksizin, bögüre bögüre bütün şiirlerini bir hamlede okudu. "Mısrı Kadim" ünvanlısını bitirmişti ki elli yaşlarında, temiz giyinmiş bir kadın, gruba yaklaşarak aynen şunları söyledi: "Sâmiama latif bir seda aksetti. Acaba rahatsız mı ediyorum. Rica ederim lütfen tekrarlayın!" Asaf, Köprünün koltuğuna dayanarak aynı sabit bakışla ve aynı lakaydıyla aynı şiirleri okudu. Ve sonra itizar makamında: "Efendim, dedi, bisküitçiler toplanıyor, bu kadarla iktifa etmenizi rica ederim."
>
> xxx
>
> Jacques Copeau'nun konferansından dönülüyor. Akademi'den Cihangir'e çıkan yokuşta bir grup var. Arif Dino ve Asaf Hâlet Çelebi bu grubun başlıca simalarından bulunmaktadır. Etraftan gençler şu manzarayla karşılaşıyorlar: Dev gibi bir adam Asaf 'ı gıdıklama kastıyla yokuş yukarı koşar adımla sürmekte, beriki, mandarin bıyıklarını titreterek Türkçe, Rumca karışık son şiirini okuyarak koşuyor:
>
> "Evlaimeni vasilîya tu Patros!"
>
> xxx
>
> Ermeni musikisine merak eden, Acemce bilmediği halde

> Mevlâna'nın rubâîlerini aslından tercüme eden, zamanında yoğut yemek için Silivri'ye gitmeğe üşenmeyen, cemiyetin birçok kayıtlarına yabancı Asaf'ın bir günde yediği ve içtiği şeylerin tam listesi:
> Sabahtan öğleye kadar: badem şekeri, kakûlei demirhindi şerbeti, râvendi hindî, kişniş, Hungarya kimyonu, leblebi, kabak çekirdeği, limonata, pek az ekmek ve içinde et ve yağ olmamak şartıyla sebze yemeği, bol meyve (mevsimine göre), zamanında hamursuz, lokum, badem ezmesi. Öğleden akşama kadar: reçinalı sosis, sarmısaklı ve domatesli salata, çay, kahve, tarçınlı meşrubat, keza badem ezmesi, ıtır tozu, sensen."[1]

Resai Eriş, **Yeni Adam**'ın 514. sayısında (1944) yayınlanan bir yazısında, Asaf Hâlet için, **He** şiirlerinde noktalamayı kasden ihmal ettiğini söyleyerek, "Mamafih, Çelebi bunu yapmakta haklıdır. Yazı ve kaideleri anlaşma vasıtasıdır, **He** şiirlerinin ise anlaşılmak kaygusu yoktur."[2] der.

Asaf Hâlet'in imla kurallarına uymamasını tenkit eden bir başkası, **Türk Sanatı**'nın 24. sayısındaki (Haziran 1954) yazısıyla İsmet Gönülal'dır. Asaf Hâlet'in, arı duru Türkçe'yi bulandırdığını ve Türkçe'ye kıydığını belirterek, şiirinde yabancı ifadeler kullanmasından dolayı, "Yazık değil mi Türk şiirine, size ne ettiği vardı da kırk ambara benzettiniz böyle!"[3] demektedir.

Muhaliflerine ve bilhassa şahsını hedef alanlara karşı çok sert üslup kullanmaktan çekinmeyen Asaf Hâlet'in, yine çok sert hücümlarına maruz kalanlardan birkesim de Garipçilerin yozlaşmış taklitçileridir. **Büyük Doğu**'nun 9.,10. (1954) ve **Türk Sanatı**'nın 29. (1954) sayılarında yayınlanan "Yeni Şiir ve Şairler", "Pislik Edebiyatı" ve "Düdüklü Tencere" başlıklı yazılarında, Metin Eloğlu gibi şâirlerin bazı şiirlerini, pislik edebiyatı, adilik, süprüntülük, serseri-

---

1.Zahir Güvemli, "Asaf Hâlet Çelebi", **Yeni Adam**, S.288, 4 Temmuz 1940, s.11,16

2.Resai Eriş, "Edebî Oluşlar", **Yeni Adam**, S.514, Teşrinisani 1944, s.7

3.İsmet Gönülal, "Om Mani Padme Hum", **Türk Sanatı**, S.24, Haziran 1954, s.10

lik...ve önüne geçilmesi gereken tehlikeli bir temayül olarak görür.[1]

Yukarıdan beri ortaya koymaya çalıştığımız gibi, Asaf Hâlet hakkında, bilhassa şiirleri dolaysıyla, zaman zaman sert tahkir ve tezyif mahiyetinde, yazılar yazılmış, sözler söylenmiştir. Gerek şiirleri gerekse tavırları bahane edilerek hicvedilmiş, gülünçlükler isnad edilmiş ve alaya alınmıştır. Şiirleri dolaysıyla yapılan menfi tenkit ve hücumlarda, çoğu kez, anlaşılamadığını, bambaşka olan şiir dünyasına nüfuz edilemediğini sanıyoruz. Bunun için de yadırganmış ve yerilmiştir.

Fakat o da cevaplarında veya diğer tenkitlerinde sert sayılabilecek bir üslup kullanmış, muhaliflerinin za'f ve noksanlıklarını yakalayıp ortaya koyarak iyi bir polemikçi olduğunu göstermiştir. Her nekadar eşi, şiiri hakkındaki hücumlara aldırmayıp, gülüp geçtiğini, başkalarının şiirlerini tenkit etmediğini söylerse de[2] bunun pek doğru olmadığı anlaşılmaktadır.

1.Asaf Hâlet'in buradaki görüşlerini, daha geniş olarak Fikirleri bölümünde değerlendireceğiz.

2.Eşi Nermin Çelebiler'le Etiler'de (15 Şubat 1993) yapılan görüşme.

3.2. Fantastik Tahrir Denemeleri:

Asaf Hâlet Çelebi'nin şiirlerinden başka, edebî metin çerçevesi içinde değerlendirilebilecek yazıları, 1938-1941 yılları arasında yazdığı 12 civarındaki kısa, munsur kalem tecrübeleridir. Bunların bir kısmı, "Tahrir Vazifesi" üst başlığı ile yayınlanmıştır.

Aşağıda bazılarını iktibas edeceğimiz bu yazılarında, şiirlerindeki gibi, hayalî ve fantastik bir bakış vardır. Karmaşık şuur altının tesiriyle, bazan normal düşünüşün dışına çıkarak acaip hayaller, sadistçe tasavvurlar peşindedir. Bu türdeki ilk denemesi olan ve tamamı daha sonra yayınlanan "Kasap" isimli yazısında, öküzler ve insanların kafalarının kesilmesine dayalı acaip ve vahşice tasvirler yapar.[1] Okurken insanı âdeta irkilten ve ürperten bu tasvirler sanki sağlıklı ve normal bir psikolojik yapının ifadeleri değillerdir. Bastırılmış agresiv (mütecaviz) hislerle şizofrenik duyguların belirtileri olarak kabul edilebilecek bu hayaller, "Om Mani Padme Hum" şâirinin, şuuraltının tesirinde ne kadar kaldığını göstermektedir. Bu, gerçekle temas (reality testing) yerine bilinç dışına dayalı otistik düşünceye ne kadar yakın olduğunun da belirtisidir.

Ses dergisinde yayınlanan "Tahrir Vazifesi" üst başlıklı yazılar ve **Hamle**'de yayınlanan "Şairane İnekler" yazılarında, hayvanlarla insanlar arasında çeşitli benzerlikler ve ilgiler kurularak orijinal, acaib fakat saçma intibaını veren hayaller oluşturulmuştur. Bu hayallerde, şiirlerindeki gibi, masal, çocukluk hatıra ve intibaları ve yaratılış nazariye-

---

1."Kesilmiş kelle" imajı ve "kafaların kesilmesi" motifi "Asurî Şiiri" ve "Radyo" şiirlerinde de vardır.

lerinden tesirler görülmektedir.

"Karpuz Sergisi" isimli olanı, Asaf Hâlet'in şahsen maruz kaldığı tavırlardan hareketle yazdığı bir sosyal hiciv yazısıdır. "İstanbul" başlıklı yazıda ise, İstanbul'a olan sevgi ve ilgisini anlatmaktadır.

Fazla bir yekun tutmayan bu yazıların dikkat çekici tarafları, sanat değeri veya edebîliklerinden çok psikolojik muhtevalarıdır. Sade bir Türkçeyle, bazıları küçük vakalar etrafında yazılmıştır. Şiirlerindeki gibi masal, çocukluk intibaları, ilkel insanlar hakkındaki teoriler ve bilgilerden yararlanmıştır. Fakat her zaman karmaşık şuuraltının tesirindedir. Şiirlerini incelerken belirttiğimiz gibi, bu yazılarında da, Asaf Hâlet adeta realiteye tahammül edememekte, cemiyete ait kabûllere şüpheyle bakmaktadır. Akla hayale gelmeyecek yaklaşımlarda bulunur. İğrenç ve tiksinti verici, tahammül sınırını zorlayacak vahşice tasvirlerinde sadist bir tavır sezilir. Bütün bu tasvirler şizofrenik bir temayülü yansıtıyor gibidir. Fakat, normal bir psikolojik yapının dışına çıkılan bu yazılardan hareketle Asaf Hâlet'in ruhî yapısına ait şu ya da bu değerlendirmeyi yapmamız mümkün olmadığı gibi konumuzun da dışındadır. Birkaçını aşayıya aynen alıyoruz:

> Öküzler vapurdan çıkıyor. Öküzler salhaneye gidiyor. Başları birer birer kesilecek. Kesilirken böğürecekler. Gözleri buğulu camlar gibi olacak. başları kopup kan içinde yere düşecek.
>
> Öküzler koşuyorlar.
>
> Öküz başına alacağı parayı düşünen celep içinden gülüyor.
>
> Öküzler koşuyorlar.
>
> Öküzler köfte olacaklar. Soğanla terbiye edilmiş cızır cızır köfteler. Ya ben ne olacağım ya Rabbi? Sıkışmış insanlar içinde nereye koşuyorum, niçin vapurlar beni taşıyor, gözlerim buğulu, burnumun sıcak nefesiyle hangi salhanede kesileceğim
>
> Kasap gülüyor: "Yarana bıçak yağı lazım. Siyah tırnaklı güdük ellerim keskin demiri sapından tutacak ve yumuşacık boynunda kıtır kıtır işleyecek. Ve kan evvela damla damla, sonra sicim gibi, sonra oluk gibi... dökülecek. Kafanın kopmasını ben göreceğim ve kopan kafanın

benim olmayıp senin olduğunu düşünerek sevineceğim. İçim rahat edecek. Senin kafanı kestim diye bana para verecekler. O para ile ekmek alacağım ve senin etinden bir parçasını da alıp evimde tatlı tatlı yiyeceğim."

.....

Kafası kesilecek adamlar ne kadar nazik ve titiz oluyorlar. Üstleri başları kan içinde kalmasın diye biraz daha öne meylediyorlar. Devletlü vezir! Düşmanlarının kellesi huzurunda hemîşe böylece galtan olsun! Bu belki saf ve çocukca bir arzudur. Kellelerin toparlak olması top gibi oynamak hissini veriyor galiba.

Kelleden kuleler yapalım. Ne manzaralar göreceğiz bilseniz. Bir kere, orada türlü renkte saçları ayırdetmek mümkün olacaktır. En açığından en koyusuna, en düzünden en kıvırcığına kadar.

Renk renk gözleri yemiye meraklı akbabalar hizmetçileri gibi dolaşan kargaları kovacaklar. Kalkık, kemerli, çekme türlü türlü burunlar yenecek, yanaklar deşilip içinden dişler görünecek. Pastırma gibi etlerin içinde biraz da kan bulunacak. Kokmuş beyinler sulu ve irinli olacak. Pişmiş yumurta beyazları gibi gözler siyah pıhtılara karışacak... Kelleden kule az zamanda beyazlanacak. Fildişi kadar beyaz olacak.

Kellenin etleri soyulunca o kadar iğrenç görünmüyor. Bizim mahallenin eczanesinde böyle bir kafa var. Onu herkes görür ve korkmaz, iğrenmez... Bütün kabahat onu örten etlerde...

Fikir İhtilafı

Bir su birikintisinden geçerken ona: "Dikkat et cop diye düşersin" dedim. O : "Hayır cup diye düşerim" dedi.

Bununla inadına benim gibi düşünmediğini anlatmak istiyordu.

Çocukken oynadığım bebeklerin saçı ekseriya tutkalla yapışmış olduğu için merak edip açar bakardım. Aynı merakla acaba ne ile yapışmış diye elimi uzattığım zaman nedense saçlarının birkısmı elinmde kalmış ve üstüme başıma dökülmüştü. Bu saçlara yün katılmak şartıyla iyi bir kumaş yapılabilir mi diye düşündüm. Halbuki o, benim ayı sırtına benzettiği kaburga kemiklerimin üstündeki deriden iyi işlenmek suretiyle bir kaç çift sağlam ıskarpin çıkabileceğini söylüyordu.

Beni, şımartıldığı babası tarafından alınan otamabille bir ormana götürmüş ve "İstersem seni şimdi burada bırakır ve kurtlara yem ederim." demişti. Halbuki o, bu sözleri söylemeden ben onu buradaki ağaçlardan birine asılmış, kuşlar tarafından didiklenmekte olan yanaksız ve gözsüz bir maslup halinde tahayyül ediyordum.

Beni öperken, yamyamlık damarı kabarmış, "Harrt!" diye dudağımın bir parçasını koparmıştı. Artık nasıl olsa bir kere kopmuş olan bu parçayı, bari o yutmadan ben yutayım dediğim zaman o benden daha açık göz davrandı ve yuttu. İkimiz de insan eti yiyorduk. Fakat ben kendi etimi o başkasının etini tercih etmişti.

Bütün bir gece onun başını kucağımda yatırarak ikide bir kusmasına yardım ediyordum. Fakat artık çıkaracak birşey kalmadığı için boyuna safrası geliyordu: "Bu safralar acı birşeydir, bari şeker ye de ağzın tatlansın diye zorluyordum. Halbuki o, üzerine şeker ekilecek olursa acılığın gideceğini ve sonra yenilebileceğini iddia ediyor ve benim böyle yapmaklığımı istiyordu.

His İhtilafları

Bite ilk rsat gelen iki çocuk siyah bir kurşun kaleminin üstüne koymuşlar, çevirip eğleniyorlarmış. Hocaları görmüş, bana anlattı. Vaziyeti kavrayınca:

-- Aman, aman, atınız o biti! diye haykırmış. Fakat çocuklar:

-- Ne güzel böcek? Vallahi bit değil! diye hocalarını kandırmağa çalışmışlar.

(Masum) çocuklar için sevimli olan bit, hocaları için sevimsiz oluyor; işte bu bir his ihtilafıdır.

Melânezyalı yerlilerin cinsî hayatına dair aldığım yeni bir kitap, sevişen bir çiftin yalnız kaldıkları zaman birbirlerinin kafalarındaki bitleri yakalayı yediklerini söylüyor. Halbuki aynı insanlar, beyazların öpüşmelerini garip ve iğrenç buluyorlar. Hangisi iğrençtir; sevgilinin kanını vucudunda tasfiye edip, değiştiren, mükemmelleştiren bit mi, mideden ve tükrük bezlerinden çıkan salyalar mı?

Arap şiirinde, sevgilinin tükrüğünün methine dair salyaları akıtan birçok tasvirler vardır. Halbuki bizde tükrük ve salya iğrenç görünür de yalnız öpüşürken böyle değildir.

Ben biti bilip tanımasam:

-- Ne güzel böcek!... diye çöple dürterdim, Melânezyalı olsam sevgilimin bitlerini yakalayıp hap yapardım. Arap olsam:

-- Ben kağıt olayım sen de hep yanlış yaz da boyuna nefis tükrüklerinle beni yala! diye şiir yazardım ve bugün (herze) telakki ettiğim bir sürü şeyler yerdim.

Bence bütün bunlar his ihtilaflarıdır. Yalnız, öyle görüyorum ki, his denilen şey bizim içimizden gelmiyor da, taklit efendiden hutulediyor ve ilham oluyor. Şu halde basma kalıp fabrikasından çıkma hassas şairler ve klap etinden mamul hisli şiirler de benim için palavradır.

Vazifesi vucutta kanı dolaştırmak olan bir et parçasını mevhum (his)lerin mevhum yeri olduğunu söyleyen herze vekilden sonra bütün edebiyat kana boyanmıştır. Şiirleri dirhem dirhem okka okka tartan vezinler bize asırlarca hep o kalp parçalarını sattılar. Buna gülecek olsak, taklit efendi kızıyor ve bize (Cahil) diyor. Ben de önünde Bâbıâlî tebessümüyle eğilip:

-- His ihtilafları efendimiz! diye tashih etmek isterdim.

Beygir gübresini iştiha ile yiyen köpekle hacıyağı sürünen Şarklı ve levanta kokusunu kadın kokusuyla

karıştıran gözleri süzülmüş Avrupalı, insan etini söğüş yapıp yiyen yamyamla koyun eti yiyen Abidin Dino acaba bu his ihtilaflarını nasıl anlatacak?...[1]

1.Zahir Güvemli, Asaf Hâlet için yazdığı, alay ve hiciv karışık bir yazısında şunları söylemektedir: "Bayan Leccebüm (Mübeccel) tarafından, bir gece, henüz kimsenin keşfedemediği evinden otomobille kaçırıldı. Asaf Leccebüm ile tafsilatını henüz kimseye söylemediği bir beraberlikten sonra **Ses** mecmuasında çıkan "Fikir ihtilafları"nı yazdı. Yine buna yakın zamanlarda, Beyoğlu'nda pekaz tanıdığı bir kadın onun: "Bir ineğe benziyorsunuz" tarzındaki hitaplarına hayretle maruz kaldı; fakat polise şikayet etmedi. Çünkü şair masumdu ve "His ihtilafları" isimli yazısını yazmış oluyordu." [**Yeni Adam**, S.288, 4 Temmuz 1940, s.11]

4. F İ K İ R L E R İ :

Edebiyatımızda, bir sanatkar olarak, hemen hemen sadece şiirleriyle tanınan Asaf Hâlet'in şâirliğinin yanında fikrî bir şahsiyeti de vardır. Fakat bilhassa şiir, tasavvuf, mutasavvıflar ve Budizmle ilgili araştırmalar yapan Asaf Hâlet'in yazdıklarından veya onunla ilgili anlatılanlardan, geniş manasıyla bir fikrî şahsiyet ortaya çıkarmak mümkün değildir. Yaşadığı dönem itibarıyla, Türk toplumu her seviyede büyük değişmeler geçirmesine rağmen, genellikle kendi köşesine çekilerek, belki de kendi mizacına uygun konularda çalışmalar yapmakla yetinmiş, edebiyatımızdaki başka birçok şahsiyetlerin aksine, hayatın değişik sahalarıyla fazla ilgilenmemiştir.

Bununla birlikte, ilgili bütün verilerden hareketle, Asaf Hâlet'in fikri cephesini ortaya koymak gayesindeyiz.

4.1. Sanata Ait Fikirleri:

4.1.1. Sanat ve Sanatkâr:

Sanat için, "insanın kendi bünyesini yapan şey"[1], diyen Asaf Hâlet, sanat endişesinin, insanın kendini, varoluş sebebini aramasından doğduğunu söyler. Sanatkâr da, sanatına has malzemeyle, kendi zaviyesinden, ideal bir kainatın izahı-

---

1.Fikret Ürgüp, "Asaf Hâlet Çelebi", **Yeditepe**, S.50, 1 Aralık 1953, s.1

nı yapmak sevdasında olan bir insandır.[1] Taklit eden değil, hayatı yeni baştan inşa eden, kendi bünyesine göre yoğuran, yaratıcı bir insandır.[2]

Genel olarak, sanatla ilgili görüşlerini "Sanatta Eskimeyen Şey" başlıklı yazısında açıklamaya çalışan Asaf Hâlet, sanat- zaman ilişkisi üzerinde durur. Eski-yeni mücadelesinin hemen hemen insanlık tarihi kadar eski olduğunu, eskiden yeni olanların bugün eskimiş kabul edildiğini belirterek, "Ancak zamanın tahripkâr pençesinin parçalayamadığı birşey vardır. Onun nasıl olduğu bile ekseriya mübhem kalır. Bu, zaman hudutlarına giremeyecek kadar güzel olan şeydir. Asırlar onun üzerinden karanlık bulutlar halinde geçse de onun rengi kararmaz."[3] der.

Zaman mefhumunun daha ziyade beynimizin içinde olduğunu, çoğumuzun güzeli bununla ölçmek istediğini ifade eden Asaf Hâlet, birçoklarının, standart damgası vurulmuş birşeyi kayıtsızca kabul etmek kolay ve tehlikesiz göründüğü için, güzelliği kendi gözleriyle değil başkalarının gözlerine inanarak kabul ettiklerini; çünkü kollektif görüş rahatlığının insanı düşünmekten kurtardığını söyler.[4]

Muhitin, zamanın bütün temayülleri, ruhî ve ictimaî âmiller, sanat eserinin üzerinde, nihayet zamanın damgası seviyesinde bir elbise gibidirler. Birçokları, altdaki güzellik mefhumunun sembolü olan harikulâde vucut yerine dıştaki elbiseyi görüp, "köhne" ve "modası geçmiş"ten bahsederler. Dar ve alışılmış çerçeve içinden çıkmak insanı şaşırttığı için yeniden, tanınmayan şeylerden ürkülür. Alışılmış şekil-

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-I Saf Şiir", **İstanbul** S.9, Temmuz 1954, s.15

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-IV Mücerred Şiir", **İstanbul**, S.12, Ekim 1954, s.19

3.Asaf Hâlet Çelebi, "Sanatta Eskimeyen Şey", **İstanbul**, S.8, Haziran 1954, s.22

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.22

lere kapılan insan bir his tembelligi içinde alışamadığı şeyi görmeye tahammül edemez.[1]

Sanatta bir çok ictihadların, ekollerin olduğunu ve kendisine göre bir iddiası olan her değerli ictihadın ve ekolün de sanat ve edebiyat tarihinde yerinin olabileceğini belirten Asaf Hâlet'e göre ekoller ekseriya bir kişiye inhisar eder. Ondan sonra aynı çığırda yürümek isteyenlerin çoğu "taklitçiden ve ekseriya raté bir mukallidden başka birşey olamaz."[2]

Sanatta bazı dahiler, bir ekolün sınırları içine sığamayıp "bir Buddha sükûnu ile" bize ezelî vecdin nurunu getiren, sanatın hakiki nirvanasına eren hakiki Budhalar gibidirler. "Bu nadir fıtratlar için artık eski yeni mefhumları yoktur. Onlar zamanın ve zamanla değişebilen herşeyin dışında kalırlar."[3]

Zamanın eskittiği şeyin sanatın elbisesi olduğunu belirten Asaf Hâlet, "Zaman şeytanı hakiki güzelliği iğva edemez."[4] der. Fakat "elbise-öz" ilişkisi ve "hakiki güzellik" kavramları hakkında fazla bir açıklamada bulunmaz.

Bu yazısında sanat-zaman ilişkisi üzerinde duran Asaf Hâlet'in, sanatla ilgili bir başka görüşüne bir mülakatında rastlıyoruz. Bu mülakatta, "Sanatta sosyal bir alaka için ne düşünüyorsunuz?" sorusuna şu şekilde cevap verir: "Sanatkarın kütleyi celbi birşey ifade etmez. Hiç bir zaman sanatkarın ve sanat eserinin kıymeti için miyar kütle tarafından takdir edilmek aynı zamanda ona hitap etmek değildir."[5] "Sosyal bir

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.22

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.22

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y, s.23

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.23

5.T.F., "Asaf Hâlet Çelebi ile Konuşma", **Yeni İnsanlık**, S.1, 15 Şubat 1940, s.30

gaye sanatta yer almalı mıdır?" şeklindeki benzer bir soruya da şu cevabı vermiştir: "Sosyal gaye sanatın değil siyasetin mevzuudur. Sanat ve siyaset tamamen ayrı şeylerdir ve ayrı ayrı düşünülmelidir. Her insanın tenha ve gizli tarafları vardır. Sanat bizim bu en yalnız tarafımızın ifadesidir ve olmalıdır."[1]

Bu görüşlerine sanatında hemen hemen tamamen uyan Asaf Hâlet, edebiyatımızda, sanatında sosyal gaye gütmeyenlerin ve sosyal muhtevalı şiir yazmayanların arasında yer almaktadır. Sanatı, insanın tenha ve en yalnız taraflarının ifadesi olduğunu kabul etmesi, insanın dışına değil kendi içine yönelmesi, daha çok "dış"ta kalan bir edebiyatın var olduğu devrinin umumî temayülü ile tezad oluşturmaktadır. Asaf Hâlet, sanatta ferdîliğe önem vermesi ile, kendisi gibi "yeni şair"lerden olan Orhan Veli ve arkadaşlarından çok Ahmet Hâşim, Yahya Kemâl ve Ahmet Hamdi Tanpınar'a yaklaşmaktadır.

4.1.1. Şiir:

Edebiyatımızda, şiirle ilgili görüşlerini bir poetika tarzında ifade eden nadir şâirlerimizden biri olan Asaf Hâlet'in bu konudaki fikirlerini değişik başlıklar altında ele almak mümkündür.

4.1.1.1.Şiirin Tarifi: Sanatkârı, kendi zaviyesinden ideal bir kainatın izahını yapan insan olarak gören Asaf Hâlet'e göre şiir, en umumî manada, bu ideale ve güzelliğe varmak için kelimeleri tertip etme sanatıdır. Kelimede ses unsuru ve medlullerin bulunduğunu söyleyerek daha geniş bir tarif verir. "Şu halde şiir bu taraftan bu ses unsurlarının, yani ahengin, diğer taraftan da mana denilen mücerret elemanların ve tasavvuru mümkün olan medlullerin, yani hayallerin

---

1.T.F., a.g.y., s.30

bir araya gelmesinden hasıl olan bir şeydir."[1]

Bu yaklaşımından onun, hayallere ve ses unsuruna, yani ahenge ağırlık veren bir şiir anlayışına sahip olduğu, manayı daha geri planda gördüğü söylenebilir. Bir başka yerde de "Hakiki şiir, kelimelerin lügat manalarından ziyade, onların tılsım formüleriyle açılır sihirkâr bir bahcedir."[2] ve ayrıca "şiir denilen bu kelime arabeski"[3] diyen Asaf Hâlet'in, şiirde musikî ve hayale cok önem veren Ahmet Haşim'inkine yakın bir şiir telakkisi olduğu söylenebilir.[4]

4.1.1.2.Saf Şiir: Allâh'ın sözlerini kendi vasıtasıyla insanlara nakleden büyük ve muhterem varlık olarak gördüğü Hz. Muhammed (s.a.v.)'in, şiir ve sâir hakkında, "Muhakkak ki Allâh'ın, arşın altında, anahtarları şairlerin dilleri olan bir takım hazineleri vardır." buyurduğunu belirten Asaf Hâlet, "Şairlerin dilerini anahtar gibi kullandıkları bu hazineler saf şiir mücevherlerini saklayan arşın altındaki hazinelerdi."[5] demektedir.[6] Şiirden başka bir lisan tekellüm eden peygamberin, şiirin, bilhassa saf şiirin ilâhî bir

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-I Saf Şiir", **İstanbul**, S.9, Temmuz 1954, s.15

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Şiirde Şairin Tesiri", **Yeni Adam**, S.312, 19 Kanunuevvel 1940, s.4

3.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-II Şiirde Vuzuh", **İstanbul**, S.10, Agustos 1954, s.19

4.Şiirin müvellidinin, nesirde olduğu gibi akıl ve mantık değil, "idrak mıntıkaları haricinde, esrar ve mechulatın geceleri içine gömülmüş, yalnız münevver suların ışıkları, gâh ü bî-gâh ufk-ı mahsûsâta akseden kudsî ve isimsiz bir menba" olduğunu söyleyen Ahmet Haşim'e göre, şiirde herşeyden evvel ehemmiyetli olan kelimelerin manaları değil cümledeki telaffuz kıymetidir.[Ahmet Haşim, "Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar", **Ahmet Haşim Bütün Şiirleri**, (Hazırlayan: Asım Bezirci), İstanbul, s.204, 205]

5.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-I Saf Şiir" **İstanbul**, S.9, Temmuz 1954, s.15

6.Aynı hadis-i şerife Fuzulî ve poetikasında Necip Fazıl da işaret etmişlerdir.

menşei olduğunu da bize öğrettiğini söyler.[1]

Eski Türk şiirinde, hakikî saf şiir örneklerinin verilmekle birlikte, saf şiir billûrlarının ekseriya bir kasidenin, bir gazelin, bir şarkı veya diğer neviden bir şiirin köşelerine ilişik olarak bulunduğunu, halbuki asıl saf şiirde sadece bu billûrların kalıp gerisinin hikaye, roman veya resme bırakıldığını ifade eder. Hakikî mahiyeti ve bütünlüğü ile saf şiirde sesler, mana ve hayaller, başka hiçbir kayda tabi tutulmadan şâirin ifade etmek istediği gayeye en uygun gelecek şekilde tertiplenmektedirler. Bugünkü saf şiir "anecdotique" ve "romantique" unsurlardan temizlenmiştir. Bu şiir, küçük kristallerden ziyade, bir unsurunun eksilmesi mümkün olmayan, büyük bir mecevher halinde ışıklanmaktadır.[2]

Asaf Hâlet, şuuraltında bıraktığı izlenimler şeklinde şiirde anekdotun izlerinin olabileceğini, gayenin anekdotu anlatmak değil ondan istiâne ederek kendimizi anlatmak olduğunu söyler.[3]

Saf şiirin parçalanamayan bir tek kelime halinde olduğunu, dolaysıyla birşey ilave etmenin veya eksiltmenin imkansız olduğunu belirten Asaf Hâlet, "Bir tek kelime hecelere ayrıldığı zaman nasıl o heceler başlı başına bir mana ifade etmezse şiirde de teker teker kelimelerin manalarıyla uğraşmak beyhudedir."[4] der.

"Poésie pure" tabirini de kullanan Asaf Hâlet, bu kavramın, her zaman mücerret şiir olmamakla beraber ekseriyetle ona yaklaşan ve ondan istiâne eden bir şiir telakkisinin adı olduğunu söyler ve devamla, "Hangi neviden şiirleri bu umumî

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.15

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.15-16

3.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-II Şiirde Vuzuh", **İstanbul**, S.10, Ağustos 1954, s.18

4.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-I Saf Şiir", **İstanbul**, S.9, Temmuz 1954, s.16

vasfı altında toplayabileceğimizi garp edebiyatının "criterium"larına alışık olanlar daha kolay seçebilirler."der.[1] En son olarak da, "Şairlerin dileriyle açılan arşın hazinelerinde saklı olan bu mücevherler ister büyük ister küçük olsun her halde haşviyattan sıyrılmış, temizlenmiş, tasfiye edilmiş olan hakikî şiirin ta kendisidir."[2] şeklinde ifadeler kullanmıştır.

4.1.1.3.Şiirde Vuzuh: "Anlamak izafi bir mefhumdur." diyen Asaf Hâlet, âmmenin diliyle anlamanın ve anlatılmanın "hülasa edilebilmek" kelimesiyle müteradif olduğunu ve böyle bir anlayışın gazete havadisi için kafi geleceğini söyler. Yalnız gazete havadisi ile iktifa eden "yarı münevver" için bir hikayeyi anladığını iddia etmesi, o hikayedeki gazete havadisini anladığını söylemesi demektir. Aynı yarı münevver bir şiir okuduğunda şiirin şekline, daha doğrusu en sathî kısmına sarılmak mecburiyetinde kalır:

> "Mesela bunlardan eski şiire aşina olan birisi, Nef'î'yi kafiyeleri zengin olduğu için veya Fuzulî'nin şu şiirini tasavvuf ilmine uygun bulduğundan veya bir kelime oyunu yaptığından tebrik edecektir. "Anladım" dediği zaman sanatkarı değil canbazı anlamıştır. Saf şiir ise canbazlığı afaroz ettiği için yarı münevverin ondan heyacan duymasına lüzum kalmaz." [3]

Ahmet Haşim'in kullandığı "âdi idrak"e benzer olarak "yarı münevver" tabirini kullanan Asaf Hâlet de, birçokları gibi, şiir okumak için belirli bir birikimin, kültür ve anlayış seviyesinin olması gerektiğini kabul etmektedir. Ona göre, yarı münevver gibi, "initié" olmayan şiir okuyucusu, dışardan alınanların içte yoğurulup üzerinde sanat ruhu ile çalışılan ve kendini ifade eden yeni bir terkip halindeki şiiri kavramakta güçlük çeker. Bundaki kusur da şâirde

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.16

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.16

3.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-II Şiirde Vuzuh", **İstanbul**, S.10, Ağustos 1954, s.18

değildir.[1]

Şiirin sathında kalmayıp asıl kıymetini anlamak için de, gazete okur gibi değil tasavvur ederek okumalı ve mukayese yapmalı şeklinde iki tavsiyede bulunur. Hayallerin sıralanmasını takip etmek için şiirde en ufak hayalleri bile düşünmek gerektiğini, birçoklarının bu tasavvur kabiliyeti noksanlığından şiiri anlayamadıklarını belirterek, antipati ve sempatilerden, peşin hükümlerden sıyrılmanın da şart olduğunu söyler.[2]

Şiiri anlamak için evvela ayırdetmeyi bilmek gerektiğini, bu suretle şiirin kendisine has olan mantığının daha kolaylıklla sezilebileceğini ileri sürüp, "İşte şiirde vuzuh böylece şairin kudretine olduğu kadar okuyucunun da ruh imkanlarına, anlayışına, irfanına ve hüsn-i niyetine bağlı bir keyfiyettir."[3] der ve Ahmet Haşim'in şu fikirlerini iktibas eder:

> "Herkesin anlayabileceği şiir münhasıran dün şairlerin işidir. Büyük şiirlerin medhalleri tunç kanatlı müstahkem kapılar gibi sımsıkı kapalıdır. Her el o kapıları itemez ve bazen o kapılar asırlarca insanlara kapalı durur. Bir dakika için şiirde (vuzuh)un lüzumu kabul edilse bile evvela vuzuhun ne demek olduğunu anlamak lazım gelir. Hangi zekanın anlayışını vuzuha mikyas addetmeli? Birisine göre açık olan bir şiirin diğer birisine de öyle görünmesi hiç lazım gelmez."

4.1.1.4.Şekil, Vezin, Kâfiye ve Musikî: "Her şiirin şekli, sadalarının arabeski o şiirin vermek istediği umumî havayı en mükemmel sekilde temin edecek olandır. Şu halde buna göre ne kadar şiir varsa o kadar da şekil olması icabeder." diyen Asaf Hâlet, klasikleşmiş ve belirlenmiş şekillere karşı çıkmaktadır. Muayyen kalıplarla yetinmeyen yeni şâirin her şiirine göre yepyeni bir "forme" bulmak endişesi

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.18-19

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.19

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.19

duyduğunu, bunun için de yarı münevverin, "asırların altında cilalanmadığı için" bu şekilleri acemilikle itham ettiğini söylemektedir.[1]

"Şekiller bizi içlerine alıp dar mahpeslerine sokacaklarına bizim bu şekilleri istediğimiz gibi yoğurmamız ve şiirin muhitine uygun bir halde icad etmemiz elbette daha muvafık hareket olur." diyerek klasik manada şekli, kısıtlayıcı bir unsur olarak görür.[2]

Vezin ve kâfiye için, "Her kapıyı açan vezin ve kâfiye maymuncuğu okuyup yazma bilmeyen kimse ile şairin hafızasına yardım etmek için icad edildi ve kulağa hoş geldiği için yerleşti."[3] diyerek, "Kâfiyeyi ilk insanlar ikinci satırın kolay hatırlanmasını temin için yani sadece hafızaya yardımcı olmak maksadıyla kullanmışlardı. Fakat onda sonradan bir güzellik buldular."[4] diyen Orhan Veli'ninkine benzer bir izahta bulunmuştur. Asaf Hâlet vezin ve kâfiyenin, zamana ve milletlere göre değiştiğini belirterek şiir için şart olmadıklarını söyler. Ona göre, hece ve aruz kalıplarına bağlanmadan, hece sayıları ve hecelerin kısalık-uzunluklarından mümkün olduğu kadar istifade edilebilir.[5]

Kalıplaşmış vezin ve kâfiyelere karşı çıkan Asaf Hâlet buna mukabil şiirde müzikaliteye taraftardır:

> "Şiir bütün varlığını musikîye borçlu olmamakla beraber komşu sanatlar arasında bünyesine en uygun olanının yine musikî olduğuna, musikînin ifade bakımından çok yardımı olduğuna inanmaktayım. Işi çıkmaza sokan musikînin şiirde aldığı yerdir. Evvelce birçokları vezin ve kafiye ile şiiri büsbütün musikîye peşkeş çekmişlerdir. Vezin ve kafiyeyi azad ettikten

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-III Şiirde Şekil", **İstanbul**, S. 11, Eylül 1954, s.20

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.22

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.20

4.Orhan Veli, **Garip**, İstanbul 1941, s.5

5.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.21

> sonra da tamamıyla musikîden kurtulduğunu sanmak da hatadır. Çünkü vezinsiz ve kafiyesiz kelimelerle mükemmel bir musikî yapılabilir. Bu mesele ancak bir doz meselesidir çok ziyade kullanılır ve yerinde yapılmazsa ziyanlı olur."[1]

Klasikleşmiş vezin ve kâfiye kullanılmadan, şiirde ses ve eda tenazurları, alliterasyonlar, kelime ve cümlelere teşmil edilmiş kâfiye ve assonanslar ve formüller[2] yardımıyla ahenk ve ritm arabeskleri meydana getirmenin mümkün olduğunu söyleyerek; "Ne aruz vezninin tumturaklı ve muttarit yürüyüşü, ne hece vezninin kemikli romans ahengine uymadan, her şiir için yeni ve zevkli bir şekil bulmak kabildir."[3] der.

Asaf Hâlet, biraz değişik bir müzikaliteye taraftar olmasına rağmen bu konuda, Orhan Veli ve arkadaşlarına muhalif olarak, şiirde ses ve musikîye büyük ehemmiyet veren başta Ahmet Haşim olmak üzere Yahya Kemâl ve Ahmet Hamdi Tanpınar'a yaklaşmıştır.

4.1.1.5.Mücerred (Soyut) **Şiir:** "Sanatkarın müşahhas (concret) malzeme ile inşa edeceği şiir âlemi bizim kafamızda mücerred (absrait) hayallere yol açar. Şiir bize tıpkı hayatta olduğu gibi müşahhas malzeme ile mücerret bir âlem yaratır."[4] şeklinde bir görüş ileri süren Asaf Hâlet, resimden örnek vererek, Leonardo da Vinci'nin, resimlerindeki malzemelerin müşahhas olmasına rağmen, bütün resimlerinin çok mücerret olduğunu iddia etmektedir. Ona göre, resimde olduğu gibi, şiirde de müşahhas malzemenin ne kadar lüzumlu olduğu ortadadır. Sanatkar, makallit değil, hayatı yeni baştan inşa eden, kendi bünyesine göre yoğuran yaratıcı bir insan olduğu için

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.21

2.Formüllerden, kendi şiirinde manasından çok ritm itibariyle ve bir hava oluşturmak maksadıyla kullandığı yabancı veya anlaşılmayan ifadeleri kasdetmektedir.

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.22

4.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-IV Mücerred Şiir", **İstanbul**, S.12, Ekim 1954, s.19

onun vucuda getirdiği âlem mücerret bir âlemdir.[1]

Haricî âlemdeki müşahhas şeylerin, mücerret hayaller şeklinde kafamızda doğabilmesi için sayısız defalar gözümüzün önünden geçip gitmesi gerektiğini, birçok tekrarlardan sonra mücerredin ortaya çıkabildiğini söylemektedir. Meselâ, "keder"i anlatmak için "keder" kelimesine müracaatın bize istediğimiz şeyi anlatmak için yetmeyeceğini belirterek Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Kırk Odalı Konak" şiirinden iddiasına örnek verir:

"İkinci odada saçları bademyağıyla taranmış
küçük bir kız var
Bir bayram sabahı yeni elbiselerini
giydirdiler
Saçlarınaı sıkı sıkı taradılar
Onu güzel bir yere götüreceklerdi
unuttular"

Asaf Hâlet, bu şiirden, güzel bir yere götürülecekken unutulan küçük bir kızın ruh haletine inerek kederini anlayabileceğimizi, unutulmuş, terkedilmiş olmanın ıztırabını hisedip içimizde düğümlenen şeyleri duyabileceğimizi, halbuki "keder" kelimesiyle tarife kalkışılsa muvaffak olunamayacağını, belki de başka neviden olan bir kederi düşüneceğimizi söylemektedir.[2] Şâirin, hiçbir zaman aşktan ve kederden bahsetmediği halde, bu mefhumları müşahhas kelimelerle çok vazıh olarak ifade edebileceğini ve meselenin müşahhas malzeme ile mücerred olan hayali yaşatabilmek olduğunu belirterek mücerret şiiri şu şekilde tarif eder: "Mücerred şiir bilakis mücerred mefhumlu kelimelerden mümkün mertebe soyunmuş olan ve toplu bir halde mücerred bir mana anlatan ve bize o ihsası veren ruh anının ifadesini taşıyan şiirdir."[3]

Asaf Hâlet, herhangi birşeyden bahsederken onu başka bir mefhumla ifadeye kalkışmanın aczden ve şuur karışıklığından

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.19

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.19-20

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.20

ileri geldiğini iddia ederek teşbihin de bugünkü şiirde lüzumsuzlaştığını belirtir. Anekdottan ayrılmamış ve anekdotu süslemeye matuf olan eski şiirde, daima tarif yapmak ve bütün kuvvetini tarife vermek mecburiyetinde kalan şâirin tarif ettiği şeye benzettiği veya kendisinden evvelkiler tarafından benzetilmiş mefhumları bir mirasyedi gayretiyle sarftan çekinmediğini söylemektedir.[1]

Bugünkü şiirde ise, anekdotun gaye değil, kendisinden lüzumu kadar istifade edilen ve kendi benliğimizin anlatılmasına yarayan bir vasıta olduğunu, dolayısıyla, anekdotu süsleyen, onu anlatmaya yarayan teşbihlerin de beyhude olacağını ileri sürmektedir. Ona göre, esasen bugünün adamı herşeyi başka birşeye benzetmek deliliğinden usanmış ve bıkmıştır. Uzun sözler artık can sıkmaktadır. Şuurumuzu boş yere yormaktan başka birşeye yaramayan teşbih ve istiâreler artık bizi yoruyor ve zevk de veremiyor.[2]

Teşbihin, bilhassa kalıplaşmış teşbih ve istiârelerin şiirde kullanılmasına karşı çıkan Asaf Hâlet, yine kalıplaşmış ifadelerle yazılan hassasiyet ve duygu şiirlerini kokuşmuş ve "raté" bir romantizim olarak görür.[3] Hala şiirin, sahte bir marazîlik ve hassasiyet telakki edildiğini, mürahik genç kızların tavan aralarına kapanarak okuyup okuyup ağlamaları lazım gelen bir "ağraz"ın taklidinden ibaret sayıldığını belirterek şöyle der:

> "Bir sürü teşbihlere bürünmüş güya hem işitilmemiş vecizeler makinesiyle standart damgası vurulmuş işporta malı ve şarlatan metaı olan bu şiirler yalnız vezinlerin mahdut kalıplarına değil fikir ve maneviyat sahası daralmış ve dört köşe kalıpların içine sokulmuştur. Mesela şairlerin sevgilisini benzeteceği ve muhakkak benzetmesi icab eden muayyen şeyler vardır; bunun aksi katiyyen caiz değildir. Teşbih salçalarıyla bol bol salçalanmayan bir şiir "rengîn"

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.20

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.20

3.Asaf Hâlet Çelebi, "Şiir Hakkında Düşünceler", **Yeni Adam**, S.319, 16 Şubat 1941, s.6

olamaz. Faraza sevgililer ceylana benzetilir de eşeğe benzetilmez. Güle benzetilirse ballı babaya benzetilemez."[1]

Asaf Hâlet'e göre şiirin "kriteryum"u "hassasiyet" değil bazı ruh anlarıdır; şiir de bu anların tesbiti demektir.[2] "Şiirde her şeyden evvel şairin hakim olan ruhu sezilir. Yani onun şahsiyetini yapan altşuur bütün şiirlerinde duyulur... Bence şairin asıl sanatı ruh anlarını ifade etmek hususundaki kabiliyetidir. Hülasa olarak diyebilirim ki her hangi bir şiirin mevzuu, bir hikaye, bir itiraf değil, fakat altşuurun, muayyen bir ruh haletinin içinden, yeniden keşfi (révélation)u demektir."[3]

4.1.1.6.Şiirin Ferdî veya İctimaî Oluşu: Şiiri, şâirin bazı ruh anlarının tesbiti olarak gören Asaf Hâlet, "Şiirde hariç yoktur. Zahirî olarak bir realite görülebilir. Fakat bu da şairin içinde teşekkül etmiştir. Tamamıyla enfüsîdir. Bu manada dıştan bahseden bir edebiyat olamaz ve şiirin de âmme tarafından kabul edilmesi veya edilmemesi ehemmiyeti haiz bir mesele değildir.... Şairin sosyal hedefi yoktur. Şair kendini dinlemeli ve kendini bulmalı."[4] diyerek şiirin ferdîliğini vurgulamaktadır. Fakat, bu demek değildir ki şiirin ictimaî yönü yoktur. Bir başka yerde bu konuyla ilgili olarak şunları söyler: "Şiir herşeyden evvel ferdîdir. Sonra ictimaî bir bünyeye de sahip olabilir. Yani o halet-i ruhiyeyi geçiren kimseler, o şiirde kendi havalarını buldukça, o şiir de o nisbette yayılmış olur. Mahdut bir sahada da kalabilir."[5]

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Şiirde Şairin Tesiri", **İstanbul**, S.312, 19 Kanunuevvel 1940, s.4

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Şiir Hakkında Düşünceler", **Yeni Adam**, S.319, 16 Şubat 1941, s.6

3.Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası-V Şiirde Ruh Anı", **İstanbul**, S.13, Kasım 1954, s.25

4.T.F., "Asaf Hâlet Çelebi İle Konuşma", **Yeni İnsanlık**, S.1, 15 Şubat 1940, s.30

5.Mustafa Baydar, "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Dünya Gazetesi**, 3 Kasım 1954

İctimaî meselelerin şiirde yeralıp almamasıyla ilgili bir soruya karşılık, şâirin günlük tutma görevlisi olmadığını söyleyerek, "Ben kendi varlığımın ihtiyaçlarına çözüm getiremiyorum, bu yetersizliğim ve bu güçsüzlüğüm yanında nasıl olur da ictimaî meselelerin üstesinden gelebilirmişcesine bu olguyu şiire dökebilirim."[1] şeklinde cevap verir. Bu yönüyle Asaf Hâlet, Nazım Hikmet ve "Yeni şiir" hareketine mensup birçok şâirle tamamen zıt kutuplarda yer almaktadır. Sosyal hatta ferdî realizmin değil, masal ve hayal süzgeciyle mücerredleşmiş şuuraltına dayalı ferdî ihsasların şiirini yazmış ve böyle bir şiir anlayışını savunmuştur.

Asaf Hâlet Çelebi, 1930'lu yılların sonlarından itibaren başlayan "Yeni şiir" hareketinin önde gelen simalarından biri sayılmasına rağmen, şiir anlayışı olarak daha çok, başta Ahmet Haşim olmak üzere, Y. Kemâl ve A. Hamdi Tanpınar gibi "eski" kabul edilen şâirlere yakındır. Klasikleşmiş şekillere, vezin, kâfiye ve teşbih ve istiâre gibi edebî sanatlara karşı olduğunu söyleyen Asaf Hâlet, bilhassa "iç"e yönelme, şiirin ferdî veya ictimaî oluşu, şiirde vuzuh ve müzikalite konularında Orhan Veli ve arkadaşları gibi düşünmemektedir. Kâfiyeye karşı olduğunu ifade etmesine rağmen şiirlerinde bazan kâfiye de kullanmıştır. Kısacası, gerek şiir anlayışı gerekse şiiri itibarıyla Garipçilerden çok Ahmet Haşim'e yakındır.

4.1.3. Türk Edebiyatı:

Asaf Hâlet, Türk edebiyatı ile ilgili fikirlerini, bazı istisnalar dışında, etraflı bir değerlendirme yapacak kadar ortaya koymamıştır. **Divan Şiirinde İstanbul** kitabı bir antolojidir. **Türk Yurdu**'nda seri halinde yayınlanan **Eski Türk Şiirinde İstanbul** araştırmasında ise kendi fikirlerini ifade etmekten ziyade örneklerle olanı ortaya koymaktadır. Şeyh

---

1.Kemal Sülker, "Gergin Bir Ortamda Asaf Hâlet'le Söyleşi", **Yazko Edebiyat**, S.17, Mart 1987, s.66, 70

Galib'le ilgili uzun incelemesi, bu sahayla ilgili en dikkate değer çalışmasıdır.

Fakat biz, bütün yazdıkları ve onunla ilgili yazılanlardan Türk edebiyatıyla ilgili görüşlerini, tesbit ederek ortaya koymaya çalışacağız.

4.1.3.1.Klasik Türk Edebiyatı: Asaf Hâlet, "Divan edebiyatı" tabirini yanlış bulur: "(Divan edebiyatı) tabirini ben beğenmediğim için kullanmam.[1] Çünkü beş asırlık edebiyatımızı bu garip isim altında tetkike kalkışmak abes olacağı gibi, şairlerin divan haricinde kalan manzum eserlerini de bu isim altında toplamak manasız olur."[2] diyerek daha çok "Eski Türk edebiyatı" tabirini kullanır.

Divanlarıyla kütüphaneleri doldurmuş yüzlerce şâir arasında edebî şahsiyet ve hususiyeti olanların, hemen hemen parmakla gösterilecek kadar az olduğunu söyleyerek diğerlerinin taklit seviyesinde kaldığını veya doyurucu eserler veremediklerini ileri sürer.[3]

Klasik Türk şiirinde İstanbul'u araştırırken, İstanbul'un güzelliklerine, hususiyetlerine, kaşırlarına, çarşı ve pazarlarına, mesire ve eğlence yerlerine ait pek geniş ölçüde tasvirlerin bulunmadığını, olanlarda da gayenin hayatı ve tabiatı tasvir etmekten ziyade, muayyen mazmunlarla muayyen hünerler göstermekten ibaret olduğunu söyler.[4] Bunula birlikte, İstanbul'un hayat ve hususiyetlerini, güzelliklerini belirten çok renkli, çok muvaffak tobloların ibda edil-

---

1.Fakat, **Divan Şiirinde İstanbul** kitabı olduğu gibi, bu kitabın önsözünde de, hem "Divan edebiyatı" hem de "Divan şiiri" tabirlerini kullanmıştır.

2. Asaf Hâlet Çelebi, "Eski Türk Şiirinde Reform", **Türk Yurdu**, S.269, Haziran 1957, s.925

3.Nihat Dalay, "Asaf Hâlet'le Karşı Karşıya", **Türk Sanatı**, S.28, 19 Ekim 1954, s.

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.V

digini inkar etmemek gerektigini belirtir.[1]

Yukarıda belirttigimiz gibi Asaf Hâlet'in, Seyh Galib'le ilgili, **Türk Yurdu** dergisinin 263-269. sayılarında (Aralık 1956- Haziran 1957) seri halinde yayınlanan çok uzun bir yazısı vardır. "Türk Şiirinde Reform" üst başlıgını taşıyan bu uzun yazısından önce de degişik dergilerde birkaç yazı yayınlamıştır.

Üstbaşlıgından da anlaşılacagı üzere, Asaf Hâlet, Seyh Galib'in klasik Türk şiirine bambaşka bir tarz getirdigini ve adeta reform yaptıgını söylemektedir. Galib'in yetiştigi çevre ve hayatından uzun uzun bahsederek şahsiyetinin oluşmasında rol oynayan şartları da ortaya koymaya çalışmış ve bilhassa Mevlânâ ve mevlevîligin tesirleri üzerinde durmuştur.

Galib'in, edebiyatımıza yepyeni, bambaşka bir hava getirdigini, mevlevî hususiyetlerini şahsında sembolleştirdigini ve Mevlânâ'nın berrak ve coşkun ruhunun heyecanlarını daima yenileşen ve degişen güzellikleriyle aksettiren bir ayna olduğunu belirtir ve şöyle devam eder:

> "Galip, renk renk nurların kaynaştıgı bir âlemdir. Şiirlerinden renklerle beraber musikîler dagılır. Galip, ıssız bir gece içinde ılık bir bahcede bir havuz kenarında yanan bir meşaledir. Etrafına garip hayaller yaşatır. Galib, Mevlânâ neslinin en mümtaz bir sultanıdır. Galib, Türk şiirinin yükseldigi harikulade bir dagdır. Galib, genç yaşında bir şaheser ibda eden bir harika çocuktur."[2]

Asaf Hâlet, Galib'in, 18 yaşında bütün şiirlerini yazdıgını söyledigi Fransız şâiri Rimbaud gibi bir dahi olduğunu söyler.[3]

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.VI

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Türk Şiirinde Reform: Galib Dede", **Türk Yurdu**, S.263, Aralık 1966, s.438

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.438

Hüsn ü Aşk'ı yazmadan önce, bilhassa Buharalı Şevket'in şiirlerini tetkik ettikten sonra, bambaşka olan asıl şiirlerini yazmaya başladığını, fakat etkilenmesine rağmen asla Şevket'in mukallidi durumuna düşmediğini belirterek o devirde de yeniliğe kabiliyeti olmayanların onu kötülemeye çalıştıklarını söyler.[1]

Türk Edebiyatının en büyük şaheserleri arasında saydığı[2] **Hüsn ü Aşk**'ın, o zamana kadar yazılan mesnevilerden çok farklı bir şekilde aşk temasını işlediğini ifade eder:

> "Galib'in seçtiği bir aşk mevzuu idi; fakat kahramanları tamamıyla sembolik olan garip şahsiyetlerdi. Türk edebiyatında o zamana kadar böyle sembolik şahsiyetleri ele alarak manzum bir mesnevi yazılmamıştı. Böyle bir şeye girişmek büyük bir cesaret sayılırdı. Hem bu eser yalnız kahramanlarını sembolik tipler halinde almıyor, geniş, alışılmamış bir hayal dünyası içinde baştan başa sembolik bir mahiyet taşıyordu. Mallarmé'nin Fransız ve dolaysıyla bütün Garp edebiyatlarında yaptığı tesiri o, bir asırdan daha fazla bir zaman evvel Türk edebiyatında yapmıştı. Bugünkü şiirin mücidi olan Mallarmé'yi zamanın insanları nasıl garabetle itham etmiş, ağır bir reaksiyon göstermişse, ona da hudutlu çerçeveleri aşamayan bir Türk camiası yalnız tezyifler savurmuş..."[3]

Galib'in;

> "Tarz-ı selefe tekaddüm ettim
> Bir başka lisan tekellüm ettim"

derken boş bir tefahurda bulunmadığını, hakikaten başka bir lisan tekellüm edip, hiç görülmemiş, güzel ve bambaşka birşey getirdiğini söyler.[4]

Asaf Hâlet, Galib'in, Türk edebiyatında "üslub-ı hayal"i açtığının söylendiğini belirterek;

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.443

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., **Türk Yurdu**, S.264, Ocak 1957, s.525

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., **Türk Yurdu**, S.269, Haziran 1957, s.923

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.922-923

> "Türk şairinin hayali hakikaten mahdut bir girîve içinde eskilerin çok çiğnenmiş formüllerinin tekrarı ile devam edip gidiyordu. Kuvvetli bir zevkten, yeni bir hayal devri açacak hakiki dehalardan mahrumdu. İşte Galib böyle bir muhitte, herkesi şaşırtan büyük bir kâbiliyetle meydana çıkıverdi."[1] der.

İran şâiri Şevket, alışılmamış bir hayal dünyasının kapılarını açarak yepyeni bir alaka topladığı gibi, Galib de bizde yeni bir hüviyetle herkesi şaşırtmıştır. Galib'in Şevket'te bulunmayan bir hususiyeti de sembolizme olan meylidir. Galib'in sembolizmi Şevket'inkinden daha başka bir istikamettedir. Onda Mevlânâ'nın açtığı görülmemiş güzelliklerle dolu bir his ve heyecan âlemi vardır.[2]

Asaf Hâlet, Galib'in divanını teşkil eden şiirlerinden ziyade divanı dışında kalan **Hüsn ü Aşk**'da asıl hüviyet ve dehasını gösterdiğini söyler. Ona göre Galib, bütün tesirleri kendi şahsiyetinin filtresinden geçirmesini bilen nadir büyük şâirlerdendir.[3]

4.1.3.2.Yeni Türk Edebiyatı: Asaf Hâlet, "Yeni Türk edebiyatı"nın başlangıcı olan Tanzimat sonrası edebiyatımızla ilgili olarak sadece Ahmet Hamdi Tanpınar'ın **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi** isimli kitabının 2. baskısı münasebetiyle yazdığı yazısında bazı şeyler söylemektedir. Bunun dışında Cumhuriyet devrine kadar olan edebiyatımızla ilgili olarak da hemen hemen kayda değer bir fikrine rastlayamadık.

Om Mani Padme Hum şâiri, Tanzimat hadisesinin, Avrupa medeniyetine intibakımızın resmen tasdiki mahiyetinde olduğunu söyleyerek, aralık duran bir takım pencere ve kapıları Avrupa fikir dünyasına büsbütün açtığımızı, buralardan da evimize yeni rüzgarların estiğini ifade eder. Böylece ictimaî bünyede değişme ve gelişmeler olmuş ve insanlar

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.924

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.924-925

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.925

değişmiştir.[1]

Tanzimat hadisesinden sonra başlayan Türk edebiyatının, "Tanzimat edebiyatı" ismi altında değerlendirilmesinin yanlış olduğunu, aynı şekilde "Servet-i Fünûn edebiyatı" tabirini de doğru bulmadığını söyleyen Asaf Hâlet, "Edebiyatta mektepleri tarih devirlerine nisbet etmek doğru olmaz. Aynı şekilde, bir mecmuanın adını bir edebî devre izafe etmek de münasebetsizdir."[2] der.

Asaf Hâlet, Tanzimat'tan sonra birçok edebî değişikliklerin olduğunu, fakat eskinin, şöyle ya da böyle, bugün dahi devam ettiğini belirterek şunları söyler:

> Tarihimizin Tanzimat denilen devresinden sonra yazılan yazılar muhakkak ki değişik bir hüviyet taşımaya başlarlar. Fakat onlarda ve daha sonrakilerde bile eski anane bilhassa şiirde tamamıyla kaybolmaz. Bu eski ananeyi zamanımıza kadar devam ettiren Yahya Kemal'i bu sınıfa ithal edebiliriz. Zamanımızda da bilhassa çok güzel rubaîler yazan Cemal Yeşil, Arif Nihat Bey Divan şairi midirler? Keza Ziya Paşa, Namık Kemal, Naci, hatta Ekrem Bey'in gazellerini Divan şiiri başlığı altında mı tetkik edeceğiz? Bu sebeple herhalde edebiyat tarihini asırlara taksim etmek bugün ilk yapılacak en doğru harekettir."[3]

Avrupalılardan gelen tesirlerle, onlar gibi tahssüslerimizi bir noktada toplayan şiirler yazmaya başladığımızı ve vezinleri muhafaza etmekle beraber onların şekillerini denediğimizi söyleyen Asaf Hâlet'e göre bunlar birdenbire olmamıştır:

> "İkinci Mahmut devrinde resmen Avrupa kisvesini kabul etmiştik. Pek tabiîdir ki Üçüncü Selim devrinde başlayan Fransız mütercimlerinin ufak tefek eserleri de münevverler arasında az çok müessir olmuşlardı. Avrupa tipi talimli askerlerin arkasından Avrupa'nın teslim ettiği fikir dünyası da bize ergeç kapıları açacaktı. İşte bu ruh haleti sonraki Avrupa tipi

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Kitaplar: XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi", **Türk Yurdu**, S.259, Ağustos 1956, s.153

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.152

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.152

> edebiyata da yol açmıştı. Binaenaleyh XIX. asrın ilk yarısında biz bunun nüvelerini görüyorduk. Fazıl ve Vâsıf o zamanki İstanbul'u terennüm ediyordu. Akif Paşa nesirlerinde Avrupa'ya yaklaşan yeni bir ifade tarzı bulmuştu. Şiirlerinde de, mesela "Adem Kasidesi"nde olduğu gibi şekilde değil, fakat muhteva itibariyle bir yeniliğin müjdesi seziliyordu."[1]

Asaf Hâlet, Sultan Aziz devrinde gelişen gazetecilikle nesir dilinin külfet ve ağırlıklardan kurtulduğunu ve Tanzimat edebiyatının daha ziyade nesirde yeni bir çığır açtığını ifade eder.[2]

Bir mülakatında, "Türk edebiyatında Galib Dede'den Yahya Kemâl'e kadar olan devre hakkında hüküm vermek istemiyorum ve zannediyorum ki o devre şairsizdir."[3] diyen Asaf Hâlet, Yahya Kemâl'in, Avrupaî bir çeşni getirdiği veya Divan edebiyatının devamı olduğu yolundaki tartışmaların hatırlatılması üzerine, "Ne o, ne bu" şeklinde cevap vererek, Yahya Kemal'in şiirlerini sevdigini[4] ve şahsiyet sahibi bir şâir olduğunu söyler.[5]

Yeni İnsanlık'ta (S.1, 1940) yayınlanan mülakatında Cumhuriyet Dönemi şâirlerinin bazıları hakkında şunları söyler:

> "Yahya Kemâl ve Ahmet Haşim'i severim. Nazım Hikmet de nispeten iyi bir şair. Fakat onu taklit etmek isteyen ve en sathî tarafından yakalayan Nail V.nin şiiri fena. Esasen taklit lüzumsuz bir şeydir. Hem de zararlı. İyi şiirlerini gördüğümüz İlhan Berk, Bedri Rahmi'yi taklit ettiği zaman muvaffak olamıyor.

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.152

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Türk Şiirinde Üç Asırlık İstanbul Motifi-II", **İstanbul**, Haziran 1955, s.32

3.T.F., "Asaf Hâlet Çelebi İle Konuşma", **Yeni İnsanlık**, S.1, 15 Şubat 1940, s.30

4.Asaf Hâlet bu cevabını verdiği mülakatında "Eğer Yahya Kemâl Bey'i beğeniyorum diye mürteci derlerse desinler, vız gelir." demektedir.

5.Mustafa Baydar, "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Dünya Gazetesi**, 3 Kasım 1954

> Sevdiğim Şairler... Bedri Rahmi'yi çok severim. Onda bir sıcaklık ve tazelik var. Sonra Orhan Veli ve Oktay Rifat. Bilhassa son şiirleri. Sabahattin Kudret'te bir "talent" buluyorum.[1] Hasan İ. Dinamo ve Melih Cevdet de iyi şairler arasındadır. Evvelki nesle gelince, Ahmet Hamdi'yi, Ahmet Kutsi'yi beğenirim. Fakat bilhassa Ahmed Muhip. Onu Necip Fazıl'a tercih ediyorum.
> Necip Fazıl intimiste şairler içinde bir zaman istidat gösteren fakat istidadını kıran ve inkişaf ettiremeyen bir şairdir. Üç senede ıkına sıkına yazdığı "Senfoni"de üç güzel mısra vardır muhakkak. Fakat o "Kafiye" şiirleri gibi şiir yazabilirse iyi bir şair olabilir."[2]

Asaf Hâlet'in, hakkında birşeyler söylediği yazarlardan birisi de Sait Faik'tir. Sait Faik'i, çoğu zaman ecnebî bir yazara benzetmek istemesine rağmen benzetemediğini ve onun kendi ismi içinde mahzur kalacağını söyler. Birçok taklitçileri olmasına rağmen ona kimsenin benzeyemediğini belirterek, "Uyuşuk ve donuk gibi görünen bir kalıp içinde korkunç bedbinlikler ve acı bir melâl taşır. Bununla beraber kayıtsız görünmek ister."[3] der ve şöyle devam eder:

> "Sait Faik yazdığı şeylerle alakası yokmuş gibi durur, halbuki bütün yazıları münhasıran kendisini anlatır. O bir conscience onirique içinde, daima rüya gören bir adam gibidir. Onun en çok sevdiğim tarafı da için için kendisiyle alay etmesidir. (Sehri Unutan Adam)da, (Ölü)de koyu bir spleen içinde bunalmış, şaşkın, muztarip bir Sait Faik vardır; bununla beraber kendinin bu haliyle alay eden bir Sait faik..."[4]

1.Sabahattin Kudret'le ilgili olarak bir başka yerde de şunları söyler: "Sabahattin Kudret adedi pekaz sevdiğim şairler arasındadır. Gençliği nispetinde olgun. Çocukluğuna merbut olmasını ben çocukluk değil büyüklük addediyorum. (Çocukluk akşamlarından bahçeler) içinde ve (Başlamasaydı bu masal) diye endişe duyan, (Gecenin pencereden girmesini) bekleyen samimi bir çocuk... Ben herşeyden evvel şairin böyle (samimi bir çocuk) olmasını tercih ederim. Yazdığı mecmualarda ilk işim onun şiirlerini aramak olur."[Asaf Hâlet Çelebi, "(S.Kudret Hakkında) Düşündüklerimiz", **Küllük**, S.1, Eylül 1940, s.11]

2.Necip Fazıl hakkında söyledikleri diğer şeyler için Hakkındaki Tenkitler ve Tartışmaları bölümüne bakılabilir.

3.Asaf Hâlet Çelebi, "Said Faik", **Küllük**, S.1, Eylül 1940, s.10

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.10

Nurullah Ataç'ın münekkitliği ile ilgili bir soruyu cevaplarken, Ataç'ı şahsen sevdiğini, selamlaştığını hatta evine gidip yemeğini yediğini söyleyip, "Selamını dirig etmez. Ama acaip halleri var. Bir kere evine çağırdığı zaman, sabahtan akşama kadar, Allah'a inanıyor musun, niye inanıyorsun diye başımın etini yedi. Garip garip kelimeler uyduruyor ve bunu ille kullanılsın diye empoze etmek istiyor." diyerek, münekkitliğinin farkında olmadığını, "Edebiyat-ı Kadimemizi" pek iyi bilip pek tatlı inşad ettiğini söyler.[1]

Asaf Hâlet, "Nurullah Ataç'tan başka yerlerde de, "Dalaletzede dostum"[2] ve "Nurullah Ata Bey gibi yıkıcılık düşüncesiyle karışık garabet sevgisi seklinde tecelli eden kompleks"[3] diye bahseder.

Asaf Hâlet,?Garip hareketinden sonra, bilhassa 1950'lerin başlarında görülen, Garipçilerin basitleşen taklitleri şeklinde, şiiri iyiden iyiye günlük alelâdeliklere, ibtizallere düşüren temayülleri şiddetle tenkit eder. Bu gaye ile üç yazı yayınlar. 2 Temmuz 1954 tarihli **Büyük Doğu**'da yayınlanan "Aforizma" üst başlıklı "Yeni Şiir ve Şairler" isimli ilk yazısında, dünkü şâir bozuntusunun ince hislerden, ahmakça romantik tasvirlerden, palavra ıstıraplardan, her türlü iç sahtekarlıklardan bahsettiğini ve olduğundan, duyduğundan başka türlü görünüp peri ve melek gibi geçindiğini söyleyerek, "Şairane kelimesi imtiyazlı bir hassasiyet taklidinin formülü demekti."[4] der. Avrupa'da XIX. asrın başlarında moda olan romantizmin, XX. asrın başlarında bizde hala revaçta olduğunu, fakat dünyadaki gelişmelerin netice-

---

1.Mustafa Baydar, "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Dünya Gazetesi**, 3 Kasım 1954

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Yeni Şiir ve Şairler", **Büyük Doğu**, S.9, 2 Temmuz 1954, s.7

3.Asaf Hâlet Çelebi, "Pislik Edebiyatı", **Büyük Doğu**, S.10, 9 Temmuz 1954, s.7

4.Asaf Hâlet Çelebi, "Aforizma: Yeni Şiir ve Şairler", **Büyük Doğu**, S.9, 2 Temmuz 1954, s.7

sinde, fazla hassas görünmek gibi bir telakkinin artık para etmemeye başladığını, ancak bizim cemiyetin henüz Mallarmé ve Rimbaud'yu bile tanımadığını belirterek, birdenbire karşısında alışmadığı ve tanımadığı bir şiir bulunca, kendisinin de içinde bulunduğu yeni hareketi yadırgayıp tepki gösterdiğini söyler. Fakat kendilerinin ortaya çıktığı devirde şiir iptizale düşmemiş ve önüne gelen şiir yazma hevesine kapılıp gülünç olmamıştır. İptizalin, şiirin kolay yazılır zannedilmesiyle alıp yürüdüğünü söyleyen Asaf Hâlet söyle devam eder:

> "Yanlış olarak sürrealistlik şöhreti ile tanınan ve doğrusu ekseriya realist olan şairlerin günlük vukuata dair bir iki çizgi ile belirttikleri, sonu ekseriya hazırlop esprilerle biten kısa şiirlere, yüzbinlerce birbirinin aynı, taklit şiirlere yol açtı. Orhan Veli'nin usanılmadan taklit edilmesine sebep olan muvaffakiyetin sırrı zannımca buradadır. Şiir takliitçisi onun yolunu kolay bulmuştu."[1]

Orhan Veli'nin, şüphesiz, şiir cephesinden yüklü, kimseye benzemeyen, kendine has bir anlayışı olduğunu, yalnız birçok kimselerin ona benzediğini ve ortaya standart bir tipin çıktığını söyler. Ona göre, Orhan Veli'nin kusurları da vardır. Asıl Orhan Veli, "Yazık oldu Süleymen efendiye" tekerlemesiyle, yarı münevverleri şaşırtmak için şiir yazan bir insan değildir ve ondan çok güzellerini yazmıştır.

Asaf Hâlet, Orhan Veli'nin asıl kusurunu şöyle açıklar:

> "Orhan Veli hiç bilmediği aşağı sınıfların, külhanîlerin ve fahişelerin şiirini yazmak istemiş, onların lisanını kullanarak "Vesikalı Yarim"i ve yine adedi mahdut olan birkaç şiirini vucuda getirmişti.
> Paris argosu ile Paris'in kaldırım yosmaları ve serserilerinin şiirini yazan ve geçen asrın sonlarında yetişen (Rictus) e nazire mi yapmak istemişti bilmem. Yalnız bu şiirlerde onun kadar muvaffak olduğunda şüpheliyim. Bereket versin ki, bunların adetleri hakikaten mahdut ve güzel şiirleri de onlardan çok... Evet Orhan Veli kendi başını yiyen o meşum içki ibtilasının dışında vesikalı fahişelerle düşüp kalkan bir insan değildi muhakkak... Külhanbeyi, serseri de değildi, halbuki (Rictus), bizzat (clo-

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.7

chard) denilen serserilerin içinde yetişmiş ve onlardan ayrı olmayan bir insandı."[1]

"Yarı münevver"lerin bu şiirleri okuyunca sahiden alıklaştığını söyleyen Asaf Hâlet, Nurullah Ata Bey'in bunların sırtlarını okşayan yazılarıyla da, mal bulmuş mağribî gibi, bu (skatatoloji) şiirlerine sarıldıklarını ifade eder. Yukarıda belirttiğimiz gibi dalaletzede dostum dediği Nurullah Ata'nın, bu şiirleri makalelerinde ve meclislerinde bol bol inşad ederek intişarında en mühim rolü oynadığını ileri sürer.[2]

Asaf Hâlet, "hep birbirlerinin modeli, deli kızın çeyizi nevinden olan, aynı boydan aynı soydan şiirler" dediği bu taklitçilikte şu şahsiyetlerin rolleri olduğunu söyler:

1- Nazım Hikmet taklitçiliği. Şimdilik az görünüyor. Yazanlar ya neşretmiyor veya başka sebeplerle ortaya çıkartmıyorlar.

2- Orhan Veli taklitçiliği. En çok şâirin asıl hüviyetini yapan değil, bohem özentiliğini yapan ikinci nevi şiirleri revaçtadır. Bilerek yaptığı lisan pürüzleri bile aşırılır.

3- Bedri Rahmi taklitçiliği. Bunda da iyi bir şâir olan Bedri Rahmi'nin motiflerini acemilikle aşırıp usandırıcı bir bollukla harcamak yolunu tutanların binlercesi ağız birliği etmiş.[3]

Asaf Hâlet, özür dileyerek, "kazurat"tan kinaye olarak "skatatoloji" edebiyatı olarak isimlendirdiği bu şiirlerin, hayvandan, nebattan, cemattan daha aşağı derecede bir ilcaîlik felaketi olduğunu belirterek, "Bütün müessisi beşerî kıymetlere, akıl ölçülerine, idrak usulüne ters hareket etmeyi marifet sayan, mağrur ve küstah, binaenaleyh şifa bulmaz bir ahmaklık..." şeklinde mütalaa eder.[4]

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.7

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.7

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.7

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.7

İkinci yazısı da **Büyük Doğu**'da, yine "Aforizma" üstbaşlığı altında "Pislik Edebiyatı" ismiyle yayınlanır:

Bazı "baylar"ın zannettikleri gibi, bu "skatatoloji yani pislik edebiyatı"nın yeni bir nesne olmadığını, Romalıların sefahet devirlerinden itibaren her millette müstekreh nümunelerine rastlanıldığını belirterek, İranlılardan Übeyd-i Zâkânî'yi, Fransızlardan Pyron ve Voltaire'i örnek gösterir. Hatta, Sadi'nin divanında bile bu tür şiirlere rastlanıldığını söyler. Fakat, bunların böyle şiirlerini şaheser diye göstermediklerini, hatta Sadi'nin, şiirlerden önce özürler dileyip tövbeler ettiğini belirtir. Klasik Türk edebiyatından da Nef'i ve Sürurî'nin böyle şiirlerinin olduğunu söyleyip iki örnek verir.[1]

Hayalî bir "gatisme" olduğunu söylediği bu hareketlerin aslında, psikanaliz alimlerinin incelemesi gereken ruhî bir marazîliğin ta kendisi olduğunu belirtir.[2]

Pislik şiirlerinin mübeşşiri ve mümessili dediği bir zatın meşhur kitabını[3], kendisi ve müritleri hakkında birçok menkıbeler dinledikten sonra, acıyarak ve iğrenerek okuduğunu söyleyen Asaf Hâlet, kitabın münferit kalmadığını ifadeyle "Geçenlerde üniversiteye gelen Nurullah Ata Bey'in ağzından bu meşhur "gatisme" şiirlerini dinledikten ve yine sevdiğim üniversiteli bir genç tarafından methini duyduktan sonra işin ciddîliğini büsbütün kavradım. Evet, mesele hakikaten acı olduğu kadar ciddîdir."[4] şeklinde endişelerini dile getirir.

Fikrin her türlüsüne hürmet ettiğini, garabetlere aldır-

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Aforizma: Pislik Edebiyatı", **Büyük Doğu**, S.10, 9 Temmuz 1954, s.7

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.7

3.Bu kitap, **Türk Sanatı** dergisindeki yazısında belirteceği gibi, Metin Eloğlu'nun **Düdüklü Tencere** isimli kitabıdır.

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.7

madığını, fakat "âdiliğin, bayağılığın, kabalığın, ahlaksızlığın bu türlü methiyesine tahammül edemiyeceğini belirten Asaf Hâlet, aksi takdirde, ya "Nurullah Ata Bey gibi yıkıcılık düşüncesiyle karışık garabet sevgisi şeklinde tecelli eden kompleks veya Üniversiteli gençte olduğu gibi, itimat ettiği kimselerden fazla duymak neticesinde, kendisi de farkında olmadan bir aşılanma seklinde zuhur eden dalalet arazlarından birisi mevcut olabilir."[1] diyerek asıl korkuncunun da sonuncu olduğunu söylemektedir.

Çok şiddetle karşı çıktığı bu temayülün en korkunç noktasının iç tarafı olduğunu belirterek, bunun da "akl-ı selime, zevk-i selime, bütün ruhî ve ictimî ahlak ve ananeye, ilme, irfana, düşünceye, fazilet bildiğimiz, mukaddes bildiğimiz bütün müesseselere düşman oluşu; kabalığı, egoizmi, bayağılığı ve her türlü maddî ve manevî sefaleti propaganda edişi" olduğunu söyler. Ona göre bu pislikler, körpe dimağlar için eroinden az zehirli değildir ve insanlık namına bunlarla mücadele etmek lazımdır. Bunlarla mücedele etmek için "psychiatre"ların, hatta mektep zabıtası gibi bir ahlak zabıtasının bizde ne zaman teşkilatlanacağını sorar.[2]

Asaf Hâlet, **Türk Sanatı** (Kasım 1954) dergisinde, "Tenkit" üstbaşlığı altında yayınlanan "Düdüklü Tencere" isimli yazısında ise, "Bu kitaptan bahsetmek benim için zül, muharriri için de bir şereftir. Bunu bilmekle beraber her iki şıkkı da göze alıyorum." diyerek Metin Eloğlu'nun, ilk defa 1951'de yayınlanan kitabını, misaller vererek tenkit etmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, önceki yazılarında yaptığı hücumları da bu kitap münasebetiyledir.

Sistematik olarak cehalet, kabalık, pislik, tenbellik, serserilik... propagandası yapan antisosyal bir meyilden ve komplekslerle dolu malûl bir ruh haletinden doğduğunu ifade ettiği bu kitabın, "züppeliğin mukaddes kitabı" olduğunu

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.7

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.7

söylemektedir. Bu hareketi de, Paris'te, hakiki "existencialisme" ile alakası olmayan fakat bu maske ile geçinen bodrum kahveleri çığırtkanlarının yaptığı gibi, bu düşünce sisteminin esas akidesinin satıhta kalmak olduğunu, bayağılığa, serserilige, hissizlige ve imansızlıga methiyeler yapmak olduğunu sananların gayretleri şeklinde değerlendirir.[1]

Yazısının bundan sonraki bölümünde kitaptaki şiirlerden örnekler vererek tenkitler yapan Asaf Hâlet'in dikat çekmek istediği husus, bu insanların, millet, memleket, tarih, iman, anane, ruh... düşmanlığı yaparak millî ve manevî değerleri yıpratmak gibi bir gayelerinin olduğudur. Yazısını da şu temenni ile bitirir: "Allah tahsil çağında olan gençlerimize acısın da bunlar yoptan yok olsunlar."[2]

1940'ların başında, "Yeni şiir" hareketinin en hararetli savunucularından olan Asaf Hâlet'in, Garip hareketiyle ve bilhassa Garip hareketinden sonra başlayan taklitçiliklere ve yozlaşmalara şiddetle karşı olması dikkat çekicidir. Orhan Veli ve arkadaşlarınınkinden bile daha yeni ve orijinal kabul edilen şiirleriyle Asaf Hâlet'in, cemiyetin moral ve manevî değerlerinin yıpratılmasına karşı çıkışı, diğerlerinden çok farklı bir yenilik peşinde olduğunu göstermektedir. Onun yeniliği geçmişle barışıktır, hatta geçmişten kaynaklanmaktadır.

4.1.3.3.Türk Halk Edebiyatı: Asaf Hâlet'in ilgilendiği alanlardan biri de masal ve tekerleme gibi halk edebiyatı çerçevesine dahil edilebilecek folklorik mahsüllerdir. 1938 yılında **Ses** mecmuasının 3. ve 4. sayılarında "Tekerleme" ve "Türk Ruhunda Mücerred" isimli iki yazı yayınlar.

Asaf Hâlet, masallarda ve bilhassa masal başlarında görülen tekerlemelerdeki olağanüstülüğün, Türk ruhunun mücer-

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Tenkit: Düdüklü Tencere", **Türk Sanatı**, S.29, Kasım 1954, s.7

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.8

rede ihtiyaç ve istiyakından başka birşey olmadığını, bunların, irrealist ve irrasyonalist bir meyilden hatta ihtiyaçtan kaynaklandığını söylemektedir. Tekerlemelerin masaldan başka halk tiyatrosunda da görüldüğünü, masallarda ise masala girmeden, akliyata af dileyen bir mukaddime olduğunu belirterek şunları söyler:

> "Benim ve kıymetdar dostum Arif Dino'nun ictihatlarına göre, sade sanat tezahürü olarak, tekerlemelerin üstün olduğuna irrealizmaları birer şahit ve delildir. Halkın ruhu her zaman bir maddeden uzaklaşmak ve "mücerred"e gitmek meylanına malik olduğunu gösteriyor. Masallarda ise daima asıl harcını eşyadan alıp hayalle ördüğü görülür."[1]

Tekerlemelerde, Türk ruhunun harikulâdeyi içinden karikatürize ettiğini, çabucak inanmayıp fakat realiteyi mistikle karıştırmayı sevdiğini söyleyerek, "Bunlar pek uluorta söylenilmiş lakırdılar değildir. Saçma sapan zannedilen bu sözlerin pek bariz bir mistik tesirle söylendiğine şüphe yoktur."[2] der ve bu tekerlemelerden misaller verir.

Asaf Hâlet'e göre, Türk ruhu çocukluğundan itibaren mücerrede meyleder, bir nevi mücerred şiir demek olan tekerlemeleri dinlemek ister. Oyunlarında bile kendi karihasından çıkardığı fevkalade bir takım mücerred şiirler okur. Fakat eğitimle bu saf ruhlar bozulmakta, eski samimî zevkleri öldürülerek, birçok defa ısınıp ısınıp konmuş, pestenkarânî romantizm kırıntıları öğretilmektedir.[3] Bunları düşünürken, içinden üç yaşındaki yeğeninin sesini duyduğunu, yanında bir kere okuduğu bir şiirini biraz değiştirmekle beraber büyük bir verve ile tekrarladığını ve kendini ona yakın hissettiğini, çünkü henüz menfi, haricî tesirlerden etkilenmediğini belirten Asaf Hâlet, " Meyillerini ve zevklerini aksi istikamete saptıran kör kuvvet daha konuşmadı. Şimdi, Rimbaud'ya

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Tekerleme", **Ses**, S.3, 2 Kanunuevvel 1938, s.

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.

3.Asaf Hâlet Çelebi, "Türk Ruhunda Mücerred", **Ses**, S.4, 9 Kanunuevvel 1938, s.

hemen çocukluk yaşında şaheserlerini yazdıran dehayı daha iyi anlıyorum."[1] demektedir. Küçüklüğünde dinlediği çocuk oyun tekerlemelerinin çok güzel şiirler olduğunu söyleyen Asaf Hâlet, hala onların tesirinde kaldığını belirtir ve bunlardan örnekler verir.

İnsanoğlunun düşündüğü ve düşündüğünü sezdiği andan itibaren masal söylemeğe başladığını iddia eden Asaf Hâlet, masalın, hayal kuran insanın, daima çocuk ve saf olan insanın karihasından doğduğunu söyler. Masallar milletlerin hususiyetlerini yansıtan bir nevi aynalar gibidir. Onlarda her milletin kendine ait düşünüşü vardır.[2]

Ona göre İstanbul masalları en güzel ve zengin Türk masallarıdır. Çünkü burası birçok milletin kaynaştığı bir imparatorluk başkentidir ve asırlarca hakim Türk ruhu bu değişik milletlerden katılan unsurlarla zenginleşmiş masallar oluşturmuştur.[3]

Masalların sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi için, herşeyden önce bu malzemelerin mümkün olduğu kadar tam olarak, orijinalliği bozulmadan derlenmesi gerektiğini belirtip Türkiye'de yerli ve yabancı araştırıcıların çalışmalarında bahseder. Masallar milletler için çok önemlidir.

> "Bana göre masal dinlemeyen bir çocuk çok bedbaht bir insan olmaya namzet bir insandır. Millî şuur ve kültür yapan bütün folklor ananelerinin içinde bence masal en büyük rolü oynar. Zaten bir masaldan ibaret olan hayatımızın bir nevi sembolleşmesini biz ilk defa bize anlatılan bu masallarda görmez miyiz? Hangi çocuk o ilk şiir bahçesinin büyüleri içinde kendini unutmaz? Çocuklarını masalsız büyüten hangi millet vardır. Hatta milletlerin teşekkülünde hususî bazı masallar onları bir araya toplamamış mıdır? Her milletin kaynaklarında kendilerine mahsus "mythe"leri

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Masal Dünyamız", **Yeditepe**, S.16, 1-15 Ocak 1960, s.s.12

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.13

yok mudur?"[1]

Cocukluğunda encok sevdiği şeyin masal olduğunu söyleyen şûir, kendisine masal anlatan yaşlı kadınlardan ve anlattıkları masalların özelliklerinden bahseder.

4.1.4.Türk Dili:

Asaf Hâlet'in Türk dili ile ilgili müstakil bir yazısı olmadığı gibi, diğer yazı veya mülakatlarında da bu konuda pek fazla birşey söylememiştir. Fakat, Türkçeyi arılaştırmak ve zenginleştirmek gayesi ile yapılmaya çalışıldığı söylenen "Öz Türkçecilik", diğer bir tabirle "Uydurmacılık" hareketlerine çok şiddetle karşı çıkmıştır. Dil inkılabı hakkında ne düşünüyorsunuz? şeklindeki bir soruya şu şekilde cevap verir:

> "Böyle bir inkılab tanımıyorum, olamaz. Böyle bir inkılabı ancak millet yapar. Üç beş kişinin bizim en mukaddes varlığımız olan dili unutturup, çocuklarımıza acaip bir dil aşılaması, kurûn-ı vustaî değil, kurûn-ı ûlâ değil, daha geri bir zihniyetin ifadesidir. Zulümlerin en korkuncudur. Ve millete en büyük hakarettir. Milleti hiçe saymaktır. Halk kendi dilini, ihtiyacına göre kendisi yapar."[2]

Asaf Hâlet, yeni uydurulan kelimelerden hiçbirini kullanmadığı gibi, yanında kullananlara da müdahale etmiştir. Nihat Dalay'ın onunla yaptığı bir mülakatta "toplum" kelimesini kullanması üzerine, "-- Toplum ne demek? Ben anlamıyorum, Türkçesini söyle." diyerek düzeltme yaptırır. Dalay da, Asaf Hâlet'in "Atacca"ya çok müthiş surette karşı olduğunu belirtir.[3]

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.12

2.Aziz Nesin, "Asaf Hâlet Çelebi Diyor Ki", **Başdan**, S.5, 7 Eylül 1948, s.2

3.Nihat Dalay, "Asaf Hâlet Çelebi İle Karşı Karşıya", **Türk Sanatı**, S.28, Ekim 1954, s.8

Nureddin Sazi Kösemihal'in **Sosyoloji Tarihi** isimli kitabı hakkında yazdığı kısa tanıtma yazısında, yeni uydurulan kelimelerin kullanılmasını tenkit ederek anlaşılmanın güçleştiğini söylemiştir.[1]

Gökhan Evliyaoğlu, vefatı dolaysıyla kaleme aldığı bir yazısında, Asaf Hâlet'in, Türkçe'yi ve memleketin bütün manevî kıymetlerini sevdiğini belirterek şunları anlatır:

> "En çok uydurmaca konuşan çocuklara içerlerdi. Hiç unutmam bir gün kendisini çok heyecanlı bulmuş ve sebebini sormuştum; "Dillerini anlamadığım Türk çocukları geldiler ve niçin öz Türkçe yazmadığımı sordular. Birtakım anlaşılmaz şeyler söylediler. Kendilerine dedim ki: Oğlum siz, sözlerini birtakım el kol hareketleriyle tamamlamak mecburiyetinde kalan Avustralya yerlilerine benzemişsiniz, karanlıkta birbirinize dert anlatamayacaksınız.""[2]

Asaf Hâlet, bilhassa uydurduğu kelimelerle öz Türkçecilik hareketlerini destekleyen Nurullah Ataç'a[3] da devamlı karşı çıkmış ve onu tenkit etmiştir. Asaf Hâlet'in eşi Nermin Hanım, Nurullah Ataç'lara ziyarete gittikleri bir sırada, kocasının onunla bu konuda çok şiddetli tartışmalar yaptığını ve böyle davranmakla Tükçeyi **mahvettiğini** söylediğini anlatır.[4] Kendisi de, bir mülakatında, Nurullah Ataç'ın garip garip kelimeler uydurup, kullanılması için telkin ve baskılar yaptığını belirterek, "Halbuki hayatiyeti olmadığı gibi lüzumsuz yere bir nevi dilde rasizm yapmaya matuf olan bu uydurma Türkçe kelimeler hem kakafonik hem de gülünç şeyler"[5] der.

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Yeni Kitaplar: Sosyoloji Tarihi", **Türk Yurdu**, S.258, Temmuz 1956, s.74

2.Gökan Evliyaoğlu, "Asaf Hâlet Çelebi Öldü", **Havadis Gazetesi**, 24 Ekim 1958

3.Asaf Hâlet, Nurullah Ataç'dan bahsederken soy ismini devamlı "Ata" şeklinde yazmıştır. "Ataç"ı uydurma olduğu için kullanmamıştır sanıyoruz.

4.Nermin Çelebiler'le Etiler'de (15 Şubat 1993) yapılan görüşme.

5.Mustafa Baydar, "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Dünya Gazetesi**, 3 Kasım 1954

Asaf Hâlet, "İstanbulumun Dili" şiirinde, İstanbul Türkçesi ve öz Türkçecilik hakkındaki fikirleri ve tavrını ortaya koymuş gibidir:

"annemin dili
babamın dili
İstanbulumun dili
İstanbulumun dili
İstanbulumun efendisi
hanımefendisi
sokaklarımın bekçisi
yoğurtçusu, balıkçısı
can dilimi konuşanım
canım benim
ninnilerimi bu dil söyledi
masallarımı bu dil
bu dille duydum türkülerimi
bu dille okudum şairlerimi
"zalim beni söyletme derunumda neler var"

rahat bırak beni eşek arım
rahat bırak beni bay kıvırgıç
bayan ividi
evim
sokaklarım sana yasak
sen benim değilsin
rüyalarımın harputu
ecem
öcüm
bütün önemlerini kıvançlarını koy çuvalına
başka yaramaz çocuklara git korkutmaga
başka kapıya"

4.1.5. Müzik ve Resim:

4.1.5.1.Klasik Türk Musikîsi: Asaf Hâlet, gençliğinde, klasik Türk musikîsinin üstadlarından sayılan Rauf Yekta Bey ve mevlevî şeyhi Remzî Efendi'den yıllarca ders almış ve kuvvetli bir musikî kültürü edinmiştir. Hatta, klasik Türk musikîsine dair birtakım notlar hazırladığını ve bunları Konservatuvara[1] verdiğini akrabaları söylemektedir.

Biz burada, Asaf Hâlet'in musikîye dair fikirleri

1.İstanbul Belediye Konservatuvarı

üzerinde uzun uzun duracak değiliz. Fakat, bir şâir ve yazar olarak onun fikir ve kültür dünyasını daha iyi tanımak maksadıyla, bu konudaki bazı fikirlerine kısaca işaret etmek istiyoruz.

Klasik Türk musikîsini o devirdeki üstadlardan öğrenen Asaf Hâlet, bu musikînin dejenere edilmesine karşı çıkar ve icrasındaki bilgisizlik ve usulsüzlükleri tenkir eder. **Yeni Adam**'ın 360. sayısında (1941) yayınlanan "Todi Musikîsi" isimli yazısında, çeşitli eğlence yerlerinde Türk musikîsi diye icra edilen müziğin, klasik Türk musikîsiyle hiç bir alakasının olmadığını ve sıradan insanlara hitap eden, tamamen farklı bir müzik olduğunu söyler. "Todi musikîsi", "Piyasa müziği" veya "Alaturka musikî" olarak adlandırdığı bu nev'in, klasik musikî üstadlarının eserleri bozularak, tahrip edilerek veya klasik musikînin esaslarından ayrılıp Çingene ve Ermeni müziğinin tesiriyle oluşturulduğunu iddia etmektedir.[1]

XIX. asrın başlarında tekamülünün zirvesine çıkan Türk musikîsi biraz sonra bozulmaya başlamış ve bu asrın sonlarında yetişen Ahmet Avnî, Rauf Yekta ve Zekaizade Ahmet Efendi gibi birkaç hakikî musikîşinas ve bestekâr istisna edilecek olursa acınacak bir hale düşmüştür;

> "Eskiden tanbur, ney ve sînekeman gibi Türk oda musikîsine mahsus kibar enstrüman kâr, nakış, mürabba, ağır ve yürük semâîler gibi nevilerin bestelendiği Türk musikîsinde bir şarkı ibtilası hasıl oldu. Şam tarikiyla gelen utla kânun hemen hemen Aziz devrinde yayılmış ve akordu indirilmiş bozuk düzen keman da yine bu zamanlar revaç bulmuştu. Kanunî Hacı Arif Beylerin, Faik Beylerin monoton ve kıymetçe aşağı şarkıları bütün Türk mahallelerinde çarçabuk yayılan utlarla mahalle hanımları tarafından çalınıp söylenmeye başlamıştı. Bu Hacı Arif Bey Türk musikîsinin Muallim Naci'si idi. Muallim Naci Efendi Galip Dede'yi tebcil ettiği halde onu nasıl hiç anlamamış ve bayağı gazeller düzmüşse Hacı Arif de İsmail Dede Efendi'nin arkasından aynı şeyi musikîde yapıyordu. İkisi de Balık Pazarı meyhaneleri "ezkiyâ"sına hitap

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Todi Musikîsi", **Yeni Adam**, S.360, 20 Teşrinisani 1941, s.4

ediyorlardı."[1]

Asaf Hâlet, bu bozulmuş musikînin Ermeni ve Çingenelerin de katkılarıyla, Aziz ve Hamit devrinde zevkteki bayağılaşma ortamında yayıldığını ve "alaturka musikî" olarak adlandırılmaya başlandığını söyler. Hakikî musikîyi ise Sait Halim Paşa'lar, Sahip Molla'lar ve Yenikapı, Kulekapı mevlevîhaneleri muhafaza etmişlerdir.

Meşrutiyet devrinde, Todi musikîsinde fazla bir değişme olmamış, Cumhuriyet'ten sonra bir "şekl-i âhar"a dökülmeye başlanmıştır. Daha sonra ise bir "alafranga"lık modası yayılmıştır. Asaf Hâlet, bu todi musikisinin üç menbaını söylece sıralar:

1- Alafrangalaşmak gayreti için, lüzumlu, lüzumsuz, piyanolar, fortalar, Türkçe'ye muhalif bir ecnebî şivesi vermek için lisana uymayacak bir melodiye taksim etmek, iki sesle söylemek filan gibi göz boyamalarıyla güya modernleşmek.

2- Folklora ehemmiyet verildiği için Anadolu halk şarkılarından bazılarını todileştirmek veya onları takliden yapılan türküler çıkarmak.

3- Eski todi şarkılarına rahmet okutacak triolar, nağmelerle düzülmüş bir şarkının kimi yerini kısacık yaparak, lüzumsuz eslerle sükutlarla donatarak güya yenilik ve başkalık yapma sevdası.

"Bu musikînin, ritminin, modlarının ve melodisinin zenginliği ile şöhret alan hakikî Türk musikîsiyle, bizim klasik musikimizle ve bizimle hiçbir alakası yoktur." diyen Asaf Hâlet, halk musikîsi de olmadığını, fakat avama has, sonradan görme pespaye burjuva musikîsi olduğunu söyler.[2]

Yine **Yeni Adam**'da yayınlanan "Üçüncü Tarihî Konser"

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.4

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.5

başlıklı yazısında da, Sadullah Ağa'ya izafe edilerek yapılan konserde, klasik Türk musikîsinin esaslarıyla bağdaşmayan, ve o esasların iyi bilinmemesinin yanında, sırf dinleyici çekebilmek için birçok bozucu tasarrufların yapıldığını belirterek bu tür konserler için şu tavsiyelerde bulunur:

1- Bu konserleri tertip edenlerin bizim musikî tarihimizi bilmeleri lazımdır.

2- Enstrümanlar gelişi güzel değil klasik bir kadro içinde seçilmelidir. Okuyucular ve sazlar mütenasib olmalıdır.

3- Konseri dirije eden zat "Rithompe" ilmine âşina olmalı ve usul vurmasını bilmelidir.

4- Tarihî ve ölmez kıymette eserler seçilmelidir.[1]

Aynı şekilde İstanbul'da icra edilen ve Itrî'ye ait eserlerin seslendirildiği dördüncü tarihî konserle ilgili olarak da benzer hatalardan dolayı tenkitlerini ve görüşlerini dile getirir. Ona göre klasik Türk musikîsine gereken ehemmiyet verilmemekte ve ciddî bir usul takip edilmemektedir. Nasıl başka memleketler kendilerine ait musikîlere sahip çıkıp onları yaşatacak birçok müesseseler kurmuşlarsa klasik Türk musikîsine de sahip çıkılmalı ve doğru öğretecek ve icra edebilecek yerler açılmalıdır.[2]

Yukarıda belirtildiği gibi, kuvvetli bir klasik Türk musikîsi kültürü edinen Asaf Hâlet, çok zengin ve önemli bir değer olarak gördüğü bu musikinin, aslını muhafaza ederek, geliştirilmesi ve yaşatılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu da onun geçmiş değerlere olan bakışını bir başka cephesiyle aksettirmektedir.

4.1.5.2.Resim: Musikîyi üstatlarından öğrenen Asaf

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Üçüncü Tarihî Konser", **Yeni Adam**, S.364, 18 Kanunuevvel 1941, s.4, 13

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Dördüncü Tarihî Konser", **Yeni Adam**, S.369, 22 Kanunusani 1942, s.4, 13

Hâlet, resimle ilgili böyle bir caba ve çalışma içinde olmamıştır. Fakat yaşadığı yıllarda, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Abidin Dino, Arif Dino, Fahrünnisa Zeyd, Selim Turan, Ferda Başman gibi bazı ressamlarla çok yakın arkadaşlıklar ve ilişkiler kurmuştur. Onun resimle ilgili iki yazısından birisi, 1940 yılında Müstakil Ressam ve Heykeltraşlar Birligi'nin Taksim Dağcılık Kulübü'ndeki sergisinin açış konuşması metnidir. Digeri de, 1941'de liman ve balıkçılıkla ilgili bir sergi hakkındaki değerlendirmeleridir.

Cumhuriyet'in kurulmasından sonra sanatkarların daha müsait ortamlar bulduğunu, 1929'da kurulan Müstakil Ressam ve Heykeltraşlar Birliği'nin de birçok genç ressamın bir araya gelerek sergiler düzenlemesine ve sanat ortamının gelişmesine katkılar sağladığını belirten Asaf Hâlet, bu ressamların yeni bir sanat anlayışı ortaya koyduklarını söyler. Bu anlayışın esası da, akademizmden kurtulmak, tabiata dönmektir.[1]

Asaf Hâlet, Müstakil Ressamlar arasında, Alman ve Fransız tesirinde olmak üzere iki sanat cereyanının yaygın olduğunu; Almanya'dan gelen ressamlardan Zeki Kocamemi ve Ali Avni Çelebi'nin tarzının "consructif" (inşaî) olduğunu, Fransa'da tahsil görenlerin ise, Fransızlara has olan Cézanne'ın, Picasso'nun, Derain'in, Matisse'in tesirinde kaldıklarını, fakat bu tesirlere rağmen her iki gruptaki ressamların da kendilerine has sanatlarını geliştirdiklerini ve yeni sanatın nüvesini bu grupların oluşturduğunu söyler.[2]

Sanata değişik bir hava getiren bu ressamların, tıpkı yeni şâirler gibi, şiddetli hücumlara uğradıklarını, fakat bu hücumlara rağmen benimsenip sevildiklerini ve birçok sergiler açtıklarını söyleyerek sergideki resimler hakkında tenkit-

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, "Yeni Sanat", **Yeni Adam**, S.310, 5 Kanunuevvel 1940, s.6

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., s.7

lerini anlatır.[1]

Abidin Dino'nun tertip ettiği Liman resim sergisi münasebetiyle yazdığı yazıda da, "Artık elmalı armutlu bir "nature-morte" dan sonra (kıymeti ne olursa olsun) uryan bir hatun çıkmıyor. Ve prasa renkli bir peyzajdan sonra lüzumundan fazla cicili tasvirlere rastlamıyoruz." diyerek, genç ressamların bizzat hayatta, sokakta, kahvede limanda dolaştıklarını, resim hudutlarını aşmadan, âdiye düşmeden, Balık Pazarı'nın, Haliç kıyılarının resme girebildiğini ve suratları güzel değil diye resme giremeyeceği sanılan insanların portrelerinin yapıldığını, halkın; çalışan adamın, iş yerinin ve işin eserleşmiş ifadelerinin yansıtıldığını söyler.[2]

Asaf Hâlet'in, ressam veya resim tenkitçisi ve analizcisi olmamasına rağmen, sergilerde açış ve değerlendirme konuşması yapabilmesi ve yukarıda işaret etmeye çalıştığımız gibi fikir ve tenkitlerini neşretmesi, resim sanatında da belirli bir fikir ve kültür seviyesine ulaştığını göstermektedir. Ayrıca, birçok şâirimizle kıyaslanacak olursa, sanat ve fikir dünyasının zenginliğine bir işarettir.

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.y., **Yeni Adam**, S.311, 12 Kanunuevvel 1940, s.6,11

2.Asaf Hâlet Çelebi, "Liman Resim Sergisi", **Gün**,S.1, 24 Mayıs 1941, s.2,6

4.2. Tasavvuf ve Budizm:

4.2.1.Tasavvuf: Asaf Hâlet, bu çerçevedeki yazılarında, tasavvufla ilgili genel fikirler ve değerlendirmeler ortaya koymaktan ziyade, daha çok, bahsettiği mutasavvıflarla ilgili olarak görüşlerini ifade etmiştir. Bu konudaki fikirlerini aşağıdaki başlıklar altında ele almak mümkündür.

4.2.1.1.Mevlânâ ve Mevlevîlik: Asaf Hâlet'in, Mevlânâ ve "Mevlevîlik"le ilgili dört kitabı ve birçok yazısı yayınlanmıştır. Bunlardan en son olarak 1957 yılında yayınlanan **Mevlânâ ve Mevlevîlik** isimli kitabında, daha önceki makale ve kitaplarındakilerle birlikte bütün araştırma, inceleme ve fikirlerini bir araya getirmiştir.

Mevlânâ'nın soyu ile ilgili görüşlere değinen Asaf Hâlet, Türk, Arap ve İranlı olduğu şeklinde birtakım iddiaların ileri sürüldüğünü, İranlı olduğunu iddia edenlerin Farsça yazmış olmasından başka hiç bir delil gösteremediklerini belirterek bu görüşü zayıf ve çürük olarak değerlendirir. Arap olduğunu iddia edenlerin ise ekseriya mevlevî menbalarına dayandıklarını, bunlarda da biraz, Mevlânâ'yı Peygamber'e yakın gösterme gayretkârlığının rol oynadığını söyler. Mevlânâ'nın torunlarından Veled Çelebi İzbudak'ın, mevlevî menbalarına muvafık olarak Hz. Ebubekir'e ulaşan bir secere gösterdiğini, diğer bir torunu olan Feridun Nafiz Uzluk'un ise dedesinin Türk olduğunda ısrar ettiğini belirtir.[1]

Anane halindeki mevlevî silsilenamesinin kısmen doğru olduğunu, Hz.Ebubekir'in torununun oğlunun Belh'de yerleşmesinin pek mümkün olacağını, yalnız aradaki bazı

1.Asaf Hâlet Çelebi, **Mevlânâ ve Mevlevîlik**, İstanbul 1957, s.11-12

isimlerin eksik olduğunu belirten Asaf Hâlet, "Böylece sekizinci ceddinde Belh'li olduğu gösterilen Mevlânâ'nın ailesi uzun zaman bir Türk memleketinde yerleşmiş ve Türkleşmiş bulunuyordu. Bir milletin içinde nesiller boyunca yaşadıktan ve oradaki insanlara temessül ettikten sonra artık ırk meselesiyle uğraşmayı zaid görüyorum."[1] der. Mevlânâ'nın, bir rubâîsinde kendisini Türk addetiğini; fakat bu rubâîden hareketle bugünkü ırk nazariyesine göre bir hüküm çıkarmanın yanlış olacağını[2], milliyet iddiasını bile düşünmeyen, kudretli ve cihanşumûl Mevlânâ'nın, "Akıl ilimle, hilimle dosttur; akıl bahsinde Türklük ve Araplığın işi ne" diyerek bu davayı kesip attığını belirtir ve Maurice Barres'in Mevlânâ için söylediği şu cümleyi zikreder: "Zahiren böyle olmakla beraber o bir lutfü Rabbânî ile daha âlî bir asla, kendisinde rahmanî nefhanın dolaştığı cinse aitti."[3]

Asaf Hâlet, Mevlânâ'nın, ailesinin Belh'den ayrılarak Hicaz dahil birçok islam ilim ve kültür merkezlerini dolaşması sayesinde hakikî ve fikrî bir seyahat âlemi yaşadığını ve bunun şahsiyetini kazanmasında tesirli olduğunu söyler.[4]

Mevlânâ, babasından ve diğer âlimlerden, fıkıh ve hadis gibi islamî ilimlerde çok iyi bir tahsil görmüş ve kendini mükemmel bir surette yetiştirmiştir. 34 yaşlarında Şems-i Tebrizî ile karşılaşmasına kadar da Konya'daki meşhur medre-

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.12

2.Asaf Hâlet, Mevlânâ'nın, **Divan-ı Kebir**'deki bir gazelinde,

"Ey Türk-i mâh-çehre çi bâşed ki subh tu
Ayi be hocre-i men gûyi ki: "Gel beru"
Tu mah-i Turki u men eger Turk nîstem
Danem hemin kader ki be Turkist âb su"

"Ey ay çehreli Türk! Bir sabah benim hücreme gelip de beni "gel beru!" diye çağırsan ne olur. Ben hernekadar Türk değilsem de Türkçede suya (su) denecek kadarını bilirim!" diyerek yukarıdaki rubaisindekinin aksini söylediğini belirtir. [Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.14]

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.14

4.Asaf Hâlet Çelebi, a..g.e., s.19

selerde müderrislik yapmıştır. Mevlânâ'nın, dolu ve yanmaya hazırlanmış bir lamba, Şems'in de onu ateşleyen bir kibrit gibi telakki edildiğini belirten Asaf Hâlet, Şems'le karşılaşmasından sonraki değişmesini, Sokrat'ın Eflatun üzerinde yaptığı tesire benzetir.[1] Daha önce zühd ve takva içinde sakin bir insan iken birdenbire ölçüsüz ve samimî bir heyecana büründüğünü, çevresindeki bazı insanların tepkilerine rağmen, ehl-i sünnet üleması tarafından haram sayılan, fakat öteden beri mutasavvıflar arasında görülen ve musikîsiz yapılan semâı benimsediğini, derslerini terkederek Şems ile yalnız semâ etmeğe, ney üfletip rebap çaldırıp vecd ve istiğrak içinde yaşamağa başladığını belirterek, ırmağın çöpü sürüklemesi gibi Şems'in de Mevlânâ'yı sürüklediğini söyler.[2]

Mevlânâ'nın aristokrat sayılabilecek bir aileye mensup olmasına rağmen aristokrasiye lakayd kaldığını, her sınıftan insanı kendine bağlayabildiğini söyleyip,

> "Kendisinden sonra Ankara ve civarında bir nevi sosyal demokrat cumhuriyeti kurmuş olan ve husus nizamlarıyla çalışan Ahîler teşkilatının mensuplarından Ahî Ahmet Şah, Ahî Çoban ve Ahî Kayser gibi zatlar başlıca müritlerinden olduğu gibi debbağ, katip, hattat, kuyumcu, ressam, tabib gibi muhtelif mesleklere mensup müritleri pek çoktu. Mevlânâ'nın bilhassa işçi sınıfını ve sanatkârları sevmekte ve takdir etmekte olduğunu Eflâkî tezkiresinin muhtelif hikayelerinin tetkikinden anlıyoruz."[3]

der.

Anadolu'da şöhretinin ilk yayıldığı yıllarda yalnız, bedîî tasavvufu ve mistik dünya görüşünü şiirle ifade etmekle kalmayıp, yeni bir semâ şekli, yeni bir musikî, yeni bir hayat tarzı ibda etmesiyle bazı mutaassıp çevrelerin tepkisine sebep olmuştur. Fakat bunlar, onun nüfuz ve tesirinin bütün Anadolu'ya yayılmasını önleyememiştir. Gösterilen hürmetten dolayı, Mehmed Celâlüddin ismi unutulup "Mevlânâ"

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.24

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.27

3.Asaf Hâlet çelebi, a.g.e., s.32-33

diye hitap edilmeye başlanılmıştır.[1]

Asaf Hâlet, Hilmi Ziya Ülken'in islam mistiklerini;

1- En tanınmışları Muhyiddin-i Arabî olan "Vahdet-i vucut"cular

2- Başlarında Gazalî'nin bulunduğu, tasavvufu bir ahlak sistemi haline getirmeye çalışanlar

3- Mevlânâ Celâleddin-i Rumî ile Mahmut Şebusterî'nin temsil ettiği; vahdetin eşyada tecellisi, ilâhî aşk telakkileriyle tasavvufu yüksek bir estetik cereyan haline getirenler

olmak üzere üçe ayırdığını belirterek Mevlânâ'nın, bütün kuvvetini temaşaya verdiği için onda ahlaktan ziyade estetik vasfın galip geldiğini ileri sürer.[2]

Bilhassa şiirlerine hususîlik kazandıran bariz vasıflardan birisi muhakkak ki son derece şiddetli olan tabiat duygusudur. Mevlânâ için tabiat Allâh'ın tecellisinden fazla birşeydir ki; panteizmin bu kadar ifrata vardırılması ona kadar hemen hemen hiç bir müslüman şâirinde görülmemiştir. Asaf Hâlet, bunlarla birlikte, Budist düşüncelerle "neoplatonicienne" inanışların tesirlerinin olduğunu şiirlerinden misal vererek ileri sürer.[3]

> "Mevlânâ'da muhtelif tesirler altında vücuda gelen ve bilhassa İslam **syncrétisme**'inden mülhem olan tasavvuf, Muhyiddin-i Arabî'den çok farklı olarak sırf **esthétique** bir mahiyettedir. Diğer **panthéisme** cereyanlarında olduğu gibi, tam bir metafizik sistem olmaktan uzaktır. Bundan dolayıdır ki, Anadolu fikir tarihinde Muhyiddin tesiriyle Mevlânâ tesirleri

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.37

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s. 47-48

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.48
"Ben taş [cemad] iken ölerek oradan nebat oldum. Nebat iken hayvanlar derecesine yükseldim ve nihayet insan şeklinde tekrar doğdum... İnsanlıktan da ölerek melek oldum. Bu (Melek)likten de geçeceğim. Çünkü: (Senin yüzünden başka herşey geçecektir) [Kur'ân-ı Kerim]. Yükseleceğim. (Melek)in de üstüne çıkacağım ve görünmeyen, bilinmeyen şey olacağım. Hiç olacağım, hiç... Bak dinle ERGANUN ne diyor: (Biz Allâh'tandık, Allâh'a dönüyoruz) [Kur'ân-ı Kerim]

> mücadeleye girdiği zaman haklı olarak birincisi galebe çalmıştır. Bununla beraber onu sırf bedîî ve psikolojik manzarasıyla mütalaa ettiğimiz zaman, Türk tefekkürü tarihinde oynadığı çok büyük rolünü tasdik etmek lazım gelir. Mevlânâ, İslam mutasavvıflarından Hallâc Mansûr gibi mistik bir aşk felsefesine malik-tir. Bu felsefe onun bütün fikirlerine bedîî bir ifade ve psikolojik tahlil kudreti vermektedir."[1]

Asaf Hâlet, Hallac-ı Mansûr'un tasavvufî anlayışının Mahmud Sebusterî ve Ömer İbnül- Farid ile devam ettiğini, Mevlânâ ile onlar arasında çok sıkı bir ifade ve fikir müna-sebetinin görüldüğünü, hatta bir kısım Arap ve İran mistiklerinde doğmaya başlayan bu bedîî panteizm cereyanının Mevlânâ'da tamamıyla inkişaf ettiğini belirterek, bu sebepten dolayı onu bir mukallit veya toplayıcı değil, islam fikriya-tında bir cereyanın kemâle gelmiş şekli addetmenin doğru olacağını söyler.[2] Mevlânâ, tasavvufta mantık ve "dialektik"e hiç müracaat etmez. Onun üslubu doğrudan doğruya timsalî ve **parabolik**'dir. Nazarî ve amelî bütün meseleleri kuşatan bir sistem olmayışı Muhyiddin-i Arabî tesirleri karşısında muka-vemetsizliğine sebep olmuştur.[3]

Mevlânâ'nın tasavvufunda psikoloji mihveri teşkil eder. Metafizik, sırrî tecrübenin önünde âdeta hazfedilmiş gibidir. Kolaylıkla bir idealizme ulaşmak istidadında olan tasavvufun gayesi, ruhun büyük bir sükuna ulaşmasıdır. Bu kemâl hali, ilimle, zihnin mücerret inşalarıyla, hatta faziletle değil yalnızca ruhî kuvvetlerin en yüksek coşkusunu kazanması, yani aşk ile elde edilir. Aşk ise Eflâtun'da olduğu gibi, ruhun zihnîleşmiş olan bir yükselişi değil, fakat Yeni Eflâtunî-lerde olduğu gibi, eşya ve kesretle bütün bağlarını keserek, birliğe ve bütünlüğe götüren bir istiğrak halidir.[4]

Asaf Hâlet, Mevlânâ'nın bedîî mistisizminin yalnız

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.49

2. Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.49-50

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.50

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.51-52

tasavvufî dünya görüşünü şiirle ifade etmekten ibaret kalmadığını belirterek, yeni bir semâ şekli, yeni bir musikî ve yeni bir hayat tarzı getirdiğini söyler.[1]

Bilhassa XVIII. asırdan itibaren yapılan çalışmalar sayesinde Mevlânâ'nın Batı dünyasında da daima sevilmiş, aranmış, ve alakayı çekmiş büyük bir deha olduğunu söyleyen Asaf Hâlet, M. Barrès'in şu sözlerini zikreder:

> "Bana göre şevk, ışık ve neşe âleminin habercileri olarak telakki ettiğim şairlerin, bu ilahî insanların hiçbirisinin hayatı Celalüddin'inki ile ölçülemez. Onun ritmine uyarak semâ ve teganni eden tarikatını gördükten sonra bir Dante, bir Shakespeare, bir Geothe, bir Hugo'nun mahiyetinde eksik kalmış bir şey olduğunun farkına vardım."[2]

Batılılar arasında Mevlânâ hakkında söylenen sözlerin, yapılan tahlillerin hemen hepsinin ise, en muvafık tahliller olarak gördüğü, Baron Carra de Vaux'un şu sözlerine dayandığını söyler:

> "Mevlânâ çocukluğundan itibaren ilim ve sanat kültürünü yan yana almış, uzun müddet kendisinde şair ve âlim karakteri mücadele etmiş, nihayet babasından intikal eden ilim kürsüsünü terkederek, ilim ve sanatın bir nevi terkibine dayanan bedîî bir tasavvuf cereyanını açmaya muvaffak olmuş olan mütefekkir bir sanatkârdır. Hayalinin tenevvüü ve zenginliği, rüstik tasvirleri, hissiyatı, inceliği onun en esaslı vasıflarındandır. Onda düşünce ile hissin yüksek bir imtizacı farkedilir."[3]

Asaf Hâlet, Mevlânâ'nın bir mütefekkir olduğu kadar büyük bir şâir olduğunu, lisanı itibarıyla İran kültürünü alakadar etse bile, fikirleri, şiiri ve tesirlerinin büyüklüğü ve ehemmiyeti, mektebine mensup bir çok büyük Türk şâirinin, sanatkâr ve âlimlerinin bulunması itibariyle muhakkak ki en çok bizi alakadar ettiğini belirterek

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.53

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.54

3.Asaf Hâlet Çelebi, "Garp Dünyasında Mevlânâ", **İstanbul**, Ocak 1954, s.15

yetistigi Türkiye'de çok daha fazla araştırılması ve anlaşılması gerektiğini söyler.[1]

Mevlânâ ile ilgili olarak, Batılı müsteşrikler ve düşünürlerin fikirlerini de araştıran Asaf Hâlet Çelebi, bu görüşlerden istifade ederek, ilmî bir bakış açısıyla onu değerlendirmeye çalışmıştır. Fakat ona olan hayranlığını da ifade temekten geri kalmayıp bir nevî kalbî bağlılık sayılabilecek bir yakınlık hissetmiştir. **Mevlânâ ve Mevlevîlik** isimli kitabının sonunda bulunan şu ifadeleri bunu açıkca göstermektedir: "Aşk ve izzet âleminin sultanı Mevlânâ'nın yetişemediğim huzuruna iştiyaklarımla, 683. (Şeb-i arus) vesilesiyle bu küçük eserimi sunarken onun ulu kapısının eşiğine yüzümü gözümü sürerek kusurlarımı bağışlamasını niyaz ederim."[2]

Asaf Hâlet, Mevlânâ'nın eserlerinden bahsederken, divanında Farsça ve Arapça şiirlerin yanında Türkçe, İbranice ve Rumca şiirlerin de bulunduğunu belirterek şunları söyler:

> "Bilhassa bunların mülamma şeklinde olmaları "yetmişiki millete bir gözle bakmak", yani bir nevi **cosmopolitisme**'i terviç için yazdıklarında şüphe götürmüyor. Bu bakımdan onu İran edebiyatına malet-mekle beraber, milliyet ve kültürün dışına aşan bir insaniyetçi şair olarak da telakki edebiliriz. Bu noktadan onu XVIII. asırda latince yazan Alman müte-fekkirlerine benzetebiliriz."[3]

Edebî kudretini gösteren en mühim eserinin divanı olduğunu, **Mesnevî** ile tasavvufun esaslarını anlattığını belirten Asaf Hâlet, divanında da kalbini terennüm ettiğini ve buradaki manzumelerin ilâhî lirizmin canlı vesikaları olduğunu söyler.[4]

1.Asaf Hâlet Çelebi, **Mevlânâ**, İstanbul 1939, s.7-8

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.201

3.Asaf Hâlet Çelebi, **Mevlânâ ve Mevlevîlik**, İstanbul 1957, s.61

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.61

Mesnevî ise yalnız Mevlânâ'nın degil belki bütün tasavvuf edebiyatının en tanınmış eseridir. Asaf Hâlet'e göre sistematik ve felsefî bir eser olan **Mesnevî**'de Mevlânâ yalnız şâir degil, bilhassa tasavvufî bir sistemi şiir lisanıyla ifade eden bir mütefekkirdir. Bundan dolayı **Mesnevî**'de şiir vasıta; tefekkür gaye haline gelmiş, o zaman didaktik ve ahlakî ihtiyaçlarla sanatı istediği gibi kullanmıştır.[1]

Mevlevîlik: Mevlânâ'nın kendi zamanında şeyhlik iddiasında bulunmadığı gibi bir tarikat da kurmadığını belirten Asaf Hâlet, ölümünden sonra oğlu Sultan Veled'in "Mevlevîlik"i bir tarikat haline getirdiğini, bundan sonra sanat ve kültür tarihimizde çok büyük tesirleri bulunan bir ocak olarak bütün memlekete yayıldığını söyler.[2]

> "Büyük şairlerimiz arasında hiçbiri yoktur ki doğrudan doğruya Mevlevî olmasa bile Mevlevîlere ve Mevlânâ'ya hayran olmasın. Eski âlimlerimiz arasında da bu böyledir. Şairlerin, musikî üstatlarının, hattatların, kalemtraş, makas vesair ince Türk işlerinde, Türk kuyumculuğunda, tezyinî sanatların hemen hepsinde üstat tanınmış olanların büyük bir ekseriyetini mevlevîler ve Mevlânâ muhipleri teşkil eder."[3]

diyen Asaf Hâlet, mevlevîliğin Selçuklu medeniyet ve kültüründen birçok unsurların -giyim kuşamdan sanat ve edebiyata kadar- Osmanlıya geçmesini sağladığını, okumuş ve zarif insanların bu ocağı kendileri için sığınılacak bir yer olarak gördüklerini, çünkü bu kültürde zariflik, incelikle beraber Türk olan, kendilerinden olan birşeylerin bulunduğunu söyler. Zâhir ülemasının mahkum ettiği fikir, sanat ve şiir tezahürleri himaye gördükçe mevlevîlik de genişlemiş ve Türk sanatkârı, Türk şâiri ve mütefekkiri için hemen yegane hâmi teşekkül haline girmiştir.[4]

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.63

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.147

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.147

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.147-148

Asaf Hâlet'e göre, yine bir Türk tarikati diyebileceğimiz ve mevlevîlikle beraber Osmanlı ülkesinde en yaygın iki tarikatten birisi olan "Bektaşilik" avama ve askere dayanırken, mevlevîlik daha ziyade okumuşlara, havasa ve sanatkârlara inhisar eden bir ocaktır. Sanat ve edebiyat tarihimizi mevlevilikten mücerret olarak incelemek hemen hemen imkansızdır. Çünkü sanatımızla mevlevîlik o kadar birbirine girift bir haldedir ki bunların hudutlarını ayırmak çok defa imkansızdır. Yalnızca din tarihini ilgilendirmeyen mevlevîlik, tarikatlerin çizdiği dairenin hemen hemen dışında kalan bir müessesedir ve Türk cemiyet ve medeniyetinde oynadığı rol de o nisbette büyüktür. Mevlevî sanatkarlar başarıyı, Mevlânâ'nın heyecanlı ruh havasından yansıyan iç huzur, kendisine lazım olan motifleri rahatca seçebileceği tam bir hürriyet havası ve diğer taraftan gördüğü sıkı disiplinin verdiği endişenin oluşturduğu bu ölçülü muvazene sayesinde kazanmışlardır.[1]

Mevlevîliğin çok geniş bir mevzu olduğunu belirten Asaf Hâlet, bu konudaki çalışmalara değinirken, Abdülbaki Gölpınarlı'nın kitabında (Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik), mevlevîliği aşağılamak, fena ve yanlış göstermek için gayret ve cehd sarfettiğini, şeyhleri ayyaş, Mevlânâ ve mevlevîleri kızılbaş, alevî, tarikatı uydurma, geri ve kötü gösterdiğini mevlevîliğe ait herşeyi tezyifkâr, müstehzî, pek indî ve yerinde olmayan bir görüşle tetkik ettiğini, bu sebeple de bu çalışmanın makbul sayılamayacağını söyler.[2]

Mevlevîliğin usul, adâp ve erkanı hakkında bilgi veren Asaf Hâlet, çok geniş bir mevzu olan mevlevîlik tarihinin araştırılmasının, kenerda köşede kalmış birçok eseri de kapsayacak şekilde yapılması lazım olan bibliyografya çalışmasına ve hayatta olan mevlevîlerden de istifade etmeye dayandığını belirterek böyle bir çalışmanın da kültürümüz

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.148-149

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.149

açısından çok büyük bir önem taşıdığını vurgular.[1]

Asaf Hâlet'in hayatı boyunca, Mevlânâ ve mevlevîlikle bu kadar fazla ilgilenmesinin asıl sebebi, bu kültüre âşina insanlar içinde yaşamasının yanısıra, Türk milletinin, yaşatılması ve gençlere öğretilmesi gereken çok önemli değerleri olduğu şuuruna varmış olmasıdır. Yukarıda bahsedildiği gibi, her ne kadar Farsça yazmış olsa da, Mevlânâ'nın daha çok Türk kültürünün bir parçası olduğu, bu topraklarda yaşadığı, mevlevîliğin bu topraklarda kurulduğu, dolaysıyla bu konuda encok bizim araştırma ve inceleme yapmamız gerektiği düşüncesindedir. Türk milletinin tarihî ve millî-manevî değerlerinden uzaklaşmasını sağlıklı bir gelişme olarak görmemiştir. Çalıştığı işler böyle araştırmalar gerektiren vazifeler olmamasına ve yaşadığı dönemin menfî temayüllerine rağmen kendi kendine bu cehdi duyabilmiştir. Onun bir şâir olarak Türk şiirindeki yerinin yanısıra ilim ve fikir tarihimizdeki mekiide bu düşünce ve çalışmalarıyla ortaya çıkmaktadır.

4.2.1.2.Molla Câmî: Asaf Hâlet'in hakkında araştırma yapıp müstakil bir kitap yazdığı şahsiyetlerden biri de Molla Câmî'dir. Câmi'nin çok iyi bir tahsil gördüğünü, islamî ve bazı müsbet ilimlerde büyük istidat gösterdiğini belirten Asaf Hâlet, tasavvufa yönelmesinde tesirleri olan veya ona üstadlık yapan Muhammed Pârsâ, Fahrüddin Lürî, Şeyh Bahaüddin Ömer ve asıl şeyhi Sa'düddin Kâşgarî gibi şahsiyetlerin hemen hepsinin Muhyiddin-i Arabî mektebine mensup olduklarını söyler.[2] XIII. asırdan itibaren islam fikir dünyasında, Muhyiddin-i Arabî ve Mevlânâ Celâleddin-i Rumî taraftarları arasında evvela anlaşmazlık vucuda gelirken sonraları iki

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.198

2.Asaf Hâlet Çelebi, **Molla Câmî**,Kanaat Kitabevi İstanbul 1940, s.41

görüş noktasını birleştiren mutasavvıflar zuhur etmiştir.[1] Câmî, **Rısale-i Vücûd** ve **Şerh-i Fusûs-ı Hikem** kitaplarında Muhyiddin'i tedkik ve tahlil ederken **Menâkıb-ı Hazret-i Mevlevî** isimli rısalesinde Mevlânâ'ya olan hürmetini ve hayranlığını dile getirmiştir. Asaf Hâlet, bu halin, Câmî'nin diğer eserlerinde de farkedildiğini belirterek, esas olarak vahdet-i vucûd mektebine ehemmiyet vermekle beraber "contemplation" (temaşa, müşahede) ve "tecellî"ye de yer verdiğinin anlaşıldığını; bu itibarla Câmî'nin her iki mektep arasında bir "mutavassıt" vaziyetinde olduğunu ileri sürmektedir.[2]

İlahî aşkla insanî aşkı daima karışık gösteren ve münhasıran ikincisine ait sembollerle birincisini kasteden mistik şiirlere, Mevlânâ'daki gibi, muhakkak surette mistik bir izah aramak icap etmemekle beraber Sa'dî ve Hâfız'da da tesadüf edilmektedir. Ancak, Mağribî, Sebusterî ve Hatıf gibi bu kabil şiirlerden tam manasıyla tasavvufî bir "interprétation" (yorum) gözeten şâirler müstesnadır. Câmî de onlardan ayrılmış değildir; o da Mevlânâ ve Sebusterî gibi fanî aşklara ait sembollere müracaat etmekle bu kelimelerin kat'î surette mistik şerhini düşünmüştür. Asaf Hâlet, Câmî'nin onlardan ayrı olarak, Muhyiddin-i Arabî'nin, doğrudan doğruya mistik akidelerin izahını tercih etmesinde olduğu gibi, kendisinin de bazan bu yolu ihtiyar ettiğini söyleyerek, "Onda bu iki tasavvuf sistemini birleştiren samimî bir **éclectisme**

1.Asaf Hâlet, Garp mektebi dediği Muhyiddin-i Arabî tasvvufu ile Şark mektebi dediği Mevlânâ'nın fikirleri etrafında şekillenen tasavvuf anlayışı arasındaki farklara da işaretle şunları söylemektedir: "**Pantheisme**'den ziyade Malbranche'ın **pananthéisme** akidelerine daha çok benzeyen Muhyiddin'in tasavvufu ile, "tecellî" [lumen gloriae] ye ehemmiyet veren ve tasavvufta esas olarak ezelî aşk fikrini şiar edinen Mevlânâ'nın mistik akideleri birbirine muhalif olmasa da, ikisinin de meşrepleri şüphesiz başka bir yoldan yürüyordu. Muhyiddin, yetiştiği Garp müslümanlarının daha hür olan ilim ve felsefe muhitinde fikirlerini daha açık söyleyebiliyor ve eski mistikler arasında **ésotérique** bir mahiyet alan akideleri ilim halinde tedvin imkanı bulabiliyordu. Yine aynı menbalardan sızdığı halde Mevlânâ'da vuzuhlaşan ikinci bir görüş, onu bir felsefe mektebinden daha yumuşak bir şekle sokuyor ve fikri şiir haline getiren aşk ve tecellî istikametine doğru çekiyordu." [Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.41-42]

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.42-43

gördüğümüz için, şiirlerinde bazan İran şâirlerinin sembolik lisanını, bazan da doğrudan doğruya **panantheist** akidelerin izahını buluyoruz."[1] der.

Asaf Hâlet, İslamiyetten sonra klasik İran edebiyatını tasnif edenlerin, epik nevide Firdevsî'ye, manzum roman tarzında Nizamî'ye, mistik şiirde Mevlânâ'ya, didaktik nevide Sa'dî'ye ve gazelde Hâfız'a birinci planda yer verdiklerini; Câmî'nin ise bütün bu nevilerin hepsinde üstün olduğunun kabul edildiğini belirterek, birçok kimsenin onu İran'ın son klasik şâiri addettiğini söyler.[2] Doğu Türk edebiyatına ve Anadolu Türk edebiyatına büyük tesirleri olan Câmî'nin, Türk muhitinde yaşamasına, Nevaî ve Hüseyin Baykara gibi Türk edebiyatının iki büyük şahsiyetiyle düşüp kalkmasına ve Türkçeyi de bilmesine rağmen, Mevlânâ kadar da olsa, Türkçe hiçbir yazısının bulunmamasını anlaşılmaz olarak kabul eder.[3]

Asaf Hâlet, Câmî'nin, bilhassa son senelerinde kendini entelektüel hayata hasrettiğini ve bunun neticesinde, muhtelif mevzularda olmakla beraber, çoğu mistik olan birçok eser bıraktığını söyler.[4] En mühim ve meşhur eserleri; İslam mutasavvıflarının hayatlarına ait olan **Nefehatü'l-Üns**, Sa'dî'nin **Gülistan**'ına nazire olarak yazdığı **Baharistan**'dır.[5]

4.2.1.3.Eşrefoğlu Rumî: Asaf Hâlet, XV. asırda, meslegini daha ziyade halkın arasında yayan, mühim mutasavvıflardan biri olduğunu kabul ettiği Eşrefoğlu Abdullah Rumî'nin, belagat ve tasannu peşinde olmayışı ve genellikle çok sade, temiz bir halk diliyle yazmış olması dolaysıyla

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.44

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.47

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.49

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.55

5.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s. 62,63

üzerinde fazla durulmadığı, kanaatindedir.[1]

Eşrefoğlu'nun ailesi hakkında çeşitli rivayetlerin bulunduğunu, hatta Peygamber soyundan olduğunun dahi ileri sürüldüğünü belirten Asaf Hâlet, şu değerlendirmede bulunur:

> "Şurası muhakkaktır ki menşe ve ırk itibarıyla ne olduğu meşkuk bulunan Abdullah, Türkleşmiş ve Türk kültürüne hizmet etmiş bir zattı. Ailesine dair malumatımız karanlık olmasına rağmen bildiğimiz yegane şey onun bize, bizim câmiamıza ve muhitimize ait olmasıdır. Bizim topraklarımızda doğan, bizim dilimizi, içinde bulunduğu zaman çerçevesi içine saf ve temiz bir halde konuşan ve yazan, bizim içimizde samimiyet ve emniyet duyan ve asırlarca Türk camiasını tesiri altında bulunduran Eşrefoğlu başka bir menşe'den de gelse bizim milletimize mensuptur ve öyle kalacaktır."[2]

İlim tahsili için Bursa'ya giden Eşrefoğlu Rumî, 40 yaşlarına doğru tasavvufa yönelmek istemiş, o sıralarda Bursa'da tanınmış bir mutasavvıf olan Yıldırım Bayezit'in damadı Emir Sultan'ın delaletiyle Ankara'da Hacı Bayram-ı Velî'ye intisab etmiştir. Çeşitli riyazetlerle geçen buradaki müritliğinden sonra da Bayram-ı Velî tarafından Hama'da bulunan Abdülkâdir Geylânî'nin oğlu Şeyh Hüseyn'e gönderilir. Şeyh Hüseyin tarafından tekrar kırk gün çetin bir riyazete tabi tutulduktan sonra şeyh tarafından kemale erdiği kabul edilen Eşrefoğlu Rumî, bazı alâmetler ve işaretler verilip irşada mezun olarak tekrar İznik'e gönderilir.[3]

Eşrefoğlu'nun, İznik'e dondükten sonra tam bir "fakr ve fena" hali yaşadığını, insanlardan istiğna ile Tirse dağlarına çıkarak inzivaya çekildiği bir sırada, bir çiftçi tarafından kaçak zannedilip subaşına teslim edilmek üzere zorla şehre indirildiğini, daha sonra da kemale ermiş bir zat olduğunun anlaşıldığını ve çiftçi ile annesinin ilk müritleri

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, **Eşrefoğlu Divanı**, Ahmet Hâlit Kitabevi, İstanbul 1944, s.3

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.8

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.10-25

olduğunu anlatan Asaf Hâlet bundan sonra "Kadirîlik" namına halkı irşada başladığını ve çeşitli kerametler gösterdiğini söyler.[1] Kadirî tarikatine mensup olanlarca "pîr-i sânî" olarak anılan Eşrefoğlu Rumî, "Mevlevîlik" ve "Bayramîlik" tarikatlerinden sonra hariçten gelen tarikatlerin hepsinden evvel kadirîliği Anadolu'ya getirmiştir. Bu bakımdan onun Türk tefekkür tarihindeki mevkii çok mühimdir.[2]

Bilhassa hece vezniyle yazdığı şiirleriyle Yunus'u takip edenlerin en mühimlerinden olduğunu ifade eden Asaf Hâlet, Yunus'un tesirlerine sadece ruh bakımından değil aynı zamanda lisan itibarıyla da rastlanıldığını, aruz vezniyle yazdığı şiirlerinde ise Aşık Paşa'nın tesirlerinin görüldüğünü söyler. Asaf Hâlet'e göre, genellikle Yunus'ta görülen mevzuların işlendiği Eşrefoğlu Rumî'nin şiirlerinde, farklı olarak, halkı kendisine davet etmek suretiyle bir tarikat şeyhi olduğunu izhar etmesi vardır. Onun için esas olan güzel şiir yazmak değil, tasavvufî duygu ve fikirlerini tam bir serbestlik içinde anlatmasıdır. Bu itibarla şiirleri şekil olarak biraz kusurlu olsa da vicdanî kanaatlerini ifade etmesi bakımından çok başarılıdır. Asaf Hâlet, Yunus kadar ruhunun safvetini muhafaza etmiş gördüğü Eşrefoğlu Rumî'nin divanı ile, mutasavvıf halk şâirlerimiz arasında iyi bir mevki alması gerektiğini söyler.[3]

Asaf Hâlet, "Müzekki'n- Nüfûs" isimli eserinin, Eşrefoğlu'nun fikirlerinin yayılmasında çok etkili olduğunu belirterek bu kitap hakkında şu görüşlere yer vermektedir:

> "Bunu da açık halk diliyle yazan Eşrefoğlu'nun bu eseri birçok bakımdan mühimdir. Onun, hariçten ilk gelen teşkilatçı tasavvufa ait ilk talimî eseri olması itibarıyla tefekkür tarihimizde mühim bir yeri vardır. Fikirlerini nesirle daha açık daha etraflı anlatabiliyordu. Çok sade Türkçe ile ve zengin halk kelimeleriyle yazılmış olan bu tasvvufî ahlak kitabı

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.31-33

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.40

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.47-49

> orta derecedeki fikir muhitinde büyük bir rol oynamıştır. Tasavvufî ahlakın halk muhitine inmesi hususunda en mühim vazifeyi şüphesiz ki Eşrefoğlu görmüştür."[1]

Mevlânâ gibi bir mutasavvıf olan ve kadirîliği Anadolu'ya ilk defa getirip sade bir Türkçeyle şiirler yazarak halkı irşada çalışan Eşrefoğlu da Asaf Hâlet'e göre Anadolu'nun manevî mimarlarından biridir. Ayrıca şiirleriyle tekke şâirleri üzerindeki tesiri de önemlidir. Asaf Hâlet, yine aynı anlayışla, Anadolu'daki Türklüğün bu manevî ve kültürel geçmişinin, değerlerinin unutulmayıp yeni nesillere aktarılmasını arzu etmiş, Eşrefoğlu Abdullah Rumî'nin divânını bu gaye ile neşre hazırlamıştır.

4.2.2.Budizm: Asaf Hâlet'in, en çok ilgilendiği, araştırma ve inceleme yaptığı konuların başında, mutasavvıflar ve tasavvuftan sonra Budha ve Budizm gelir. Epeyce hacimli sayılabilecek bir kitap ve 10'dan fazla yazı yayınladığı Budha ve Budizmle bu kadar ilgilenmesinin asıl sebepleri hakkında tam bir kanaate varmamızı sağlayacak, kendisine ait net ifadeler bulunmamaktadır. Budizmi bir inanç sistemi olarak benimsediğine dair hiçbir sözüne veya, çok yakından tanıyanlarca da farkedilmiş herhangi bir tavrına rastlanılmamıştır. Ailesi ve diğer akrabaları da onun tam bir islam inancına sahip olduğunu belirterek Budizme olan ilgisinin tesadüf ve merakı neticesinde oluştuğunu söylemişlerdir.[2]

Bir Cumhuriyet devri Türk şâiri, XX. asır Türk aydını olarak Asaf Hâlet'in, tasavvufla beraber Budizme ilgi duyma-

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.50

2.Bir görüşmemizde Mete Tunçay, Asaf Hâlet'den "Türkiye'nin tek Budist şâiri" olarak söz etmiş; kendisine şâirin İslamî inanca bağlı olarak yaşadığını ve akrabalarının bu konudaki fikirlerini aktardığımızda ise, Budizmin çok kuvvetli tesiri altında kaldığını söylemeğe çalışmıştı. Asaf Hâlet'le tanışan ve dost olan Aziz Nesin ise, 16 Şubat 1993 tarihli görüşmemizde Asaf Hâlet'in hiçbir inanç sistemine bağlı olmadığını ve kendisine göre bir ilah inancına sahip olduğunu söylemiştir.

sı, tesadüf ve merakından çok, daha önce de belirtildiği gibi, ruhî ve felsefî bir huzur arayışı içinde olmasından kaynaklanmaktadır. Birçok aydın ve şâirin şu ya da bu düşüncenin peşine takıldığı, maddî ve manevî huzurun çok değişik yerlerde arandığı o dönemde, **He, Lâmelif,** ve **Om Mani Padme Hum** şâiri de, tasavvuf ve Budizme yönelmiştir. 1957 yılında yayınlanan **Mevlânâ ve Mevlevîlik** kitabının sonunda Mevlânâ'dan şefaat dileyen şâir, **Buddha** kitabının önsözünde ise "hakiki irfana ve tam kemale eren" budist azizlerden kusurlarının bağışlanmasını ister. Bu ifadeleri, elbette ki Asaf Hâlet'in Mevlevî ya da Budist olduğunu söylemek için yeterli değildir; fakat istikametini bulamamış ruhî ve fikrî bir durumu yansıttığı da açıktır.

Budizmin, bir disiplin olarak, yalnız eskiden tasfiye edilmiş bir din hissinin tezahüründen ibaret olmadığını, siyaset ve anane üzerinde çok müessir olmuş bir reform olduğunu, budist bir ahlak, bir metafizik, bir sanat, bir mantık oluştuğunu ve Orta Asya medeniyetlerinin budist düşüncenin mahsülleri olduğunu söyleyen Asaf Hâlet, **Buddha** kitabının önsözünde,

> "Muhakkak ki Buddha insanlık tarihinde çok mühim bir rol oynamıştır. Bugün bile 25 asırlık bir eskiliğe rağmen, ne gözden düşmüş ne de inhitata mahkum bir hale gelmiştir. Onun hayatiyeti kainatı irfan bakışıyla seyretmeğe alışık olan herkesin nazar-ı dikkatini çekmektedir. İktisadî rekabetlerin, sivil harplerin, ırk düşmanlıklarının üstünde Budizm daima bir sulh ve sükûn prensibi ve birlik sembolü olarak kalmıştır."

diyerek Budizm'in beğendiği veya doğru bulduğu yönlerinin olduğunu ifade etmektedir.

Bir mülakatında, Rusya dahil dünyanın birçok ülkelerinde Budizmle ilgili araştırmaların yapıldığını, Türkiye'de ise, Budha hakkında yazdığı için kendisine hücumlar yapıldığını, "Çelebi bir türlü mistik dünyadan kurtulamıyor. İnkılapçı sanatkâr ruhunu kaybetti" şeklinde tenkitlerde bulunulduğunu belirterek, "Bugün dünya yüzünde 450 milyon taraftarı bulunan bir felsefe hakkında kitap yazmak bir kabahat değildir. Dünya

dillerinde bu mevzuda yazılan kitaplar hakkındaki bibliyografik malumat bile ayrıca bir ilimdir."[1] der.

Asaf Hâlet, Budizme ait en saglam metinler olarak degerlendirilen **Pali Metinlerini** esas alan çalışmalara dayanarak hazırladığı kitabının birinci bölümünde Buddha'nın hayatı ve Budizm hakkında genel bilgiler vermiş ve bu konudaki fikirlerini ifade etmiştir.

Bazı Budizm âlimlerinin Buddha'nın mitolojik bir şahsiyetten ibaret olduğunu söylemelerine rağmen çoklarının bu iddiayı reddettiklerini, bilhassa son zamanlarda Pali metinlerinin tercüme edilmesi ve Kral Osaka kitabesinin okunmasından sonra hakikaten yaşamış bir şahsiyet olduğunun inkar edilemez bir gerçek olarak kabul edildiğini söyler.[2] En doğru kabul edilen yaşadığı tarihler M.Ö. 560-480 yılları arasıdır.[3] Zengin ve soylu bir ailenin çocuğu olarak doğan Gothama[4] Buddha 29 yaşına kadar refah içinde, eğlencelerle geçen bir hayat yaşadıktan sonra bu hayatın insana asıl huzuru sağlayamayacağını anlayarak, evini ve ailesini terkedip uzun bir yolculuğa çıkar. İlk zamanlar bazı mürşitlere müritlik yapan Gothama bunlarda istediğini bulamayarak Uruvela şehri yakınlarındaki bir ormana gelir ve burada da uzun bir süre münzevî hayatı yaşadıktan sonra bir gece "pipala" veya "acapala" adı verilen ağacın altında derin düşünceye dalarak yüksek ilhama erer. Artık hakikî saadetin kaynağını öğrenmiş ve "Buddha" olmuştur.[5] Buddha bundan sonra insanları irşada başlar ve birçok mürit kazanır.

Asaf Hâlet'e göre, Buddha'nın cemaati bir rahip ve rahi-

1.Kâmran Evrenos, "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Yeni Çag**, S.47, 25 Mayıs 1946, s.8

2.Asaf Hâlet Çelebi, **Gothama Buddha**, İstanbul 1946, s.13

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.14

4."Gothama", onun Budha olmadan önceki asıl ismidir.

5.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s. 19-22

beler cemaatidir. Alelâde maişet hayatı, aile hayatı dar bir esaret olarak kabul edilmekte ve hakikî ruh hürriyetinin ancak bunlardan kurtulmakla sağlanacağına inanılmaktadır. Bunu yapamayanlar cemaate dahil olmuş kabul edilmezler. Fakat sadece dilenmekle yetinen ve diğer zamanlarını tefekkür ve zaviyenin günlük işleriyle geçiren rahiplerin yanında, haricî âlemle irtibatını devam ettiren, ziraat, ticaret veya başka işlerle uğraşan, aynı zamanda Buddha'ya inanan "laik mü'minler" denen bir kesim de mevcuttur. Bunlar budist rahiplerin ihtiyaçlarının karşılanmasında yardımcı olurlar.[1]

Bir budist için kendi vicdanından başka bir makam yoktur. Bilhassa ilk Budizmde, murakabe ve vicdanı tatmin için yapılan toplantılar haricinde hemen hemen ibadet hiç yoktur.[2]

Asaf Hâlet, Pali şeriatine göre Budizmde "Dört hakikat akidesi"nin bulunduğunu belirterek, bu hakikatlerin Buddha'nın "Hayatta ıztırap vardır, ıztırabın kaynağı vardır, ıztırap giderilebilir; ıztırabın giderilmesine çıkaran yol vardır." sözüyle hulasa edildiğini söyler.[3]

Birinci hakikat; **Iztırap:** Bütün dünya, bütün insanlık ıztırap çekmeğe mahkumdur. Bu dünyada saadet bekleyen insanın sonu hüsrandır.[4]

Ikinci hakikat; **Iztırabın kaynağı:** Dünyaya bağlanma, arzular, istekler ıstırabın kaynağını oluştururlar.[5]

Üçüncü hakikat; **Iztırabın giderilmesi:** Iztırabın giderilmesi, ihtirasın yok edilmesi, varlık ihtirasının tamamıyla mahvedilmesi; ıhtirası bırakmak, arzudan ayrılmakla sağlana-

---

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.37-38

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.40

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.43

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.43-45

5.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.45-49

bilir.[1]

Dördüncü hakikat; **Iztırabın giderilmesine çıkan yol:** Buddha, ıztırabın giderilmesi için de doğruluk, tefekkür ve hikmet gibi üç esası ortaya koymuştur. Duğruluk, can taşıyan varlıkları öldürmemek, kendisine ait olmayan şeyleri almamak, başkasının karısına dokunmamak, doğru olmayan şeyi söylememek ve sarhoşluk veren içkileri kullanmamak şeklinde beş şarta bağlıdır. Tefekkürün de dört devresi vardır. Birinci devrede bütün kötü ıhtiraslar uzaklaşır, yalnız maddî eşyanın mefhumu kalır. İkinci devrede maddî eşyanın mefhumu da kalmaz ve salik tam bir huzur ile zihnini bir yerde toplar. Üçüncü devrede bütün zevk hisleri kaybolur ve hazzın yukarısında olan bir saadete erişilir. Dördüncü devrede ise bütün zevk ve ıztırap hisleri kaybolup tam huzura kavuşulur. Bütün vücut ruhanî safiyet ve nur şuaları içinde geçer. Hikmet ise, yukarıdaki kaidelere riayet edilip bu mertebeleri kateden bir salik için kendiliğinden tecelli eder. Bu hikmet doğrudan doğruya kurtuluşa varış yolunun, dört hakikatin idrakidir.[2]

Asaf Hâlet, en muvafık şekilde İslam tasavvufundaki "fena fillah" tabiriyle karşılanabileceğini söylediği, "söndürme, soğutma" anlamlarına gelen "nirvana"nın en son kemal mertebesi sayıldığını, hayatın bütün teselsüllerinin, devirlerinin bittiği ezelî huzur âlemi olduğunu belirtir. Buraya bilgisizliği yenmiş olan, sebebiyet bağlarının ıztırabından kurtulmuş olan, dört yüksek hakikati öğrenmiş olanlar erebilir. Bunlarda bütün arzular, istekler... sönmüştür. Bir aziz, bir velî hayatta iken bu varlığı bitirmek isterse tüketebilir. Asaf Hâlet, İslam tasavvufundaki "ölmeden evvel ölünüz" anlayışının Budizm'in bu anlayışıyla aynı şeyler olduğunu söylemektedir.[3]

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.49

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.49-50

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.52-53

Nirvana ne varlık ne de yokluk demek değildir. Ferdî şahsiyetin zevali ve bütün hayat ve ölüm dünyasının dışında idrakin erişemeyeceği kemâl âlemidir. Hicbir seyle tarif ve tavsif edilemez.[1]

Asaf Hâlet, Budizmde "Devalar", "Mâra", "Budhalar ve Arhatlar", gibi mitolojik varlıkların bulunduğunu belirterek, devaların insanüstü, nuranî, cinlere benzeyen varlıklar olduğunu, kemâle erebildiklerini ve doğup öldüklerini söyler. Mâra, insanların baglarından kurtulmasını reddeder, en büyük kurtuluş timsali olan Buddha'nın tamamıyla aksi özelliklere sahiptir. Budizmin şeytanı kabul edilen mâra her türlü kıyafetlere girebilir. Ezelî değildir; insanlar tekrar doğmak üzere öldükleri müddetçe daima mâralar çıkacaktır.[2]

Budizmde nefsiyle cihat eden kimselerin kazanacakları mertebeler kabiliyetlerine göre farklıdır. Budist azizlerin kazanacağı mertebeler en küçüğünden büyüğüne doğru "Sotapanna", "Sakadagâmi", "Anâgami" ve "Arhat"tır. En yüksek makama ermiş olan arhatlar her türlü kerametler ve harikalar gösterebilirler.[3]

Buddhalar ise nadir olarak uzun zaman içinde zuhur eden ekmel varlıklardır. Bunların da iki mertebesi vardır. "Passeka-Buddha", yalnız kendisi için budhalık sıfatını kazanmış, başkalarını hidayete eriştirmege memur olmayan "kendi kurtuluşuna gömülmüş" olan kimselerdir. "Sammâsam-Buddha", kemâlin en yüksek mertebesini zatında toplamış olan, cihanşümul ve öğretici "Mesut" ve "Aziz" budhalardır. Ilâhî bir menşeden gelmemiş fakat başerî seciyesini baglardan kurtararak kemâle, nirvanaya erdirmiştir.[4]

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.53

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s. 54-55

3.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.55-56

4.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.56-57

Asaf Hâlet, Budizmde müşahhas bir Allah'ın olmadığını, Pali şeriatinin bu hususta kat'î birşey söylememesine rağmen, Sanskrit şeriatındaki "Adi-Buddha" (ilk Buddha)nın, ezelî ve tek olan Allah telakkisine yaklaştığını, buna rağmen Pali şeriatindeki "nibbana" mefhumunun, tasavvufun mücerred bir Allah'da fanî olmak tasavvurunu hatıra getirdiğini ifade eder.[1]

Buddha'nın vefatından sonra muhtelif devirlerde, Budizmin esaslarını tesbit etmek üzere muhtelif ruhanî meclisler toplanmışsa da, birbirlerinden çok önemli farklarla ayrılan budist mezheplerin ortaya çıkışı önlenememiştir. Asaf Hâlet, bu mezheplerin, en eski şeriat olan "Pali şeriati", sonradan kurulan ve Pali şeriatinden önemli noktalarda ayrılan "Sanskrit şeriati" veya "Mahâyâna" ve büsbütün esastan ayrılarak tam bir "rafd" teşkil etmiş olan "Tantrizm" olmak üzere üç büyük gruba ayrılabileceğini söyler. Hatta, bugün Budizmin hakim olduğu memleketler, itikat itibarıyla ruh itibarıyla, anane itibarıyla hiç birbirine benzememektedir.[2]

Asaf Hâlet, klasik edebiyat ve Tanzimat'tan sonra başlayan yeni Türk edebiyatı içinde yeralan şâirlerimiz arasında Budizmle bu kadar ilgilenen ve şiirlerinde bu kadar tesirler bulunun hemen hemen tek şâirimizdir denilebilir. Yukarıda anlatılmaya çalışıldığı gibi, o Budizmle ilgili çok geniş sayılabilecek araştırmalarda bulunmuş, şu ya da bu tesadüflerin yanında, böyle bir araştırmaya ilgi duymuş ve bunun gerekliliğine inanarak, yıllarca uğraşmıştır.

Budizm hakkındaki yazılarının hemen hemen tamamı, bir değerlendirmeden çok bilgi vermeyi amaçlayan (descriptive)

yazılardır. Bununla birlikte, bu yazılarında, Budizmi tenkit eden, tutarsız taraflarını da görebilecek bir bakış

1.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.54

2.Asaf Hâlet Çelebi, a.g.e., s.64

açısından çok müsbet ve takdirkâráne bir bakış açısı sezilmektedir. Fikret Örgüp'le yaptığı mülakatında, Budizmin bir din olmaktan çok bir ahlak prensibi olduğu yolundaki görüşü tekrarlayarak, hayatın keşmekeşi içinde bunalan insanlar için bir tahlisiye simidi olduğunu, hırsları tatmin edilemeyen insanlık için bu hırslardan kurtaracak çareler getirdiğini söylemektedir.[1] Bir başka konuşmasında "Ölüm hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?" sorusuna, Budhizmdeki "nirvana"ya kavuşma inancına dayanarak cevap vermeye çalışır.[2]

Kendisini, **Buddha** kitabını yazdığı için tenkit edip inkılapcı ruhu kaybederek mistik olmakla suçlayanlara cevap verirken Budizmi savunma gereği duymuş gibidir. Mistikliğin tenkit edildiği ve gericilik sayıldığı, inkılapların ve inkılapçılığın yerleştirilmeye çalışıldığı o dönemde, Budizmin, Kast sisteminin katı kurallarına karşı cemiyet hamlesi yaparak inkılapçılık şeklinde ortaya çıktığını anlatma çabası içindedir. Budha'yı da, bir brahmana söylediği sözleri naklederek, metafiziğin ve mistisizmin realite dışı kabullerine değil, insanın ve hayatın gerçeklerine inanan; böylece de mistik kabul edilemeyecek birisi olarak göstermek ister.[3]

Biz burada, fikirlerini ortaya koyup değerlendirmeye çalıştığımız Asaf Hâlet'in, Budha ve Budizm hakkında imanî bir

kanaat taşıyıp taşımadığını tesbit çabası içinde değiliz. Bu zaten mümkün değildir. Böyle bir ihtimalin hemen hemen hiç

1.Fikret Örgüp, "Asaf Hâlet Çelebi", **Yeditepe**, S.50, 1 Aralık 1953, s.3

2.Nihat Kuşlu, "Onunla Bir Konuşma", **Yeditepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.7

3. "Mukaddes bir nehre girerek günahlarından kurtulmak isteyen bir brahmana Budha şöyle demişti: "Ey brahman gel benim gibi yıkan! Bu suyun su olmaktan başka hiçbir kıymet ve tesiri yoktur. Ancak yaşayanları seversen, hasis olmazsan, öldürmezsen günahların da olmaz. Ancak bu şekilde günahlarından kurtulabilirsin." Böyle bir adama nasıl mistik dersiniz?" [Kâmran Evrenos, a.g.y., s.8]

bulunmadığını, onu tanıyanların ifadelerinden ve onun yazılarının bütününden hareketle, tekrar belirtmek isteriz. Fakat, İslamiyeti ve tasavvufu iyi bilen bir müslüman olarak, hayat ve problemler karşısında Budizme de başvurup, onun öğretilerini dile getirmesi, Semih Güngör'ün de belirttiği gibi[1] tenkitlere açık kapı bırakmasının yanında, bir takım iddialara da sebep olmuştur.

Tasavvufun Budizmden etkilenmiş olabileceğini[2], "fenâ fillâh" kavramının "nirvana" kavramına çok benzediğini söyleyen Asaf Hâlet'in, tasavvufla beraber Budizme de gitmesinde, kurduğu bu benzerliğin de rolü olmuş olabilir. Fakat İslâm tasavvufu, kendi içinde bir bütündür ve insanın sukûn ve saadete ulaşması için tek başına yeterli görülmüştür. İşte Asaf Hâlet'de görülen çeşitleme, bir mutasavvıfın huzurunu değil, fenâfillah veya nirvanaya ulaşamamış bir fikir ve ruh halini göstermektedir.

Netice olarak, Budizm ve Buddha hakkında geniş araştırmalar yapan, derin bir kültürel birikime sahip olan Asaf Hâlet, insanlığın bu kültürden öğrenmesi gereken birçok şeylerin bulunduğu inancını taşımış, inanç ve fikir çıkmazlarının da sebep olmasıyla, huzura kavuşmada yararlanılabilecek, insanlığa faydalı prensipler ve değerler olarak görmüştür. Anlaşıldığı kadarıyla, Budizm onda sadece bilgi olarak kalmamış, şiirlerinde de sezildiği gibi, hissî ve fikrî tesirler de yapmıştır.

Cumhuriyet devri şâir ve aydınlarımız arasında hem tasavvuf hem de Budizmle ilgili geniş araştırmalar yapmış tek kişi olan Asaf Hâlet'in bu çalışmalarından istifade edilmelidir. Dinî ve mistik birer düşünce ve ahlak sistemi olmaları-

---

1.Semih Güngör, a.g.e., s.34

2.Asaf Hâlet Çelebi, **Gotama Buddha**, Batı Yayınları, İstanbul 1946, s.6

nın yanında, tarih boyunca birçok sanatkâra, şâire ilham ve fikir kaynaklığı yapmış insanlığın bu iki büyük kültürel mirasının, sanatkâr veya diğer entelektüellerce gözardı edilemeyeceği aşikârdır. Batılı araştırıcıların ve fikir adamlarının gerek tasavvufa gerekse Budizme gösterdikleri ilgi bu gerekliliğin sonucudur. Türkiye'de, bu konularla ilgili yapılan çalışmaların azlığı da dikkate alınırsa, Asaf Hâlet'in bilgi ve düşünce mahsûlü eserlerinin çok yararlı olduğu veya olacağı kabul edilmesi gereken bir durumdur. Bu itibarla, konuyla doğrudan ilgili olanların yanında sanatkâr veya diğer aydınlarımızın da faydalanabileceği bu eserlerin yeni baskılarının yapılarak okuyuculara sunulması bir ihtiyacı karşılayacaktır.

4.3.Sosyal Fikirleri:

Türk cemiyetinin belki de en hareketli değişme ve gelişmeleri yaşadığı o dönemleri, bir şâir ve yazar olarak idrak eden Asaf Hâlet, çevresindekiler tarafından genellikle kendi halinde, ictimaî meselelere pek fazla ilgi duymayan birisi olarak tanınmıştır. Hanımı ve diğer akrabaları da, onun memleketin meseleleri ile pek alakadar olmadığını söylemişlerdir. Daha önce değinildiği gibi, şiirde bu tür konulara yer verilmesine şiddetle karşı çıkmış ve kendi şiirlerinde de bu görüşüne hemen tamamen uymuştur.

Ölümünden sonra yayınlanan bir mülakatında, memleketin vehamete varan problemleri hatırlatıldığında,

> " Sosyal vakalarla uğraşamazsınız. Yapamayacağınız şey üzerinde fikir yürütmek de aptallıktır. O zaman, küçük, âdi ve bayağı bir şekilde anlamadığınız fikirlerin müdafii olursunuz. Afişteki sinek pisliği gibi birşey olursunuz. Kendi işimi düzeltemiyorum kaldı ki milletin işini düzelteceğim... Bunu yapıyoruz diyenler de hiç birşey yapmıyorlar. Hepsi lâf u güzaf"[1]

1.Fikret Ürgüp, a.g.y., s.3

diyerek, ilgisizliğini değil, elinden birşey gelmeyeceğine inanarak, boşa yazıp konuşmak istemediğini açıklamaktadır.

1946 seçimlerinde, bağımsız olarak adaylığını koyması, ve birçoklarının, fikirlerini açıklamaktan hala çekindiği o dönemde, topluluklara hitap ederek memleket meseleleri hakkında görüşlerini dile getirmesi ilgisini ve cesaretini ortaya koymaktadır. Eşi, seçim için konuşma metinleri hazırladığını ve bazan bu konuşmalara kendisinin de katıldığını söylemiştir. Hiçbirini elde edemediğimiz bu metinlerde neler söylediğini bilemiyoruz.

Asaf Hâlet'in, esas olarak sosyal meseleleri ele alan hiçbir yazısı yoktur. Fakat, bilhassa onunla yapılan mülakatlarda ve ondan bahseden yazılarda sosyal fikirlerine dair önemli sayılabilecek ipuçları bulmak mümkündür.

Asaf Hâlet ferdin hürriyetini, insanların fikirlerini istedikleri gibi dile getirebilecekleri hür bir ortam ister. Yalnız, ferdin hırslarına karşı cemiyetin korunması gerektiğini söyler. Politikada müsamaha taraftarıdır. İnsanların, ihtiyaçları kullanılarak baskı altında tutulmasının, tahakküm, fikirlere önem vermeme ve kapalılık gibi tutumların karşısındadır. Memleketin ihtiyacına uygun gelen bütün rejimlerden istifade etmek gerektiğini söyleyen[1] Asaf Hâlet, insanların daha rahat edebilecekleri uygun bir sistemin bulunması gerektiğini ve bunu da yine insanların bulacağını söyleyerek, "laik" bir siyasal sisteme taraftar olduğunu ortaya koyar.[2]

1948 yılında Aziz Nesin'le yaptığı bir mülakatında "Sağ-sol meselesi hakkında ne düşünüyorsunuz? şeklindeki bir

---

1.Kâmran Evrenos, "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Yeni Çağ**, S.47, 25 Mayıs 1946, s.10

2.Nihat Kuşlu, "Onunla Bir Konuşma", **Yeditepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.7

soruya şu cevabı verdiği anlatılmaktadır:

> "Bizde her nedense hikmet-i hüda, gizli âşikar şekilde sağların daima borusu öter. Müfrit sağlara nazaran herhangi derecede sol, daima bir tek şekilde reddedilmekte ve koğulmaktadır. Bugün bu harplerden bu felaketlerden sonra, hiçbir namuslu insan sağa mütemayil olamaz. Ancak ben, nihayet mu'tedil ve sosyal demokrasi şeklinde bir solculuğa taraftar olabilirim."[1]

1954 yılında ise, daha önce de anlatıldığı gibi, Garip hareketinden sonra sol yelpazede yeralan bir kısım şâirlerin şiirleri ve tavırlarıyla millî ve manevî değerlere saygısızlık ettiğini, Nurullah Ataç'ın da bunları destekleyen yazılarıyla, ahlâkî ve mukaddes değerlerin sistemli bir şekilde tahrip edilmek istendiğini belirtecek ve çok şiddetle karşı çıkacak olan Asaf Hâlet'in Türkiye'deki şu ya da bu ideolojik gruba dahil edilmesi mümkün değildir.[2] Bütün yazılarından, onun Türk ve İslâm kültür ve tarihine sahip çıktığını, benimsediğini ve tarihî ve kültürel mirası genç nesillere aşılamak için gayret gösterdiğini anlamak mümkündür. Hal böyle iken, bu değerlere sırtını çevirerek, hatta düşmanca bir tavır alarak, tamamen zıt kutuplardaki yabancı fikirlerin peşinde olan gruplardanmış gibi gösterilmesi doğru olmadığı gibi gereksizdir. A. Buğra, Asaf Hâlet'in yazılarının yayınlandığı bazı dergilerden hareketle de bu tür değerlendirmelerin yapıldığını, kendisinin ise hayatta iken bu tür değerlendirmelere karşı çıktığını ve yakınlarına sık sık, "Siz beni biliyorsunuz efendim, söyleyin bu adamlara ne olur?" diye yakındığını anlatmaktadır.[3]

1."Asaf Hâlet Çelebi Diyor Ki", **Başdan**, S.5, 7 Eylül 1948, s.2 (İmzasız yayınlanan bu mülakatı yapan şahsın Aziz Nesin olduğunu kendisiyle yaptığımız görüşmeden öğrendik.)

2.Kendileriyle yaptığım görüşmede, hanımı Nermin Çelebiler ve ablası Merzuka Yalım ise, Asaf Hâlet'in devamlı Demokrat Parti'ye oy verdiğini söylemişler ve ablası Merzûka Yalım da kardeşinin İsmet İnönü'nden nefret ettiğini söylemiştir.

3.A.Buğra, "Çelebi Bir Dostun Ardından", **Türk Sanatı**, Ocak 1959, s.11

Asaf Hâlet, "Ümanist misiniz?" seklindeki bir soruya, "Evet. Fakat bunu internasyonalist manasına almayınız. Couleur local'i inkar etmiyorum. Ben milliyetten de bunu anlarım...Ben kendi ölcülerime göre ümanistim. Bunu kendi muhitimin çercevesi içinde gördügümü de ilave etmeliyim."[1] seklinde cevap vererek millî degerlere önem verdigini, bunları reddeden veya önem vermeyen enternasyonalist düşüncelere taraftar olmadıgını ortaya koymak istemiştir.

1954'deki bir mülakatında, ictimaî keşmekeş içinde oldugumuzu, ne Asyalılıktan kurtulabildigimizi ne de Avrupalılaşabildigimizi, millî ananelerimize de sahip olamadıgımızı söylemektedir.[2] Akrabaları ile konuştugumuzda, Asaf Hâlet'in "modern bir insan" oldugunu, fakat millî ve geçmiş degerlere büyük önem verdigini, Cumhuriyetten sonraki inkılapların çogunu benimsemesine ragmen, mazideki mirası reddeden anlayışlara karşı çıktıgını, bilhassa Osmanlıya kalbî bir baglılık hissettigini söylemişlerdir. Metin Eloglu'nun **Düdüklü Tencere**'si çerçevesindeki şiirlere karşı çıkarken de, bu şiirlerdeki Osmanlı padişah ve devlet adamlarını hedef alan ifadeleri Türk tarihine karşı haince ve tahripkârâne bir tavır olarak görmesi[3] onun bu konulardaki fikrî cephesini ortaya koymaktadır.

Asaf Hâlet, 1948'deki bir mülakatında da, "mütegallibeler", "köylerin bas belaları", "zenginleşmiş rahat burjuvalar", "ekmek elden su gölden agazadeler", "derebeyleri ahfadı" olarak tavsif ettigi birtakım insanların memleketi "çiftlikât-ı hümayun" yapmaga çalıştıklarını, sömürmek iste-

---

1.Kâmran Evrenos, "Asaf Hâlet Çelebi ile Bir Konuşma", **Yeni Cag**, S.47, 25 Mayıs 1946, s.7

2.Nihat Dalay, "Asaf Hâlet Çelebi ile Karşı Karşıya", **Türk Sanatı**, S.28, Ekim 1954, s.

3.Bakınız, Asaf Hâlet Çelebi, "Düdüklü Tencere", **Türk Sanatı**, S.29, Kasım 1954, s.7-8; "Yeni Şiir ve Şairler", **Büyük Dogu**, S.9, 2 Temmuz 1954, s.7; "Pislik Edebiyatı", **Büyük Dogu**, S.10, 9 Temmuz 1954, s.7

diklerini belirterek, bunlara karşı çıkanların da karalanmak istendiğini söylemiştir.[1]

1946 yılındaki bir mülakatında ise, memleketteki iktisadî buhranların ictimaî buhranlara sebep olduğunu, yarı aç yarı tok insanların terbiyesinin de yarı aç yarı tok olacağını söyler ve insanların iktisadî özgürlüğe sahip olabilmesi gerektiğini savunur. Memleketin iktisadî kalkınmasının, kendi şartları, kaynakları göz önüne alınarak ve bu kaynakların değerlendirilmesiyle ve hür bir ortamda sağlanabileceğini söyler.[2]

1."Asaf Hâlet Çelebi Diyor Ki", **Başdan**, S.5, 7 Eylül 1948, s.2

2.Kâmran Evrenos, a.g.y., s.10

SONUÇ

1907'de, birçok devlet ve ilim adamının yetiştiği köklü bir aileye mensup olarak İstanbul'da doğan Asaf Hâlet Çelebi, Osmanlı-İslâm kültürünün Batı ile karıştığı bir ortamda yetişmiştir. Babası, tarikat ehli ve mevlevîliğe âşina olmasının yanında, Farsçayla beraber Fransızca da bilen, evinde Avrupaî hayatın az çok yaşanıldığı bir şahıs olarak onun yetişmesinde encok tesiri olan kişidir. Asaf Hâlet, Galatasaray'da sekiz yıl okumuş; böylece Fransızcasıyla beraber Batı kültürünü daha yakından tanıma va yaşama fırsatı bulmuştur. Mezun olamadığı Galatasaray'dan ayrıldıktan sonra, Sanayi-i Nefise Mektebi'ne kaydolan ve kısa süre sonra ayrılan, nihayet, Adliye Meslek Mektebi'ni bitiren Asaf Hâlet, devrin kültür, sanat, edebiyat çevreleriyle içiçe yaşamaya başladığı bundan sonraki hayatında, Farsça ve Fransızçasının da yardımıyla, daha çok kendi kendisini yetiştirmiştir. Küçük memuriyetlerle geçen ve 1958 yılında sona eren hayatı boyunca, genellikle tasavvuf, Budizm, edebiyat ve edebiyat tarihi gibi konularla ilgilenmiş, araştırmalar yapmıştır.

Fransızcayı çok iyi ögrenen Asaf Hâlet, bu sayede Batının fikir ve edebiyatını da tanıma fırsatı bulmuştur.

Yetiştiği ve yaşadığı dönem, Türk insanının, tarihi boyunca belki de en büyük değişme ve gelişmeleri idrak ettiği bir dönemdir. İslam hilafetini de bünyesinde bulunduran ve uzun yıllardan beri birçok sıkıntılar yaşayan, Batılı devletler karşısında güçsüz düşen Osmanlı Devleti yıkılmış, yerine Anadolu'yla yetinmek zorunda kalan ve Batılalaşmanın mecburiyet kabul edildiği Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu dönemden sonra uygulanan, mazi ile millî ve manevî değerler ile fazla barışık olmayan pozitivist eğitim ve kültür hareketleri, nesiller üzerinde tesirli olmuştur. Artık yeni bir insan tipi ve yeni bir aydın tipi oluşmaya başlamıştır. Bu aydınlar, genellikle kendi geçmişinden, millî değerlerinden habersiz veya onu iyi tanımayan, hatta ona düşman olabilen bir nesildir. Bir kısmı yabancı ideolojilerin peşine takılmış

veya kendi kültürüyle Batı kültür ve fikir hareketleri arasında istikametsiz kalmışlardır.

Asaf Hâlet, böyle bir ortamda, Doğunun ve Batının, hatta Budizmin tesirinde kalmış, bütün çabasına rağmen o da fikir ve inanç netliğini sağlayamamıştır. Merakı ve kendi gayretleriyle tanıdığı Budizmden etkilenmesi, bu bakımdan Türk aydın ve şâirleri arasında onu hemen hemen de tekil bir konuma getirmiştir. Kültür ve edebiyat mahfillerinde, mizacından kaynaklanan taraflarıyla da farklılığı anlaşılmış ve aranan bir isim olmuştur.

Asaf Hâlet'in en çok ilgi duyduğu konular tasavvuf ve Budizmdir. Araştırmalarının ekseriyeti bu konular üzerinedir. Herkesin gözünü Batıya ve bu doğrultuda geleceğe diktiği bir dönemde, onun böyle mevzulara merak salması, insanlara bu birikimleri tanıtmak için gayret göstermesi dikkat çekici bir durumdur. Babasının ve yetiştiği çevredeki bazı şahısların delaletleriyle beraber, tasavvufun yanında Budizme de ilgi duymaya başlaması, ömrünün sonuna kadar bu ilgisini araştırmalarıyla sürdürmesi, aynı zamanda, ruh ve fikir sükuneti arayışından kaynaklanmış olsa gerektir. Daha önce de belirtildiği gibi, Mevlânâ'nın manevî şefaatine sığınmak isteyen Asaf Hâlet, aynı zamanda budist azizlerden affını da isteyebilmektedir. O huzuru, birçoklarının aksine, Doğuda ve manevî geçmişte aramıştır. Fakat, kanaatimizce istediği sükunete tam olarak varamamış, etrafında çok dolaştığı her iki mistik dünyaya da girememiştir.

Asaf Hâlet bu taraflarıyla, Cumhuriyet devri şâir ve aydını olmasına rağmen, tesbit edilmiş genel temayülün zıddına bir istikamettedir.

O geçmişiyle, Osmanlıyla barışık, bununla birlikte, Cumhuriyetin getirdiği hayatla pratikte uyum içinde olan birisidir. Fikir olarak, Batılılaşmaktan çok, kendi geçmişimizi de unutmayan bir gelişmenin ve yeniliğin peşindedir. Dönemindeki fikrî ve ideolojik gruplaşmaların dışında münferit bir şahsiyettir.

Pek fazla sayılmayan bir iki fantastik nesrin dışında edebî tür olarak sadece şiir yazmış olan Asaf Hâlet, sanat-edebiyat dünyasında bir şâir olarak tanınmıştır. Hece vezniyle yazdığı, Yahya Kemâl, Ahmed Haşim'in tesirlerinin sezildiği şiirleri ve ayrıca Divan şiiri tesirindeki birkaç şiir denemesinden sonra, yeni tarzdaki şiirlerini 1938'den sonra neşretmeye başlar. Bu yıllar, daha sonra Garipçiler olarak isimlendirilecek şairlerin (Orhan Veli Kanık, Oktay Rif'at Horozcu, Melih Cevdet Anday) de yeni tarzdaki şiirlerini yayınlamaya başladığı yıllardır. Bu sıralarda Asaf Hâlet, "Yeni şiir" olarak adlandırılan; genel olarak vezin, kâfiye ile birlikte mecaz, teşbih, istiâre gibi edebî sanatlara da karşı çıkıp, geleneksel şiir anlayışlarından farklı bir tarzı savunan kesimle beraberdir. Daha önceki bölümlerde de işaret edildiği gibi, ilk yıllarda (1939-1941), şiirleri "yeni", garip karşılanan ve matbuatta tenkit edilen, hatta alaya alınanların başında Asaf Hâlet gelir. Gerek kendisi gerekse yeni tarzda yazan diğer "genç şâirler" için yapılan tenkitlere cevaplar vererek eski-yeni tartışmaları içinde yer alır. Fakat, 1941 yılında Orhan Veli ve iki arkadaşının ortaklaşa yayınladıkları **Garip** kitabından sonra "Garip hareketi" olarak ortaya çıkan gelişmelerin dışında kalmıştır.

Her ne kadar, o yıllarda Asaf Hâlet'in şiiri de yeni olarak görülmüş ve diğerlerleriyle beraber "eski tarz"ı savunanlarca tenkit edilmişse de aslında çok farklı bir dünyanın şiiridir. Orhan Veli ve arkadaşları, gündelik hayatı yine bu hayattan alınan ifadelerle şiirlerine sokarken, Asaf Hâlet, asırlar önce yaşamış mutasavvıfların veya Budizmin mistik dünyasını, çocukluk intibalarıyla karışmış masalların, fantastik hayallerin dünyasını yaşamak ister. Değil gündelik hayata, realiteye bile tahammül edemez. Şiir dünyasına giren unsurlar, masalların, fantastik hayallerin ve karmaşık bir şuuraltının tesirindedir veya mistikliğe yaklaşan sezgiler şeklindedir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Om Mani Padme Hum şâiri, hayatın gerçeklerinden uzaklaşmak; kendisinin de ifade ettiği gibi çocukluğuna,

mistik dünyalara ve hayallere sığınmak istemiştir. Bunun neticesinde de şiirlerinde kaçış ve başka dünyalara sığınma arzusunun hakimiyeti sezilmektedir. Mistisizminin hareket noktasında da bu sebepler vardır. Asaf Hâlet, mutasavvıf olmadığı gibi bir Budist mistiği de değildir. Bununla birlikte mutasavvıfların huzurunu ve budistlerin sükununu (nirvana) duymak istemiştir. Fakat bu, arzu seviyesinde kalmıştır. Hem tasavvufî hem de Budist esaslarla mistik terennümler içinde olması sükunetten çok bir iç karmaşayı ve arayışı yansıtmaktadır. Çocukluğunda tekkelere gitmiş, ayinler seyretmiş, hatta semâ yapmış olan "Semâ-ı Mevlânâ" şâirinin karmaşa ve "endişe" içinde olmasında yaşadığı dönemin de rolü büyüktür. Çocukluğunda gittiği tekkelerin hepsi daha sonra kaptılmış ve tasavvuf geleneği yasaklanmıştır. Tasavvuf kültürü ancak kitaplardan öğrenilebilmektedir. Asaf Hâlet de öyle yapmıştır. Bu arada da Budizme ilgi duymaya başlamıştır.

Şiirlerinde görülen, kozmolojik ve paleontolojik kavramlar veya eski medeniyetlere ait unsurlar yine bu kaçışla beraber kendine mahsus garip mistik duyuşuyla şiire girmiştir. Fakat bu duyuşda mistiklikten çok bilgiden kaynaklanan bir tezahür vardır. Onun şiirlerindeki mistisizm, bu özellikleriyle, çağdaşı Necip Fazıl'ın veya diğerlerininkinden çok farklı; nev-i şahsına münhasır bir mistik temayüldür.

Asaf Hâlet'in şiirlerinin kapalı, "garip" ve anlaşılmasının zor olması yukarıda işaret etmeye çalıştığımız özelliklerdendir. Şiirinin dayandığı kültürel unsurlar fark edilmeden ve psikolojik muhtevası keşfedilmeden çözümlenmesi mümkün değildir. Zaten onun şiiri anlaşılmaktan çok sezgi şiiridir.

Onun şiiri çağdaşlarınınkinden sadece muhteva bakımından değil, ses unsuru bakımından da farklılıklar göstermektedir. Bilhassa bazı şiirlerinde ses yapısı ahenk için değil daha çok şiirin atmosferini kuvvetlendirmek için oluşturulmuştur. Yabancı dillere ait kelime ve ifadelerin şiirin bütünüyle meydana getirdiği ses yapısı Türk şiirinde yeni bir tarzdır. En çok dikkat çeken ve tanınmasında en çok rol oynayan

şiirleri de bu tarzı en iyi yansıtanlardır. İlk yazdığı şiir denemeleri ve ölümünden sonra yayınlanan üç rubâîsi hariç klasikleşmiş kâfiyeyi hemen hemen hiç kullanmayan Asaf Hâlet, zaman zaman bu gaye ile çeşitli ahenkler ve ses kompozisyonları oluşturmuştur.

Kitaplarına aldıklarının hiç birinde ne hece ne de aruz veznini kullanan, yer yer kelimelerin serbestçe serpiştirildiği intibaını veren Asaf Hâlet'in şiirleri, Nazım Hikmet'ten sonra yaygınlaşan serbest tarzdadır. Zaten kendisi de ne kadar şiir varsa o kadar şekil vardır diyerek şiirde belirlenmiş şekilleri tercih etmemiştir.

Hülasa, Asaf Hâlet Çelebi, gerek devrinin genel temayülünün aksine maziye ve mistik dünyalara yönelen, edebî ve kültürel geçmişle ilgili araştırmalar yapan, şiirle ilgili görüşlerini poetika şeklinde yayınlayan edebiyatçı ve aydın tipi olarak; gerekse bu temayülünü, masal ve karışık ruh halleriyle, tasavvufî ve budist sezişi denemeleriyle, geçmiş medeniyetlerden gelen unsurlarla kurulan fantastik ve mistiğimsi bir şiir dünyası haline getiren şâir olarak Cumhuriyet devrinin önemli ve "münferit" bir şahsiyetidir.

ASAF HALET ÇELEBİ'DEN BAHSEDEN KAYNAKLAR:

Adil, Fikret. "Asaf Hâlet Çelebi İçin", **Yeditepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.2

Alangu, Tahir. "Asaf Hâlet Çelebi", **Kim**, 24 Ekim 1958, s.29

Ayaşlı, Münevver. **Dersaadet**. İstanbul, 1975

Baydar, Mustafa. "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Dünya Gazetesi**, 3 Kasım 1954

Berke, Fikret Baha. "Yahya Kemâl- Asaf Hâlet", **Türk Sanatı**, S.68, Ocak 1959, s.3

Birsel, Salah. **Ah Beyoglu Vah Beyoglu** (3.Baskı). Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No: 251, 1983

Bozok, Hüsamettin. "Asaf Hâlet Çelebi İçin Anılar", **Yeditepe**, S.188, Aralık 1971, s.111

Bugra, A. "Çelebi Bir Dostun Ardından", **Türk Sanatı**, S.68, Ocak 1959, s.10-11

Dalay, Nihat. "Asaf Hâlet Çelebi İle Karşı Karşıya", **Türk Sanatı**, S.28, Ekim 1954, s.

Ediboglu, Baki Süha. "Asaf Hâlet Çelebi", **Cumhuriyet**, 17 Ekim 1958

Enginün, İnci. "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", **Türk Dili** (Türk Şiiri Özel Sayısı-IV), S.481-482, Ocak- Şubat 1982, s.565-784

Ergun, Sadeddin Nüzhet, **Türk Şairleri**, İstanbul 1935

Eriş, Resai, "Asaf Hâlet Çelebi", **Yeni Adam**, S.373, 19 Şubat 1942, s.3

Eriş, Resai. "Edebî Oluşlar", **Yeni Adam**, S.514, Teşrinisani 1944, s.7,11

Eriş, Resai. "Edebî Oluşlar", **Yeni Adam**, S.503, 17 Ağustos 1944, s.6-7

Eriş, Resai. "Edebî Oluşlar", **Yeni Adam**, S.545, 1 Haziran 1945, s.6

Erözçelik, Seyhan. "Son Vezir Asaf'ın Şiir Dünyasında Nedircik Yavruları- Bir İpuçlandırma Çalışması", **Şiir Atı Kitap/2**, İstanbul, Şiir Atı Yayıncılık, 1986

Es, Hikmet Feridun. "Bir Cırpıda- Matbuat Hakiki Kıymetlere Açıktır", **Akşam**, 25 Mayıs 1941

Evliyaoğlu, Gökhan. "Asaf Hâlet Çelebi Öldü", **Havadis Gazetesi**, 24 Ekim 1958,

Evrenos, Kâmran. "Asaf Hâlet Çelebi İle Bir Konuşma", **Yeni Çağ**, S.47, 25 Mayıs 1946, s.7,10

Eyüboğlu, Sabahattin. "Yaşamak Sevinci", **İnsan**, S.20, Mart 1943, s.24-27

F, T. "Asaf Hâlet Çelebi İle Konuşma", **Yeni İnsanlık**, S.1, 15 Şubat 1940, s.30

Gönülal, İsmet. "Om Mani Padme Hum", **Türk Sanatı**, S.24, Haziran 1954, s.10

Güngör, Semih. **Asaf Hâlet Çelebi**. İstanbul, Suffe Yayınları 1985

Güvemli, Zahir. "Asaf Hâlet Çelebi", **Yeni Adam**, S.288, 4 Temmuz 1940 s.11-12

İnal, Mahmut Kemal. **Son Asır Türk Sairleri**. Cüz.1, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1969

İnam, Ahmet, "Türk Şiirinde Mistik Yönelimler", **Yeni Dergi**, S.111, Aralık 1973, s.21-35

İnam, Ahmet. "İki Şiir İki Dünya", **Dost**, S.87, Ocak 1972, s.4-8; S.88, Şubat 1972, s.4-9; S.89, Mart 1972, s.6,7,23; S.90, Nisan 1972, s.10-11; S.91, Mayıs 1972, s.5-7; S.92, Haziran 1972, s.6-8; S.93, Temmuz 1972, s.20-22; S.94-95, Ağustos-Eylül 1972, s.9-12; S.96, Ekim 1972, s.20-25; S.97, Kasım 1972, s.12-16

Kabaklı, Ahmet. **Türk Edebiyatı Tarihi** C.4. İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları 1991

Kaplan, Mehmet. "Om Mani Padme Hum", **İstanbul**, Aralık 1953,s.

Kaplan, Mehmet. **Edebiyatımızın İçinden**. İstanbul, Dergah Yayınları 1978

Kaplan, Mehmet. **Şiir Tahlilleri 2** (4.Baskı).İstanbul, Dergah Yayınları 1984

Kocu, Reşat Ekrem. "Asaf Hâlet Çelebi", **Hergün**, 18 Ekim 1958

Kuşlu, Nihat. "Onunla Bir Konuşma", **Yeditepe**, 15 Kasım 1958, s.3,7

Minnetoglu, İbrahim. "Asaf Hâlet Çelebi İçin", **Yeditepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.2

Miyasoglu, Mustafa. "Asaf Hâlet Çelebi'nin Şiiri", **Sanat Olayı**, Şubat 1987, s.28-30

Necatigil, Behcet. **Düz Yazılar-II Konuşmalar Konferanslar.** İstanbul, Cem Yayınları, 1983

(Nesin, Aziz). "Asaf Hâlet Çelebi", **Başdan**, S.5, 7 Eylül 1948, s.2

Nesin, Aziz. "Sat Çelebi Arsaları", **Akşam**, 17 Ekim 1958

Okay, Orhan. **Sanat ve Edebiyat Yazıları.** İstanbul, Dergah Yayınları, 1990

Oktay, Ahmet. "Şiir ve Tasavvufun İki Yüzü", **Oluşum**, S.33/75, Temmuz 1980, s.3-6

Onger, Fahir. **Bugünkü Şiirimiz** (Antoloji). İstanbul 1946

Orhon, Orhan Seyfi. "Şiir Tenkidi", **Akbaba**, S.347, 12 Eylül 1940, s.5-6

Orhon, Orhan Seyfi. "Allah Cümlemize Rahatlık Versin", **Çınaraltı**, S.70, 23 Kanunusani (Ocak) 1943, s.11

Ruşenay, Doğan. "Asaf Hâlet Çelebi", **Yeni Adam**, S.381, 16 Nisan 1942, s.6-7

Sülker, Kemâl. "Gergin Bir Ortamda Asaf Hâlet'le Söylesi", **Yazko Edebiyat**, S.17, Mart 1982, s.64-71

Şadan, İzzettin. "Muasır Türk Edebiyatında Tereddi Tezahürleri", **Yeni Adam**, S.305, 31 Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.6,13

Taner, Haldun. "Asaf Hâlet Çelebi İçin", **Yeditepe**, S.166, 15 Kasım 1958, s.3

Taner, Haldun. **Ölür İse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil.** İstanbul, Cem Yayınları 1979

Ülken, Hilmi Ziya. "Asaf Hâlet Çelebi", **Vatan**, 21 Kasım 1958

Örgüp, Fikret. "Asaf Hâlet Çelebi", **Yeditepe**, S.30, 1 Aralık 1953, s.1,3

Örgüp, Fikret. "Şair Arkadaşlarıma Yazıyorum", **Yenilik**, S.51, Ocak 1957, s.4-6

Yavuz, Hilmi. **Yazın Üzerine.** İstanbul, Bağlam Yayınları 1987

Zaimoglu, Ziya İlhan. "Türk Şiirinde Tuhaflık Modası", **Türk Sanatı**, S.18, Aralık 1953, s.6

(Çimdik), "Haftanın Edebiyatı", **Akbaba**, S.325,11 Nisan 1940, s.6

(Fiske), "Edebiyat Tenkitleri", **Akbaba**, S.316, 8 Şubat 1940, s.2

....."Bir Tahrif Meselesi", **Akbaba**, S.386, 12 Haziran 1941, s.4

....."Kalp Şairi", **Başdan**, S.10, 12 Ekim 1948, s.3

....."Asaf Hâlet Çelebi ile Bir Konuşma", **Akşam**, 19 Ekim 1958

GENEL KAYNAKLAR:

Ahmet Haşim. "Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar", **Ahmet Haşim-Bütün Şiirleri** (Hazırlayan: Asım Bezirci). İstanbul, Cem Yayınları, 1986

Albayrak, Sadık. **Son Devir Osmanlı Üleması**, C.I, İstanbul, Medrese Yayınevi 1980

Arısoy, M. Sunullah. "18 Yılda Türk Edebiyatı", **Yeni Türk Mecmuası**. S.168, Teşrinisani (Kasım) 1941, s.750-758

Banarlı, N. Sami. **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**. İstanbul, M.E.B. Yayınları, 1984

Bezirci, Asım. **İkinci Yeni Olayı**. İstanbul 1974

Bezirci, Asım. **Orhan Veli** (5.Baskı). İstanbul, Gözlem Yayınları, 1982

Bolay, S.Hayri. **Felsefî Doktrinler Sözlügü** (2.Baskı). Ankara, Akçag Yayınları 1991

Ceyhun, Demirtaş. "Yeni Şiirimiz ve İkinci Yeni Şairler", **Yelken**, Kasım 1958, S.22, s.9-11

Eloglu, Metin; Yaşar, Ümit. **Garip Şiirler Antolojisi** (2. baskı),İstanbul, Yay Yayınları 1968

Enginün, İnci. "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", **Türk Dili** (Türk Şiiri Özel Sayısı-IV), S.481-482, Ocak- Şubat 1982, s.565-784

Eyüboglu, Sabahattin. "Yaşamak Sevinci", **İnsan**, S.20, Mart 1943, s.24-27

Fuat, Mehmet. "Düşünceye Saygı", **Yeditepe**, 1 Mart 1960, s.81

Güngör, Erol. **İslam Tasavvufunun Meseleleri** (2.Baskı). İstanbul, Ötüken Neşriyat 1987

Hızlan, Doğan, "Edebiyat Tarihçisi, Şair, Romancı Cevdet Kudret", **Hürriyet**, 12 Şubat 1990

Işıklı, Yusuf. "İlhan Geçer'le Bir Konuşma", **Türk Sanatı**, S.42, 1956, s.11

İz, Mahir. **Tasavvuf**. İstanbul, Rahle Yayınları, 1969

(Kanık), Orhan Veli. **Garip**.Ankara, Resimli Ay Matbaası, 1941

Kanık, Orhan Veli. **Edebiyat Dünyamız.** (Hazırlayan: Asım Bezirci) Ankara, Bilgi Yayınevi, 1975

Kaplan, Mehmet. **Tanpınar'ın Şiir Dünyası** (2.Baskı). İstanbul, Dergah Yayınları 1983

Kaplan, Mehmet. **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2.** İstanbul, Dergah Yayınları 1987

Kaplan, Mehmet. **Tevfik Fikret** (2.Baskı). İstanbul, Dergah Yayınları 1987

Köknel, Özcan. **Kişilik** (7.Baskı). İstanbul, Altın Kitaplar Yayınları 1986

Köprülü, M. Fuat. **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar.** Ankara 1981

Kretschmer, Ernst. **Beden Yapısı ve Karakter** (tercüme: Mümtaz Turhan). Ankara, Maarif Matbaası 1942

Kurdakul, Şükran. **Şairler ve Yazarlar Sözlüğü.** (2.Baskı) Ankara, Bilgi Yayınevi.1973

Mehmet Süreyya, **Sicil'l-i Osmanî.** İstanbul, Matbaa-i Amire 1890-1897

Mutluay, Rauf. **50 Yılın Türk Edebiyatı.** İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: 126, 1973

Nayır, Yaşar Nabi. "Şiirde Yeni Eski Mücadelesi", **Varlık,** Ağustos 1946, s.4

Nazif, Ömran. "Nurullah Ataç'ı Ziyaret", **Varlık,** S.110, 15 Şubat 1938, s.596-597

Necatigil, Behcet. **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü** (10. Baskı). İstanbul, Varlık Yayınları 1980

Okay, Orhan. **Necip Fazıl Kısakürek.** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 840, 1987

Özel, İsmet. "Şiir", **Cumhuriyet Devri Türkiye Ansiklopedisi.** C.3, İstanbul, İletişim Yayınları, s.634

Pakalın, M. Zeki. **Osmanlı Tarih Deyimlerive Terimleri Sözlüğü.** İstanbul, M.E.B. Yayınları, C.1, s.343

(Saba), Ziya Osman. "Ömrümde Süküt", **Varlık,** S. 2, 1 Ağustos 1933, s.81

(Saba), Ziya Osman. "Ben ve Ötesi", **Varlık,** S.10, 1Kanunuevvel (Aralık) 1933, s.153-154

Safa, Peyami. **Mistisizm.** İstanbul, Bâbıâlî Yayınevi 1961

Schimmel, Annemarie. **Tasvvufun Boyutları.** İstanbul, Adam Yayınları 1982

Sérouya, Henri. **Mistisizm** (tercüme: Nihat Ünül). İstanbul, Varlık Yayınları. 1967

Sertoglu, Midhat, **Osmanlı Tarih Lügatı.** İstanbul. Enderun Kitabevi, 1986

Sertoglu, Mithat. "Beşinci Mevsim", **Varlık**, S.300-301, 1-15 Ocak 1946, s.187-189

Sılay, Celâl. "Yirmibeş Yılın Şiiri", **Büyük Doğu**, S.22, 18 Agustos 1950, s.15-16

Sunar, Cavit. **Mistisizmin Ana Hatları.** Ankara Üniversitesi Basımevi. 1966

Tanpınar, Ahmet Hamdi. **Edebiyat Üzerine Makaleler** (2.Baskı). İstanbul, Dergah Yayınları 1977

Tarancı. Cahit Sıtkı. **Ziyaya Mektuplar.** İstanbul, Varlık Yayınları 1957

Tozlu, Necmettin. **Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar.** Ankara, Akçağ Yayınları, 1991

Ural, Orhan. **Ahmet Muhip Dıranas.** Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1982

Wellek, R.; Warren, A. **Edebiyat Biliminin Temelleri** (Tercüme eden: Ahmet Edip Uysal). Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 566, 1983

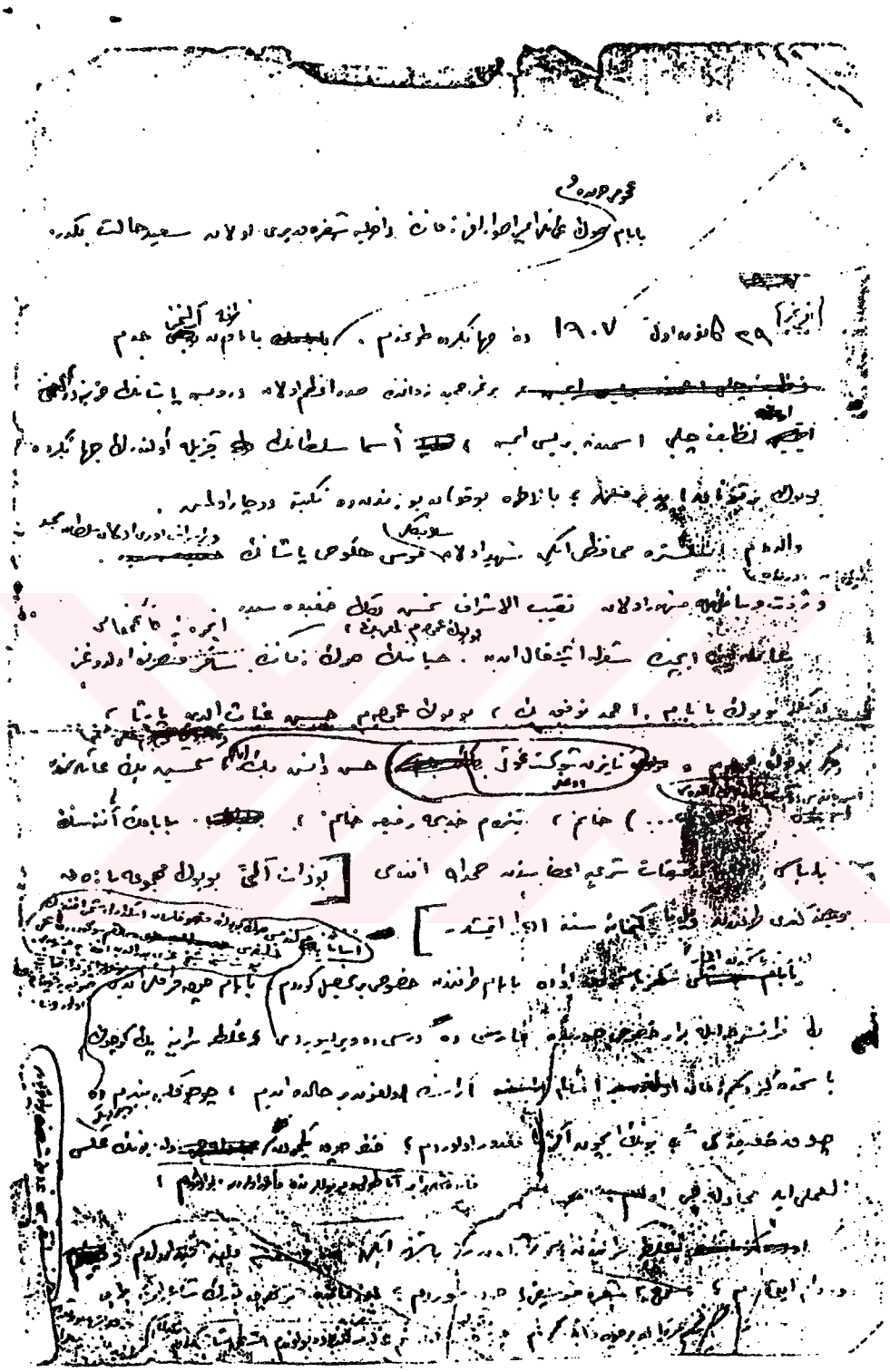
....."Kalp Şairi", **Başdan**, S.10, 12 Ekim 1948, s.3

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C.1-7 İstanbul, Dergah Yayınları

ÖZGEÇMİŞ

02.11.1962 tarihinde Giresun'un Görele ilçesine bağlı Kaledibi köyünde doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokulu Çanakçı nahiyesinde okudu. Lise eğitimi Giresun'da tamamlayarak 1980 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdi. Buradan 1984'de mezun olarak, 1985'de, halen devam etmekte olan Karadeniz Teknik Üniversitesi Fâtih Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü'de araştırma görevliliğine başladı. 1986 yılında başladığı Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalındaki yüksek lisans programını Yeni Mecmua üzerine hazırladığı tez çalışmasıyla 1988 yılında tamamladı. 1989 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında doktora programına başlamış, "Asaf Hâlet Çelebi (Hayatı, Eserleri, Sanatı ve Fikirleri)" isimli tezini tamamlamış ve jüriye sunmuştur. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Ek 1.1- Kendi yazısı ile Asaf Hâlet'in tercüme-i hâli

Ek 1.2- Asaf Hâlet'in tercüme-i hâlinin bugünkü harflere aktarımı

(Efrenci) 29 Kanunuevvel 1907 Cihangir'de doğdum. Babam Umumî harpte son Osmanlı İmparatorluğu zamanı Dâhiliye Şifre Müdürü olan Said Hâlet Bey'dir. Ceddim I. Hamit zamanında sadrazam olan Derviş Paşa'nın hazinedarı Nazif Çelebi isminde birisi imiş. Esma Sultan'ın kızıyla evlenerek Cihangir'de büyük bir konak yaptırmış; bilâhire konak yüzünden de nekbete düçar olmuş. Validem Silistre muhafızı iken şehit olan (Selanik) Musa Hulusi Paşa'nın ve bir israf devri olan Sultan Mecid devrinde servet ve semânıyla meşhur olan nakîbü'l-eşraf Tahsin Bey'in hafidesidir. Ailemin içinde şiirle iştigal eden büyük amcam Lem'i Bey, hayatının son zamanında İmroz kaimmakamı (Sakız mutasarrıfı)..... Diğer büyük babam Ahmet Tevfik Bey, diğer büyük amcam Gıyaseddin Paşa, diğer büyük amcam Hüseyin Danış Bey. Tahsin Bey ailesinden ..... (Hatice) Hanım, teyzem Hadice Rafia Hanım.

Babamın annesinin babası Meclis-i Tedkikat-ı Şeriyye azasından Hamdullah Efendi [Bu zat-ı âli büyük mecmua yazarak ...kendi tarafından Viyana kütüphanesine ihda etmiştir.] Dört yaşından itibaren sekiz yaşına kadar evde babam tarafından hususi bir tahsil gördüm. Babam çok meraklı idi. Bana Fransızca'yla beraber hususî surette Farisî dersi de veriyordu. Esasen kendisi son büyük mutasavvıflardan Üsküdarlı Şems Efendi'nin halifesi ve Salkım Söğüt dergahı postnişini Şeyh Izzî Bedreddin Efendi'ye mensuptu. Ve Galatasaray'a Pek küçük yaşta girdiğim zaman emsalim arasında olgun bir halde idim. Çocukken bünyem de çok zaifdi. Bunun için ekseriya mağdur olurdum; fakat çok geçmeden bunun aksülameliyle mücadeleci oldum. Galatasaray'dan sonra onsekiz yaşında iken Sanayi-i Nefise Mektebi'ne kaydoldum ve devam edemedim; resim, şiir ve musikîyi çok severdim; aynı zamanda birçok Türk şairleriyle beraber bulundum; ..... Adliye mesleğinde bulundum; müstantiklik stajı gördüm. Kardeşimle beraber Anadolu Demir Yollarında memur olarak bulundum. Osmanlı Bankası Galata şubesinde bulunuyorum.

Ek 1.3- Asaf Hâlet'in kendi elyazısı ile yazdığı tercüme-i hâlinin ağabeyi Kâmilî Çelebiler tarafından ilaveli olarak bugünkü harflere aktarımı

Efrenci 29 kânunu Evvel 1907 de Cihangirde doğmusum.Babam umumiharbde ve Osmanlı imparatorluğu zamanında Dahiliye sifre müdiri olan Sait Halet beydir. Ceddim birinci Hamîd zamanında sadrıazam olan Dervis nasanın hazinedarı olan Kazif Çelebi isminde biri imiş.Esma sultanın kızı ile evlenerek Cihangir de büyük bir konak yantırmış.bil'ahere bu konak yüzünden de nikbete duçar olmus. Validem,Silistre muhafızı iken sehid olan Selanikli Kusa Hukusi pasanın.ve bir israf devri olan sultan Mecit devrinde servet ve samânı ile meşhur olan nakibül'esraf Tahsin bevin hafidesidir. Büyük amcam ailenin icinde şiirle istigaleden Lem'i bey. Diger büyük babam ,hayatının son zemanında İmroz kaimmekamı olan Ahmed Tevfik bey.onun kardesi büyük amcam Hasan Giyaseddin pasa.Teyzem Hatice Refia hanım.

Babamın annesinin babası ,Meclisi Tetkikatı Şer'iye azasından Hamdullah efendi.Bu zat muhtelif illerimizde kadılık etmis.,muhtelif fetva kitaplarından topladığı çok değerli 3.500 karar suretini (Mir'atül mürafiin) adını verdiği mecmuasında toplayarak Süleymaniye kütüphanesine koymus. Edebiyat,şiirler, tarih,coğrafya ,siyasiyat konularında 250 den fazla kitap ve risalelerle günlük ve haftalık gazetelerden seçdiği pasajları (feraidül' asâr ve Haraidül'es'ar) namını verdiği altı cilt mecmuada 18 Teşrini evvel rumî 1881 tarihile toplamış.Birini Viyanadaki Ülûmu Şarkiye Kütüphanesine,birini Kısır da Hidiviye kütüphanesine yollamış,birini Hamidiye kütüphanesine koymus.

Dört yasından itibaren sekiz yasına kadar babam tarafından hususi bir tahsil gördüm.Babam çok meraklı idi.Esasen kendisi son büyük mutasavvıflardan Üsküdarlı "Şems" efendinin halifesi ve Salkım Söğüt dergâhı postnişini Şeyh Bedreddin İzzî efendiye mensundu.Edebiyatı sufiyye ve fünunla mesgul olurdu.Bana fransızca ile beraber hususi surette Farisi dersi de veriyordu. ve Galatasaraya nek küçük yasda girdiğim zaman emsalim arasında olgun bir halde idim. Çocuk iken bünyem de çok zaıfdı,bunun için,ekseriya mağdur olurdum.fakat çok geçmeden bunun verdiği aksül'amelle mücadeleci oldum.Galatasaraydan sonra onsekiz yasında iken Sanayii nefise mektebine kaydoldum.ve devam edemedim.Resmi,şiir ve musikiyi çok severdım.Ayni zemanda bir çok türk şairleri ile beraber bulundum,bir çok kılıklara girdim.Adliye mesleğinde bulu bulundum.mustantiklik stajı gördüm.Kardesimle beraber Anadolu Demir Yollarında memur olarak bulundum.Osmanlı Bankası Galata şubesinde bulunuyorum.

Hüsvedde burada bitmekdedir. Bundan sonrasını,ben,ağabeyi Kâmili Halet Çelebiler tamamlıyorum:

Daha çocuk yasında portre karikatürleri yapardı.Musikiye merak ederek ud çalmağa basladı.Mevlevi seyhi Remzi efendi ile Rauf Yekta beyden yıllarca musiki ve nota dersleri aldı.Güzel bir nota defteri tertibederek deve derisi ile ciltlemisdi.Vefatından sonra bunu zevcesi ,babamızdan kalan kıymetli kitaplar ile beraber,nasihatlerimizi dinlemeden bir kitapcıya sattı.ve bu kimseden de sayın Sayra Orkan satun aldığını söyledi. Eylûl 1937 de Ankarada Devlet Demir Yolları Yol dairesine memur oldu,bes ay sonra istifa ederek İstanbula döndü. Devlet Deniz Yolları Acantalığına memur oldu.Daha sonra bildiğiniz gibi Universite kütüphanesine girdi.15 Ekim 1958 günü enfarktüsden Haseki Hastahanesinde vefat ettı.Küplücede aile mezarlığına defn edildi.Allah rahmet eylesin.

A. Çelebi

Ek: 2- Nüfus Hüviyet Örneği

Nüfus Hüviyet cüzdanı örneği

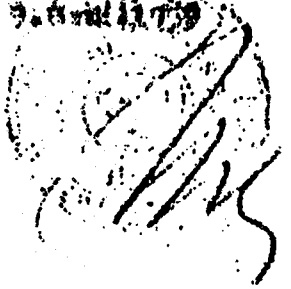
Soyadı	: Çelebi
Adı	: Mehmet Ali Asaf
Babasının adı	: Mehmet Salt Halet
Annesinin adı	: Atike Beyza
Doğum tarihi	: İstanbul 1329 16 Kanunuevvel
Doğumyeri	: İstanbul
Dini	: İslâm

Nüfus kütüğüne kayıtlı olduğu yer

Vilâyeti	: İstanbul
Kazası	: Beyoğlu
Nahiyesi	: Tatlısu
Mahalle veya köyü	: Cihangir
[illegible]	: "
Kayıt No.	: 8
Cilt No.	: 8
Sahife No.	: 123
Ne suretle verildiği	: Tebdilen

Bu nüfus cüzdanında adı ve soyadı yazılı olan Mehmet Ali Asaf Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak nüfus kütüğünde kayıtlıdır. Bu cüzdan 11.9.1933 tarihinde Beyoğlu nüfus dairesinden verilmiştir.

Mühür damgasının
bulunma suretinin
aynıdır.
9.Eylül.1939

T. C.
İstanbul Üniversitesi
TIP FAKÜLTESİ
AVİ KLİNİĞİ (Haseki Hastanesi)
Ord. Prof. Dr. SEDAT TAVAT

Ek: 3- Rapor

Sayı: 1077/7

13/7/957

RAPOR

Bay. Asaf Halet Çelebi Kliniğimizde 20/5/957 tarihinden 13/7/957 tarihine kadar Diabetes Mellitus Diskinezi Bilier ve koroner yetersizliği teşhisi ile yatmıştır. Kendisinin 20 gün daha evinde istirahat ve tedaviye ihtiyacı olduğunu bildirir iş bu rapor kendi isteği üzerine verildi.

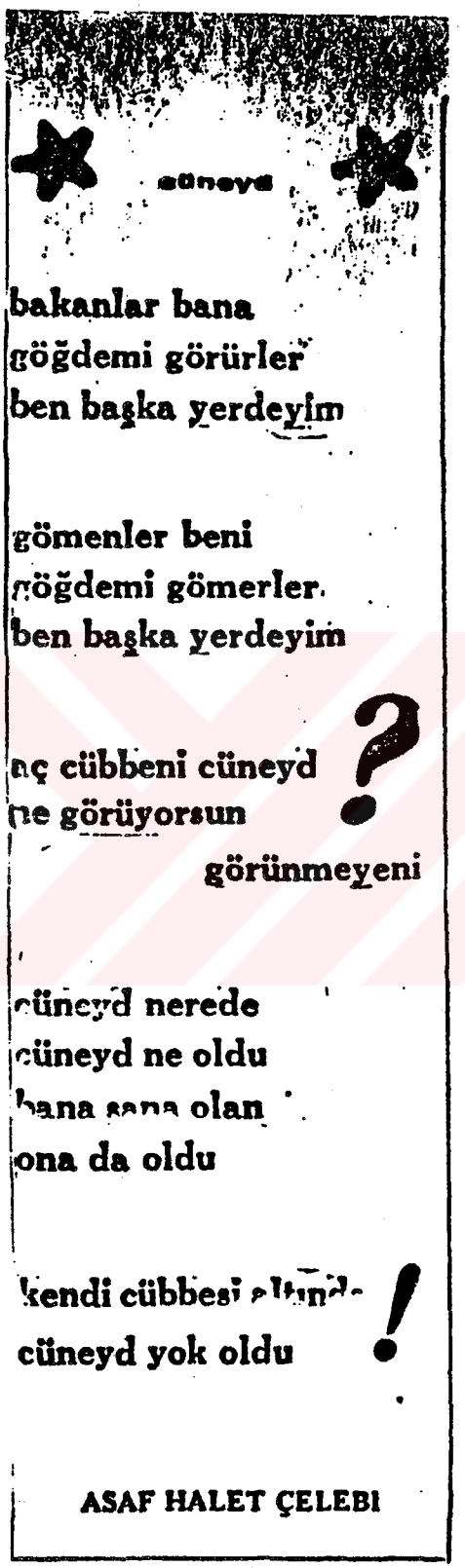
Tedavi Kliniği ve Farmakoloji Enstitüsü
Prof. Dr. Reşad Garan

13/7/957

DAMGA PULU 25 25

DAMGA PULU 20 20

Ek: 4- Ses, S. 1, 18 Teşrinisani (Kasım) 1938

cüneyd

bakanlar bana
göğdemi görürler
ben başka yerdeyim

gömenler beni
göğdemi gömerler.
ben başka yerdeyim

aç cübbeni cüneyd ?
ne görüyorsun
görünmeyeni

cüneyd nerede
cüneyd ne oldu
bana sana olan
ona da oldu

kendi cübbesi altında
cüneyd yok oldu !

ASAF HALET ÇELEBI

Ek: 5- He, s.9

KAHKAHA

billur sarayında çengi dilârâ
bağçede bin kaplumbağa
ve inci ile donanmış fil

gidince açıldı kapılar
ne iç oğlanları var

ne cariyeler

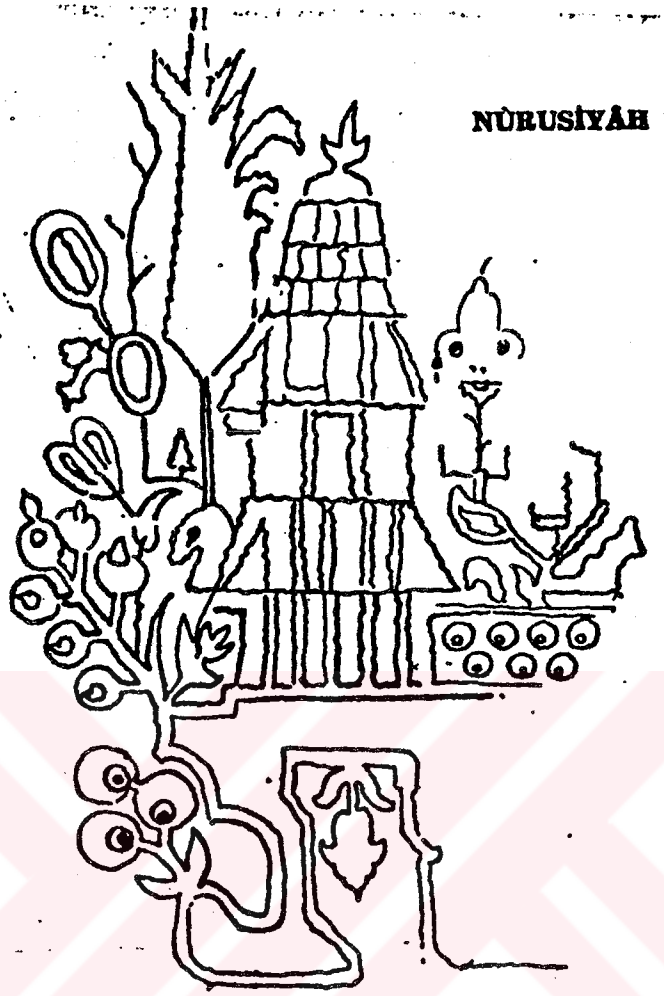
kimse

yalnız bir kahkaha
bütün odalarda

her boş odaya girişimde bir kahkaha
ve çıkışımda bir kahkaha

Resim Selim Turan'ındır.

Ek: 6- He, s.21

NÛRUSİYÂH

bir vardım
bir yokdum
ben doğdum
selimi sâlisin köşkünde

sebebsiz hüzün hocamdı
loş odalar mektebinde
harem ağaları lalaydı
kara sevdâma

uyudum
büyüdüm
ve nûrusiyâha ağladım

nûrusiyâha ağladığım zaman
annem şûzudilârâ idi
ve babam bir tanbur
annem susdu
babam küsdü
ama ben niçin hâla nûrusiyâha ağlarım
nûrusiyâaah
nûrusiyâaahhh

Resim Selim Turan'ındır.

Ek: 7- He, s.6

HE

vurma kazmayı

ferhâaad

he'nin iki gözü iki çeşme

âaahhh

dağın içinde ne var ki
güm güm öter
ya senin içinde ne var

ferhâd

ejderha bakışlı he'nin
iki gözü iki çeşme
ve ayaklar altında yam yassı

kasrında şirin de böyle ağliyor

ferhâaad

Resim Arif Kaptan'ındır.

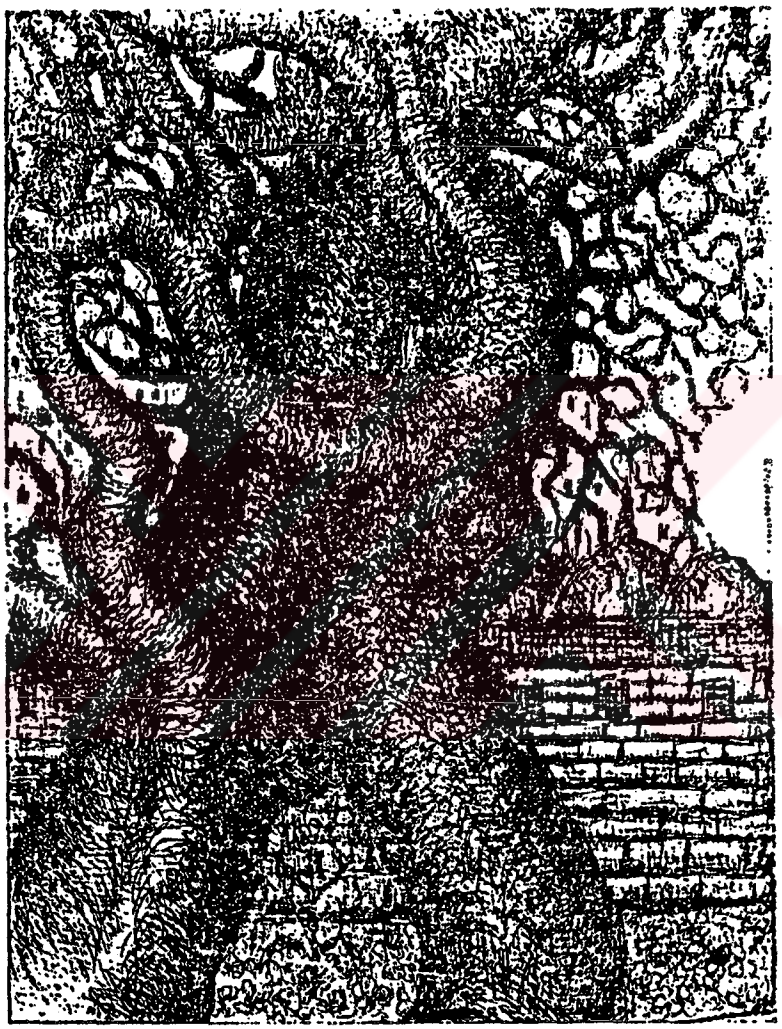
6

Ek: 8- He, s.5

Bu resim Ferda Başman'mdır.

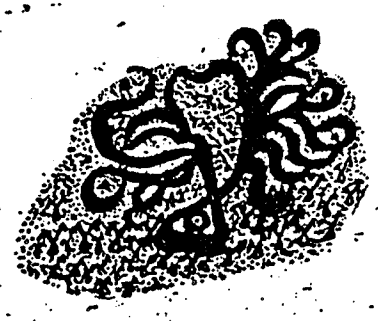
Ek: 9- Lâmelif, s.1

Bu kitaptaki bütün resimler: Ressam FAHRÜNİSA ZEİD' tarafından yapılmıştır.

İŞBU ŞİİR MUKADDİME KABİLİNDENDİR

lâmelif

O başına musallat olmasa idi BUDA olurdun
başına musallat olda budala oldun
«kelâm-ı kibar»

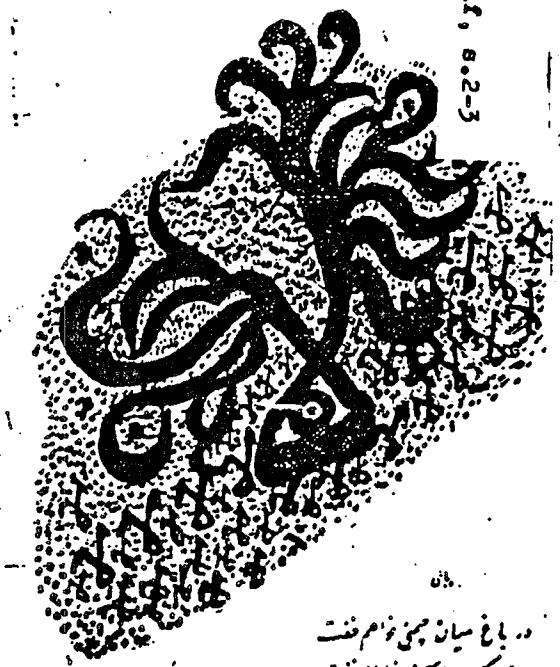
başı sana benzeyen lâmelifin
havada kolları
el'amân
çekdi çıkardı çengeli
sağ kolunun
ve takıldı kaldı köklere

kalb yok göğsümün içinde
kök var
ne kökü
meyen kökü

lâmelifin kolları
senin kolların
lâmelifin göbeği
senin göbeğin

lâmelifin kolları
dolandı boynuma

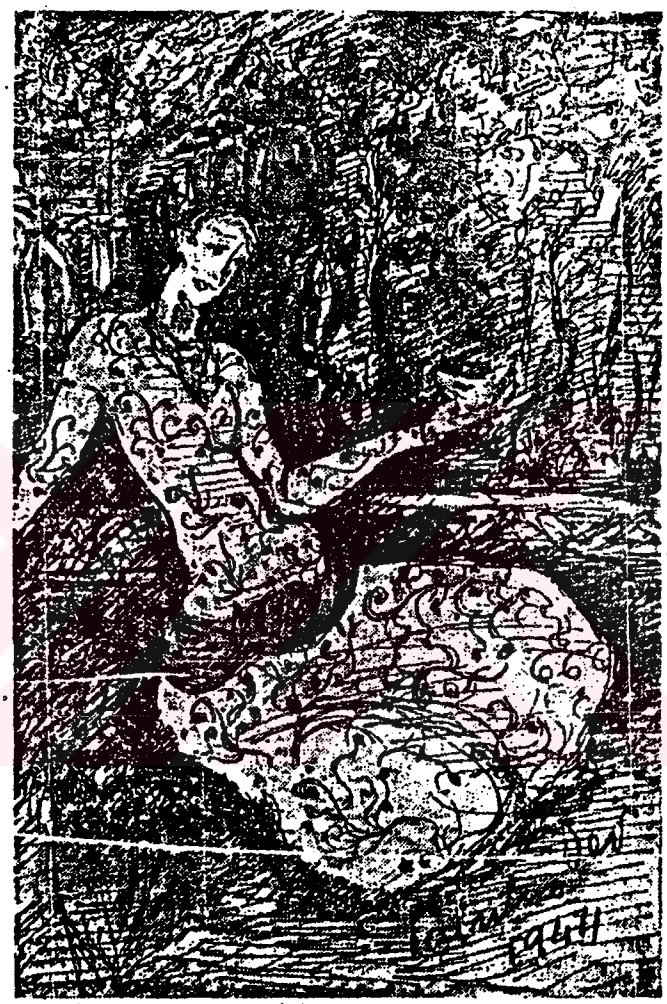
Ek: 10- Lâmelif, s.2-3

Ek: 11- Lâmelif, s.7

Ek:12- Lâmelif, s.10

Ek: 13- Ses, S.4, 9 Kanunuevvel(Aralık) 1938.

Kadın ve Beden Terbiyesi

YUSUF AHISKALI

Ne İsabetli söylenmiş: Kadın çocuktur.Spor kemik teşekkülü tekemmül etmemiş kuvvetleri memiş bir çocuğun vücudünü ezer. Bunun gibi kadının da fiziyoloji kuruluşu erkeğe nisbetle incedir. Erkek gibi çabuk ve kuvvetli hareketler yapmaya vücudü gelişmez, bilâkis ezilir. Kadından bir pehlivan, meşhur bir yüzücü, bir rekortmen çıkarsa, Bunlar müstesna hâller teşkil ederler.

Bütün boyu ile hayalimizde kıvrıldığını gördüğümüz ve havadaki cisimlerden yaratılmış bir melek gibi ruhumuzu kapladığını duyduğumuz kadının katı kuvvet kesilerek gözümüzün önüne gelmesi hayalimizi boğmasına, ruhumuzun daralmasına sebep olur. Kadının vücut hareketleri; yaratıcı erkeklerin kafalarına hayal, yorgun erkeklerin ruhlarına kuvvet olmalıdır. Gazetelerde okumuştum:

" Kızlar da spor yapacaklar, futbol oynıyacaklarmış."

Ne münasebet? Tabiatile iri olan kalçalarını daha kalınlaştırmak için mi? Bütün kadınlığının üzerine kurulduğu çocuk yapma kudretini baltalamak için mi?

Yeşillikler içinden süzülen bir rüzgârın akışını, rüzgârların hafif, hafif ayırarak geçtiği körpe bir ağacın ahenkli salınışını andıran kadının vücut hareketi bir tabiat şiiri gibi içimize dolmalıdır. Kadın, spor değil, vücudünü geliştirecek sportif oyunlar ve vücuduna uygun beden hareketleri yapmalıdır.

Kadının beden terbiyesine her memleketten fazla ehemmiyet vermeliyiz. Bizde kadın kapanık kalmıştır. Bu yüzden vücudü gelişmiş değildir. İttihat ve Terakki zamanında bile kadının kapatıldığı eve bir azap mahalli gibi bakan ecnebi muharrirler oldu(1).

Fransada harbe giden askerlere kadınların ne kuvvet, ne heyecan kaynağı olduklarını, halbuki bizde kadınların askerlere hiç bir heyecan vermediklerini Balkan Harbinde yazan ecnebi muharrirler bulundu(2). Bugün her hususta kadına erkekle müsavat tanınmıştır. Fakat fiilen bu müsavat bedeni sağlamlıkta, dinçlikte, güzellikte henüz meydana getirilememiştir.

Kadınlarımızın, kızlarımızın vücutlerine uygun sportif oyunlarla, jimnastik hareketleriyle içtimai hayatımıza karışması inkılâbımızın esaslı vasıflarından birini tamamlamış olacaktır. Gençliğin yaptığı görülen spor ve beden hareketleri hemen erkekler tarafından yapılmakta ve kızlar bu hareketlere çok yabancı kalmaktadırlar. [illegible]

KITAPLAR

kargacık
burgacık
yazılar
yazılar dolu kitaplar
kitaplar dolu yazılar
tüylü tüysüz kargalar
yazılar

kitaplar dolu mürekkep
müerekkepten şekiller
F ve H

ع ا

Ω Δ

yarısı kopmuş siçim
yarısı kopmuş kitap
çildli kitap
çildsiz kitap

sahifelerdeki yazılar beynimde
beynimdeki yazılar havada
ve harfler muallakta

yazıların dili yok
benim dilimle söylüyor yazılar
yazıların dili yok

gotik yazılarda ihlamur
çincelerde çam

ibranide taf
kara sargılı haham
hiyeroglifde
baykuş

ayak

ve
ince adam

talik yazılarda
yandan bakan göz
ve mehtabda sarhoş ahular

Türk Harfleri

YAŞAR ÇAL

Türk saycetinin kültürel yükselişi için yapılan devrimlerden en mühimmi harf inkılâbı olmuştur. İslamiyetin saldırısı ve zoru yayılışından sonra Arap harf ve kelimeleri Türk harf ve kelimelerinin yerini kapmıştır.

Büyük bir kitle nin okuma ve [illegible] engel olan bu harfler yüz yıllarca dilimizi bağlamış ve okuma hakkını muayyen [illegible] vermiştir.

Halbuki Türkler dünyaya(Orta [illegible] yayılırken yanlarında harflerini de taşımışlardır ve yerleştikleri yerlere tesirler yapmışlardır. Arap harflerinden evvel Uygur dili ve yazısı var. dı. Meşhur Kudat Gubilik bu dil ile yazılmıştı. Türkler yazılarını kâğıtlara yazarlarken Mısırlılar hâlâ papirüslüğü sağlarını levha haline getiriyorlar,mukaddes [illegible] eserlerini ve fira[illegible]larını böyle[illegible].

Arap harflerine karşı kalkınma hareketi geç oluyor.

Türkü korkunç hâkimiyeti kafalara [illegible] böyle düşünceye ver hmıyordu. Batı âlemi ile temas edilirken yavaş yavaş dil sahasında fikirler atılıyor. (Namık Kemalin latin harflerinin kabulü için ileri sürdüğü [illegible] sahifelerini latin harflerine karşı mücadele için seçiyorlar ve Muhammed dininin elden gittiğini ileri sürerek, okuyan halkın zaif noktalarını kendi hesaplarına bulmaya çalışıyorlar. Şapkalı gâvurların elifbelerini kabule nasıl cüret ettiklerini İslâm Alemi namına ileri[illegible]çı lardan hesap sormağa bile kalkışıyorlar.

Bizle böyle devam ederken başka ülkelerle yaşayan Türk [illegible] yor. Sovyet Rusyada toplanan bir kongrede uzun münakaşalar yapılıyor. Ve kitle olarak latin harflerini ilk defa kabul eden Türk topluluğu Sibiryede yaşayan yarım milyon insandır.

Atatürk de Arap yazısının İki yüzlülüğü ve elâstikiyeti Türk şivesine uymadığını seziyor. 1928 de halka dalgalarını kıracağı Sarayburnunda latin harflerinin kabuliyetini anlatıyor. Hakikaten latin harfleri demokratik, geniş bir kitle ondan istifade eder. Mathua için kolaylığı vardır. Arap harflerinin koruyucuları ve istakatlarının iddiaları Sarayburnunda intihar ediyor.

Dil Encümeni çabuk bir zamanda lügati hazırlıyor. Gazeteler yarı yeni yarı eski olarak çıkmağa başlıyorlar.

Kanunun meriyet mevkiine girmesinden sonra katî şekillerini alıyorlar 1928 1929 yılı yeni harflerle yazılan ders kitaplarından okunuyor. Halk yığınlarla basılan alfabeleri kapışıyor. Ve millet Mekteplerine koşuyor.

1928-1933 yılı zarfında bir milyon Zenan kişi Millet Mekteplerinde okuyor. Buraya köylünün sosyal seviyesinden yükselten ve ona mektep odasından ruhunu sokarak, yekûn alduğu kabartır.

1927 nüfus sayımında bir milyon kişi okuma bilmiyordu. 1933 de iki milyon kadar tahmin o

Sahafi

Yazı ve

Güvercinlerden [illegible] hali zamanın hemen her [illegible] de Sahaflar çarşısının kapısı durur. İyice pazarlıklerini hakkı dünya k dan konuşan bu hayvan büyük emarın etrafında rine yaslanan dükkânlarının bir temelli ile fakir ruhu tamamlar. Beyaz bir kapının üstüne kısacık [illegible] kelime dalları arzık ne dükkânlıyor. Ucu kitapçarşının bu geçidin ünlü açık etrafındaki iki sıra daracık kânlarda her lisandan cümle tekerlemesini bilsanlara benzerler. Zaten [illegible] geçmiyen bu dükkânlarına (Kitapevi k yazılmıştır yanına; bazısı kaç tozlu kitapla birlikte ve kırık saatçi [illegible] da gör

Bundan yirmi sene [illegible] rada kitapçılık başka [illegible] olmazdı. Bugün artık [illegible], cenup yapmaları, kumbaracı, gazetesi, [illegible] [illegible] cisli, aktarı, pabuç dükkânları ve hattâ tamiye [illegible] giyer kebabından başka satmıyan aşçılık ile yalnız bu cekik bir mahalle çarşısında [illegible] bulunuyor. Neşin hayret edilecek bir cesaretlik [illegible] değildir. Çünkü [illegible] resmen ilân [illegible]

dükkânla çeşitli [illegible] şartiyle. [illegible] bulunmak mümkündür.

Bu geçit, Kapalıçarşıdan başlıyan en kısa geçit için bir hayli kalabalık dini mutat gelip geçen sokaktan gelip geçenlerin [illegible] rafına bakanlar pek azdır. Bazan yer yer asma [illegible] kitapçıyı karşısındaki kundura[illegible]yi [illegible]. Kahkırmalı [illegible] [illegible] [illegible]

Ek: 14- Ses, S.3, Ağustos 1939

İBRAHİM

İbrâhîm
içindeki putları devir
elindeki baltayla
kırılan putların yerine
yenilerini koyan kim

güneş buzdan evimi yıktı
koca buzlar düştü
putların boyunları kırıldı
ibrâhîm
evime güneşi sokan kim

asma bahçelerde dolaşan güzelleri
bahtunnasır put yaptı
ben ki zamansız bahçeleri kucakladım
güzeller bende kaldı
ibrâhîm
gönlümü put sanıp da kıran kim

ASAF HÂL[illegible]ÇELEBİ

Resim: BEDRİ RAHMİ

Kal
Gid
Sen

Fidana
— Tohu
Tohuma
— Topr
Toprağa

— Sebe
lağına s

Nara so
—Yiyen

Güle so
— Bu b

— Kav
mişler.
— Nas
mun y
toprak
ederim
Kav
rilmiş
ettiğini

Bir
sen n
— E
ler ar
kuyuy
Mendi
demiş.

Yıldız
kadar
—
niçin

Ek: 15- He'de "Harput" şiiri

HARPÛT

harpût
kulaklarını sarkît
eski korkutlar çıkıyor
karanlıklardan
bacadan düşen
harpût

görmek istemiyorum
gözümden ye beni
duymak istemiyorum
kulağımdan ye beni
düşünmek istemiyorum
kafamdan beni yût
harpût

Ek: 16- Yeditepe, S.7, 1Ağustos 1950

EL YAZILARİYLE KENDİ ŞİİRLERİ

KUNALA

vahit gelde Kunâla
dünyaya göreli çok oldu
tam bir yıl yılda seni buldum Kunâla
bu can benden geçmeden
bu dünyadan göçmeden
bir kerecik sevmek çok değil

sim siyah saçlarım var Kunâla
hemişlerine yapışık elbiselerim var
bir gün dökülecek
Kunâla kuşun gibi göğüslerim var
bir gün sönecek
Kunâla
bu elbiselerin arkasında güzelliklerim var
benden başka kimse bilmeyecek

bu can içinde kurdur Kunâla
seni görünce ölür
bu can gözünde muhabbetler Kunâla
seni görünce yanar
bu can burnunda ıslak olur Kunâla
uçar gider
bu can benden geçmeden
bu dünyadan göçmeden
bir tek seni sevmek çok değil

Asaf Halet Çelebi

ÂSAF HÂLET ÇELEBİ

Ek: 17- Ses, S.3, 2 Kanunuevvel (Aralık) 1938

TE KER LE ME

ASAF
HALET
ÇELEBİ

Bugün bile en çok sevdiğim masalları çocukluğumda söyliyen üç ihtiyar kadın da çoktan öldü.

Onlar, kendileri de farkında olmadıkları halde [redacted] ye giden harikulâde birer sanatkârdılar. Üçünün de, kendilerine has mükemmel buluşları, Ağabeyimden dinlediğim "[redacted]", "[redacted]" gibi fransız masallarında olmıyan, daha gayrı hakiki ve imkânsız hayallerden, doğrudan doğruya [redacted] işliyen tarafları vardı.

Yanında uyuyan bir delikanlının karnında bir kilit görerek bu kilidi yataktaki küçük bir anahtarla açıp içine giren ve orada harıl harıl işliyen yorgancılar ve şamdancılar bulan kız(1), ayvalarını koparınca ağlayan ağaç, açıl diyince kendiliğinden açılan kırk tane kapı... ilâh...

Bunlar, Türk ruhunun mücerrede ihtiyaç ve iştiyaklarından başka bir şey değildi. Fakat, bu saf ve ümmi, eski İstanbul kadınları bu de irrealist ve irrasyonalist bir meyilden, hattâ bir ihtiyaçtan doğmuş olduğu kanaatindeyim.

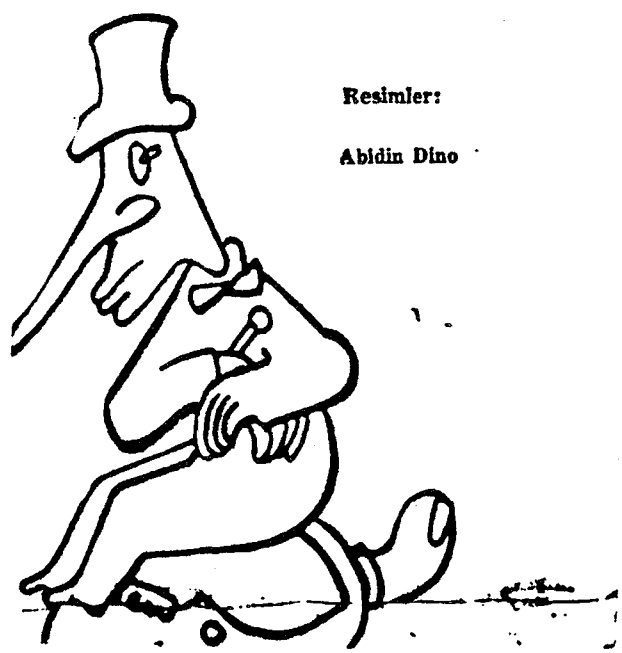
Maalesef *folklore*'umuzun en zengin bir kısmını teşkil eden bu masallar hakkında henüz ilmî ve şümullü bir etüt yapılmış değildir.

Türk masallarının asıl karakteristiği olan ve ayrı bir bahiste uzun uzadıya tetkiki icap eden *tekerlemeler* hakkında pek az şeyler söylendiğine kaniim.

Tekerlemeler, masaldan başka halk tiyatrolarında da görülüyor. kız çiğnediğini görür, babası, babası iken kızı babasının annesi olur ve babasını tıngır mıngır beşikte sallar.

~~Bunlar, pek ala orta söylenmiş lâkırdılar değildir. Saçma sapan zannedilen bu sözlerin pek hariç bir mistik tesirle söylendiğine şüphe yoktur.~~ Bunlar ekseriya kıskanç bir ihtimamla asırladanberi ağızdan a-

Resimler:

Abidin Dino

Ek:18- Ses S.4, 9 Kanunuevvel (Aralık) 1938

Türk Ruhunda Mücerred

ASAFHALET ÇELEBİ

Türk ruhu çocukluğu ânından itibaren (mücerret)e maildir. Nitekim bir nevi mücerret şiir demek olan tekerlemeleri dinlemek ister, masallarında en çok sevdiği bu mücerret taraflarıdır. Oyunlarında bile kendi karihasından çıkardığı fevkalâde mücerret bir takım şiirler okur. Çocuğun en çok kendi benliği ile baş başa kaldığı demek olan bu zamandaki meyilleri tetkik ve tahlil edilecek olursa söylediğim neticeden başka bir şey elde edilmez.

Ne yazık ki, çocuğun sonradan gördüğü tahsille ruhu değiştirilmek istenir, edebiyat ismi ile mekteplerde okuduğumuz değersiz ve sathî şeyleri hatırlıyorum. Bir de daha küçükken mektebe gitmezken, aralarına karışmama müsaade etmedikleri mahalle çocuklarının yüksek bir sedirden seyrettiğim oyunlarını gördüğüm andaki heyecanlarımı düşünüyorum. Onlarda, bu zeki İstanbul çocuklarında ne sevimli, ne cazip bir İstihza vardı. Karikatürleri ne kadar

çalâk ve cazibdi, görüşleri ne kadar yanlışaktı, eğlenceleri ne saf ve samimiydi.

Bu çocuklar, şimdi, kim bilir nasıl birer insan oldular. Acaba içlerinden şairler olmasa bile özene bezene yazı yazanlar oldu mu? Fakat, kim bilir bunlar eski samimî zevklerine ne kadar aykırı şeyler yazdılar ve söylediler, edebî zevkleri öldüren edebiyat hocaları kim bilir ne kadar yanlışlar yaptılar.

Bunlar aynen yazıyorum. Onlar da belki hepimizin bildiğimiz ve farkında olmadan çok söylediğimiz ve beğendiğimiz şiirlerdir:

1) "Üşüdüm üşüdüm daldan elma düşürdüm, elmacığımı yediler, bana cüce dediler: cücelikten bezdim. Bir kuyu kazdım. Kuyulu bostan, çık boyun göster, bahçede yılan, serviye dolan..."

Bunun ikinci bir şekli: "Bir kuyu kazdım"dan sonra şöyle devam eder:

"Ali bey hasta, çorbası tasta; gidemedi dosta. Kimin kuyusu, Ali beyin kuyusu."

2) "Eveleme, develeme: deve kuşu, tepeleme. Çenki çenber, miski anber, tazî, tûzî, hocanın kızı. Ne vakit gelir? Yazın gelir; yazılalım, büzülelim, bir tahtaya dizilelim, encik, boncuk a çocuk!"

3) "—Ali bey- — Lebbey (arapça; lebbeyk) — Koyun hangi dağda? — Ulu, ulu dağda! — Ne yer, ne içer? — Fıstık üzüm, badem! — Arabası neden? — Gümüşten! — Tekerliği neden?

MEDDAHL
zamanlardan
İmparatorluğu
vesi içinde ger
alan meddahlığ
nati olarak kal
yersiz bir şey
şimdiye kadar
nın kaynakları:
müellifler Kara
yununun yanıt
da yer vermişle
Meddahlık,
kendi başına i
sanatî olarak
göze, binnetice
nihayet tulûat
teriel hazırlam
Türk dilind
müstegrikler ta
Macar, Leh, Rı
rinde Karagöz
uzadıya tetkikl
ne rağmen med
pek az şey yazı
linde: Köprülü

Kürt HAN

dahlar (Türkiyet
I, 1925); Köpri
Meddahlar ma
(Türkiyat mec
1928); Selim N
temaşası adlı es

Ek: 19- 12 Eylül 1940 tarih ve 347 sayılı Akbaba dergisinde yayınlanan Asaf Hâlet'in karikatürü

Asaf Hâlet Çelebi — Kama pet!
Kama tâ!..
Arkadakiler — Üfürükçü mü?
— Hayır, genç şair!...

Ek: 20- Asaf Hâlet Çelebi'nin muhtelif resimleri

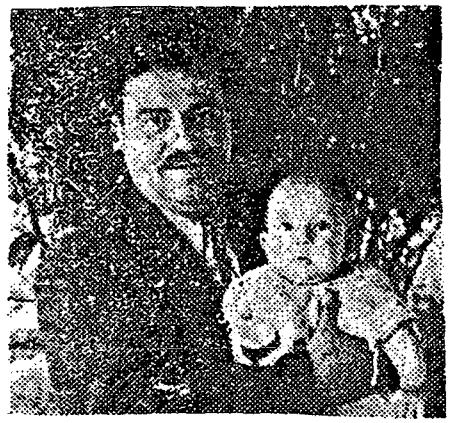

Ek: 21

Asaf Hâlet Beylerbeyi'ndeki köşkün bahçesinde

Asaf Hâlet kucağında oğlu Ömer ile

Asaf Hâlet Hanımıyla dasederken

Asaf Halet Çelebi oriji nal kıyafetlerinden biriyle

Ek: 22

Annesi
Atike Beyzâ Hanım

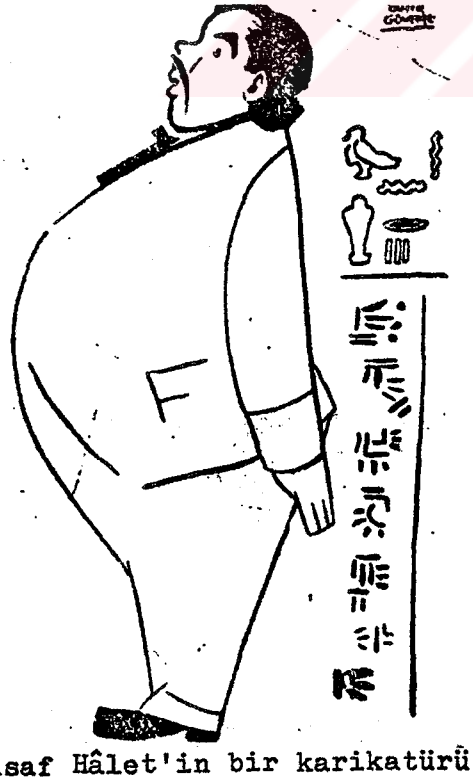
Asaf Hâlet'in babası
Mehmet Sait Hâlet Bey

Yeni bir şiir

Ek: 23

Asaf Hâlet'in Akbaba dergisinde (1940-1941)
birçok defa yayınlanan karikatürü

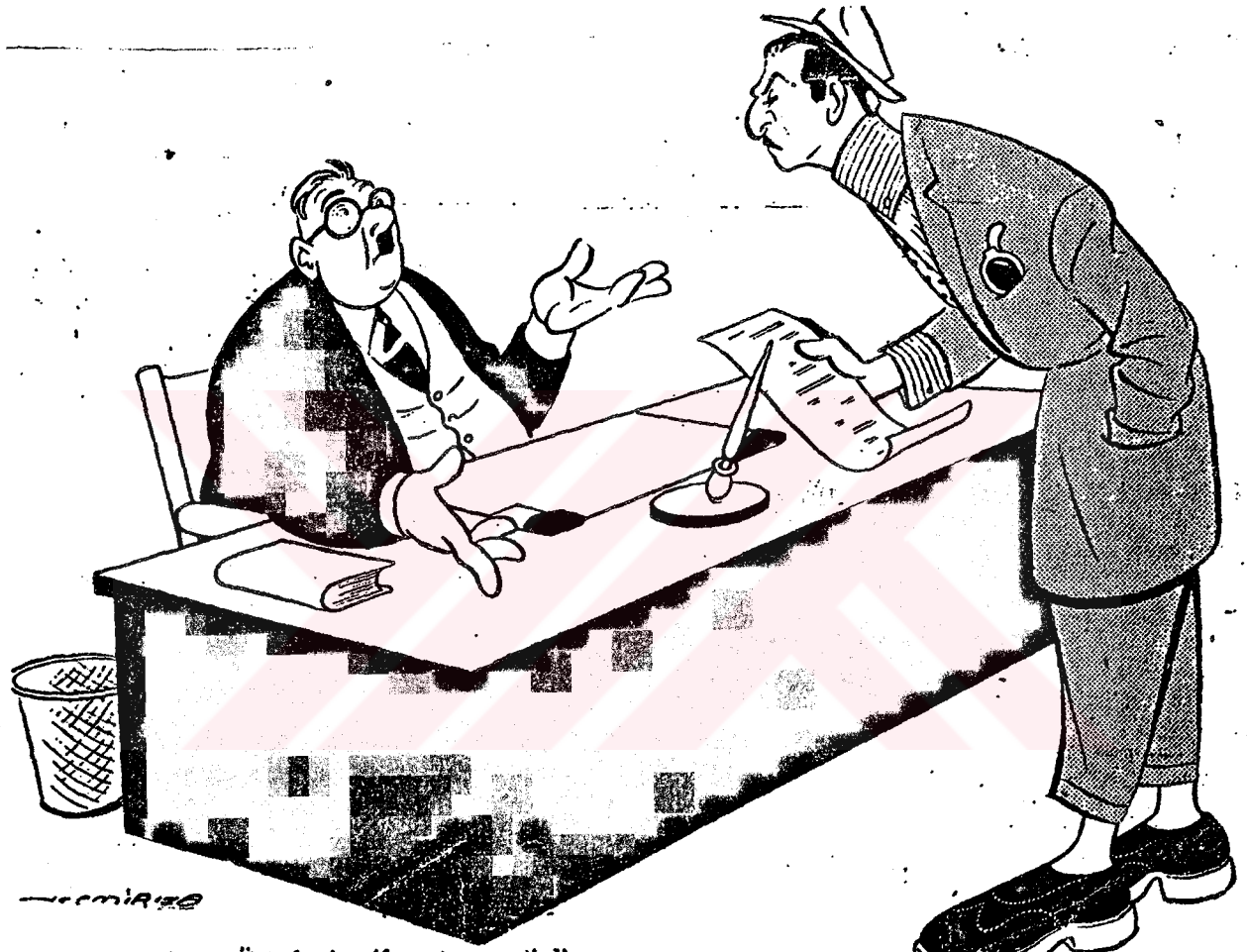
Asaf Hâlet'in bir karikatürü
(Yeni Adam, S.288, 1940)

Asaf Hâlet'in Arif Dino tarafından yapılan karikatürü (Çok Yaşasın Ölüler)

Ek: 24- Genç şair karikatürü

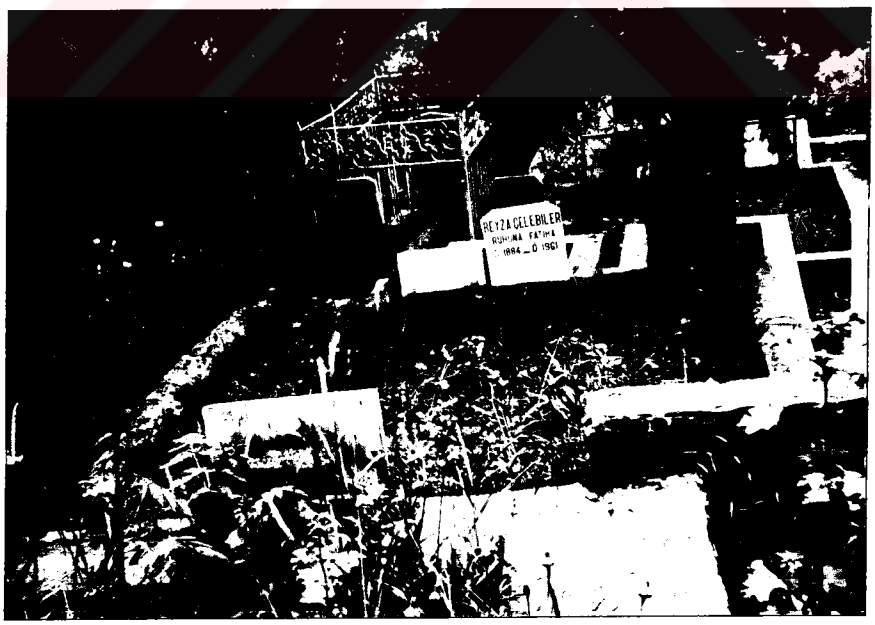
Akbaba, S.351, 10 Teşrinievvel 1940, s.40

Genç şair — Üstad, size ifrazatımı getirdim..
Basmuharrir — Yanlış geldin oğlum. muayenehane karşıda.

Ek 25- Asaf Hâlet'in kabri (Küplüce / Beylerbeyi)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ek: 26- Asaf Hâlet'in eşi Nermin Çelebiler (Emekli Sandığı huzurevi Etiler - 1992)

